

ISSN: 2651-1266 (Print)

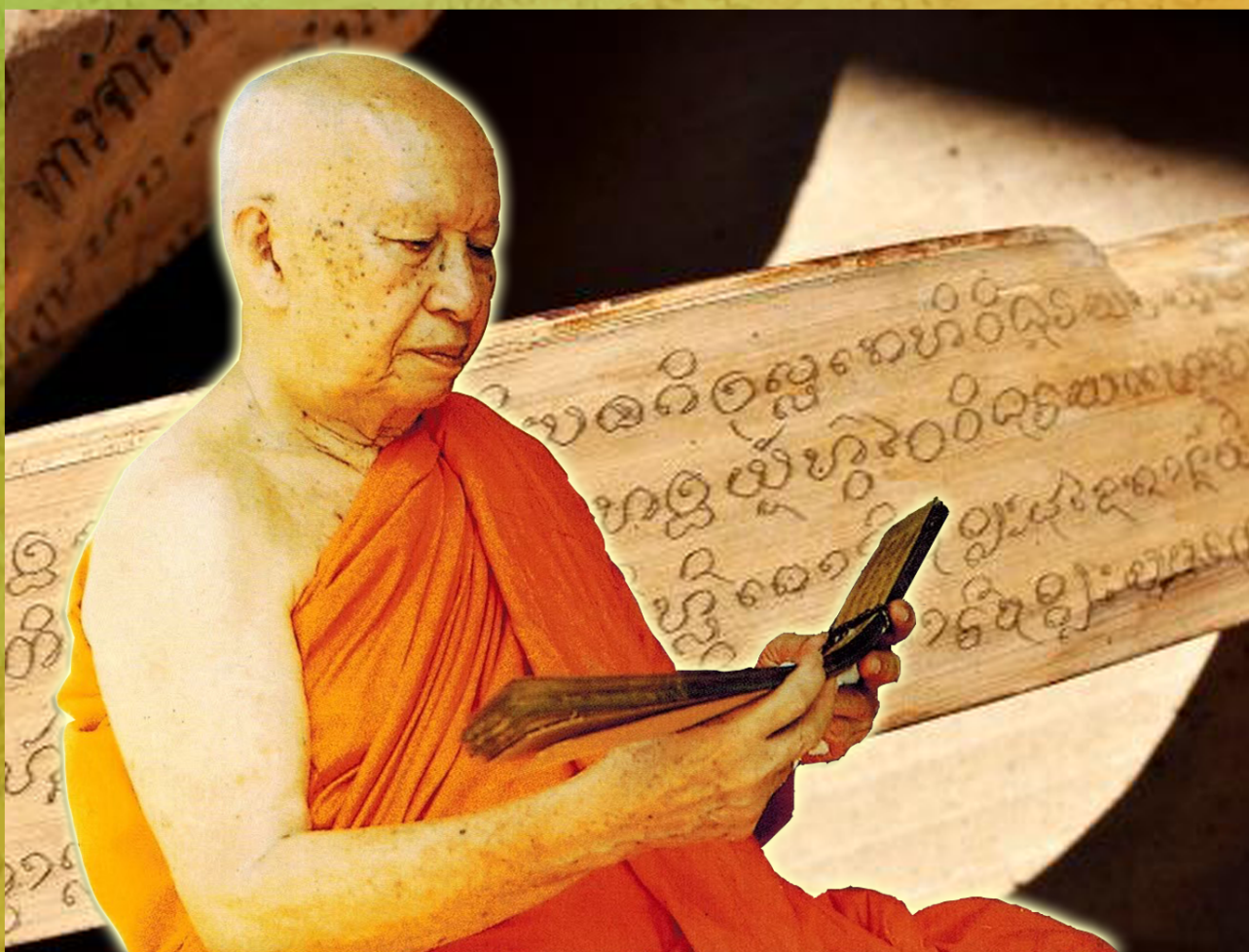
ISSN: 2697-5998 (Online)

วารสาร บัณฑิตแสงโคมคำ

Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies

ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2564) Vol. 6 No. 3 (September - December 2021)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

ISSN: 2651-1266 (Print)

ISSN: 2697-5998 (Online)

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies

ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2564)

Vol. 6 No. 3 (September-December 2021)

©วัตถุประสงค์

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาเขตพะเยาเปิดสอน คือ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) การสอนสังคมศึกษา (3) การสอนภาษาไทย และ (4) รัฐศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดถึงการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิต นักศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การนำเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

©เจ้าของ (Owner)

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

566 หมู่ 2 ถนนพหลโยธิน ตำบลแม่กา อำเภอเมือง

จังหวัดพะเยา 56000

©ที่ปรึกษา (Advisors)

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพพรเมธี, รศ.ดร.

พระเทพเวที, รศ.ดร.

พระราชปริยัติ, รศ.ดร.

พระเทพวัชรจาราย, รศ.ดร.

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, ศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัย

พุทธศาสตร์นานาชาติ

พระครูโสภณปริยัติสุธี, รศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์

วิทยาเขตพะเยา

พระครูธรรมธรรณูเกียรติ พุทธสาวิโก, ดร.

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร
วิทยาเขตพะเยา

พระมหาชุติภัฏ อภินนโท

ผู้อำนวยการส่วนงาน

วางแผนและส่งเสริมการวิจัย

ศ. (พิเศษ) ดร. กาญจนา เกรียงชัย

อธิการบดีมหาวิทยาลัย

นเรศวร

รศ.ดร. สุรพล สุยะพรหม

รองอธิการบดี

ฝ่ายกิจการทั่วไป

รศ.ดร. ประพันธ์ ศุภพร

ผู้อำนวยการหลักสูตร

พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

©บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

พระครูวรธรรมวิฑูรย์, ผศ.ดร. วิทยาเขตพะเยา

©กองบรรณาธิการ (Editorial Board Members)

พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนเตสโน, ผศ.ดร. มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย

พระมหาพงษ์ประภากรณ์ วิสุทธิธามเมธี, ผศ.ดร.

วิทยาเขตพะเยา

ผศ.ดร. สหทัยา วิเศษ	วิทยาเขตพะเยา
ร.ต.ต. ดร. สมยศ ปัญญามาก	วิทยาเขตพะเยา
พระมหาสมศักดิ์ ญาณโพธิ์, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฺโฒ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ.ดร. เอกฉันท จารุเมธีชน	ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
รศ.ดร. ปฐม บัญศรีตัน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร. ประยงค์ จันทร์แดง	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผศ.ดร. กรชนก สนิทวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย
ผศ.ดร. ธฤตต์วัชร ไชยเหมวงค์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานี
อ.ดร. สมศรี สัจจะสกุลรัตน์	วิทยาลัยพยาบาลบรม ราชชนนีพะเยา
อ.ดร. กนกวรรณ เอี่ยมชัย	วิทยาลัยพยาบาลบรม ราชชนนีพะเยา
อ.ดร. ภรณ์ แก้วบรร	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
Prof. Lalji 'Shravak'	Banaras Hindu University, India
Dr. Lim Hui Ling	Religious Scholar, Singapore

©ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

พระครูใบฎีกาเฉลิมพล อริยวิโส
พระมหากิตติพงษ์ กิตติธนาโณ
ผศ.ดร. ชูชาติ สุทธะ
อ. นภาพร หงษ์ทอง

©ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

พ.ต.อ. คชนอง ไช้ทา
พ.ต.ท. ดร. ภัทรวุฒิ อัครภัทร
นายวัชร บัญปลอด

©ฝ่ายออกแบบปกและจัดรูปเล่ม (Art and Content Designed)

พระครูพิศาลสรกิจ, ผศ.ดร.
พระสุกฤษฎี ปิยสีโล
นายคมจักร ศรีวิราช
นายพนพล อินปิง
นางสาวสิริกานดา คำแก้ว

©กำหนดออกเผยแพร่ (Issue Publication)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เมษายน
ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม
ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม

©ข้อมูลรับรองคุณภาพวารสาร (Approved Journal)

TCI กลุ่มที่ 2 (พ.ศ. 2563-2567)

©ติดตามข้อมูลและสอบถามรายละเอียด (Additional Information)

Phone: 054 87 0141

E-mail: jsbsmcu@gmail.com

Facebook Page: วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ JSBS

LINE: @717lstvk

Instagram: jsbsmcu

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/index>

©ภาพปก (Cover Page)

ภาพแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของงานคณะสงฆ์ ความเป็น
อัตลักษณ์ของนักปราชญ์ล้านนา พระอุบาลีคุณูปมาจารย์
(ปวง ธมมปณณมหาเถร) ผู้รักษาสืบสานวัฒนธรรมพะเยาและ
ล้านนา โดยเฉพาะภาษาพูดและการเขียนอักษร (ตัวเมือง)
เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้ช่วยกันต่อยอด สืบสานงานด้านประเพณี
วัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไป ออกแบบโดยพระสุกฤษฎี ปิยสีโล

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินบทความประจำปี ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2564)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระปลัดกันทวิ ฐานุตโร, ผศ.ดร.	วิทยาเขตพะเยา
รศ.ดร. วันชัย พลเมืองดี	วิทยาเขตพะเยา
ผศ.ดร. อุดลย์ คนแรง	คณะมนุษยศาสตร์
ผศ.ดร. อุบล วุฒิพรโสภณ	วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
ร.ต.ต. ดร. สมยศ ปัญญามาก	วิทยาเขตพะเยา

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

รศ.ดร. ประยงค์ จันทร์แดง	มหาวิทยาลัยพะเยา
รศ.ดร. วิโรจน์ อินทนนท์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร. วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
รศ.ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.ดร. ประทีป พิษทองกลาง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ผศ.ดร. วินิจ ฝาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผศ.ดร. สยาม ราชวัตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร. สุเทพ สารบรรณ	ข้าราชการบำนาญ
อ.ดร. กนกวรรณ เอี่ยมชัย	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา
อ.ดร. ธรรมรัตน์ โพธิ์สุวรรณปัญญา	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
อ.ดร. บุญยอด ศรีรัตนสรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์
อ.ดร. พิสุทธิพงศ์ เอ็นดู	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
	วิทยาเขตสุรินทร์
อ.ดร. ภาณี แก้วบวร	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
อ.ดร. มนต์รี หลินภู	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
อ.ดร. สิงห์คำ รักป่า	มหาวิทยาลัยพะเยา
จ.ส.อ. ดร. นิยม ยากรณ์	นักวิชาการอิสระ, มณฑลทหารบกที่ 33 ค่ายกาวิละ
Dr. Lim Hui Ling	Religious Scholar, Singapore

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ฉบับนี้เป็นปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2564) ประกอบด้วยบทความวิจัย (Research Articles) 11 บทความ ได้แก่

1) Improving Undergraduates' Reading Comprehension and Order Thinking Skills through PSQ6R Method โดย Phramahakeerati Chatkeaw และ Khomkrit Tachom ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการเข้าใจในการอ่านของนักศึกษาระดับปริญญาตรี และทักษะการคิดแบบมีระเบียบภายหลังการเรียนรู้ผ่านวิธี PSQ6R นั้นสูงกว่าเมื่อก่อนอย่างมีนัยสำคัญซึ่งอยู่ที่ระดับความสำคัญ .05 ดังนั้น วิธี PSQ6R จึงสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความเข้าใจในการอ่านและทักษะการคิดของผู้เรียนตามฐานความรู้ได้

2) กาแฟป้าอินทรีย์: รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมการภูมิปัญญาสร้างสรรค์ บนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของวิสาหกิจกาแฟชุมชนบ้านป๊อก อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิภาดา ญาณสาร และศักดิ์สยามน์ โยสามเสน ผลการวิจัยพบว่า นวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาและสร้างสรรค์ การบริหารจัดการควรเป็นไปอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่คงอัตลักษณ์ร่วมสมัย รวมทั้งการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์มาใช้ในการตลาดให้มากขึ้น ส่วนรูปแบบการพัฒนานวัตกรรมการภูมิปัญญากาแฟป้าอินทรีย์ เป็นการนำทุนทางสังคมมาใช้ การจัดการความรู้ด้วยการเพิ่มมูลค่า การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวิสาหกิจ การแปรรูป และการตลาดบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาในท้องถิ่น ร่วมกับภาครัฐและเอกชน ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญาที่พร้อมรับการแข่งขันอย่างยั่งยืน

3) ผลกระทบของการเรียนออนไลน์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019: กรณีศึกษานิสิตหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิตและศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยพะเยา โดยพิชญ์สินี เสถียรธราดล นริศา ไพเจริญ กมลวดี บุรณวัฒน์ ฝนทรา อีรานนท์ และวิไลวรรณ จักรแก้ว เป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาถึงปัญหาการเรียนออนไลน์ภายใต้สถานการณ์โรคโควิด-19 ของนิสิตหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิตและศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยพะเยา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนออนไลน์สามารถแก้ปัญหาด้านการศึกษาในระดับอุดมศึกษาภายใต้สถานการณ์โรคโควิด-19 ได้มากหรือน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เรียน ผู้สอน สถาบันการศึกษา สัญญาณอินเทอร์เน็ตและโปรแกรมสำเร็จรูป ตลอดจนเนื้อหาของรายวิชาเพื่อเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนด้านบวกของผู้เรียน และทุกส่วนต้องตระหนักรู้ในสถานการณ์ที่มีความจำเป็นนี้ รวมทั้งผู้เรียนต้องมีวินัยในตัวเอง

4) แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนแม่ฮวก เทศบาลตำบลไหล่หิน อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง โดยสุวรรัฐ แลสันกลาง อนันต์ อุปสอด วลัยลักษณ์ ชันทา และแสงอรุณ เจริญจันทร์แดง ผลการวิจัยพบว่า ขยะมูลฝอยตำบลไหล่หินที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นส่งผลกระทบต่อชุมชนใกล้เคียง เพื่อแก้ปัญหาจึงได้สร้างแผนยุทธศาสตร์ขึ้น ด้วยวิธีการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด ส่งเสริมการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการขยะ ด้วยการสร้างความตระหนักและสร้าง

ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน เห็นคุณค่าของกิจกรรมที่ดำเนินการ กระทั่งก่อให้เกิดกระบวนการสร้างองค์ความรู้และนำสู่การปฏิบัติด้วยตนเอง อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา ส่งผลให้ชุมชนสามารถลดการปริมาณขยะมูลฝอยได้

5) การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ โดยธรรมรัตน์ โพธิ์สุวรรณ ปัญญา สมยศ ปัญญา มาก และชูเกียรติ ผลาผล ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิว่าเป็นอย่างไร พร้อมได้เสนอแนวทางรูปแบบและแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษา เพื่อให้การบริหารประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

6) ผลการกายบริหารด้วยการรำไหว้ครูมวยไทยและการใช้ท่ามวยไทยต่อสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ โดยพินดา ชูเวช และปวีตร ปาโส เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง โดยใช้โปรแกรมกายบริหารการรำไหว้ครูมวยไทยและท่ามวยไทยมาใช้บริหารร่างกายของผู้สูงอายุ จำนวนท่าละ 8 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่า สมรรถภาพทางกายด้านความอ่อนตัว ด้านความจุปอด และด้านความแข็งแรงอดทนของกล้ามเนื้อขาของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

7) การศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร โดยนงลักษณ์ ใจฉลาด จารุวรรณ นาดัน นิรดา เวชญาติลักษณ์ นิคม นาคอ้าย และอดุลย์ วังศรี ผลจากการวิจัย ได้นำเสนอให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ส่งเสริมการดำเนินชีวิตของนักเรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 คือ ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการกำหนดสภาพปัญหา ทักษะการวิเคราะห์ค้นหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง และฝึกปฏิบัติการแก้ปัญหาด้วยวิธีต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการสรุปข้อมูลและแนวปฏิบัติในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

8) พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาพระราชจินดานายก วัดพระเจดีย์ขาวหลัง อำเภอมือง จังหวัดลำปาง โดยนพดล อินทรเสนา สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และณรงค์ บัดแก้ว ผลการศึกษาพบว่าแนวคิดและบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระภิกษุเป็นแนวคิดที่อาศัยแนวคิดความเกื้อกูลระหว่างคนกับธรรมชาติ นอกจากพระสงฆ์จะมีบทบาทด้านการปกครองและอื่น ๆ แล้ว ยังมีบทบาทในด้านการปลูกจิตสำนึกให้สังคมตระหนักรู้คุณค่าของป่า และกระตุ้นให้ร่วมกันรักษาป่า พร้อมทั้งประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและประชาชน การป้องกันการบุกรุกทำไร่เลื่อนลอย การป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าและการฟื้นฟูสภาพป่า ทำให้มีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น

9) ธรรมะลอวัย: กระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนยายชา อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม โดยพระภาคภูมิ สุขิโต (ช่างวัลย์) ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปริดา และพระปลัดประพจน์ สุภาโต ผลการวิจัยกระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนยายชาตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนร่วมกันทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักภวนา 4 เป็นกระบวนการพัฒนาควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้ง 4 ด้าน คือ สุขภาพ สังคม จิตและปัญญา ผลจากการใช้กระบวนการแบบผสมผสานทำให้ทราบผลที่ต่างกัน เช่น กลุ่มผู้สูงอายุติดสังคมใช้หลักภวานาครบทั้ง 4 ข้อ กลุ่มผู้สูงอายุติดบ้านใช้หลักภวานาในข้อกาย จิตและปัญญา กลุ่มผู้สูงอายุติดเตียงใช้หลักภวานาข้อกายและจิต

10) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลเมืองเก่า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยพระมหาทิวากร ชัดิยะ และทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์ ผลการวิจัยพบว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลเมืองเก่า เป็นการจัดการโดยอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมบนพื้นฐานทรัพยากรชุมชน โดยไม่ขัดต่อจริตและวิถีชีวิตของคนในชุมชน นอกจากนี้ ยังสร้างรายได้อาชีพนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ชุมชน

11) การจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนขยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยพระครูปลัดชัยณรงค์ อทินโน (พัฒนพร้อมสุข) พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ และภุริวัจน์ ปุณยุตติปริดา เป็นงานวิจัยที่นำเสนอรูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนขยายชา ทั้งสามกลุ่ม คือ กลุ่มติดสังคม กลุ่มติดบ้าน และกลุ่มติดเตียง โดยใช้รูปแบบที่อาศัยการพัฒนาคุณภาพของผู้สูงอายุทั้ง 7 ด้าน โดยปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักสัปปายะ 7 ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เรียกว่า หลักการดูแลสุขภาพตามวิถีธรรมะสัปปายะ 7

บทความวิชาการ (Academic Article) มี 1 บทความ ได้แก่

12) การบูรณาการแนวทางการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวที่มีผลกระทบต่อสังคมไทย จากกรณีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยพระครูธรรมธรรณูญเที่ยง พุทธสาวิโก (ลักษณะพลวงศ์) สุรพล สุษะพรหม และประณต นันทียะกุล บทความนี้ได้นำเสนอสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของแรงงานต่างด้าวสัญชาติเมียนมาที่ทำงานในประเทศไทย ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการกลับมาแพร่ระบาดใหม่และส่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ การศึกษานี้เน้นเรื่องหลักธรรมและแนวทางแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในระลอกที่สอง ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้เกิดการระบาดในวงกว้างต่อไป

จากบทความดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาในแง่ขอบเขตเนื้อหาจะเห็นว่า มีเนื้อหาที่มีความหลากหลายตามที่วารสารได้กำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา สังคมศึกษา การสอนภาษาและด้านรัฐศาสตร์ ซึ่งครอบคลุมสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้เปิดสอน ทำให้หนังสือมีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าอย่างทั่วถึง โดยบทความทั้งหมดได้ผ่านการพิจารณากลั่นกรองและตรวจประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างเข้มข้น

ในนามกองบรรณาธิการ ขออนุโมทนาขอบคุณกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่ได้ร่วมกันพิจารณาตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไขบทความให้มีคุณภาพ เป็นประโยชน์ในวงวิชาการ ตลอดจนขอขอบคุณผู้เขียนบทความทุกท่านที่ส่งบทความมาตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำจนสำเร็จเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์นี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านและสามารถต่อยอดองค์ความรู้ได้ตามสมควร

พระครูวรธรรมวิฑูรย์, ผศ.ดร.

บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ (Content)

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ	[4]
สารบัญ	[7]
บทความวิจัย (Research Articles)	
● Improving Undergraduates' Reading Comprehension and Order Thinking Skills through PSQ6R Method Phramahakeerati Chatkeaw, Khomkrit Tachom	393
● กาแฟป่าอินทรีย์: รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญาสร้างสรรค์บนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของวิสาหกิจกาแฟชุมชนบ้านป๊อก อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ Organic Forest Coffee: A Model for Developing Creative Wisdom Innovations Based on Local Resources of Ban Pok Coffee Community Enterprise in Mae On District, Chiang Mai Province วิภาดา ญาณसार, ศักดิ์สยามันต์ โยสามเสน Vipada Yanasan, Saksayan Yaisamsan	407
● ผลกระทบของการเรียนออนไลน์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019: กรณีศึกษานิสิตหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิตและศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยพะเยา Effects of Online Learning in the Epidemic Situation of Coronavirus Disease 2019: A Case Study of Bachelor of Education and Bachelor of Arts Students, Program in English, University of Phayao พิชญ์สินี เสถียรธราดล, นริศา ไพเจริญ, กมลาวดี บุรณวัฒน์, ผณินทรา อีรานนท์, วิไลวรรณ จักรแก้ว Phitsinee Sathientharadol, Narisa Paicharoen, Kamalawadee Buranawanna, Phanintra Teeranon, Wilaiwal Jakkaew	423
● แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนแม่ฮวกเทศบาลตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง Participatory Waste Management Strategic Plan of Mae Huak Community, Lai Hin Sub-district Municipality, Koh Kha District, Lampang Province สุวัฐฐ์ แลสันกลาง, อนันต์ อุปสอด, วลัยลักษณ์ ชันทา, แสงอรุณ เจริญจันทร์แดง, Suvarut Laesanklang, Anan Upasod, Walailuck Khantha, Sangaroon Jaroenjandaeng	440

สารบัญ (ต่อ)

- **การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ**

Strengthening the Good Governance in the Departments of Education in Chaiyaphum Province

ธรรมรัตน์ โพธิสุวรรณปัญญา, สมยศ ปัญญามาก, ชูเกียรติ ผลาผล

Thammarat Potisuwannapanya, Somyot Panyamak, Chukiat Phalapol

459
- **ผลการกายบริหารด้วยการรำไหว้ครูมวยไทยและการใช้ท่ามวยไทยต่อสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ**

The Effects of Physical Exercises by Performing Muay Thai Master Worship and Using Thai Boxing Combat on the Elders' Physical Fitness

พนิดา ชูเวช, ปรีวัตร ปาโส

Panida Chuwet, Pariwatr Paso

478
- **การศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร**

A Study of Students' Lifestyle Applying the Four Noble Truths for the Schools under the Secondary Educational Service Area Office, Kamphaengphet Province

นงลักษณ์ ใจฉลาด, จารุวรรณ นาดัน, นิรดา เวชญาลักษณ์, นิคม นาคอ้าย, อดุลย์ วังศรีคุณ

Nongluck Jaichalad, Jaruwan Natun, Nirada Wechayaluck, Nikom Nakai, Adul Wangsrikoon

495
- **พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาพระราชจินดานายก วัดพระเจดีย์ขาวหลัง อำเภอมือง จังหวัดลำปาง**

Monks on Forest Resource Conservation: A Case Study of Phraratchachindanayok, Wat Phra Chedi Sao Lang, Muang District, Lampang Province

นพดล อินทรเสนา, สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์, ณรงค์ ปัดแก้ว

Nopphadon Indrasena, Somchan Sripraschayanon, Narong Padkeaw

514

สารบัญ (ต่อ)

- **ธรรมชะลอวัย: กระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนยายชา
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม**

Dhamma Relieved Aging: The Promotion Process of the Quality of Elderly Life
at Yai-Cha Community in Sampran District, Nakhon Pathom Province

พระภาคภูมิ สุขิโต (ช้างวัลย์), ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา, พระปลัดประพจน์ สุภาโต
Phrapakphum Sukhito (Changwan), Phuriwat Punyawutpreeda,
Phrapaladprapoj Supabhāto

529
- **การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลเมืองเก่า อำเภอแม่แตง
จังหวัดเชียงใหม่**

Conservation Tourism Management of Muang Kai Sub-district,
Mae Taeng District, Chiang Mai Province

พระมหาทิวากร ขัตติยะ, ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์
Phramaha Thiwakorn Khuttiya, Tipaporn Yesuwan

541
- **การจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนยายชา
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม**

Environmental Management Guidelines for the Elders at Yai-Cha Community
in Samphran District, Nakhon Pathom Province

พระครูปลัดชัยณรงค์ อธิโน (พัฒนพร้อมสุข), พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ,
ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา
Phrakrupalatchainalong Adinno (Pattanaphomsuk),
Phramahaboonlert Indapañño, Phuriwat Punyawutpreeda

558

บทความวิชาการ (Academic Article)

- **กระบวนการทัศน์ใหม่ในการขับเคลื่อนเครือข่ายภาคประชาชนการบูรณาการ
แนวทางการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวที่มีผลกระทบต่องสังคมไทย
จากกรณีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019**

The Integration of Problem-solving Approach to the Foreign Workers
Impacted on Thai Society in Case of COVID-19 Pandemic Situation

พระครูธรรมธรบุญเที่ยง พุทธสาวโก (ลักษณะพลวงค์), สุรพล สุขะพรหม, ประณต นันทิยะกุล
Phrakhruthammathonbunthiang Buddhisāvako (Lakphonvong),
Surapon Suyaprom, Pranod Nantiyakul

573

สารบัญ (ต่อ)

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	(1)
แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ	(15)
ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ	(16)
กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ	(24)

Improving Undergraduates' Reading Comprehension and Order Thinking Skills through PSQ6R Method

Phramahakeerati Chatkeaw, Khomkrit Tachom

Doctor of Philosophy Program in English, School of Liberal Arts,

University of Phayao

Corresponding Author, E-mail: ckoutlawz@gmail.com

Abstract

The purpose of this research is to 1) compare the undergraduates' reading comprehension ability; and 2) study the students' order thinking skills related to reading comprehension ability, before and after learning by using PSQ6R method. The chosen sample size includes 47 undergraduates enrolled in the English Dhamma course at Nakhon Lampang Buddhist College in the 1st semester of academic year 2020. The samples are derived from the purposive selection method. The research instruments are English reading comprehension learning package adopting PSQ6R method and reading comprehension tests. The data are analyzed with percentage, mean, standard deviation, and t-test.

The research findings demonstrate that the undergraduates' reading comprehension ability and order thinking skills after learning through PSQ6R method is significantly higher than that of before, which is at .05 level of significance. Hence, the PSQ6R method can be used as an essential tool in developing the reading comprehension and thinking skills of a broad range of knowledge-based learners. The new body of knowledge indicates that the PSQ6R method seems to be suitable for enhancing reading comprehension and order thinking skills for students

with diverse background knowledge of English at Buddhist Colleges. The students in this context need more teacher's attention to scaffold them to read English texts or passages concerning Dhamma comprehensibly and successfully by using the PSQ6R method. The Bloom taxonomy can be used to gauge the students' order thinking skills and assist students to read English texts critically.

Keywords: Development; Reading Comprehension; Teaching Reading; PSQ6R Method; Order Thinking

Introduction

In Thailand, reading comprehension is considered a valuable skill to decode or decipher the things that individuals, especially students, read in their textbooks and/or any educational materials that are part of the class curriculum. Acquiring the reading skills is important and essential to succeed in a classroom setting. By constructing meaning that is accurate and reasonable from what the students read will and can help them understand the meaning of a written text (Mohammadi & Davobina, 2015). According to Zarei (2012), reading comprehension is considered an interaction between the reader and the text; the reader will read the written text and try to draw and interpret the meaning on what the text is describing, portraying, teaching, giving the intention of what the text is conveying. Alyousef (2005) states that reading comprehension is an interactive process where the reader interacts with the written text as he/she tries to interpret the meaning and acquire the knowledge that the text is conveying or communicating to the reader. Reading is one of the four language skills that students need to acquire to excel in their classroom settings. Reading is an advantage to students who have good academic grades. It is best that students acquire reading ability in order to succeed in their academic endeavors. Reading is a valuable ability, because searching for it is a tool for various sciences. When students have good reading skills it will also help in learning about

other subjects (Taotayong & Kuha 2011; Zare & Othaman, 2013; Calderon, et al., 1992; Suratsawadee, 1996).

Many schools, colleges, and universities in Thailand offer their students English as a foreign language (EFL), and reading skills tend to be the basic concept for the learners to practice, upon which they will be able to move on to the other skills. Hence reading is an urgent necessity for students to develop. Reading is also a very important activity in everyday life, and the technological progress is becoming more important. Therefore, people are more enthusiastic about reading to keep up with the world.

In an English course, students should have learning goals, including the ability to read a wide range of written texts in English, build up knowledge of English language which supports reading ability, adapt a reading style which is suitable for reading purposes, understand the structure of written texts in English, and comprehend the content of the text (Alyousef, 2005). Therefore, students need to have effective reading comprehension in order to succeed in a classroom setting through acquisition of gaining new knowledge and skills. However, most Thai students' reading comprehension skills are considered poor and not that proficient due to the way English being taught at schools in Thailand. There is a need for comprehension strategies to help students acquire the effective reading skills. Comprehension strategy lets students find purpose in what they are reading and become aware of what and how they understand the meaning of the written texts. According to Athipati (2014), teachers should show students reading strategies and procedures that allow students to process and understand what they read. In order to explain its meaning, the reader must interact with the passage.

Reading comprehension is the ability to process texts, understand meaning, and integrate with what the reader already knows. However, Thai students have a hard time reading and processing what the written words in the text really means. Therefore, Thai students

have limited ability to succeed in courses that are taught in English. Nurul and others (Nurul, et al., 2017) claim that students' academic achievements and successes are due to or have been highly correlated with the ability to read effectively. Most students lack communication skills because of their inability to acquire the necessary skills for reading comprehension in English.

Considering the problems mentioned above, teaching students how to read is a challenge for Thai English teachers. Good reading comprehension is necessary for the problem solving process, which is an integral part in explaining Buddhist ideas in English to other people. Students should be able to draw correct meaning from the passages and express the information in appropriate ways. It is assumed in this research that PSQ6R integrated with the “Dhamma in English” text can give insights into teaching reading comprehension effectively. The PSQ6R technique has been developed from SQ3R, SQ4R, and SQ5R. The SQ3R and SQ4R techniques are the concept developed by Francis P. Robinson (Khummasorn, et al., 2016). PSQ6R technique consists of the following steps: Purpose, Survey, Question, Read, Respond, Record, Recite, Review, and Refer. PSQ6R is expected to be valuable for students because it is an instructional strategy based on classroom cooperation that will give students the opportunity to learn well in groups, using their interpersonal skills and sub-skills by helping each other to achieve their goals. It is hoped that the PSQ6R strategy with reading comprehension teaching technique will be the right choice for solving learning problems in understanding English texts and acquiring the skills necessary to make reading comprehension a comfortable everyday activity.

Research Objectives

1) To compare the undergraduates' reading comprehension ability before and after learning by using PSQ6R method.

2) To study the undergraduates' order thinking skills related to reading comprehension ability before and after learning by using PSQ6R method.

Research Methodology

The present study adopted the quasi-experimental research with one-group pre-test and post-test design. The following are the details of the research methodology.

Participants

The participants in this study were 47 undergraduates of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Lampang Buddhist College. The participants were chosen through purposive selection method from three faculties: 7 undergraduates from the Buddhist Faculty Program in Buddhist Studies, 35 undergraduates from the Faculty of Political Science in Political Science, and 5 undergraduates from the Faculty of Education Program in Buddhist Teaching and Counseling Psychology. The age and educational backgrounds vary among this group of students. These students are adult learners enrolled in Dhamma in English course in the first semester of the academic year 2020.

Research Instruments

The instruments used for data collection included English Reading Activity Package with activities using PSQ6R method and exercises adopted Bloom's Taxonomy to gauge the students' reading comprehension ability, five instructional plans, and pre and post-reading comprehension tests using Bloom's Taxonomy comprehension questions. The research instruments were verified by three experts in the field of English language teaching.

English Reading Activity Package

The English reading activity package consists of five units and the contents of each unit were adapted from Dhamma in English textbooks of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The units included 1) the

Triple Gem, 2) Cattari Ariyasaccani (The Four Noble Truths), 3) Gharavasa-dhamma (Virtues for a Good Household Life), 4) Panca Sila (Five Precepts), and 5) Ariya AttangikaMagga (Noble Eightfold Path). Each unit followed PSQ6R method for undergraduates to develop their reading comprehension and Buddhist contents. The contents and activities were verified by the three experts in English language teaching.

Instructional Plans

The instructional plans included five lesson plans for five units adapted from Dhamma in English textbooks of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lampang Buddhist College. The instructional plans followed the nine steps of PSQ6R (P= Purposes, S=Survey, Q=Question, R=Reading, R=Reciting, R=Reviewing, R=Reflecting, and R=Referring). The contents of the instructional plans were verified by three experts in the field of English language teaching.

Pre-test and Post-test

The pre-test and post-test were multiple-choice questions with four options to choose from: one correct answer and three distracters. Each test has 30 items and the contents of both tests were paralleled.

Data Collection

Before the implementation of PSQ6R method, the undergraduates were asked to sit for the pre-reading comprehension test. Then the students studied the English reading activity package adopted PSQ6R method for 15 weeks. After that the undergraduates were asked to take post-reading comprehension test.

Data Analysis

The researcher analyzed the undergraduates' scores of pre and post-reading comprehension tests using SPSS program. The percentage, mean, standard deviation and t-test were employed for the data analysis. Then the analyzed data were compared so as to answer the research questions. Finally, the compared and analyzed data were presented descriptively.

Results

The results of the present study are divided into two sections as follows.

1. The comparison of the undergraduates' reading comprehension ability before and after learning by using PSQ6R method is presented in Table 1 below.

Tests	No. of Subjects	Total Scores	%	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$ dif.	t	t-values
Pre-test	47	30	31.49	9.44	0.99	46	55.18	1.10
Post-test	47	30	74.61	22.38	1.67			

** Statistical significance at the level of .05 ($P \leq .05$)

Table 1: Comparison of the Undergraduates' Reading Comprehension Ability before and after Learning by Using PSQ6R Method

The results in Table 1 show that there is a significant difference in the mean scores between pre and post-reading comprehension ability. The results also show that the undergraduates' post-test scores are significantly higher than that of the pre-test at .05 level of significance.

2. The comparison of undergraduates' order thinking skills related to reading comprehension ability before and after learning by using PSQ6R method is presented in Table 2 below.

Question Types No. of Items	Pre-test			Post-test			$\bar{X}$ dif.	t	t-values
	%	$\bar{X}$	S.D.	%	$\bar{X}$	S.D.			
Knowledge (5)	31.06	1.55	0.50	78.72	3.94	0.64	5.14	17.08	1.77
Comprehension (5)	28.50	1.42	0.50	77.02	3.84	0.59	1.16	15.37	1.77
Application (5)	32.34	1.61	0.49	76.60	3.83	0.60	4.95	14.36	1.77
Analysis (5)	33.19	1.66	0.47	71.06	3.55	0.50	1.04	26.67	1.77
Synthesis (5)	28.51	1.42	0.50	70.21	3.51	0.51	7.89	38.54	1.77
Evaluation (5)	35.32	1.76	0.42	74.04	3.70	0.46	4.08	26.13	1.77

Table 2: Comparison of Undergraduates' Order Thinking Skills Related to Reading Comprehension Ability before and after Learning by Using PSQ6R Method

The findings in Table 2 show that there is a significant difference in the mean scores between lower order thinking skills and higher order thinking skills for the pre and post reading comprehension test. As for the pre-test, the percentage scores of lower order thinking skills (Knowledge= 31.06% , Comprehension= 28.50, Application= 32.34%) are lower than that of higher order thinking skills (Analysis= 33.19% , Synthesis= 28.51, Evaluation= 35.32%). However, for the post-test, the percentage scores of lower of lower order thinking skills (Knowledge= 78.72% , Comprehension= 77.02, Application= 76.60%) are higher than that of higher order thinking skills (Analysis= 71.06% , Synthesis= 70.21, Evaluation= 74.04%). For the scores of reading comprehension which is the focus of the present study, the average scores of the post-test ($\bar{X}=3.84$) were higher than that of the pre-test ($\bar{X}=1.42$).

Discussion

The discussion of the research results is divided into two parts based on the objectives of the present study. The details of each part are as follows.

1. The results reveal that the undergraduates' reading comprehension ability after learning through PSQ6R method was significantly higher than that of before learning at .05 level of significance. These findings provide more empirical evidence to support several studies (Nurul, et al., 2017; Basar & Gürbüz, 2017; Khummasorn, et al., 2016; Supayo, 2001; Sayasen, 2018). All these studies indicated that students who learned how to read in English through SQ4R and SQ5R improved their reading comprehension ability and thinking skills in some respects because the present study adopted the similar concept of 4R and 5R. However, the present study added the 6th R which refers to Refer stage. The purpose of this stage is to enable students to transfer the gained knowledge of reading skills to other productive skills such as

speaking or writing. The PSQ6R method is the new improvement and the innovation to the recent development of earlier approaches or models. Francis Robinson's approaches, which are SQ3R and SQ4R paved ways to newer models, including Pauk's SQ5R (Sangcharoon, 2010; Kamali, et al. 2018; Sayasen, 2018). PSQ6R adds the "P" step, which stands for purpose, and the additional 6th R step, Refer step. The PSQ6R has nine steps of the teaching and learning process, which are: Purpose, Survey, Question, Reading, Recording, Reciting, Reviewing, Reflecting, and Referring, respectively.

First of all, PSQ6R technique allows undergraduates to do group activities independently from the beginning of the steps to the very last step. The level of motivation and confidence is experienced when the undergraduates use their prior knowledge to formulate the correct response to the questions in the questionnaire that is administered during pre and post-test time. Confirmation of their response to the questions leads to a positive attitude and positive reaction when the response is correct. In other words, undergraduates feel good when they get the answers right on the tests or questionnaires. Encouragement and motivation from teachers and peers also add to the undergraduates' confidence and comfort to do well on these tests. It makes them feel really confident when they have support, and this support leads to achievements and success for reading effectively in English on the Buddhist texts.

Secondly, the post-reading activities (review, reflect, and refer steps) helped undergraduates develop intellectual skills. Other steps in the PSQ6R technique or approach also bring effectiveness. In the reconsideration step, undergraduates were able to perform well. In the reviewing steps helps undergraduates with evaluation and/or memory in comparison to what they have recorded. In other words, this step helps undergraduates connect and lead them to an appropriate understanding or clear decisions about incorrect data changes and other important

information. The reflect step built undergraduates a sense of worthiness and confidence to read well; they think deeply about issues or problems, presentations, and conclusion in the content, which they spent time organizing and developing the relationship between the text and the knowledge that they acquired. The following table shows the improvements that the undergraduates gained.

2. The research results indicate that the undergraduates' order thinking skill scores related to the reading comprehension ability after learning by PSQ6R method were significantly higher than before learning at .05 level of significance. These results are in line with those of Veeravagu and Nourdad (Veeravagu, et al., 2010; Nourdad, et al., 2018). All these studies reveal that there is a relationship between the degree of thought process necessary for reading comprehension and the ability of the students to answer the questions correctly. Interestingly, in term of order thinking skills, the results of the present study correspond to the Hayikaleng's study (Hayikaleng, et al., 2016) which indicated that Thai students' mean scores for the overall achievement in comprehension are only at average level. In addition, the findings from paired sample t-test illustrate that the students mean scores for LOTS (lower order thinking skills) questions are significantly higher than HOTS (higher order thinking skills) questions. Similar to the study of Hayikaleng and others (Hayikaleng, et al., 2016), in the present study, the undergraduates' post-test percentage and mean scores of lower of lower order thinking skills are higher than that of higher order thinking skills. This is because the present study focuses on the reading comprehension ability. The undergraduates must go through several steps of PQ6R into order to build up their reading comprehension ability. However, the order thinking skills of both LOTS questions and HOTS questions were adopted in this study as the unit completion quiz and the results of the post-test scores of LOTS and HOTS questions were higher than that of the pre-test scores. The order thinking skill

improvement is by product of the adoption of Bloom's Taxonomy and this leads to the suggestion that there should be a need to develop the HOTS for the students' in this study.

New Body of Knowledge

It is suggested from the results of the present study that the PSQ6R method can be an effective way to develop EFL students' reading comprehension and order thinking skills in some respects. Importantly, the PSQ6R method seems to be suitable for enhancing reading comprehension and order thinking skills for students with diverse background knowledge of English at Buddhist Colleges because some of them have had problems with reading comprehension since most reading passages usually comprise of relatively difficult vocabulary and language structures. Therefore, the students in this context need more teacher's attention to scaffold them to read English texts or passages concerning Dhamma comprehensibly and successfully by using the PSQ6R method. To scaffold students, English language teachers should assign students to work with reading texts in groups so that they will learn from their group members. At this stage, the teachers can provide assistance to students at a group level. After that, the teachers should encourage students to deal with reading texts individually, so the teacher can provide assistance to individual students. This way, students will be more confident in their ability to read English texts successfully. Therefore, from the findings, PSQ6R method might be an effective way to assist the undergraduates to read Dhamma texts in English because nine steps of the PSQ6R method provide students with opportunity to work with reading assignments meaningfully.

As for order thinking skills, it is evident from the present study results that the students' order thinking skills could be promoted using Bloom taxonomy as the students' score of reading comprehension and order thinking skill were higher than before learning. It is suggested that Bloom taxonomy can be used to gauge the students' order thinking

skills and assist students to read English texts critically. In practice, it is useful for English teachers to use Bloom taxonomy questions in designing exercises to help students develop their thinking skills through answering different order thinking skill questions. The teachers should firstly provide students with lower order thinking skill questions and later on move on to higher order thinking skill questions. As a result, the students will become more critical of what they are learning and they can eventually apply the order of thinking skills in their daily lives.

Conclusion

The findings obtained from this study may provide clearer views in classroom instruction by using EFL learners' PSQ6R reading strategies to help them overcome any difficulties they may experience when reading comprehension. In addition, the finding may also provide EFL teachers with clearer views of teaching reading positions in lecture classrooms to assist EFL learners when reading story or passage in English. This information may be helpful for EFL pedagogy, as it will include EFL reading comprehension technique in their EFL reading classrooms to improve the reading progress of their learners and provide useful EFL reading pedagogy by emphasizing reading process approach and social interactions to encourage development of L2 reading. However, more research is required to examine the effect of PSQ6R reading techniques across reading processes on other reading ability dimensions such as reading skills by using thought, analysis, and critique in a way that conflicts or renders with the author logically. Additionally, other research should be undertaken to investigate the possible effect that the PSQ6R reading technique may have on improving other language skills such as listening, writing, and speaking.

References

- Alyousef, H. S. (2005). Teaching Reading Comprehension to ESL/ EFL Learners. *The Reading Matrix*. 5 (2), 143-154.

- Athipati, C. (2014). *Reading Comprehension Development: The Use of SQ5R Technique for Matthayomsuksa 3 Students*. (Master's Thesis). Mahasarakham University. Mahasarakham.
- Basar, M. and Gürbüz, M. (2017). Effect of the SQ4R Technique on the Reading Comprehension of Elementary School 4th Grade Elementary School Students. *International Journal of Instruction*. 10 (2), 131–144.
- Calderon, M. E., et al. (1992). Adapting Cooperative Intergrated Reading and Composition to Meet the Needs of Bilingual Students. *The Journal of Educational Issues of Language Minority Students*. (10), 79-106.
- Hayikaleng, N., et al. (2016). Thai Students' L2 Reading Comprehension Level for Lower Order Thinking Skills and Higher Order Thinking Skills Questions. *Journal of Applied Linguistics and Language Research*. 3 (5), 83-91.
- Kamali, A. N., et al. (2018). Development of SQ5R Flipped Classroom Model for English Reading on King Bhumibol Sufficiency Economy for Grade 10 Students. *Academic Services Journal, Prince of Songkla University*. 29 (3), 26-39.
- Khummasorn, J., et al. (2016). *A Critical Reading Development in Matayomsksa 5 Students Using SQ5R Method via Newspapers*. (Master's Thesis). Mahasarakham University. Mahasarakham.
- Mohammadi, A. and Davarbina, M. (2015). The Effect of Cooperative Learning Techniques on Reading Comprehension Ability of Iranian EFL Learners. *International J. Soc. Sci. & Education*. 5 (3), 525-531.
- Nourdad, N., et al. (2018). The Effect of Higher Order Thinking Skill Instruction on EFL Reading Ability. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*. 7 (3), 231-237.
- Nurul, L. K., et al. (2017). Improve English Reading Comprehension Ability through Survey, Question, Read, Record, Recite, Review Strategy (SQ4R). *English Language Teaching*. 10 (12), 202-211.

- Sangcharoon, T. (2010). *Reading and Writing Skills Development: The Use of SQ5R Technique*. (Doctoral Dissertation). Prince of Songkla University. Songkla.
- Sayasen, S. (2018). *Effects of Using the SQ5R Methods on Improving Lao EFL College Students' Reading Comprehension*. (Master's Thesis). Buriram Rajabhat University. Buriram.
- Supayo, N. (2001). *The Implementation of PSQ4R Teaching Methods to Promote Reading Comprehension, Retention, and Comprehension Monitoring Abilities of Mathayom Suksa 5 Students*. (Master's Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Suratsawadee, P. (1996). *Activities and English Material for Primary School Level*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Taotayong, A. and Kuha, A. (2011). Effects of Cooperative Learning by Using CIRC Program on Writting and Reading Ability on English Language Achievement of Billigual Students. *Princess of Naradhiwas University Journal*. 3 (2), 65-80.
- Veeravagu, J., et al. (2010). Using Bloom's Taxonomy to Gauge Students' Reading Comprehension Performance. *Canadian Social Science*. 6 (3), 205-212.
- Zare, P. and Othaman, M. (2013). The Relationship between Reading Comprehension and Reading Strategy Use among Malaysian ESL Learners. *International Journal of Humanities and Social Science*. 3 (13), 187-193.
- Zarei, A. A. (2012). The Effects of STAD and CIRC on L2 Reading Comprehension and Vocabulary Learning. *Frontiers of Language and Teaching*. 3, 161-173.

กาแฟป่าอินทรีย์: รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญา
สร้างสรรค์ บนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของวิสาหกิจกาแฟชุมชน
บ้านปোক อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

Organic Forest Coffee: A Model for Developing Creative
Wisdom Innovations Based on Local Resources of
Ban Pok Coffee Community Enterprise in Mae On District,
Chiang Mai Province

วิภาดา ญาณสาร¹, ศักดิ์สยามันต์ ไยสามเสน²

Vipada Yanasan¹, Saksayan Yaisamsan²

คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

Faculty of Business Administration and Liberal Arts,

Rajamangala University of Technology Lanna

Corresponding Author, E-mail: tarn9602@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาบริบท สภาพการณ์ และปัจจัยในการพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญากาแฟป่าอินทรีย์ (2) เพื่อหาแนวทางการยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน (3) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญากาแฟป่าอินทรีย์ของวิสาหกิจกาแฟชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือ บ้านปोक อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ ประชาชนชาวบ้าน และผู้นำชุมชน จำนวน 35 คน คัดเลือกแบบเจาะจง โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายขยายและพรรณนาความ

ผลการวิจัย พบว่า (1) วิสาหกิจกาแฟชุมชนบ้านปोक ดำเนินกิจกรรมร่วมกับชุมชนในด้านการปลูกและแปรรูป โดยใช้ภูมิปัญญาการคั่วและบดด้วยมือ ซึ่งพบว่านวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาและสร้างสรรค์ (2) แนวทางการยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน ควรมีการบริหาร

จัดการอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่คงอัตลักษณ์ร่วมสมัย รวมทั้งการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์มาใช้ในการตลาดให้มากขึ้น (3) รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญากาแฟอินทรีย์ ประกอบด้วยการนำทุนทางสังคมมาใช้ การจัดการความรู้ด้วยการเพิ่มมูลค่า การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวิสาหกิจ และการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ องค์ความรู้ในการวิจัย คือ วิสาหกิจชุมชนควรมีการดำเนินการแบบองค์รวมระหว่างการบริหารจัดการในด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาดบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาในท้องถิ่น ร่วมกับภาครัฐและเอกชน ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญาที่พร้อมรับกับการแข่งขันอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กาแฟ, กาแฟอินทรีย์; นวัตกรรมภูมิปัญญา; ทรัพยากรท้องถิ่น; วิสาหกิจชุมชน

Abstract

This research aims (1) to study context, circumstance, and factors affect the development and creative wisdom innovations of organic forest coffee; (2) to search out guidelines for leveling the potentiality and ability of the sustainably competitiveness using the participatory mechanism; (3) to study a model for developing creative wisdom innovations of organic forest coffee at coffee community enterprises. It is a qualitative research. The research area is at Ban Pok, Mae On District, Chiang Mai Province. The target groups consist of Ban Pok's coffee community enterprise, local wises and community leaders, including 35 persons. The sampling groups are collected by purposive sampling method. The data is collected by using structured interview and analyzed by expository and content analysis.

The results show that (1) Ban Pok's coffee community enterprise is a cooperative community enterprise in producing and processing with using the local wisdom of manually roasting and grinding coffee beans. It is also found that the product innovation is the main factor to develop and create. (2) Guidelines for sustainably leveling the community enterprise's potentiality and competitiveness of Ban Pok's coffee should have a systematic management; having producing and processing

methods which remixed the modern and traditional methods, including online electronic systems to support marketing. (3) A model for developing creative wisdom innovations of organic forest, including social capital by optimizing the use of local resources, knowledge management for increasing value, the cooperation of community enterprise networks, and systematic management. The body of knowledge indicates that community enterprise should have collaboration in management among production, processing, and marketing based on local resource and wisdom in cooperation with government and private sectors to create wisdom innovation preparing for sustainably competitiveness.

Keywords: Coffee; Organic Forest Coffee; Wisdom Innovation; Local Resource; Community Enterprise

บทนำ

ปัจจุบันรัฐบาลได้ขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ โดยการนำองค์ความรู้ความคิดสร้างสรรค์ และทุนทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ทางสังคมมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ก่อให้เกิดนวัตกรรมที่เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ทั้งกระบวนการผลิตและรูปแบบผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ ๆ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) โดยภาครัฐได้นำมิติวัฒนธรรมของท้องถิ่นมาส่งเสริมและพัฒนาให้ชุมชนเกิดความร่วมมือในการจัดการ จากการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์และคุณค่า อันเป็นการส่งเสริมธุรกิจของชุมชนที่เรียกว่าวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นการจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ ทั้งทรัพยากร ผลิตผลความรู้ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม (สำนักงานเกษตรจังหวัดสระบุรี, ม.ป.ป.)

สำหรับโครงการพระราชดำรินในเขตภาคเหนือตอนบน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงเล็งเห็นปัญหาการทำลายป่าและปลูกฝิ่นบนยอดเขา การรักษาป่าต้นน้ำลำธาร จึงมีพระราชประสงค์แก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนที่มีราคาดี ขายได้ เช่น ผักเมืองหนาว ชา กาแฟ (มูลนิธิโครงการหลวง, 2560) บ้านป้อก ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำในพื้นที่โครงการพระราชดำริ แต่เดิมได้ปลูกชาและผลิตเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรมของ

ชุมชนที่เรียกว่า ชาเมียง ต่อมาชาเมียงไม่ได้รับความนิยม โครงการหลวงศูนย์ต้นตอจึงได้นำกาแฟพันธุ์อาราบีก้า ซึ่งเป็นพืชเชิงอนุรักษ์ป่าต้นน้ำมาปลูกและส่งเสริมรายได้โดยพื้นที่ปลูกมีความสูงเฉลี่ย 1,200 เมตร คั่วและบดเมล็ดกาแฟด้วยมือซึ่งเป็นนวัตกรรมภูมิปัญญาในกระบวนการผลิต กาแฟของบ้านป๋อกจึงมีคุณภาพหอม รสชาติเข้มข้น และเริ่มเป็นที่ต้องการของตลาด ต่อมาภาครัฐได้สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มผู้ปลูกกาแฟ และจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกชากาแฟคุณภาพบ้านป๋อกในปี พ.ศ. 2554 อย่างไรก็ตาม การแปรรูปขาดความหลากหลาย มีความคล้ายคลึงกับกลุ่มวิสาหกิจกาแฟอื่น ๆ ทั้งรูปแบบการบรรจุภัณฑ์ไม่ทันสมัยและไม่สามารถเก็บรักษาคุณภาพกาแฟไว้ได้นาน ทำให้เกิดปัญหาในการแข่งขันทางการตลาด

ดังนั้น การยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยการขยายโอกาสทางการตลาด ทั้งการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ให้มีคุณภาพ และตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคด้วยการนำกาแฟคั่วพันธุ์อาราบีก้าที่มีรสชาติดกม กล่อมและคุณภาพดี ด้วยการคัดเลือกเมล็ดกาแฟมาคั่วอย่างพิถีพิถัน ทำให้ได้รสชาติดกมเข้มข้นและมีกลิ่นหอมอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกาแฟบ้านป๋อก (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ออน, ม.ป.ป.) อันเป็นการเพิ่มมูลค่าและประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วยการมีส่วนร่วมของภาครัฐและภาคประชาชน การพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นการสร้างงานและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้เติบโตอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน

ฉะนั้น บทความนี้จึงต้องการเสนอบริบท สภาพการณ์ ปัจจัยในการพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมกาแฟป่าอินทรีย์ แนวทางการยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขัน และรูปแบบการพัฒนา นวัตกรรมภูมิปัญญาของวิสาหกิจกาแฟชุมชนบ้านป๋อก ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนอื่น ๆ ในการสร้างงาน สร้างอาชีพ ด้วยกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายภาครัฐ เป็นการอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญา และพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีศักยภาพ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพร้อมรับกับการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนด้วยการพึ่งตนเอง อันเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของภูมิภาคและประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพการณ์ และปัจจัยในการพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญาจากแพปลาอินทรีของวิสาหกิจจากแพชุมชนบ้านป็อก อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อหาแนวทางการยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน ด้วยกลไกการมีส่วนร่วมของวิสาหกิจจากแพปลาอินทรีชุมชนบ้านป็อก อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญาจากแพปลาอินทรีบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ในการยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจจากแพชุมชนบ้านป็อก อำเภอ แม่อน จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. พื้นที่ดำเนินการวิจัยเป็นพื้นที่ปลุกกาแพพันธุ์อาราปีก้าในชุมชนบ้านป็อก หมู่ที่ 1 ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่
2. กลุ่มเป้าหมายการวิจัย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจจากแพชุมชนบ้านป็อก จำนวน 26 คน ซึ่งได้ลงทะเบียนเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนผู้ปลุกกาแพคุณภาพบ้านป็อก ปรากฏชาวบ้าน จำนวน 4 คน และผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 35 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งมีประเด็นในการสัมภาษณ์ประกอบด้วย 1) บริบทสภาพการณ์ และปัจจัยในการพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญาจากแพปลาอินทรี 2) แนวทางการยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน 3) รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญาจากแพปลาอินทรีบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น
4. วิธีการดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยในรูปแบบของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ในลักษณะของวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 (R1) การศึกษาบริบท สภาพการณ์ และปัจจัยในการพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญาจากแพปลาอินทรีของวิสาหกิจจากแพชุมชนบ้านป็อก โดย

ศึกษาการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) ร่วมกับกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจกาแฟบ้านป็อก เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เป็นรูปแบบการพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญากาแฟอินทรีย์และใช้เป็นแนวทางในการยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจกาแฟชุมชนบ้านป็อก

ขั้นตอนที่ 2 (R2) การหาแนวทางการยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน ด้วยกลไกการมีส่วนร่วมของวิสาหกิจกาแฟชุมชนบ้านป็อก โดยการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ด้วยการสนทนากลุ่มแบบมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกวิสาหกิจกาแฟบ้านป็อกกับตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์ศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจกาแฟชุมชนบ้านป็อกในด้านการบริหารจัดการ รูปแบบผลิตภัณฑ์ และการตลาด

ขั้นตอนที่ 3 (D1) การศึกษารูปแบบการพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญากาแฟอินทรีย์ที่ได้จากสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์และจัดทำเป็นรูปแบบการพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญากาแฟอินทรีย์ พร้อมทั้งจัดเวทีประชุมเสวนากลุ่มร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาว่า จะเกิดความยั่งยืนต่อวิสาหกิจกาแฟอินทรีย์ชุมชนบ้านป็อกมากน้อยเพียงใด

ขั้นตอนที่ 3 (D2) การปรับปรุงรูปและถ่ายทอดรูปแบบการพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญากาแฟอินทรีย์ โดยคณะผู้วิจัยและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจกาแฟชุมชนบ้านป็อก ร่วมกันปรับปรุงและสรุปรูปแบบนวัตกรรมภูมิปัญญากาแฟอินทรีย์ จากนั้นจัดเวทีประชุมเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ในการยกระดับยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขัน เพื่อนำมาใช้ในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ อันนำไปสู่เศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ทั้งยังช่วยให้วิสาหกิจเกิดการเติบโตอย่างยั่งยืน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการเขียนสรุปแบบบรรยายและพรรณนาความ

ผลการวิจัย

สำหรับผลการวิจัย คณะผู้วิจัยขอเสนอตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ ดังต่อไปนี้
วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า บริบทของวิสาหกิจกาแฟชุมชนบ้านป็อกตั้งอยู่ในชุมชนบ้านป็อก หมู่ที่ 1 ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ เป็นวิสาหกิจที่ดำเนินกิจกรรมร่วมกันในชุมชนด้านการปลูกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากชา กาแฟเชิงวนเกษตร โดยเริ่มจากการปลูกชาพันธุ์อัสสัม และแปรรูปเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรมของ

ชุมชนที่เรียกว่า ชาเมียง เมื่อเวลาผ่านไป ชาเมียงไม่ได้รับความนิยม โครงการหลวง ศูนย์ดินตงจึงได้พิจารณานำพืชเชิงอนุรักษ์ป่าต้นน้ำมาปลูก คือ กาแฟพันธุ์อาราบิก้า เพื่อเสริมรายได้ในครัวเรือน ด้วยการปลูกกาแฟภายใต้ร่มเงาของต้นไม้ใหญ่ในป่าอันอุดมสมบูรณ์ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,000-1,200 เมตร จึงทำให้กาแฟอินทรีย์บ้านป๋อกมีรสชาติกลมกล่อมและคุณภาพดี ให้รสสัมผัสคล้ายช็อคโกแลต กลิ่นหอมของดอกไม้ป่า ธัญพืช พืชตระกูลเบอร์รี่ และเสาวรส ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกาแฟบ้านป๋อก ทั้งยังแปรรูปและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ โดยการใช้ภูมิปัญญาการคั่วและบดด้วยมือผสานเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ รังสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์กาแฟ เช่น กาแฟขงสมุนไพร กาแฟสมุนไพรพร้อมดื่ม กาแฟคั่วและบดเมล็ดกาแฟเปลือกเซอร์รี่ กาแฟดริป (Drip Coffee)

สภาพการณ์ของวิสาหกิจกาแฟชุมชนบ้านป๋อกได้จัดระบบการบริหารจัดการภายในกลุ่ม ทั้งในส่วนการผลิตและการบริหารจัดการเพื่อให้วิสาหกิจเกิดความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้และนำมาสู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจ โดยการดำเนินการของวิสาหกิจ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ (1) การบริหารจัดการภายในวิสาหกิจดำเนินการโดยผ่านการเห็นชอบจากเสียงส่วนใหญ่ของสมาชิกวิสาหกิจ ผู้นำวิสาหกิจมีความสามารถในการบริหารจัดการภายในกลุ่มและสามารถจัดการกับความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ และสมาชิกวิสาหกิจมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาทักษะ ความรู้ความเชี่ยวชาญ ในการพัฒนาวิสาหกิจให้เกิดความก้าวหน้า (2) การผลิต เป็นการนำภูมิปัญญาที่สืบทอดจากบรรพบุรุษมาใช้ในกระบวนการผลิต โดยการปลูกใต้ร่มเงาของต้นไม้ใหญ่ การเก็บเมล็ดกาแฟด้วยมือ ตลอดจนกระบวนการแปรรูปด้วยการคั่วและบดเมล็ดกาแฟด้วยเตาถ่าน ทำให้กาแฟมีกลิ่นหอม รสชาติเข้มข้น นำสมุนไพรในท้องถิ่น เช่น เตยหอม ต้นกำลังเสือโคร่ง อบเชย แก่นฝาง ชะเอม กล้วยนา ปญจชันธิ์ บอระเพ็ด เจริญกุหลาบ กระชายป่า มาบดและผสมในผลิตภัณฑ์แปรรูปจากกาแฟ แต่รูปแบบยังขาดความหลากหลาย บรรจุในถุงกระดาษและถุงฟอยล์ (Aluminum Foil) ทำให้ไม่สามารถเก็บรักษาคุณภาพกาแฟไว้ได้นาน (3) การตลาด โดยการขายเฉพาะภายในท้องถิ่นตามแหล่งท่องเที่ยวในตำบลห้วยแก้ว การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์จะดำเนินการผ่านกิจกรรมการแสดงสินค้าและสื่อวีดิทัศน์เผยแพร่ของหน่วยงานภาครัฐที่สนับสนุนและส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งการเผยแพร่วีดิทัศน์ของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมผ่านช่องออนไลน์ยูทูบ (YouTube)

นอกจากนี้ ยังพบว่า ปัจจัยในการพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญา กาแฟอินทรีย์ของวิสาหกิจกาแฟชุมชนแบ่งได้ 2 ด้าน ดังนี้

1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญากาแฟอินทรีย์ของวิสาหกิจกาแฟชุมชนบ้านป็อกประกอบด้วย 6 ปัจจัย เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ทูทางสังคม การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ความร่วมมือจากเครือข่ายหน่วยงานภายนอก การมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชน ภาวะผู้นำของวิสาหกิจชุมชน และการจัดการความรู้

2) การพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญากาแฟอินทรีย์ของวิสาหกิจกาแฟชุมชนบ้านป็อกแบ่งเป็น 2 ด้าน โดยนวัตกรรมผลิตภัณฑ์มีความสำคัญมากกว่านวัตกรรมกระบวนการ ซึ่งผลการวิจัยที่ค้นพบนี้จะนำไปสู่การกำหนดรูปแบบการพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญากาแฟอินทรีย์ เพื่อยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางการยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน สามารถแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ (1) การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบด้วยการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานอย่างโปร่งใส เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย และเกิดความร่วมมือกันในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ (2) กระบวนการผลิต วิสาหกิจควรพยายามรักษาคุณภาพของเมล็ดกาแฟและมาตรฐานผลิตภัณฑ์กาแฟ โดยขอรับมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย (GAP) และการรับรองคุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์จากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความมั่นใจว่า สินค้าและผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจกาแฟชุมชนบ้านป็อกมีคุณภาพและปลอดภัยโดยเน้น 4 ดี คือ ปลูกดี คั่วดี ชงดี และสูตรดี ทั้งในส่วนของการกระบวนการแปรรูปควรมีการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย แต่ยังคงอัตลักษณ์และภูมิปัญญาของท้องถิ่นไว้ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์ เช่น การนำเครื่องควบคุมอุณหภูมิมาใช้ในการคั่วและบดเพื่อให้ผลิตภัณฑ์กาแฟมีคุณภาพที่ได้มาตรฐาน และนำเครื่องสุญญากาศมาใช้ในการบรรจุผลิตภัณฑ์กาแฟเพื่อช่วยรักษาคุณภาพกาแฟไว้ได้นานขึ้น เป็นต้น รวมทั้งการสร้างสรรค์บรรจุภัณฑ์ให้เหมาะสมกับการใช้งาน และรังสรรค์ตราผลิตภัณฑ์บนบรรจุภัณฑ์ให้เกิดความดึงดูด ความสนใจ และสร้างการจดจำผลิตภัณฑ์ให้แก่ลูกค้า ซึ่งทำให้ลูกค้าตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ได้ง่ายขึ้น (3) การตลาด โดยการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ในการจัดจำหน่ายและประชาสัมพันธ์ให้มากยิ่งขึ้นเพื่อให้เข้าถึงผู้บริโภคได้ง่ายขึ้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญากาแฟอินทรีย์ ซึ่งจากการสัมภาษณ์สมาชิกวิสาหกิจชุมชนและหน่วยภาครัฐพบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับรูปแบบการพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญากาแฟอินทรีย์มี 4 ประการ ดังนี้

1. ทูทางสังคม ได้แก่ ทรัพยากรและภูมิปัญญาที่สำคัญในชุมชน อาทิ กาแฟ ชา น้ำผึ้งป่า สมุนไพรป่า ดอกไม้ป่า เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมให้เกิดมูลค่า และประโยชน์สูงสุดแก่คนในชุมชนด้วยการพึ่งพาตนเอง รวมทั้งเกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ และสร้างอาชีพ อันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และช่วยให้เศรษฐกิจฐานรากเกิดการเติบโตอย่างก้าวหน้า

2. การจัดการความรู้ ได้แก่ ทักษะ องค์ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนานวัตกรรมให้มีความแปลกใหม่ ทันสมัย มีมูลค่า และตอบสนองความต้องการของตลาดในปัจจุบัน

3. การมีส่วนร่วมระหว่างผู้นำวิสาหกิจชุมชน สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกับเครือข่ายจากหน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน และร่วมมือในการพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

4. การบริหารจัดการ เป็นการศึกษาข้อมูล วิเคราะห์ วางแผน ประเมินทั้งในด้านการจัดการวิสาหกิจ การผลิต การตลาด เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างเป็นระบบ

ดังแสดงรูปแบบในแผนภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญากาแฟอินทรีย์

ในการพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญาจากแพปลาอินทรีย์ได้ดำเนินการ 8 ขั้นตอน ดังนี้ (1) การสำรวจทุนทางสังคมของชุมชน (2) การวิเคราะห์ศักยภาพและขีดความสามารถของวิสาหกิจชุมชน (3) การวิเคราะห์ความต้องการของตลาด (4) การจัดการความรู้ (5) การออกแบบและพัฒนานวัตกรรม (6) การสร้างสรรค์นวัตกรรม (7) การประเมินตลาดและทดลองใช้นวัตกรรม (8) การปรับปรุงนวัตกรรมให้มีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ วิสาหกิจชุมชนกาแฟบ้านป็อกได้ดำเนินการพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ คือ (1) ผลิตภัณฑ์อาหาร เช่น ขนมชั้นกาแฟ และขนมมันพินกาแฟหน้าแตก (2) ผลิตภัณฑ์สปาจากกากกาแฟ ส่วนนวัตกรรมกระบวนการได้ดำเนินการ คือ (1) การพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ กาแฟรูปแบบสำเร็จรูปพร้อมดื่มในแก้วคัพ การออกแบบบรรจุภัณฑ์เมล็ดกาแฟคั่วและกาแฟบดเป็นถุงกระดากและกล่องที่มีหูหิ้วด้านบน (2) การพัฒนาการตลาดออนไลน์ด้วยการออกแบบร้านค้าออนไลน์เพื่อเป็นช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ่านสื่อโซเชียลต่าง ๆ

อภิปรายผล

สำหรับการอภิปรายผล คณะวิจัยขออภิปรายตามลำดับวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 บริบทของวิสาหกิจกาแฟชุมชนบ้านป็อกเป็นวิสาหกิจที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการที่เข้มแข็ง การแปรรูปและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีความแปลกใหม่และตอบโจทย์ความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคที่หลากหลาย สะท้อนให้เห็นว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีการปรับตัวในการผลิตเพื่อลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของตลาด สอดคล้องกับการศึกษาของภานุมาศ แสงประเสริฐ และคณะ (2558) ที่พบว่า การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเป็นการส่งเสริมการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขธรรมชาติ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เรียนรู้จากการจัดการทรัพยากรและผลผลิต แสวงหาและพัฒนาความรู้พื้นฐานภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งการดำเนินการในรูปวิสาหกิจชุมชนเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรชุมชนด้วยการปรับวิถีคิดของชุมชนแบบพึ่งภายนอกมาเป็นการพึ่งพาตนเอง โดยเชื่อมโยงบูรณาการเข้ากับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้

สภาพการณ์ของวิสาหกิจกาแฟชุมชนบ้านป๋อกได้จัดระบบการบริหารจัดการภายในกลุ่มอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับการศึกษาของธีระวัฒน์ จันทิก และคณะ (2561) พบว่า แนวทางในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเป็นแนวทางในการดำเนินการที่มีความสอดคล้องกับลักษณะของชุมชนที่มีการดำเนินการเรียบง่าย การใช้วัตถุดิบและทรัพยากรภายในชุมชนในกระบวนการผลิต ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการพึ่งพาตนเอง โดยการใช้ภูมิปัญญาภายในท้องถิ่นมาปรับใช้กับกิจการของวิสาหกิจสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางการยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจกาแฟอินทรีย์ชุมชนบ้านป๋อกแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ (1) การบริหารจัดการด้วยการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงาน (2) กระบวนการผลิตที่รักษาคุณภาพของเมล็ดกาแฟและมาตรฐานผลิตภัณฑ์กาแฟไว้รวมทั้งกระบวนการแปรรูปที่มีความแปลกใหม่ หลากหลาย เกิดมูลค่า ตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคกลุ่มต่าง ๆ ทั้งรูปลักษณ์ ตราผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ด้วยการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญากับเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อให้เกิดความดึงดูด ความสนใจ สร้างการจดจำผลิตภัณฑ์ให้แก่ผู้บริโภคและเพิ่มโอกาสในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ได้ง่ายขึ้น (3) การตลาด โดยการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ในการจัดจำหน่ายและประชาสัมพันธ์ให้มากยิ่งขึ้นเพื่อช่วยให้ลูกค้าเข้าถึงผลิตภัณฑ์ได้ง่าย สามารถสั่งซื้อได้ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของของลำยอง ขนากแก้ว และคณะ (2559) พบว่า การให้ความสำคัญแก่กระบวนการผลิต รูปแบบผลิตภัณฑ์ การประชาสัมพันธ์ และช่องทางการจัดจำหน่ายจะช่วยเพิ่มศักยภาพผลิตภัณฑ์ ขีดความสามารถในการแข่งขันทางการตลาดและช่วยพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนของสมาชิกกลุ่มให้มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ชุมเกตู (Chumkate, 2015) ยังชี้ให้เห็นว่า สภาพการแข่งขันที่รุนแรงของตลาดส่งผลให้ลูกค้ามีอำนาจการต่อรองราคาสินค้ากับผู้ผลิตได้ง่าย อันส่งผลให้เกิดคู่แข่งทางการตลาดมากขึ้น ดังนั้น ประเทศต่าง ๆ จึงหันมาให้ความสำคัญในการเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนด้วยการใช้จุดแข็งของชุมชนทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญา เพื่อเชื่อมโยงสู่ภาคการผลิตและบริการในการสร้างสัญลักษณ์และขยายโอกาสทางการตลาด ทั้งยังช่วยพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนและสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งจะเป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนภายในชุมชนให้ดีขึ้น โดยการสนับสนุนให้ชุมชนมีการประสานพลังภายในชุมชนเพื่อยกระดับภูมิปัญญาและแสวงหาทรัพยากรภายในท้องถิ่นมาเพิ่มคุณค่า และประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ เน้นการพัฒนาทุนเดิมภายในท้องถิ่น

และนำมาสร้างเป็นเอกลักษณ์ คุณลักษณะเฉพาะและจุดขายของชุมชนตนเอง เช่นเดียวกันกับการศึกษาของกาญจนา รัตนธีรวิเชียร และฐานันตร์ โต๊ะถม (2560) พบว่า การเพิ่มศักยภาพผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นด้วยการนำเอกลักษณ์ของท้องถิ่นมาผสมผสานเป็นผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองลูกค้า ทั้งด้านขนาด รูปทรง ลวดลายให้เหมาะสมกับการใช้งานและความต้องการของลูกค้า รวมทั้งการสื่อสารตราสินค้าในบรรจุภัณฑ์ จะช่วยสร้างการจดจำให้กับลูกค้า และทำให้ลูกค้าตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ได้ง่ายขึ้นยิ่งขึ้น และการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านระบบการตลาดอิเล็กทรอนิกส์จะทำให้ลูกค้าสามารถสั่งซื้อได้ตลอดเวลา ส่งผลให้ยอดขายเพิ่มขึ้น สามารถแข่งขันในตลาด เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนสมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ เออร์วิน (Erwin, 1976) ยังชี้ให้เห็นว่า การยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันได้จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยการใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของสมาชิกกลุ่มในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ใช้เทคโนโลยีและวิทยาการที่เหมาะสมในการสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มประสบผลสำเร็จจากการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ สร้างรายได้จากความนิยมของผลิตภัณฑ์และส่วนแบ่งทางการตลาด ทำให้องค์กรมีการเติบโตบนฐานเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ทั้งยังสามารถดำรงอยู่ได้ในสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญาจากแพปออินทรีย์ พบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญาจากแพปออินทรีย์มี 4 ประการ คือ (1) การนำทุนทางสังคมมาใช้ (2) การจัดการความรู้ด้วยการเพิ่มมูลค่า (3) การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวิสาหกิจ (4) การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับการศึกษาของจิตพนธ์ ชุมเกตุ (2560) พบว่า แนวทางการจัดการผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมุสลิม สามารถแบ่งเป็น 3 ส่วน ส่วนแรก คือ การเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ประกอบด้วยการเรียนรู้ ภูมิปัญญา การรวมกลุ่มและการเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ส่วนที่สอง คือ กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยพิจารณาถึงทุนของชุมชน การสำรวจตลาด และส่วนที่สามเป็นการจัดการชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และระบบการเรียนรู้โดยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแกนกลาง เช่นเดียวกันกับธีรศักดิ์ อุณ อารมย์เลิศ และคณะ (2558) ได้สรุปกระบวนการของนวัตกรรมซึ่งประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ (1) การสร้างนวัตกรรมให้เกิดความคิดใหม่ สิ่งใหม่หรือวิธีปฏิบัติใหม่

โดยการประดิษฐ์หรือพัฒนาขึ้นมา (2) การส่งผ่านนวัตกรรมหรือการแพร่กระจายนวัตกรรมไปสู่สมาชิกคนอื่น ๆ ในองค์กร โดยมีสื่อที่เป็นช่องทางในการนำนวัตกรรมไปสู่การรับรู้ของสมาชิกในองค์กร และ (3) การพัฒนานวัตกรรม คือ การพัฒนาให้นวัตกรรมอยู่กับบุคคลหรือองค์การอย่างยั่งยืน โดยเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติในทุกกิจกรรมของบุคลากรหรือองค์การเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

จากการสนทนากลุ่มร่วมกับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนพบว่า สมาชิกมีความคาดหวังในการรับข้อมูลความรู้เกี่ยวกับประเด็นต่อไปนี้ (1) แนวทางการพัฒนาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์กาแฟในรูปแบบใหม่ ๆ ที่ตอบโจทย์ความต้องการกลุ่มผู้บริโภคที่หลากหลาย (2) เทคนิคการแปรรูปผลิตภัณฑ์กาแฟด้วยการใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อลดต้นทุนในการผลิต (3) เทคนิคการเก็บรักษาคุณภาพกาแฟไว้ได้นาน (4) การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และตราผลิตภัณฑ์ที่มีความโดดเด่นและสะท้อนถึงอัตลักษณ์กาแฟป่าอินทรีย์ของชุมชนบ้านปือก (5) การตลาดและประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อดิจิทัลจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นไปตามสิ่งที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนคาดหวัง เนื่องจากเป็น การสร้างสรรค์และต่อยอดจากผลิตภัณฑ์กาแฟที่มีอยู่เดิม ซึ่งสมาชิกวิสาหกิจสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนได้อย่างแท้จริง รวมทั้งการต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ให้มีคุณภาพและมูลค่าสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสรวงพร กุศลส่ง (2555) ที่พบว่า การพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญาสร้างสรรค์เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของท้องถิ่นนั้น ๆ ในรูปแบบที่แปลกใหม่และไม่มีในตลาดเพื่อการแข่งขันทางการแข่งขัน ทั้งกระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพ และผลิตภัณฑ์ที่แปลกใหม่ดึงดูดความสนใจแก่ผู้บริโภค นอกจากนี้ จากการศึกษาของบุรินทร์ เปล่งดีสกุล และภาคินี เปล่งดีสกุล (2561) ที่ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนรอบเขื่อนจุฬาภรณ์พบว่า การออกแบบด้วยการภูมิปัญญาของการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนของกลุ่ม มาสร้างความหมายให้สอดคล้องกับเอกลักษณ์เฉพาะของผลิตภัณฑ์แต่ละกลุ่มนั้น ๆ จะช่วยสร้างอัตลักษณ์ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในการจดจำผลิตภัณฑ์ผ่านตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ รวมถึงการพัฒนาให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ขึ้น จะช่วยให้ผลิตภัณฑ์เกิดความน่าสนใจและเพิ่มตลาดสินค้าของกลุ่มมากขึ้น อันจะเป็นการส่งเสริมมูลค่าของผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ได้ เช่นเดียวกันกับการวิจัยของภานุมาศ แสงประเสริฐ และคณะ (2558) พบว่า การนำวัตถุดิบที่เป็นทรัพยากรหรือภูมิปัญญาของชุมชนมาพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับวิสาหกิจชุมชนหรือสภาพท้องถิ่นนั้น ๆ รวมทั้งการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยการ

ออกแบบที่ทันสมัยและ การใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งด้านคุณภาพการผลิต การบริหารจัดการและการตลาด จะนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดมากยิ่งขึ้น ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นการสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญาของชุมชนให้พร้อมรับการแข่งขันทางเศรษฐกิจในอนาคต ทั้งยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับสูงต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

1. ชุมชนบ้านป็อกได้รวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกชาเมี่ยงและกาแฟอินทรีย์แบบวนเกษตร โดยมีผู้นำและสมาชิกวิสาหกิจที่เห็นความสำคัญในการพัฒนาและเพิ่มมูลค่าผลผลิตของชุมชนจนกลายเป็นวิสาหกิจชุมชนต้นแบบในการดำเนินการธุรกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ด้วยการมีส่วนร่วม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันของสมาชิก โดยการนำทุนทางสังคมที่สำคัญในชุมชนมาแปรรูปด้วยการพึ่งตนเองและผนวกเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน

2. แนวทางการยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน โดยการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นระบบ รวมทั้งการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่น แตกต่าง มีมูลค่าสูงสากล

3. รูปแบบการพัฒนา นวัตกรรมภูมิปัญญากาแฟอินทรีย์ บนฐานทรัพยากรท้องถิ่นต้องมีการดำเนินการแบบบูรณาการระหว่างการบริหารจัดการในด้านการผลิต การแปรรูปกับการตลาด เพื่อเกิดการพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญาของวิสาหกิจชุมชนบนฐาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” นั่นคือ การเข้าใจบริบท ความสามารถ ทักษะของคนในท้องถิ่น การเข้าถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชนเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างสร้างสรรค์บนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ให้ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดและผู้บริโภคในยุคปัจจุบันอย่างหลากหลาย อันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในการพร้อมรับการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนด้วยการพึ่งตนเอง

สรุป

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบท สภาพการณ์ และปัจจัยในการพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญากาแฟอินทรีย์ของวิสาหกิจกาแฟชุมชนบ้านป็อก อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ ยังหาแนวทางการยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน ด้วยกลไกการมีส่วนร่วมของ

วิสาหกิจกาแฟอินทรีย์ชุมชนบ้านป๊อก และศึกษารูปแบบการพัฒนาวัดกรรมภูมิ ปัญญากาแฟอินทรีย์บนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า บริบทและสภาพการณ์ของวิสาหกิจกาแฟชุมชนบ้านป๊อก เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการของชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกวิสาหกิจกับหน่วยงานภาครัฐในการผลิต การแปรรูป และการตลาดมีการปรับตัวเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน ให้โดดเด่น แตกต่าง มีมูลค่า สู้สากล ซึ่งเป็นแนวทางในการยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถ ในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ อันนำมาสู่รูปแบบการพัฒนา วัดกรรมกาแฟอินทรีย์ บนฐาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ซึ่งเป็นหลักการทรงงานใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้ เกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยการพึ่งตนเองตั้งแต่ระดับตนเอง ชุมชน สังคม ตลอดจนสร้าง ภูมิคุ้มกันให้แก่ชุมชนในการพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา รัตนธีรวิเชียร และฐานันดร โต๊ะถม. (2560). การเพิ่มศักยภาพผลิตภัณฑ์ ท้องถิ่นผ้าฝ้ายโครเชต์หนองนาด้วยกลไกการมีส่วนร่วม. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์*. 12 (2), 39-52.
- จิตพนธ์ ชุมเกตุ. (2560). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอลำดวน จังหวัดเพชรบุรี*. รายงานการวิจัย. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ และคณะ. (2558). การพัฒนารูปแบบการสร้างวัดกรรมภูมิ ปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันอย่างยั่งยืนของ วิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง. *ศิลปากร ศึกษาศาสตร์วิจัย*. 7 (2), 79-92.
- ธีระวัฒน์ จันทิก และคณะ. (2561). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารชุมชนที่มีอัตลักษณ์ สำหรับยกระดับศักยภาพการบริหารวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชน หมู่บ้านไทยมุสลิม*. รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- บุรินทร์ เปล่งดีสกุล และภาคินี เปล่งดีสกุล. (2561). การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิง สร้างสรรค์จากภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนรอบเขื่อนจุฬาภรณ์ กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาน้ำจืดแม่สมศรี ต.ทุ่งลุยลาย อ.คอน

สาร จ.ชัยภูมิ. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 10 (2), 206-230.

ภานุมาศ แสงประเสริฐ และคณะ. (2558). การพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนแม่ปู่คา ตำบลแม่ปู่คา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา.

มูลนิธิโครงการหลวง. (2560). โครงการหลวงกับในหลวง. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการหลวง.

ลำยอง ขนากแก้ว และคณะ. (2559). การศึกษารูปแบบการพัฒนากระบวนการผลิตกาแฟคั่วบดมือ โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้าและเพิ่มช่องทางการตลาดของกาแฟคั่วบดมือบ้านไร่ใน หมู่ที่ 7 ตำบลนาคา อำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง. รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น.

สรวงพร กุศลส่ง. (2555). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมุกบ้านตัวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

สำนักงานเกษตรจังหวัดสระบุรี. (ม.ป.ป.). ความหมายวิสาหกิจชุมชน. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <http://www.saraburi.doae.go.th/visahakit/visahakit.html>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ออน. (ม.ป.ป.). บ้านป๊อก: หมู่บ้านอัตลักษณ์หัตถกรรมล้านนา. เชียงใหม่: โครงการหมู่บ้านอัตลักษณ์หัตถกรรมเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่.

Chumkate, J. (2015). A Study on the Management Potential with Creative Economy-based Concept of Restaurant Entrepreneurs around Seaside Tourist Attractions in Thailand. *Journal of Global Academic Institute Business and Economics*. 1 (2), 84-91.

Erwin, W. (1976). *Participation Management: Concept Theory and Implementation*. Atlanta: Georgia State University.

ผลกระทบของการเรียนออนไลน์ภายใต้สถานการณ์
การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019:
กรณีศึกษานิสิตหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิตและศิลปศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยพะเยา
Effects of Online Learning in the Epidemic Situation of
Coronavirus Disease 2019: A Case Study of Bachelor of
Education and Bachelor of Arts Students,
Program in English, University of Phayao

พิชญ์สินี เสถียรธาดล¹, นริศา ไพเจริญ², กมลวดี บุณวันณะ³,
ผณินทรา ธีรานนท์⁴, วิไลวรรณ จักรแก้ว⁵
Phitsinee Sathientharadol¹, Narisa Paicharoen²,
Kamalawadee Buranawanna³, Phanintra Teeranon⁴,
Wilaiwal Jakkaew⁵

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

School of Liberal Arts, University of Phayao

Corresponding Author, E-mail: wisdom_sai@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการเรียนออนไลน์ภายใต้สถานการณ์โรคโควิด-19 ของนิสิตหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิตและศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยพะเยา โดยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์ จำนวน 50 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับผลกระทบจากรูปแบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในระดับปานกลาง โดยจำแนกเป็นผลกระทบด้านประโยชน์ที่ได้รับ พบน้อยที่สุดด้วยค่าเฉลี่ย 2.74 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.91 ด้านเนื้อหาพบว่า นิสิตได้รับผลกระทบมากเป็นอันดับสองด้วยค่าเฉลี่ย 2.89 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

เท่ากับ 1.90 และด้านทัศนคติและพฤติกรรมการเรียนพบว่า นิสิตได้รับผลกระทบมากที่สุดด้วยค่าเฉลี่ยรวม 3.06 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมเท่ากับ 1.91 นอกจากนี้พบว่า ผลกระทบเหล่านี้จากความไม่พร้อมด้านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ด้านสัญญาณอินเทอร์เน็ตและสัญญาณดาวเทียม ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนได้รับผลกระทบด้านประสิทธิภาพในการรับข้อมูลหรือรับรู้บทเรียนที่เรียน และไม่สามารถเข้าใจบทเรียนได้เท่ากับการเรียนในห้องเรียนปกติ องค์ความรู้จากการวิจัย คือ รูปแบบการเรียนออนไลน์สามารถแก้ปัญหาด้านการศึกษาในระดับอุดมศึกษาภายใต้สถานการณ์โรคโควิด-19 ได้มากหรือน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เรียน ผู้สอน สถาบันการศึกษา สัญญาณอินเทอร์เน็ตและโปรแกรมสำเร็จรูป ตลอดจนเนื้อหาของรายวิชา ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 ฝ่าย ได้แก่ 1) หน่วยงานด้านการสื่อสารและการศึกษาที่จะต้องแก้ปัญหาด้านการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ การให้บริการด้านสัญญาณและโปรแกรมที่ผู้เรียนผู้สอนสามารถเข้าถึงได้ 2) ผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนออนไลน์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรายวิชาและส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนด้านบวกของผู้เรียน 3) ผู้เรียนต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับความจำเป็นของสถานการณ์และมีวินัยในตัวเอง

คำสำคัญ: การเรียนออนไลน์; สถานการณ์แพร่ระบาด; โควิด-19; โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

Abstract

The research aims to analyze online learning problems arisen under the epidemic situation of COVID-19 of Bachelor of Education and Bachelor of Arts students, Program in English, University of Phayao. The data are collected from 50 students in form of online questionnaires. The statistic used is means and standard deviation.

The results show that the sample group is moderately affected by online learning during this circumstance in three aspects. The advantages of online learning are rated on mean of 2.74 and S.D. of 1.91. The contents of courses are affected with the mean of 2.89 and S.D. of 1.90. Finally, the students' attitude and learning behavior are affected with the mean of 3.06 and S.D. of 1.91. Moreover, these effects are also mentioned as the results of unreadiness in terms of electronic devices

and the internet or the satellite signal which lead them to inefficient learning perception. Therefore, they prefer classroom learning. The body of knowledge indicates that how effectively the online learning would be able to solve the higher education problem under the epidemic situation of COVID-19 depending upon the readiness of students, lecturers, universities, internet signal, programs, and contents of each course. Therefore, it is the major responsibilities of these three groups of people: 1) communication service and educational organizations have to serve and solve teaching and learning equipment, internet signal, and programs; 2) lecturers have to adjust and develop online teaching skill to achieve expect learning outcome of each course and reinforce positive learning behavior of the students; 3) students have to understand the situation and require self-discipline.

Keywords: Online Learning; Epidemic Situation; COVID-19; Coronavirus Disease 2019

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยมีการศึกษาและพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 จนถึงปัจจุบัน โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ก่อตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาขึ้นเป็นครั้งแรก หลังจากนั้นไม่นาน เมื่อมีการจัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์ขึ้น กระทรวงศึกษาธิการก็ผลิตรายการเพื่อการศึกษาออกอากาศสู่ประชาชนทั่วไปอีกช่องทางหนึ่ง ในปี พ.ศ. 2537 มีการก่อตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาขึ้น และในปี พ.ศ. 2538 การเรียนออนไลน์ในประเทศไทยเริ่มดำเนินการ โดยรัฐบาลได้เปิดเครือข่ายคอมพิวเตอร์สำหรับโรงเรียนไทยเพื่อต้องการเชื่อมโยงโรงเรียนต่าง ๆ ในประเทศเข้าด้วยกัน โดยผ่านเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางการศึกษาร่วมกันบนเครือข่าย โดยเริ่มจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาซึ่งเริ่มต้นในระดับอุดมศึกษาโดยใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษาในรูปแบบของคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted Instruction; CAI) ต่อมาเมื่อมีเทคโนโลยีเครือข่ายและอินเทอร์เน็ตเกิดขึ้นจึงพัฒนาไปสู่การเรียนการสอนออนไลน์

หรือ Web-based Instruction (WBI) ตามลำดับ (เยาวลักษณ์ พิพัฒน์จำเริญกุล, 2555)

ในปัจจุบันภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด-19 (COVID-19) ได้ส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอนทุกระดับชั้นเป็นอย่างมาก เนื่องจากหน่วยงานราชการและเอกชนในทุกภาคส่วนต้องดำเนินมาตรการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค หน่วยงานภาคการศึกษาจึงไม่สามารถจัดให้ผู้เรียนเข้าเรียนในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยตามปกติได้ การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์จึงเป็นแนวทางที่จำเป็นเร่งด่วนสำหรับการแก้ไขปัญหาด้านการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ปัญหาการเรียนการสอนออนไลน์ที่นักเรียนและนักศึกษาทั่วประเทศไทยได้ประสบในช่วงที่เกิดการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 นี้ พบว่า ผู้เรียนมีปัญหาด้านความพร้อมทางการเรียนออนไลน์ เช่น สภาพแวดล้อมและสังคมของผู้เรียนที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนทางออนไลน์ หรือความไม่พร้อมของอุปกรณ์การเรียนซึ่งเป็นอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ทั้งนี้ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (สสช.) เผยผลสำรวจปัญหาจากโรคโควิด-19 ด้านสังคมที่ได้สำรวจทางออนไลน์ระหว่างวันที่ 13-19 เมษายน พ.ศ. 2563 จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 43,448 ราย พบว่า 60% กังวลว่า บุตรหลานไม่พร้อมจะเรียนผ่านทางระบบออนไลน์ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) ในทำนองเดียวกันผลสำรวจของคณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (มก.) เผยว่า ครูที่ประเมินเด็กนักเรียนในสังกัดของตนพบว่า หากใช้ระบบการเรียนการสอนออนไลน์จริง นักเรียนจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงได้ เนื่องจากไม่มีเครื่องคอมพิวเตอร์ จำนวน 66% ไม่มีอินเทอร์เน็ตใช้ที่บ้าน 57% ไม่มีสมาร์ตโฟนจำนวน 36% โดยครูประเมินว่า นักเรียนสามารถเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ได้เพียง 45% เท่านั้น (มติชนออนไลน์, 2563)

ปัญหาที่เกิดจากการเรียนออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้ผู้ปกครองของนักเรียน นักศึกษา หรือผู้ที่ใช้งานการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ มีความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาในอนาคต และกังวลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ในการเรียนออนไลน์ ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงแถลงการณ์การเตรียมความพร้อมในการเรียนออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส 6 ข้อ ดังนี้ 1) การจัดการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความปลอดภัยสูงสุดของทุกคนที่เกี่ยวข้อง โดยนิยามคำว่า การเปิดเทอม หมายถึง การเรียนที่โรงเรียนหรือการเรียนที่บ้าน ทั้งนี้ การตัดสินใจจะขึ้นอยู่กับผลการประเมินสถานการณ์อย่างใกล้ชิด 2)

การอำนวยความสะดวกให้นักเรียนทุกคนสามารถเข้าถึงการเรียนการสอน แม้จะไม่สามารถไปโรงเรียนได้ 3) การใช้สิ่งที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การเสนอขอช่องดิจิทัล TV จากสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) 4) การตัดสินใจนโยบายต่าง ๆ บนพื้นฐานของการสำรวจความต้องการ ทั้งจากนักเรียน ครูและโรงเรียน โดยให้การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพสูงสุดเป็นที่ตั้ง และกระทรวงฯ จะสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ 5) การปรับปฏิทินการศึกษาของไทยให้เอื้อต่อ “การเรียนรู้” ของเด็กมากขึ้น รวมทั้งมีการปรับตารางเรียนตามความเหมาะสม โดยเวลาที่ขีดเซยจะคำนึงถึงภาระของทุกคนและการได้รับความรู้ครบตามช่วงวัยของเด็ก และ 6) บุคลากรทางการศึกษาทุกท่านจะได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง และทำให้ท่านได้รับปัญหาเชิงลบจากการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563)

นอกจากนี้ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมได้ประกาศมาตรการและการเฝ้าระวังการระบาดของโรคโควิด-19 ฉบับที่ 4 โดยมีแนวปฏิบัติให้บุคลากรในสังกัดปฏิบัติงานที่บ้าน (Work from Home) เพื่อลดความเสี่ยงในการติดเชื้อ (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2563) ดังนั้น บุคลากร คณาจารย์ ตลอดจนนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนจากการเข้าชั้นเรียนตามปกติมาเป็นรูปแบบออนไลน์อย่างเต็มรูปแบบ และได้ประสบปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน ทั้งด้านอุปกรณ์ สัญญาณ การใช้งานโปรแกรมสำเร็จรูป ฯลฯ เช่นเดียวกับที่กล่าวมาข้างต้นซึ่งสอดคล้องกับวิทยา วาโย และคณะ (2563) สุวัฒน์ บันลือ (2560) และจิรภา อรรถพร และประกอบ กรณิจิ (2557) ที่ได้กล่าวถึงปัญหาเหล่านี้ในฐานะปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ดังนั้น ภายใต้สถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 นี้ การเรียนออนไลน์จึงส่งผลกระทบต่อการศึกษาในทุกระดับชั้น โดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาที่ควรจะได้รับผลกระทบน้อยกว่าระดับอื่น เนื่องจากผู้เรียนอยู่ในช่วงวัยที่มีความมั่นคงด้านอารมณ์และสมาธิในการเรียนรู้มากกว่าผู้เรียนในระดับปฐมวัย ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ดังที่จางและคณะ (Zhang, et al., 2004) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้แบบการเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) ต้องการความเป็นผู้ใหญ่และวินัยในตนเอง อย่างไรก็ตาม งานวิจัยจำนวนหนึ่งได้แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาประสบปัญหาในการเรียนออนไลน์ อาทิ เชลลีย์และคณะ (Shelley, et al., 2008) สิริพร อินสนธิ์ (2563) และกรรณิดา ทาระหอม (2563) ซึ่งนำเสนอเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนออนไลน์

ระดับอุดมศึกษา จากที่กล่าวข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่า การศึกษาระดับอุดมศึกษาก็ได้รับผลกระทบจากรูปแบบการเรียนออนไลน์ไม่น้อยเช่นเดียวกัน ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ปัญหาการเรียนออนไลน์ภายใต้สถานการณ์โรคโควิด-19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของนิสิตหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิตและศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อนำไปสู่แนวทางในการแก้ไขและปรับปรุงการเรียนการสอนออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการเรียนออนไลน์ภายใต้สถานการณ์โรคโควิด-19 ของนิสิตหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิตและศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยพะเยา

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการเรียนออนไลน์ภายใต้สถานการณ์โรคโควิด-19

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยนี้มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิตและศิลปศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3-4 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน 239 คน เนื่องจากเป็นผู้มีประสบการณ์การใช้โปรแกรมและสื่อการสอนแบบออนไลน์ผ่านรายวิชาต่าง ๆ มาบ้าง อาทิ รายวิชาด้านการสอนและภาษาอังกฤษ จึงจัดเป็นกลุ่มที่มีความมั่นคงด้านอารมณ์และมีความเข้าใจรูปแบบการเรียนออนไลน์ในระดับหนึ่ง

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิตและศิลปศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3-4 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน 50 คน เนื่องจากการวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลในระหว่างสถานการณ์โรคโควิด-19 และมีเวลาจำกัด ผู้วิจัยจึงได้ขอความร่วมมือนิสิตหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิตและศิลปศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3-4 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ ในการตอบแบบสอบถามในรูปแบบเอกสารออนไลน์ผ่านกลุ่มสังคมออนไลน์ของหลักสูตรตามความสมัครใจภายในระยะเวลา 3 สัปดาห์ โดยกำหนดเกณฑ์คัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นนิสิตหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิตและศิลปศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3-4 2) ตอบแบบสอบถามครบทุกข้อ 3) มีประสบการณ์การเรียนออนไลน์ ≥ 1 ปี และจากเกณฑ์ข้างต้นผู้วิจัยสามารถเก็บ

ข้อมูลจากแบบสอบถามที่สมบูรณ์ได้จำนวน 50 ชุด หรือร้อยละ 21 ของจำนวนประชากร

3. เครื่องมือในการวิจัย เครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถามที่จัดทำขึ้นซึ่งกลุ่มตัวอย่างสามารถตอบแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ได้ รายละเอียดของแบบสอบถามมีดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามในส่วนที่ 1 คือ ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง และ ประสบการณ์ใช้งานสื่อการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์

ตอนที่ 2 แบบสอบถามในส่วนที่ 2 คือ คำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล โดยตั้งข้อคำถามให้สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของกาเย่ (ศักดา สุจริต, 2558: 32-35; อรรถโกวิท จิตจักร, 2559: 15-16) ได้แก่ 1) การจูงใจ (Motivation Phase) การคาดหวังของผู้เรียนเป็นแรงจูงใจในการเรียนรู้ 2) การรับรู้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Apprehending Phase) 3) การปรุงแต่งสิ่งที่รับรู้ไว้เป็นความจำ (Acquisition Phase) เพื่อให้เกิดความจำระยะสั้นและระยะยาว 4) ความสามารถในการจำ (Retention Phase) 5) ความสามารถในการระลึกถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว (Recall Phase) 6) การนำไปประยุกต์ใช้กับสิ่งที่เรียนรู้ไปแล้ว (Generalization Phase) 7) การแสดงออกพฤติกรรมที่เรียนรู้ (Performance Phase) และ 8) การแสดงผลการเรียนรู้กลับไปยังผู้เรียน (Feedback Phase) คำถามในแบบสอบถามมีจำนวน 9 ข้อ จำแนกเป็นความคิดเห็นด้านเนื้อหา ด้านประโยชน์ และด้านทัศนคติ จำนวนด้านละ 3 ข้อ โดยข้อคำถามแต่ละด้านจะสอดคล้องกับขั้นตอนการเรียนรู้ของกาเย่ อาทิ คำถามที่ 1 ด้านเนื้อหา สอดคล้องกับขั้นตอนที่ 3 คำถามที่ 2 สอดคล้องกับขั้นตอนที่ 4 คำถามที่ 3 สอดคล้องกับขั้นตอนที่ 5 เป็นต้น

นอกจากนั้น ได้กำหนดให้ลักษณะคำตอบเป็นมาตราส่วนประมาณค่า โดยมีความหมายของแต่ละระดับ ดังนี้ 5 หมายถึง ระดับมากที่สุด 4 หมายถึง ระดับมาก 3 หมายถึง ระดับปานกลาง 2 หมายถึง ระดับน้อย และ 1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด โดยกลุ่มตัวอย่างสามารถเขียนความคิดเห็นหรือปัญหาของการเรียนออนไลน์

4. วิธีการสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามซึ่งเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเครื่องมือการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการเรียนการสอนออนไลน์ หรือปัญหาจากการเรียนออนไลน์ โดยเลือกทฤษฎีของกาเย่ เข้ามาเป็นแนวคิดสำหรับดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย

4.2 การกำหนดขอบเขตและโครงสร้างของแบบสอบถามเพื่อศึกษาปัญหาจากการเรียนออนไลน์ ทั้งด้านความพร้อมของผู้เรียนและด้านสภาพแวดล้อมของผู้เรียน

4.3 การให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม โดยคำถามข้อใดที่มีค่าเฉลี่ยความเที่ยงตรงของเนื้อหาน้อยกว่า 0.5 ผู้วิจัยจะปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

5.1 ขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามออนไลน์ทางเฟซบุ๊กกลุ่มนิสิตหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิตและศิลปศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3-4 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยพะเยา

5.2 การเก็บรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้รับกลับมา จำนวน 50 ชุด แล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

6.1 การตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามทุกฉบับ

6.2 แบบสอบถามตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับชั้นปีที่เรียน และประสบการณ์ใช้งานระบบการเรียนการสอนออนไลน์ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละเพื่อนำมาประกอบการอภิปรายผลในการศึกษาค้นคว้า

6.3 แบบสอบถามตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลสำรวจความคิดเห็นทั้ง 3 ด้าน โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการเรียนออนไลน์ในสถานการณ์โรคโควิด-19 โดยแบ่งช่วงของค่าตัวกลางเลขคณิตเป็น 5 กลุ่ม ในการแปลความหมาย ดังนี้

1.00 – 1.49	หมายถึง	ระดับน้อยที่สุด
1.50 – 2.49	หมายถึง	ระดับน้อย
2.50 – 3.49	หมายถึง	ระดับปานกลาง
3.50 – 4.49	หมายถึง	ระดับมาก
4.50 – 5.00	หมายถึง	ระดับมากที่สุด

จากนั้น เทียบเคียงข้อคำถามแต่ละข้อกับขั้นตอนการเรียนออนไลน์ทั้ง 8 ของกาเย่ แล้วบรรยายผล

6.4 แบบสอบถามตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาที่ได้รับจากการเรียนออนไลน์ในสถานการณ์โรคโควิด-19 วิเคราะห์โดยวิธีการสังเคราะห์ความคิดเห็นและแสดงผลในรูปแบบพรรณนา ประกอบกับเทียบเคียงคำตอบกับขั้นตอนการเรียนออนไลน์ทั้ง 8 ของกาเย แล้วบรรยายผล

ผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามได้จำแนกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง 2) ผลสำรวจความคิดเห็นเชิงสถิติเกี่ยวกับการเรียนการสอนออนไลน์ และ 3) ความคิดเห็นและปัญหาเกี่ยวกับการเรียนออนไลน์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง ผลจากแบบสอบถามพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิตและศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3 จำนวน 20 คน หรือร้อยละ 40 และนิสิตหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิตและศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 4 จำนวน 30 คน หรือร้อยละ 60 นอกจากนี้ยังพบกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์การใช้งานสื่อการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 0 คน 1 ปีขึ้นไป จำนวน 50 คน หรือเท่ากับร้อยละ 100

2. ผลสำรวจความคิดเห็นเชิงสถิติเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบออนไลน์

ความคิดเห็นด้านเนื้อหาที่เรียน	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
การเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ส่งผลให้จำเนื้อหาได้ดี	1	6	18	17	8	2.50	1.89	ปานกลาง
ภาษาหรือคำพูดจากการเรียนออนไลน์มีความชัดเจนและเข้าใจง่าย	1	13	19	11	6	2.84	1.92	ปานกลาง
การเรียนออนไลน์ทำให้สามารถทบทวนบทเรียนได้	10	16	10	9	5	3.34	1.90	ปานกลาง
รวม						2.89	1.90	ปานกลาง

ตาราง 1 ผลกระทบจากการเรียนออนไลน์ ด้านเนื้อหาที่เรียน
โดยเรียงลำดับจากน้อยไปหามาก

จากตาราง 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับผลกระทบจากการเรียนออนไลน์ ทั้งภาษาและคำพูดที่เรียนมีความชัดเจนไม่เทียบเท่ากับเรียนในห้องเรียน และความสามารถในการจดจำบทเรียนอยู่ในระดับปานกลาง โดยค่าเฉลี่ยในการจดจำเนื้อหาบทเรียนอยู่ที่ 2.50 อยู่ในระดับปานกลาง ในส่วนของค่าเฉลี่ยของภาษาและคำพูดที่ชัดเจนอยู่ที่ 2.84 อยู่ในระดับปานกลาง แต่การเรียนออนไลน์ทำให้สามารถทบทวนบทเรียนได้ง่าย โดยค่าเฉลี่ยมีมากถึง 3.34 แต่ยังอยู่ในระดับปานกลาง และหมายความว่า ตามขั้นตอน 3-5 ของการเรียนออนไลน์ของกาเย ได้แก่ การปรุงแต่งสิ่งที่รับรู้ไว้เป็นความจำ (Acquisition Phase) เพื่อให้เกิดความจำระยะสั้นและระยะยาวผ่านการใช้ภาษาและคำอธิบายของผู้สอน ความสามารถในการจำ (Retention Phase) และความสามารถในการระลึกถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว (Recall Phase) นิสิตสามารถเรียนรู้ได้ในระดับปานกลาง

ความคิดเห็นด้านประโยชน์ที่ได้รับ	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
การเรียนออนไลน์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	2	12	20	12	4	2.92	1.92	ปานกลาง
การเรียนออนไลน์ทำให้ได้รับความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4	5	20	14	7	2.70	1.89	ปานกลาง
การเรียนออนไลน์สอดคล้องกับความต้องการ	2	6	21	13	8	2.62	1.93	ปานกลาง
รวม						2.74	1.91	ปานกลาง

ตาราง 2 ผลกระทบจากการเรียนออนไลน์ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ
โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

จากตาราง 2 ผลกระทบทางด้านผลประโยชน์ที่ผู้ใช้งานระบบการเรียนการสอนออนไลน์ได้รับ คือ สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.92 อยู่ในระดับปานกลาง การเรียนออนไลน์ทำให้ได้รับความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ใน

ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.70 และในการเรียนออนไลน์นั้นสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.62 และยังหมายถึง ประเด็นด้านการจูงใจ (Motivation Phase) การรับรู้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Apprehending Phase) และการนำไปประยุกต์ใช้กับสิ่งที่เรียนรู้ไปแล้ว (Generalization Phase) นั้น นิสิตสามารถบรรลุเป้าหมายจากการเรียนออนไลน์ได้ในระดับปานกลาง

ความคิดเห็นด้าน ทัศนคติ และพฤติกรรมใน การเรียน	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	แปล ความ
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
การเรียนออนไลน์ ทำให้กลวิธีในการ อ่านหรือการเขียน เปลี่ยนไป	6	18	13	10	3	3.28	1.90	ปานกลาง
การเรียนออนไลน์ ทำให้ทัศนคติที่มีต่อ การเรียนเปลี่ยนไป	2	14	22	9	3	3.06	1.91	ปานกลาง
การเรียนออนไลน์ ทำให้มีแรงจูงใจใน การเรียน	2	10	21	13	4	2.86	1.92	ปานกลาง
รวม						3.06	1.91	ปานกลาง

ตาราง 3 ผลกระทบจากการเรียนออนไลน์ ด้านทัศนคติและพฤติกรรมในการเรียน
โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

จากตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ผลกระทบการใช้งานระบบการเรียนการสอนออนไลน์ในด้านทัศนคติและพฤติกรรมในการเรียนของผู้ใช้งานโดยกลุ่มตัวอย่าง 50 คน พบว่า การเรียนออนไลน์ทำให้กลวิธีในการเขียนและการอ่านเปลี่ยนไปมากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 3.28 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และการเรียนออนไลน์ยังทำให้ทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนเปลี่ยนไปในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.06 การเรียนออนไลน์ส่งผลให้มีแรงจูงใจในการเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.86 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และยังหมายถึง ประเด็นด้านการจูงใจ (Motivation Phase) และการแสดงออกพฤติกรรมที่เรียนรู้ (Performance Phase) ที่ทำให้พฤติกรรมการเรียนเปลี่ยนไปในระดับปานกลางอีกด้วย

3. ความคิดเห็นและปัญหาเกี่ยวกับการเรียนออนไลน์ ผลการศึกษาผลกระทบจากการเรียนออนไลน์ในช่วงวิกฤติโรคโควิด-19 จากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน พบว่า ผู้เรียนที่ใช้งานระบบการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงวิกฤติโรคโควิด-19 ได้รับผลกระทบในบางส่วน เนื่องด้วยปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนทั้งด้านฐานะการเงินที่ไม่เอื้ออำนวยในเรื่องของการจัดซื้ออุปกรณ์ รวมถึงได้รับผลกระทบทางด้านสัญญาณอินเทอร์เน็ตและสัญญาณดาวเทียม และผู้เรียนที่ได้รับผลกระทบทางด้านประสิทธิภาพในการรับข้อมูลหรือรับรู้บทเรียนที่เรียนทำให้ไม่สามารถเข้าใจในบทเรียนได้เทียบเท่ากับการเรียนในห้องเรียนปกติ ซึ่งแสดงถึงปัญหาในด้านการแสดงผลการเรียนรู้กลับไปยังผู้เรียน (Feedback Phase) ซึ่งทำให้ผู้เรียนไม่สามารถได้รับคำอธิบายได้อย่างทันท่วงที

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาอาจสามารถกล่าวได้ว่า รูปแบบการเรียนออนไลน์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่มีข้อจำกัดด้านความพร้อมของอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ของทั้งผู้สอนและผู้เรียนจึงส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ของนิสิตหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิตและศิลปศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3-4 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยพะเยาในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า การเรียนออนไลน์มีผลกระทบต่อนิสิตในทุกด้าน โดยเฉพาะเมื่อนำผลการวิจัยมาเทียบเคียงกับทฤษฎีการเรียนออนไลน์ของกาเย่แล้วจะพบว่า นิสิตประเมินผลสัมฤทธิ์จากการเรียนรูปแบบออนไลน์ในภาคการศึกษาที่ผ่านมาไว้ในระดับปานกลาง โดยผลการศึกษาในด้านแรงจูงใจและการรับรู้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้นั้นสอดคล้องกับเชลลีย์และคณะ (Shelley, et al., 2008) ที่พบว่า ความพึงพอใจของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษามีนัยสำคัญทางสถิติต่อการเรียนในห้องเรียน ต่อตัวผู้สอนและโครงสร้างรายวิชา ในขณะที่การเรียนรูปแบบออนไลน์ด้วยรายวิชาและผู้สอนคนเดียวกันกลับไม่แสดงความแตกต่างในประเด็นใด และแสดงให้เห็นว่า รูปแบบการสอนในชั้นเรียนปกติส่งผลกระทบถึงแรงจูงใจในการเรียนสำหรับผู้เรียนระดับอุดมศึกษามากกว่ารูปแบบการสอนแบบออนไลน์ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนด้วยระบบออนไลน์แบบเต็มรูปแบบที่ผ่านมาอาจยังไม่ใช่รูปแบบการเรียนที่มีประสิทธิภาพที่สุดสำหรับนิสิตในสถานการณ์นี้ เนื่องจากขาดความพร้อมทั้งด้านการให้บริการสัญญาณอินเทอร์เน็ต โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับเป็นสื่อการเรียนการสอนยังไม่สมบูรณ์ ความพร้อมของตัวผู้เรียนและผู้สอนในด้านอุปกรณ์และการใช้

เครื่องมือ ตลอดจนโปรแกรมสำเร็จรูปต่าง ๆ แม้ว่าผลการวิจัยนี้จะบ่งชี้ว่า นิสิตหลักสูตรการศึกษาด้านจิตและศิลปศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3-4 สาขาวิชาภาษาอังกฤษมหาวิทยาลัยพะเยา มีความเห็นว่า รูปแบบการเรียนแบบออนไลน์ที่ผ่านมานี้�าจยังไม่เหมาะสมกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของนิสิต แต่ก็สามารถแก้ไขปัญหาด้านการเรียนรู้ภายใต้สถานการณ์การเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ในระดับปานกลาง โดยนิสิตมีความเข้าใจ ยอมรับ ปรับตัวและตระหนักได้ถึงประโยชน์ของรูปแบบการเรียนแบบออนไลน์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดนี้ เียบเคียงได้กับการศึกษาของสิริพร อินสนธิ์ (2563) ที่พบว่า รูปแบบการเรียนแบบออนไลน์สามารถแก้ปัญหการเรียนรู้การสอภายใต้สถานการณ์เดียวกันนี้ได้เป็นอย่างดี และเหมาะสมสำหรับรายวิชาเกี่ยวกับการปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ เช่นเดียวกับกรณีดา ทาระหอม (2563) ที่ได้ใช้รูปแบบการสอนออนไลน์โดยใช้เทคนิค 6Ts (Time, Text, Teach, Talk, Task, Test) ของอลลิ่งตัน (Allington, 2002) สามารถส่งเสริมทักษะการอ่าน ในรายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนแบบออนไลน์นี้จำเป็นต้องคำนึงถึงลักษณะเนื้อหาของแต่ละรายวิชา และผลการวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบด้านการเรียนรู้จากการเรียนออนไลน์ภายใต้สถานการณ์โรคโควิด-19 ในด้านเนื้อหา ประโยชน์ และทัศนคติและพฤติกรรมการเรียนนั้ยังสามารถจำแนกองค์ประกอบของการเรียนออนไลน์ได้เป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ผู้เรียน ผู้สอน เนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนรู้ และระบบเครือข่ายสารสนเทศ ซึ่งสอดคล้องกับวิทยา วาโย และคณะ (2563) สุวัฒน์ บันลือ (2560) และจิรภา อรรถพร และประกอบ กรณีกิจ (2557) ที่กล่าวว่า การเรียนการสอนแบบออนไลน์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 นี้ ต้องพิจารณาปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ขององค์ประกอบในการเรียนให้เหมาะสมใน 3 ระยะ คือ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน โดยองค์ประกอบของการเรียนออนไลน์นั้นประกอบด้วย ผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา สื่อและแหล่งเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ ระบบ การติดต่อสื่อสาร ระบบเครือข่ายสารสนเทศ และการวัดและการประเมินผล

องค์ความรู้จากการวิจัย

รูปแบบการเรียนออนไลน์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ผ่านมายังไม่มีความเหมาะสมเพียงพอต่อกระบวนการเรียนรู้ของนิสิต เนื่องจากเป็นสถานการณ์ฉุกเฉิน จึงเป็นเหตุให้ผู้เรียน ผู้สอน สถาบันการศึกษาและองค์กรที่เกี่ยวข้องขาดความพร้อมในการอำนวยความสะดวกการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ ดังนั้นรูปแบบการเรียนออนไลน์จะสามารถแก้ปัญหาด้านการศึกษาในระดับอุดมศึกษาภายใต้

สถานการณ์โรคโควิด-19 ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เรียน ผู้สอน สถาบันการศึกษา สัญญาณอินเทอร์เน็ตและโปรแกรมสำเร็จรูป ตลอดจนเนื้อหาของรายวิชา จึงเป็นภาระหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่จะปรับปรุงและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ดีและรองรับสถานการณ์ฉุกเฉินที่ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาในทางตรงและทางอ้อม ดังเช่นสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 นี้ และยังเป็นแนวทางในการรองรับรูปแบบการศึกษาที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัลนี้

สรุป

จากการวิเคราะห์แบบสอบถามพบว่า นิสิตหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิตและศิลปศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3-4 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยพะเยา ได้รับผลกระทบด้านการเรียนรู้จากการเรียนออนไลน์ภายใต้สถานการณ์โรคโควิด-19 ในด้านเนื้อหา ประโยชน์ และทัศนคติและพฤติกรรมการเรียนในระดับปานกลาง โดยผลกระทบด้านประโยชน์ที่ได้รับ พบน้อยที่สุดด้วยค่าเฉลี่ย 2.74 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.91 ด้านเนื้อหาพบว่า นิสิตได้รับผลกระทบมากเป็นอันดับที่ 2 ด้วยค่าเฉลี่ย 2.89 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.90 และด้านทัศนคติและพฤติกรรมการเรียนพบว่า นิสิตได้รับผลกระทบมากที่สุดด้วยค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 3.06 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมเท่ากับ 1.91 ในทำนองเดียวกันเมื่อเทียบเคียงกับทฤษฎีการเรียนออนไลน์ของกาเย่แล้ว ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า รูปแบบการเรียนออนไลน์ของมหาวิทยาลัยพะเยาภายใต้สถานการณ์โรคโควิด-19 ส่งผลต่อขั้นตอนการเรียนออนไลน์ของนิสิตทั้ง 8 ขั้น โดยนิสิตมีแรงจูงใจ ได้รับรู้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ประทับใจสิ่งที่รับรู้ไว้เป็นความจำ สามารถจำได้ สามารถระลึกถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว นำไปประยุกต์ใช้กับสิ่งที่เรียนรู้ไปเปลี่ยนพฤติกรรมที่เรียนรู้ ในระดับปานกลาง และพบปัญหาในด้านการแสดงผลการเรียนรู้กลับไปยังผู้เรียน

นอกจากนี้ ผู้เรียนที่ใช้งานระบบการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงวิกฤติโรคโควิด-19 ได้รับผลกระทบในระดับปานกลาง เนื่องด้วยปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน ได้แก่ ความไม่พร้อมด้านเศรษฐกิจและการเงินที่ไม่เอื้ออำนวยในเรื่องการจัดซื้ออุปกรณ์ ปัญหาด้านการรับสัญญาณอินเทอร์เน็ตและสัญญาณดาวเทียม ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนได้รับผลกระทบทางด้านประสิทธิภาพในการรับข้อมูลหรือรับรู้บทเรียนที่เรียน และไม่สามารถเข้าใจในบทเรียนได้เทียบเท่ากับการเรียนในห้องเรียนปกติ

จากผลการวิจัยที่พบผลกระทบทั้งด้านความพร้อมของสื่อและอุปกรณ์และด้านการเรียนรู้ การแก้ปัญหาดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 ฝ่าย ได้แก่ 1) หน่วยงานด้านการสื่อสารและการศึกษาที่จะต้องแก้ปัญหาด้านการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ การให้บริการด้านสัญญาณและโปรแกรมที่ผู้เรียน ผู้สอนสามารถเข้าถึงได้ 2) ผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนออนไลน์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรายวิชาและส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนด้านบวกของผู้เรียน และ 3) ผู้เรียนต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับความจำเป็นของสถานการณ์และมีวินัยในตนเองในการศึกษา อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้เกี่ยวข้องตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวแล้ว สำหรับผู้สอนนั้นสามารถประยุกต์ใช้กลยุทธ์หรือเทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับรูปแบบ การเรียนออนไลน์และศึกษาถึงประสิทธิภาพของเทคนิคต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของผู้เรียนในรายวิชาต่าง ๆ ส่วนหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถสร้างแบบสำรวจความต้องการใช้งานอุปกรณ์ โปรแกรมและเครือข่ายสัญญาณเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ต่อไปได้อีกด้วย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้มีจำนวนน้อยอาจยังไม่สามารถเป็นตัวแทนที่ครอบคลุมของผู้เรียนออนไลน์ได้ทั้งหมด แต่ก็สามารถสะท้อนถึงปัญหาและผลกระทบบางส่วนจาก การเรียนออนไลน์ได้ ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมจำนวนประชากรและเพิ่มประเด็นวิจัยให้ครอบคลุมผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้ง 3 ฝ่าย เพื่อให้งานวิจัยสามารถสะท้อนปัญหาและผลกระทบได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิดา ทาระหอม. (2563). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์โดยใช้เทคนิค 6Ts เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*. 10 (1), 79-93.
- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (17 เมษายน 2564). *ประกาศสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่องมาตรการและการเฝ้าระวังการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ฉบับที่ 4)*. สืบค้นเมื่อ 11 พฤษภาคม 2564,

จาก <http://www.ops.go.th/main/index.php/news-service/announcement/3260-covid-20>

กระทรวงศึกษาธิการ. (12 พฤษภาคม 2563). *การเตรียมความพร้อมของกระทรวงศึกษาธิการ ก่อนเปิดภาคเรียน 1 กรกฎาคม 2563*. สืบค้นเมื่อ 21 พฤษภาคม 2563, จาก <https://zhort.link/ipK>

จิรภา อรรถพร และประกอบ กรณีกิจ. (2557). การพัฒนารูปแบบการสอนเชิงรุกออนไลน์เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตปริญญาบัณฑิต. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*. 9 (4), 122-136.

มติชนออนไลน์. (22 เมษายน 2563). *วิจัยชี้ครูไม่พร้อมสอนออนไลน์เฉียด 50% นักเรียนพร้อมแค่ 45% ไม่มี ‘คอมพิวเตอร์-เน็ต’ เกินครึ่ง*. สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2563, จาก https://www.matichon.co.th/education/news_2148365

เยาวลักษณ์ พิพัฒน์จำเริญกุล. (23 มิถุนายน 2555). *ประวัติของ e-Learning*. สืบค้นเมื่อ 16 เมษายน 2563, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/18685>

วิทยา วาโย และคณะ. (2563). การเรียนการสอนแบบออนไลน์ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัส COVID-19: แนวคิดและการประยุกต์ใช้จัดการเรียนการสอน. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 9*. 14 (34), 285-298.

ศักดา สุจริต. (2558). *การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ตามกระบวนการเรียนรู้ของกาเย่ เรื่องการออกแบบสารเพื่อการจำ รายวิชาการออกแบบสาร สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.*

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (24 เมษายน 2563). *ผลการสำรวจผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19: ด้านสังคม (ระหว่างวันที่ 13-19 เมษายน 2563)*. สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2563, จาก http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/Press_Release/2563/p28-04-63.aspx

สิริพร อินสนธิ. (2563). โควิด-19: กับการเรียนการสอนออนไลน์ กรณีศึกษารายวิชาการเขียนโปรแกรมเว็บ. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*. 22 (2), 203-213.

สุวัฒน์ บันลือ. (2560). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่เหมาะสมสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*. 11 (2), 250-260.

- อรรถโกวิท จิตจักร. (2559). *การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของกาเยเสาร์มด้วยคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องหลักการทำงานของคอมพิวเตอร์เบื้องต้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- Allington, R. (2002). What I've Learned about Effective Reading Instruction: From a Decade of Studying Exemplary Elementary Classroom Teachers. *Phi Delta Kappan*. 83 (10), 740-747. DOI:10.1177/003172170208301007
- Shelley, D., et al. (2008). Online vs In-Class Teaching: Comparing and Analyzing Effectiveness. In McFerrin, K., Weber, R., Carlsen, R. & Willis, D. (Eds.), *Proceedings of SITE 2008-Society for Information Technology & Teacher Education International Conference* (pp. 724-731). Nevada, USA: Association for the Advancement of Computing in Education (AACE).
- Zhang, D., et al. (2004). Can e-Learning Replace Classroom Learning? *Communications of the ACM*. 47 (5), 75-79. DOI:10.1145/986213.986216

แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม
ของชุมชนแม่ฮวก เทศบาลตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง

Participatory Waste Management Strategic Plan of
Mae Huak Community, Lai Hin Sub-district Municipality,
Koh Kha District, Lampang Province

สุวรรฐ แลสันกลาง¹, อนันต์ อุปสอด², วลัยลักษณ์ ขันทา³,
แสงอรุณ เจริญจันทร์แดง⁴

Suvarut Laesanklang¹, Anan Upasod², Walailuck Khantha³,
Sangaroon Jaroenjandaeng⁴

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง^{1, 2},
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครลำปาง สถาบันพระบรมราชชนก³,
สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง
สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม⁴
Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University^{1, 2},
Boromrajonani College of Nursing, Nakorn Lampang,
Praboromarajchanok Institute³,
Lampang Provincial Office for Natural Resources and Environment,
Office of the Permanent Secretary for Ministry of
Natural Resources and Environment⁴
Corresponding Author, E-mail: svr2550@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและผลกระทบจากขยะมูลฝอยของชุมชนแม่ฮวก 2) เพื่อสร้างแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนแม่ฮวก และ 3) เพื่อประเมินผลแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนแม่ฮวก เทศบาลตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือวิจัยที่ใช้ คือ การสนทนากลุ่มและ

การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 60 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเรียบเรียงเสนอโดยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ขยะมูลฝอยตำบลไหล่หินมีจำนวนเพิ่มขึ้นโดยขาดการคัดแยกก่อนทิ้ง บ่อทิ้งขยะส่งผลกระทบต่อชุมชนใกล้เคียง 2) ผลการสร้างแผนยุทธศาสตร์ชุมชนแม่ฮวกมี 3 ด้าน คือ (1) การลดปริมาณขยะมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด (2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการขยะ และ (3) การเพิ่มศักยภาพชุมชนและสร้างพื้นที่ต้นแบบการจัดการขยะ ผลการนำแผนยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติพบว่าชุมชนสามารถลดการปริมาณขยะมูลฝอย สร้างการเรียนรู้ และยกระดับเป็นต้นแบบด้านการบริหารจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ผลประเมินยุทธศาสตร์พบว่า การรณรงค์คัดแยกขยะมี 205 ครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ ชุมชนสามารถบริหารจัดการขยะได้ด้วยตนเองและปริมาณขยะลดลง การจัดตั้งธนาคารขยะชุมชนพบว่าสมาชิกเข้าร่วม 210 ครัวเรือน โดยมีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ส่วนการพัฒนาศักยภาพพบว่า คณะกรรมการมีทักษะการนำเสนอข้อมูล และยกระดับเป็นต้นแบบการบริหารจัดการขยะ องค์ความรู้จากการวิจัย คือ การสร้างความรู้สึกร่วมกัน มองเห็นคุณค่าของกิจกรรมที่ดำเนินการ กระทั่งเกิดกระบวนการสร้างความรู้และนำไปสู่การปฏิบัติด้วยตนเอง คือ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา

คำสำคัญ: แผนยุทธศาสตร์; การมีส่วนร่วมของชุมชน; การบริหารจัดการขยะ

Abstract

This research aims 1) to study the problem conditions and impacts from solid waste of Mae Huak Community; 2) to create a solid waste management strategic plan with the participation of the Mae Huak Community; and 3) to assess the outcome of the participatory waste management strategic plan of Mae Huak Community in Lai Hin Sub-district Municipality Community, Koh Kha District, Lampang Province. This is a qualitative research. The research tool used is focus group discussion and in-depth interview with 60 key informants. To analyze data, it is conducted by content analytical techniques and compiled them by descriptive method.

The findings reveal that 1) the amount of solid waste in Mae Huak Community in Lai Hin Sub-district is increased. It lacks of sorting before disposal. Landfills affect the neighboring communities. 2) The results of the creation of the strategic plan are divided into 3 strategies in the followings: (1) to reduce the amount of solid waste at the source; (2) to promote participation in waste management; and (3) to increase the potential of the community and to create a model area for waste management. The implementation of the strategic plan shows that the community can reduce the amount of solid waste, create learning, and upgrade to be a model for efficient waste management. 3) The evaluation of the strategy is found that there are 205 households participating in the waste separation campaign. The community can manage waste themselves. The amount of waste has decreased. In term of establishing a community waste bank, it is found that 210 households have joined and managed with community participation. In developing potential, the committee has the skills to present information and upgrade to be a model for waste management. The new body of knowledge indicates that the creating a sense of belonging together, valuing activities performed till the process of creating knowledge, and bringing it into practice by oneself are a crucial factor for the community to change and develop.

Keywords: Strategic Plan; Community Participation; Waste Management

บทนำ

ปัญหาขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายได้มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นตลอดทุกปี โดยในปี พ.ศ. 2560 มีประมาณ 27 ล้านตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.15 เนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น การขยายตัวของเมือง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคและการเติบโตของการท่องเที่ยว องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หลายแห่ง ไม่มีพื้นที่เพียงพอสำหรับใช้กำจัดขยะมูลฝอย ประชาชนต้องกำจัดขยะเองในพื้นที่ขนาดเล็กที่ใกล้เต็มความจุ บางพื้นที่มีการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้ากำจัดขยะจากประชาชน ดังนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่ง กำจัดขยะมูลฝอยโดยนำไปทิ้งในหลุม

ขยะหรือเฝากลางแจ้ง ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย เช่น กลิ่นเหม็น น้ำเสียจากน้ำขยะปนเปื้อนสู่แหล่งน้ำผิวดินและแหล่งน้ำใต้ดิน ทำให้เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคหรือแหล่งเพาะพันธุ์แมลง (กรมควบคุมมลพิษ, 2561: 23-24) จากสถานการณ์ดังกล่าว กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงนำเสนอนโยบายให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งมีกรอบทิศทางการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายอย่างเป็นระบบตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง ภายใต้แนวคิดการจัดการลดขยะมูลฝอยหรือของเสียอันตรายที่แหล่งกำเนิด เน้นให้ประชาชนตระหนักในการลดปริมาณขยะมูลฝอยมากกว่าที่จะพึ่งพาการกำจัดขยะจากภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว รวมทั้งร่วมหาแนวทางแก้ปัญหาโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการขยะที่เหมาะสมและเกิดความร่วมมือเพื่อลดขยะมูลฝอยในชุมชนให้มีปริมาณขยะเหลือน้อยที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559: 119)

เทศบาลตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง มีพื้นที่ 138 ตารางกิโลเมตร กอปรด้วยชุมชน 6 ชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ คือ การมีพื้นที่ทิ้งขยะแห่งเดียวกันทั้งตำบล คือ บ่อกำจัดขยะของเทศบาลตำบลไหล่หิน โดยมีพื้นที่ 7 ไร่ ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชนแม่ฮวก หมู่ที่ 3 จากสถานการณ์การเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะ อันเนื่องมาจากไม่มีการคัดแยกก่อนนำไปทิ้ง เฉพาะในปี พ.ศ. 2562 มีจำนวน 617 ตัน (เฉลี่ย 50 ตัน/วัน) ขณะที่เทศบาลตำบลไหล่หิน ใช้วิธีกำจัดขยะโดยทิ้งฝังกลบและพบว่า บ่อทิ้งขยะดังกล่าวยังไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ที่สำคัญพื้นที่ทิ้งขยะใกล้เต็มความจุ จึงจำเป็นต้องหาพื้นที่ฝังกลบบ่อใหม่เพื่อรองรับปริมาณขยะ (งานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม, 2563: 9) อนึ่ง จากการสำรวจข้อมูลและคัดแยกองค์ประกอบขยะ 6 ชุมชนของเทศบาลตำบลไหล่หิน ร่วมกับสำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง พบประเภทของขยะมูลฝอยร้อยละโดยน้ำหนัก คือ อันดับที่ 1 ขยะทั่วไป ได้แก่ ถุงพลาสติก 22.62 ขณะที่กระดาษพบร้อยละ 88.92 อันดับที่ 2 ขยะอินทรีย์หรือขยะที่ย่อยสลายได้ เช่น เศษอาหาร กิ่งไม้ ใบไม้ ร้อยละ 71.16 อันดับ 3 ขยะรีไซเคิล ได้แก่ ประเภทแก้ว ร้อยละ 40.32 ส่วนประเภทโลหะ ร้อยละ 16.68 อันดับที่ 4 ขยะติดเชื้อ เช่น หน้ากากอนามัย ร้อยละ 10.18 อันดับที่ 5 ขยะอันตราย เช่น หลอดไฟ ร้อยละ 7.82 อันดับที่ 6 อื่น ๆ ที่พบ ได้แก่ หนังสือ ร้อยละ 4.01 และพบว่า การจัดเก็บขยะส่วนหนึ่งได้ส่งไปกำจัดที่ศูนย์กำจัดขยะจังหวัดลำปาง ซึ่งทำให้เสียค่ากำจัดขยะแพงและเป็นการแก้ปัญหาปลายเหตุ ขณะที่พื้นที่บ่อทิ้งขยะมีอยู่จำกัด นอกจากนี้พบว่า บ่อทิ้งขยะดังกล่าวอยู่ห่างจากชุมชน

เพียง 700 เมตร ส่งผลกระทบต่อชุมชนแม่ฮวกจากกลิ่นของขยะและการเผาไหม้ รวมทั้งการรบกวนจากแมลงวันที่เป็นพาหะนำโรคต่าง ๆ (งานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม, 2563ก: 20)

จากปัญหาขยะมูลฝอยดังกล่าว ชุมชนแม่ฮวกและเทศบาลตำบลไหล่หิน จึงทำบันทึกข้อตกลง (MOU) กับภาคีเครือข่ายจังหวัดลำปาง คือ สถาบันอุดมศึกษา จังหวัดลำปาง สำนักทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไหล่หิน ภายใต้นโยบายการขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2562 เพื่อสนับสนุนการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจชุมชน และการบริหารจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ตลอดจนการสร้างบุคลากรที่มีความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอย ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการขยะต้นแบบชุมชน โดยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่เทศบาลตำบลไหล่หินที่มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและผลกระทบจากขยะมูลฝอยของชุมชนแม่ฮวก เทศบาลตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
2. เพื่อสร้างแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนแม่ฮวก เทศบาลตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
3. เพื่อประเมินผลแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนแม่ฮวก เทศบาลตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้กระบวนการเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Action Research; PAR) คือ การร่วมศึกษาปัญหา การวางแผนปฏิบัติงานวิจัย การติดตามตรวจสอบปรับปรุง และการสรุปผลการวิจัย โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) คือ 1) ประเด็นปัญหาที่ผู้เรียนมีความสนใจ 2) การทบทวนความรู้เดิม และ 3) การแสวงหาทางเลือกด้วยตนเอง (ทิสนา แคมมณี, 2554: 96-98) เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาชุมชนและกำหนดยุทธศาสตร์ 5 ขั้นตอน คือ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ แผนที่ทางยุทธศาสตร์ และตัวชี้วัด (เสรีพงศ์พิศ, 2552: 7-9) ขณะที่การนำยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติและการประเมินผล

ยุทธศาสตร์นั้นประยุกต์ใช้วงจรเดมมิง (Deming Cycle) ตามวงจร PDCA เพื่อสร้างการเรียนรู้ในชุมชน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 คือ ผู้ให้การสัมภาษณ์ในเชิงลึก และการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้รู้สถานการณ์และปัญหาขยะชุมชน จำนวน 26 คน ได้แก่ 1) ผู้กำหนดนโยบาย คือ ผู้บริหารเทศบาลตำบลไหล่หิน 3 คน 2) เจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสิ่งแวดล้อมเทศบาลตำบลไหล่หิน จำนวน 8 คน 3) ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน 4) พระสงฆ์ 1 รูป 5) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 6 คน และ 6) ผู้นำกลุ่มชาวบ้าน ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน และกลุ่มผักอินทรีย์แม่ฮวก จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 2 คือ ผู้ให้ข้อมูลในเวทีชุมชน ซึ่งคัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลตามที่เป็นจริง และเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ เวทีสร้างแผนยุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมชุมชนแม่ฮวก จำนวน 60 คน โครงการอบรมคัดแยกขยะครัวเรือน 50 คน โครงการเดินรณรงค์เพื่อสร้างความตระหนักต่อการคัดแยกขยะครัวเรือนจำนวน 60 คน โครงการจัดตั้งธนาคารขยะชุมชนแม่ฮวก จำนวน 150 คน/ครัวเรือน โครงการพัฒนาศักยภาพวิทยากรชุมชนจำนวน 16 คน และเวทีเสวนาสรุปและถอดบทเรียนการบริหารจัดการขยะชุมชนแม่ฮวก จำนวน 20 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คณะผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางกำหนดเป็นแบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้างเกี่ยวกับปัญหาการบริหารจัดการขยะในพื้นที่เทศบาลตำบลไหล่หิน และใช้กระบวนการกลุ่มสนทนา เวทีชุมชนเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมชุมชนแม่ฮวก ที่นำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรม และเป็นต้นแบบการจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจร

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1) การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยประสานสำนักงานเทศบาลตำบลไหล่หิน และกำหนดวัน เวลาและสถานที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเรื่องสภาพปัญหาและแนวทางจัดการขยะชุมชน

2) การสร้างแผนยุทธศาสตร์ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนแม่ฮวก ใช้กระบวนการสนทนากลุ่มเพื่อวิเคราะห์ปัญหาสภาพปัญหาขยะและความต้องการของชุมชนและกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะ

3) ขั้นตอนการนำแผนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติงานพื้นที่ชุมชน ได้ประยุกต์ใช้ด้วยวงจร PDCA ในโครงการคัดแยกขยะครัวเรือน โครงการจัดตั้งธนาคารขยะชุมชนแม่ฮวก โครงการพัฒนาศักยภาพวิทยากรชุมชน ใช้การเก็บรวบรวมด้วยเครื่องมือในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การสนทนากลุ่ม การถอดบทเรียน

4) คณะผู้วิจัยใช้วิธีเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล และสนทนากลุ่มสำหรับกิจกรรมเดินรณรงค์ในชุมชน เพื่อสร้างความตระหนักต่อการคัดแยกขยะครัวเรือน

5) ประชุมเสวนากลุ่ม เพื่อสรุปบทเรียน ทบทวนผลการดำเนินงาน กำหนดแนวทางและการปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนแม่ฮวก

5. การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากกระบวนการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์การวิจัย และเรียบเรียงเสนอรายงานวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลโดยใช้หลักการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า คือ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน และข้อมูลการจัดเวทีชุมชนเพื่อสรุปผลการศึกษิตตามข้อเท็จจริง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยขอเสนอตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ ดังต่อไปนี้

ตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาและผลกระทบจากขยะมูลฝอยของชุมชนแม่ฮวกเทศบาลตำบลไหล่หินพบว่า ตำบลไหล่หินไม่มีระบบคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนนำไปทิ้ง จึงมีปริมาณขยะมูลฝอยสะสมและเพิ่มขึ้น ขณะที่การจัดการขยะของเทศบาลตำบลไหล่หินใช้วิธีกำจัดขยะโดยขนถ่ายขยะใส่บ่อทิ้งขยะ ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักสุขอนามัย และประการสำคัญพื้นที่บ่อทิ้งขยะดังกล่าวอยู่ห่างจากชุมชนแม่ฮวกเพียง 700 เมตร จึงได้รับผลกระทบจากพื้นที่ทิ้งขยะ คือ กลิ่นเหม็นจาก การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนแม่ฮวกพบว่า ชุมชนแม่ฮวกขาดความเข้าใจการจัดการขยะ มีการเผาขยะในหมู่บ้านทำให้ส่งกลิ่นเหม็น ที่ผ่านมาชุมชนแม่ฮวกส่วนใหญ่จึงไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องการจัดการขยะ จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้กลุ่มผู้นำชุมชนได้ขอ

ความร่วมมือกับเทศบาลตำบลไหล่หินและหน่วยงานต่าง ๆ คือ สถาบันอุดมศึกษา จังหวัดลำปาง สำนักทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้นโยบายการขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยสร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายที่เหมาะสม คือ เน้นการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง จัดการขยะมูลฝอยแบบผสมผสาน โดยวางระเบียบ มาตรการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย และจัดทำบันทึกข้อตกลงในปี พ.ศ. 2562 เพื่อร่วมมือสนับสนุนการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจชุมชนและบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ

ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 การสร้างแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนแม่ฮวกพบว่า ตัวแทนชุมชนผู้เข้าร่วมกระบวนการสร้างแผนยุทธศาสตร์ได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมายและความสำเร็จที่ชุมชนต้องการ การร่วมสร้างแผนงานที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาและนำมาเสนอต่อกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และกำหนดแนวทางปฏิบัติหรือแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนแม่ฮวก โดยพบประเด็นสำคัญ 3 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 เป้าหมายการบริหารจัดการขยะชุมชนแม่ฮวก คือ 1) การสร้างจิตสำนึกร่วมในชุมชนด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยให้เกิดการรับรู้ร่วมกัน เริ่มตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน ร้านค้าในชุมชน และวัดในชุมชน 2) การสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยโดยการคัดแยกขยะตั้งแต่ระดับครัวเรือน จนถึงระดับชุมชนเพื่อให้การทิ้งขยะในพื้นที่บ่อทิ้งขยะเป็นไปอย่างถูกสุขอนามัย และ 3) การพัฒนาชุมชนแม่ฮวกให้เป็นตัวอย่างการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ประเด็นที่ 2 พันธกิจที่ชุมชนต้องร่วมมือกันทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ คือ 1) การตระหนักและเข้าใจต่อการจัดการขยะที่ถูกต้องในครัวเรือน 2) การสร้างพฤติกรรมที่ถูกต้องในการจัดการขยะมูลฝอยโดยการคัดแยกขยะในระดับครัวเรือน และ 3) การมีส่วนร่วมกับผู้นำ แกนนำชุมชนแม่ฮวก เพื่อปฏิบัติตามแผนงานบริหารจัดการขยะที่กำหนดไว้ ประเด็นที่ 3 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะชุมชนแม่ฮวก คือ 1) การลดปริมาณขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายที่แหล่งกำเนิด 2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายโดยการคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้ง และ 3) การเพิ่มศักยภาพชุมชนและเสริมสร้างพื้นที่ต้นแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนแม่ฮวก

ขณะที่การนำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะสู่การปฏิบัติพบว่า ชุมชนได้พิจารณาคัดเลือกแผนงานหรือโครงการเพื่อดำเนินการร่วมกันให้เกิดผลเป็นรูปธรรมในช่วงเริ่มต้นเพียง 3 เรื่อง และประยุกต์ใช้แนวคิดของเดมมิงตามวงจร PDCA ดังนี้

เรื่องที่ 1 การรณรงค์คัดแยกขยะครัวเรือนเพื่อสนองต่อยุทธศาสตร์: การลดปริมาณขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายที่แหล่งกำเนิด มีขั้นตอนดำเนินงาน คือ การประชุมร่วมกัน การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย และการเดินรณรงค์สร้างความเข้าใจการคัดแยกขยะ และการกำหนดเป้าหมายครัวเรือนต้นแบบจำนวน 60 ครัวเรือน

ผลการประเมินพบว่า ในช่วงแรก ครัวเรือนเข้าร่วมไม่ครบ 60 ครัวเรือน ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยพบสาเหตุ คือ บางครัวเรือนหยุดคัดแยกขยะ เนื่องจากความไม่เข้าใจเป้าหมายโครงการและสะท้อนว่า ได้เสียค่าใช้จ่ายขยะไปแล้ว จึงไม่ต้องการคัดแยกขยะซ้ำอีก ขณะที่ผลจากการคัดแยกองค์ประกอบขยะในชุมชนพบว่า มีขยะอินทรีย์ปะปนอยู่ในขยะประมาณ 20% ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผลการดำเนินกิจกรรมคัดแยกขยะยังไม่บรรลุเป้าหมาย และจากการสัมภาษณ์พนักงานเก็บขยะพบว่า ในช่วงการเกิดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด (COVID-19) ประชาชนได้ทิ้งหน้ากากอนามัยที่ใช้แล้วลงในขวดน้ำพลาสติก ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่ปลอดภัย เพราะขวดน้ำพลาสติกเป็นขยะที่สามารถรีไซเคิลได้ และหากนำขวดเปล่าไปรีไซเคิล ต้องดึงเอาขยะในขวดออกให้หมด คนเก็บของเก่าหรือพนักงานเก็บขยะมีโอกาสดูดเชื้อได้ ผลการปรับปรุงพบว่า ชุมชนได้ค้นหาแนวทางแก้ปัญหาโดยเพิ่มการประชาสัมพันธ์ “ให้ลดหินเมืองแห่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีท้องถิ่น” ขณะเดียวกันได้เพิ่มประกาศเสียงตามสายย้ำเตือนในชุมชน เดือนละ 1 ครั้ง เพื่อสร้างความเข้าใจประโยชน์การคัดแยกขยะ และชี้แจงการทิ้งหน้ากากอนามัยโดยให้แยกจากขยะอื่น ๆ แล้วนำไปใส่ถุงแยก มัดปากถุงและกำจัดแบบประเภทขยะติดเชื้อ และพบว่า มีการสร้างสัญลักษณ์ครัวเรือนคัดแยกขยะ โดยติดธงสีเขียวและสีเหลืองไว้ที่หน้าบ้าน

อนึ่ง จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่จัดเก็บขยะที่ได้ชี้แจงนำนักขยะพบว่า ปริมาณขยะลดลงก่อนเข้าสู่ระบบกำจัดที่ปลายทาง ร้อยละ 70 โดยเปรียบเทียบกับปริมาณขยะก่อนเริ่มดำเนินโครงการ และภายหลังต่อมาอีก 6 เดือน พบว่า การคัดแยกขยะครัวเรือนส่งผลให้ชุมชนสามารถจัดการได้ด้วยตนเอง ไม่มีขยะตกค้างในปี พ.ศ. 2564 รถขนเก็บขยะไม่ต้องเข้าชุมชนอีก ดังตารางแสดงข้อมูลองค์ประกอบขยะมูลฝอย ดังนี้

องค์ประกอบขยะแต่ละประเภทชุมชนแม่ฮวก								
ขยะอินทรีย์		ขยะทั่วไป		ขยะรีไซเคิล		ขยะอันตราย		ระยะเวลา ก่อน/หลัง ดำเนินการ
น้ำหนักร้อยละ	(กก.)	น้ำหนักร้อยละ	(กก.)	น้ำหนักร้อยละ	(กก.)	น้ำหนักร้อยละ	(กก.)	

187.84	50	75.14	20	93.92	25	18.78	5	น้ำหนักขยะ ปี 2563 ก่อนดำเนินการคัดแยกขยะ
92	50	68.08	37	14.72	8	9.2	5	น้ำหนักขยะ ปี 2563 ภายหลังต่อมาอีก 6 เดือน
0	0	0	0	0	0	0	0	น้ำหนักขยะ ในปี 2564

ตาราง 1 รายงานผลการดำเนินโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะที่ต้นทาง
(งานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม, 2564: 16)

เรื่องที่ 2 ธนาคารขยะชุมชนแม่ฮวกเพื่อสนองต่อเป้าหมายยุทธศาสตร์: ส่งเสริมการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย มีขั้นตอนดำเนินงาน คือ การประชุมร่วมกันเดือนละ 1 ครั้ง การกำหนดวันรับซื้อขยะและจำหน่ายขยะในทุกวันที่ 5 ของเดือน การจัดทำแผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมการระดมทุนในชุมชน และการจัดสรรผลกำไรแก่สมาชิก 50% และเก็บเป็นกองกลาง 50%

ผลการประเมินพบว่า การรับซื้อขยะจากชุมชน ช่วงเริ่มต้นมีชาวบ้านจำนวนมากที่ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์โครงการ ได้นำขยะขายแก่พ่อค้าที่มารับซื้อขยะโดยตรง เพราะได้ราคาที่สูงกว่า ผลการปรับปรุงการดำเนินการกรณีที่ชุมชนขายขยะให้แก่พ่อค้าโดยตรง คณะกรรมการได้สร้างความเข้าใจถึงความร่วมมือในชุมชน และจัดทำระบบสวัสดิการแก่ชุมชนจากผลกำไรของธนาคารขยะ เช่น การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาในชุมชน หรือการซื้อของไปเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุหรือผู้ด้อยโอกาส จัดทำสวัสดิการงานกีฬาชุมชน การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาในวันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ เป็นต้น และพบว่า สมาชิกจำนวนมากมีความเข้าใจเพิ่มขึ้น ยินดีที่จะนำขยะมาขายให้กลุ่มธนาคารขยะ ขณะที่ผลการปรับปรุงการบริหารจัดการธนาคารขยะชุมชนได้พบประเด็นสำคัญ 2 ประการ คือ 1) ระบบบัญชีกับการเงินที่ดำเนินการโดยบุคคลคนเดียวกัน เพื่อเป็นการแสดงออกความโปร่งใส และป้องกันปัญหาข้อครหาการทำงานจึงมีมติให้มีการแยกระบบการเงินกับระบบบัญชี แยกออกจากกันโดยมีผู้รับผิดชอบคนละคน และ 2) ระบบการจัดสรรผลกำไรได้มีการเปลี่ยนแปลง คือ ปันผลกำไรแก่

สมาชิก 30% คืนกำไรสู่สังคม 10% หักเงินเก็บไว้ทำทุนต่อ 30% และเก็บเป็นเงินทุนสำรอง 30%

เรื่องที่ 3 การพัฒนาศักยภาพของวิทยากรชุมชนเพื่อสนองต่อเป้าหมายยุทธศาสตร์: เพิ่มศักยภาพชุมชนและเสริมสร้างพื้นที่ต้นแบบการจัดการขยะมูลฝอย มีขั้นตอน คือ ประชุมคณะกรรมการเพื่อคัดเลือกคณะวิทยากรเข้าอบรม การจัดทำหลักสูตรการอบรมวิทยากรและการทำงานเป็นทีม

ผลการประเมินพบว่า คณะกรรมการบริหารจัดการขยะชุมชนได้มีการดำเนินการต่าง ๆ ตามแผนที่วางไว้ โดยการคัดเลือกผู้ที่จะเข้ารับการอบรมพัฒนาศักยภาพ ซึ่งมีความเหมาะสมเพราะเป็นผู้ปฏิบัติงานจริง จากการสนทนากลุ่มพบว่า วิทยากรชุมชนล้มประเด็นสำคัญ พุดเนื้อหาสำคัญได้น้อย ไม่ครอบคลุม และเสนอข้อมูลการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อน ผลจากการปรับปรุงพบว่า ได้เพิ่มเวลาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เข้าศึกษาดูงาน และแบ่งหน้าที่ในการเสนอข้อมูล เช่น ด้านแนวทางการจัดการขยะแบบครบวงจร ด้านการบริหารงานธนาคารขยะ ด้านรูปแบบการรับซื้อ-ขายขยะ ด้านการเก็บและดูแลการเงิน-บัญชี นอกจากนี้ ผลการประเมินพบว่า คณะกรรมการได้เสนอให้ทำแบบประเมินการศึกษาดูงานเพื่อทราบความพึงพอใจและรับข้อเสนอแนะ

ผลการปรับปรุงการดำเนินการรอบที่ 2 มีจำนวน 3 เรื่อง เพื่อยกระดับการเป็นต้นแบบการบริหารจัดการขยะชุมชน คือ 1) คณะกรรมการได้จัดทำหลักสูตรแหล่งเรียนรู้การบริหารจัดการขยะชุมชนแม่ฮวก 2) คณะกรรมการได้จัดทำแบบประเมินผลจากผู้มาศึกษาดูงาน เพื่อให้สะท้อนความคิดเห็นจากผู้มาศึกษาดูงาน และ 3) การจัดกิจกรรมอบรมการทำงานเป็นทีม โดยกระบวนการเรียนรู้แบบกลุ่ม ซึ่งผลการประเมินพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ให้ความสนใจดีกว่าการนั่งฟังบรรยายเฉย ๆ และได้ฝึกการวิเคราะห์ เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาาร่วมกัน เห็นความสำคัญของทุกคนในทีม แม้เกิดความผิดพลาดขณะทำกิจกรรม ทุกคนมีการคิดบวกให้กำลังใจ ไม่ตำหนิกัน มีความมุ่งมั่นร่วมแรงร่วมใจ กระทั่งบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน

ตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ผลสรุปการประเมินแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนแม่ฮวก คณะผู้วิจัยประเมินตามตัวชี้วัดที่ระบุในแผนที่ยุทธศาสตร์และประยุกต์ใช้การวิเคราะห์กิจกรรมหลังการปฏิบัติ ผลการประเมิน ดังนี้

3.1 ยุทธศาสตร์การสร้างจิตสำนึกการจัดการขยะในครัวเรือน ชุมชนได้กำหนดแนวทางที่เป็นแผนงานหรือมาตรการเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ คือ การรณรงค์คัดแยกขยะในครัวเรือน มีเกณฑ์ตัวชี้วัดความสำเร็จ คือ จำนวนครัวเรือนที่มีการคัด

แยกขยะอย่างถูกต้องตามหลัก 3Rs จำนวน 60 ครั้วเรือน และปริมาณขยะที่เข้าสู่ระบบกำจัดที่ปลายทางลดลง ร้อยละ 70 ผลการประเมินพบว่า 205 ครั้วเรือน ที่เข้าร่วมโครงการ โดยคัดแยกขยะอย่างถูกต้องและจากการปรับปรุงการปฏิบัติงานระยะที่ 2 พบว่า ชุมชนสามารถบริหารจัดการขยะได้ด้วยตนเอง จำนวนปริมาณขยะลดลงตามลำดับ ผลที่เกิดขึ้นนี้ได้สะท้อนว่า ควรขยายผลไปหมู่บ้านให้ช่วยลดปริมาณขยะจากครั้วเรือน ก่อนนำเข้าสู่บ่อทิ้งให้น้อยลง รวมทั้งในพื้นที่โรงเรียนในตำบลไหล่หินเพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักคัดแยกขยะก่อนทิ้ง

3.2 ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนได้กำหนดแนวทางที่เป็นแผนงาน คือ การจัดตั้งธนาคารขยะชุมชนแม่ฮวก มีเกณฑ์ตัวชี้วัดความสำเร็จ คือ 1) สมาชิกเข้าร่วมโครงการจำนวนไม่น้อยกว่า 150 ครั้วเรือน 2) การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและเป็นแหล่งเรียนรู้การจัดการขยะชุมชน ผลการประเมินพบว่า สมาชิกชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 210 ครั้วเรือน ซึ่งเกินเป้าหมายที่กำหนด ชุมชนมีความพึงพอใจต่อการจัดตั้งธนาคารขยะชุมชน แม้เมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ คณะกรรมการได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน กระทั่งได้ค้นพบแนวทางแก้ไขและพัฒนากลุ่มให้มีความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

3.3 ยุทธศาสตร์เพิ่มศักยภาพชุมชนและเสริมสร้างพื้นที่ต้นแบบการจัดการขยะมูลฝอย ชุมชนได้กำหนดแนวทางที่เป็นแผนงาน คือ การพัฒนาศักยภาพของชุมชน มีเกณฑ์ตัวชี้วัดความสำเร็จ คือ สามารถถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจการจัดการขยะชุมชน และทำงานพัฒนาชุมชนเป็นทีม ผลการประเมินพบว่า การฝึกฝนดังกล่าวทำให้ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการธนาคารขยะเกิดความมั่นใจและมีทักษะการอธิบายนำเสนอข้อมูลได้ดีเพิ่มขึ้น เกิดการเรียนรู้ และยกระดับเป็นต้นแบบงานพัฒนาชุมชนด้านการบริหารจัดการขยะได้ด้วยตนเอง ผลการประเมินเป็นไปตามตัวชี้วัดตามที่ได้กำหนดไว้

อภิปรายผล

ผลวิเคราะห์ข้อมูลได้พบผลวิจัยที่โดดเด่น สามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

ตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สมาชิกในชุมชนขาดความเข้าใจการจัดการขยะและสมาชิกในชุมชนบางกลุ่มเห็นว่า เทศบาลตำบลไหล่หินเรียกเก็บค่าขยะในแต่ละเดือน และมีหน้าที่จัดการขยะมูลฝอยอยู่แล้ว ประชาชนจึงไม่จำเป็นต้องคัดแยกขยะในครั้วเรือนก่อนนำไปทิ้งลงถังขยะ ที่ผ่านมาจึงไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องการจัดการขยะ ข้อค้นพบนี้แสดงถึงความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องและการรู้จักหน้าที่รับผิดชอบที่พึงมี

สอดคล้องกับผลวิจัยของธรรมรัตน์ โพธิสุวรรณปัญญา และคณะ (2563: 223-239) วิจัยเรื่อง*ประสิทธิผลการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอมือ จังหวัดชัยภูมิ* ที่พบว่า เทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้วยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องของการจัดการขยะ แม้จะมีฝ่ายพัฒนาชุมชนที่มีหน้าที่ชัดเจนในการดูแลเรื่องของการจัดการขยะดังกล่าว แต่ในทางปฏิบัติยังเป็นเพียงหลักการและทำได้เพียงบางส่วนเท่านั้น เช่น การจัดให้ผู้นำชุมชนไปศึกษาดูงาน การเชิญวิทยากรให้ความรู้ แต่ยังขาดบุคลากรที่เพียงพอในการเป็นที่ปรึกษาอย่างต่อเนื่อง และเกิดการจัดการด้านขยะอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น จากบทเรียนดังกล่าว หากเทศบาลตำบลใกล้เคียงต้องการขยายผลให้ครอบคลุมทั้งตำบล จึงควรปลูกจิตสำนึกและสร้างความเข้าใจบทบาทหน้าที่กับชุมชนที่ชัดเจนและอย่างจริงจังต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ได้สะท้อนถึงความเชื่อมโยงบริบททางสังคมของชุมชนแม่ฮวกที่มีต่อพฤติกรรมรวมกลุ่มของชุมชน โดยปรากฏการณ์ที่พบได้อย่างชัดเจน คือ บ่อทิ้งขยะตำบลใกล้เคียงอยู่ใกล้ชุมชนเพียง 700 เมตร ดังนั้น การรวมกลุ่มเพื่อจัดการปัญหาที่กระทบต่อชุมชน ทั้งด้านคุณภาพชีวิต สุขภาพอนามัย ผ่านเวทีประชาคมและมีมติให้ลดปริมาณขยะในชุมชน การรวมกลุ่มชุมชนในลักษณะดังกล่าวนี้ สะท้อนถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ซึ่งนำไปสู่การมีส่วนร่วมเพื่อจัดการขยะแบบครบวงจร สอดคล้องกับแนวคิดที่ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543: 139) ได้สรุปความหมายของกระบวนการการพัฒนาชุมชนว่า ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่การค้นหาคำปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน โดยชาวบ้านค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้ชาวบ้านเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ใหม่ของตนเองที่สอดคล้องกับสภาพจริงที่เกิดขึ้นและการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ยุทธศาสตร์ที่เป็นการรณรงค์การคัดแยกขยะในครัวเรือน สมาชิกบางครัวเรือนได้หยุดคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้งลงถังขยะ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า “ได้เสียค่าจัดเก็บขยะไปแล้ว จึงไม่ต้องการคัดแยกขยะซ้ำอีก” ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การมีความเข้าใจที่ดีต่อเป้าหมายโครงการเป็นปัจจัยสำคัญ ดังนั้น ในขั้นตอนปรับปรุง ได้เพิ่มการสร้าง ความเข้าใจที่ชัดเจนมากขึ้น จึงเกิดผลตามที่มุ่งหวัง ครัวเรือนได้ตระหนักต่อการคัดแยกขยะเพิ่มขึ้นตามแนวทาง คือ “ขยะเกิดจากชุมชน ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะด้วยชุมชน” และขยะในครัวเรือนได้ลดลงตามลำดับ สอดคล้องกับผลวิจัยของพิริยา วัชรโรทัย (2556: 135) วิจัยเรื่อง*การ*

จัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเมืองแกลง จังหวัดระยอง พบว่า กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลเมืองแกลง เริ่มต้นจากการรณรงค์ให้ประชาชนได้รับความรู้การคัดแยกขยะ ส่งเสริมให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องวางเป้าหมายการจัดการขยะ โดยนำระบบมาตรฐาน ISO14001 มาใช้ในการบริหารจัดการและยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน มีช่องทางการประชาสัมพันธ์หลายทางเพื่อให้ความรู้ และมีวิธีการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสม

ผลการวิเคราะห์การบริหารงานธนาคารขยะชุมชนแม่ฮวกพบว่า ชาวบ้านจำนวนมากที่ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์โครงการได้นำขยะขายแก่พ่อค้าที่มารับซื้อขยะโดยตรงเพราะได้ราคาที่สูงกว่า แต่เมื่อมีการปรับปรุงการดำเนินงานโดยสร้างความเข้าใจถึงความร่วมมือและจัดทำระบบสวัสดิการต่าง ๆ แก่ชุมชนพบว่า สมาชิกจำนวนมากมีความเข้าใจเพิ่มขึ้น และยินดีที่จะนำขยะมาขายให้กลุ่มธนาคารขยะ ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การดำเนินกิจกรรมชุมชนแบบเดิมทั่วไป มักขาดการวางแผนร่วมกันอย่างจริงจัง ขาดสัมพันธภาพแห่งความไว้วางใจ ขาดความผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกัน และอาศัยต้นทุนสังคมไม่มากในการดำเนินการ ครั้นเมื่อพบปัญหาก็มักขาดทุนและล้มเลิกกิจกรรม แต่กรณีดังกล่าวของธนาคารขยะชุมชนแม่ฮวกได้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการคิดอย่างใคร่ครวญและเรียนรู้ร่วมกัน กระทั่งนำไปสู่การเปลี่ยนวิธีการใหม่ด้วยการสร้างระบบสวัสดิการ ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่เน้นระบบคุณค่าเพื่อแข่งขันหรือต่อสู้ได้กับคู่แข่ง คือ พ่อค้าขยะนอกชุมชน จึงสามารถควบคุมการลงทุนของชุมชนไม่ให้เกิดขาดทุน แต่กลับเกิดผลสัมฤทธิ์เป็นเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนสามารถดำเนินงานธนาคารขยะต่อไปได้ และยังสามารถสร้างคุณค่าที่ดีในชุมชน โดยกระบวนการดังกล่าวนี้เป็นการเสริมศักยภาพการบริหารจัดการธนาคารขยะที่สำคัญของชุมชนในการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดที่อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544: 20) ได้มองทุนทางสังคมว่า มีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมในปัจจุบัน ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น โดยการมองจากประเด็นพื้นฐาน คือ ความคิดของระบบสวัสดิการไทย ความคิดขององค์กรเอกชนอิสระในสังคม และวิธีการสนับสนุนเพื่อปรับเปลี่ยนบทบาทความสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิมให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสมัยใหม่ที่เน้นกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ทางสังคมในการตอบแทนกัน การใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้าถึงทรัพยากรตามสิทธิของตนอย่างเท่าเทียมบนพื้นฐานของระบบคุณค่าที่มีในสังคม ซึ่งจะมีการขยายตัวได้มากขึ้นบนเงื่อนไขที่ประชาสังคมมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นได้

อนึ่ง ผลการปรับปรุงกิจกรรมพบว่า ประเด็นสำคัญ คือ คณะกรรมการได้มีมติให้แยกระบบการเงินกับระบบบัญชีออกจากกัน โดยมีผู้รับผิดชอบคนละส่วน จากเดิมที่ดำเนินการโดยบุคคลคนเดียวกันเพื่อแสดงความโปร่งใสและป้องกันปัญหาข้อครหา ผลวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการเรียนรู้แบบป้อนกลับผ่านการวิเคราะห์ปัญหา ร่วมกัน และนำไปสู่ความคิดใหม่เพื่อจัดทำระบบป้องกันการทุจริต ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการนำทฤษฎีมาปฏิบัติ คือ การปรับปรุงอย่างต่อเนื่องด้วยวงจร PDCA เป็นกระบวนการเชื่อมโยงกิจกรรมที่คำนึงถึงสิ่งที่ดีขึ้นกว่าเดิม โดยใช้กิจกรรมแก้ปัญหาเพื่อปรับปรุงคุณภาพ (Improvement Activity) และดำเนินกิจกรรม PDCA อย่างเป็นระบบให้ครบวงจรที่ต่อเนื่องหมุนเวียน ย่อมส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ (วรภัทร์ ภูเจริญ, 2544: 45) เพราะวงจรการบริหารจัดการที่ล้มเหลวของกลุ่มองค์กรชุมชนโดยทั่วไป คือ การทุจริตภายในองค์กร ซึ่งเป็นปัญหาของคนทำงานที่อาจผิดได้โดยความตั้งใจ คำนึงหรือประมาท ดังนั้น การกำหนดมาตรการป้องกันปัญหาทุจริตไว้ล่วงหน้าจึงมีความเหมาะสม นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นว่า คณะกรรมการธนาการชยะชุมชนแม่ฮวกเกิดประสบการณ์วิเคราะห์ปัญหาและระบุสาเหตุของความล้มเหลวหรือยั่งยืนขององค์กรได้ และปรับปรุง พัฒนา ยกระดับการทำงานกลุ่มให้เกิดประสิทธิภาพผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของชุมชน

ตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการชยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนแม่ฮวก ทั้ง 3 ด้านนั้น ยุทธศาสตร์การเพิ่มศักยภาพชุมชนและคณะกรรมการเป็นปัจจัยชี้ขาดที่สำคัญ เพราะเป็นประเด็นการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลในชุมชน คือ ธนาการชยะชุมชน ซึ่งมีเกณฑ์ตัวชี้วัด คือ สามารถถ่ายทอดความรู้ เข้าใจการจัดการชยะชุมชน และทำงานพัฒนาเป็นทีม ผลการประเมินยุทธศาสตร์ด้านนี้พบว่า ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการธนาการชยะมีทักษะการทำงานเพิ่มขึ้น เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เห็นความสำคัญของคนทุกคน แม้เกิดความผิดพลาด มีกระบวนการการคิดบวกโดยการให้กำลังใจ และยกระดับเป็นต้นแบบด้านการบริหารจัดการชยะได้ด้วยตนเอง เป็นไปตามตัวชี้วัดตามที่กำหนดไว้ ผลการประเมินนี้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาภาวะผู้นำ ดังที่ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์ (2558: 6-7) ได้กล่าวว่า สังคมไทยและโลกในปัจจุบันเต็มไปด้วยวิกฤติอันซับซ้อน การเผชิญหน้าและรับมือกับปัญหาที่ใหญ่กว่าเดิม จำเป็นต้องใช้สติปัญญาและความร่วมมือร่วมใจของผู้คนจำนวนมากพอ ซึ่งต้องมียุทธศาสตร์ในการสร้างการเปลี่ยนแปลงร่วมกันกับผู้อื่น คือ การมีภาวะผู้นำที่จิตใจเปิดกว้าง พร้อมร่วมมือกับทุกฝ่ายโดยมีเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งภาวะผู้นำแบบนี้ต้องอาศัยการฝึกฝนที่ทำให้ปัจเจกบุคคลพัฒนากระบวนการทัศน์ มีวิธีคิดแบบใหม่ ทักษะแบบใหม่ใน

ตนเอง และต้องเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันแบบชุมชนกัลยาณมิตรเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำแบบรวมหมู่ (Collective Leadership) อันนำไปสู่คุณลักษณะของความร่วมมือกันของการทำงานในองค์กรและระหว่างองค์กร ซึ่งจะทำให้มีประสิทธิภาพในการสร้างการเปลี่ยนแปลงมากกว่าภาวะการนำแบบเดี่ยว เพราะสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีและยกระดับศักยภาพการเรียนรู้ได้มาก ซึ่งองค์ประกอบของบรรยากาศที่สำคัญ คือ มนุษย์ที่เรียนรู้ด้วยกันนั่นเอง

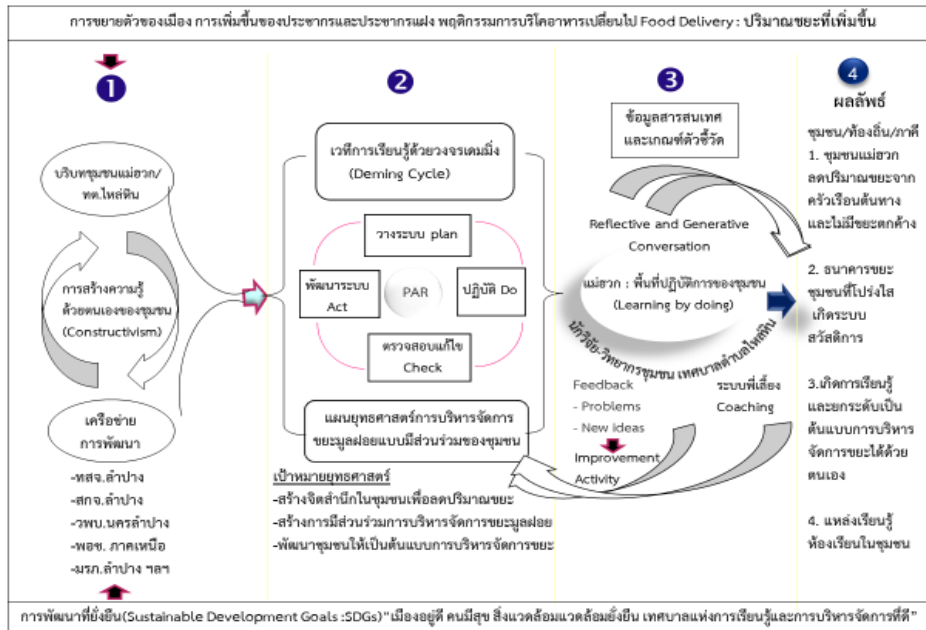
องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลจากการถอดบทเรียนได้พบประเด็นที่เป็นองค์ความรู้และปัจจัยแห่งความสำเร็จ ดังนี้ ประการที่ 1 การทำกิจกรรมหรืองานพัฒนาชุมชนในมิติต่าง ๆ เพื่อสนองต่อแผนงานหรือโครงการจากภายนอกชุมชนจะได้รับผลน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีชุมชนแม่ฮวกที่เกิดขึ้นแนวคิดต้องการแก้ไขปัญหา ซึ่งได้รับผลกระทบจากบ่อทิ้งขยะที่อยู่ใกล้ชุมชน กระทั่งทำให้เกิดกระบวนการสร้างความรู้ เกิดจุดมุ่งหมายเดียวกัน และนำไปสู่การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยมีหน่วยพัฒนาภายนอกชุมชน คอยช่วยเหลือด้านกระบวนการเรียนรู้ กระทั่งทำให้สามารถบริหารจัดการต่อสภาพปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนได้จริง

ประการที่ 2 การประกาศเสียงตามสายในชุมชน โดยผู้นำชุมชน เดือนละ 1 ครั้งและการติดป้ายไว้นิลเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้ทราบโครงการโดยมีข้อความว่า “ไหล่หินเมืองแห่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีท้องถิ่น” และการสร้างสัญลักษณ์ครัวเรือนที่มีการคัดแยกขยะ โดยการติดธงไว้ที่หน้าบ้าน จำนวน 2 สี โดยมีความหมายคือ ธงสีเขียว หมายถึง เป็นครัวเรือนต้นแบบ และธงสีเหลือง หมายถึง ครัวเรือนนี้เพิ่งเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้เกิดการกระตุ้นการตื่นตัวในชุมชน และรณรงค์ให้เตรียมความพร้อม เป็นการเสริมแรงจูงใจ ก่อเกิดความรู้สึภาคภูมิใจที่ได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการทำความดีเพื่อยกระดับการพัฒนาชุมชนของตนเอง

ประการที่ 3 การเริ่มต้นจัดตั้งธนาคารขยะชุมชน โดยให้ชุมชนซื้อหุ้ นหุ้ นละ 10 บาท นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน และนำไปสู่ความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมร่วมกัน นอกจากนี้ คณะกรรมการธนาคารขยะได้เปลี่ยนแปลงระบบการจัดสรรผลดำเนินการใหม่จากเดิม โดยปันผลกำไรจำนวนหนึ่งมาใช้สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ค่าสวัสดิการในงานกีฬาชุมชน การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาในวันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ หรือการซื้อสิ่งของไปเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุหรือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน เป็นต้น ได้ส่งผลให้ชุมชนเกิดความร่วมมือเพิ่มขึ้น มองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการจัดตั้งธนาคารขยะที่ชุมชนทำร่วมกัน

นอกจากนี้ การวิจัยเรื่องนี้ยังเป็นการสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน อันเป็นหลักการสำคัญที่ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ร่วมกัน ดังนั้น การสนทนาที่ใคร่ครวญจึงก่อให้เกิดข้อคิดใหม่ ๆ ที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนการพัฒนาในชุมชน และสร้างองค์ความรู้ที่นำไปลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (Learning by Doing) ซึ่งกระบวนการดังกล่าว สามารถสรุปได้ ดังนี้

ภาพ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

สรุป

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ จากการวิจัยพบผลตามแต่ละวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) การศึกษาสภาพปัญหาและผลกระทบจากขยะมูลฝอยพบว่าปัญหานี้มีสาเหตุสำคัญจากการขาดความตระหนักในการทิ้งขยะ ระบบจัดการไม่ถูกหลักสุขอนามัย ขยะมีปริมาณสะสม ส่งผลกระทบต่อชุมชนใกล้เคียง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมคิด ตัดสินใจ และรับผิดชอบต่อการจัดการขยะ สามารถทำให้เกิดการพัฒนาและแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม

2) การสร้างแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนแม่ฮวก โดยชุมชนได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ 3 ด้าน คือ 1) ยุทธศาสตร์การสร้างจิตสำนึกการจัดการขยะในครัวเรือน 2) ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมการบริหาร

จัดการขยะ 3) ยุทธศาสตร์เพิ่มศักยภาพชุมชนและเสริมสร้างพื้นที่ต้นแบบการจัดการขยะมูลฝอย ผลการนำแผนยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติชุมชนสามารถลดการปริมาณขยะมูลฝอย สร้างการเรียนรู้ และยกระดับเป็นต้นแบบด้านการบริหารจัดการขยะได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

3) การประเมินแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนได้พบยุทธศาสตร์ 3 ด้าน ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ตัวชี้วัดที่ระบุไว้ในแผนที่ยุทธศาสตร์ โดยการสร้างจิตสำนึกการจัดการขยะในครัวเรือนให้ถูกต้องตามหลัก 3Rs จำนวน 205 ครัวเรือน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการขยะโดยบริหารจัดการธนาคารขยะชุมชนแม่ฮวกให้มีประสิทธิภาพ และเป็นแหล่งเรียนรู้การจัดการขยะชุมชน ซึ่งมีสมาชิกจำนวน 210 ครัวเรือน ส่วนการเพิ่มศักยภาพชุมชนและเสริมสร้างพื้นที่ต้นแบบการจัดการขยะมูลฝอยได้พัฒนาคณะทำงาน และยกระดับเป็นต้นแบบการบริหารจัดการขยะได้ด้วยตนเอง

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้องค์ความรู้และปัจจัยแห่งความสำเร็จอย่างน้อย 3 ประการ คือ 1) งานพัฒนาชุมชนในมิติต่าง ๆ ที่เกิดจากความต้องการเพื่อแก้ไขปัญหาตนเองของชุมชน ย่อมก่อเกิดกระบวนการเรียนรู้ มีจุดมุ่งหมายชัดเจนที่นำไปสู่การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และสามารถบริหารจัดการต่อสภาพปัญหาของชุมชนได้จริงมากกว่าการทำตามนโยบายหรือโครงการจากหน่วยงานภายนอกชุมชน 2) การสื่อสารในชุมชนและการสร้างสัญลักษณ์ในด้านบวกที่สร้างสรรค์เพื่อยกระดับการพัฒนา ย่อมทำให้เกิดการกระตุ้นและเสริมแรงจิตใจ เกิดความรู้สึภาคภูมิใจ และนำไปสู่ความสำเร็จของงานพัฒนาได้ 3) การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนที่นำไปสู่ความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมร่วมกัน ตลอดถึงการทำให้มองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของกิจกรรมที่ชุมชนทำร่วมกัน นับเป็นปัจจัยสำคัญเบื้องต้นที่ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2561). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2561. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- งานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม. (2563ก). รายงานการสำรวจข้อมูลและคัดแยกองค์ประกอบขยะ 6 ชุมชนของเทศบาลตำบลไหล่หิน. ลำปาง: เทศบาลตำบลไหล่หิน.

- _____. (2563ข). สถิติปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นและเก็บขนได้ของเทศบาล ตำบล ไหล่หิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562-2563. ลำปาง: เทศบาลตำบลไหล่หิน.
- _____. (2564). รายงานผลการดำเนินโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการคัดแยก ขยะที่ต้นทาง. ลำปาง: เทศบาลตำบลไหล่หิน.
- ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์. (2558). *ผู้นำที่แท้แห่งศตวรรษที่ 21: คู่มือหลักสูตรการเรียนรู้ นักปฏิบัติทางสังคมและสุขภาวะ*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ทิตนา แคมมณี. (2554). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธรรมรัตน์ โพธิ์สุวรรณปัญญา และคณะ. (2563). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 5 (2), 223-239.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พริยา วัชรไทย์. (2556). *การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเมืองแกลง จังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วรภัทร์ ภูเจริญ. (2544). *แนวทางการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ.
- เสรี พงศ์พิศ. (2552). *ยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่น*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พลังปัญญา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544). *มิติชุมชน วิถีคิด ท้องถิ่นว่าด้วยสิทธิ อำนาจและการจัดการทรัพยากร*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษา ในจังหวัดชัยภูมิ

Strengthening the Good Governance in the Departments of Education in Chaiyaphum Province

ธรรมรัตน์ โพธิ์สุวรรณปัญญา¹, สมยศ ปัญญามาก², ชูเกียรติ ผลาผล³
Thammarat Potisuwannapanya¹, Somyot Panyamak²,
Chukiat Phalapol³

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ^{1, 3}

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา²

Faculty of Political Science, Rajabhat Chaiyaphum University^{1, 3}

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus²

Corresponding Author, E-mail: somyot_pan@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ 2) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 60 คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและแบบสนทนากลุ่มย่อยในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหาเพื่อสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย พบว่า 1. ปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย 1) ด้านงานวิชาการ 2) ด้านงานบุคลากร 3) ด้านงานงบประมาณ และ 4) ด้านการบริหารทั่วไป 2. รูปแบบการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิพบแนวทางที่สนับสนุนการเสริมสร้างธรรมาภิบาลให้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) หลักนิติ

ธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักความมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบต่อ และ 6) หลักความคุ้มค่า 3. องค์ความรู้จากการวิจัยซึ่งเป็นแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิพบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคในหน่วยงานทางการศึกษาสามารถจำแนกเป็น 4 ด้าน ทำให้เกิดแนวทางการสนับสนุนหลักธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยหลักการ 6 ประการ อันเป็นรูปแบบการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิให้มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การเสริมสร้างธรรมาภิบาล; หน่วยงานทางการศึกษา; การบริหารจัดการ

Abstract

This research aims 1) to study the problem and obstacles to strengthen the good governance in educational department in Chaiyaphum Province; 2) to analyze the model of strengthening the good governance in educational department in Chaiyaphum Province; and 3) to propose guidelines for strengthening the good governance in educational department in Chaiyaphum Province. The sixty key informants are individually conducted by in-depth interview. The research instruments consist of a semi-structure interview and focus group discussion to collect data. The data are done based on content analysis according to the objectives set.

The results of the research indicate that 1) the problems and obstacles related to administration in educational departments in Chaiyaphum Province consist of (1) problems of academic administration; (2) problems in recruiting and appointing employees; (3) problems of budget management; and (4) problems of general administration. 2. Model of strengthening the good governance in educational departments in Chaiyaphum Province is found the approach to promote good governance to be succeeded in the followings: (1) rule of law; (2) moral principle; (3) transparency; (4) principles of participation; (5) principles of responsibility; and (6) value principles. 3) The body of knowledge from research concerns with the guidelines for strengthening

the good governance in educational department in Chaiyaphum Province indicates that the problems and obstacles of educational department are divided into four aspects which establish a guideline to support the good governance in educational department into six principles. These are the model of strengthening the good governance in educational department in Chaiyaphum Province to administrate effectively.

Keywords: Strengthening the Good Governance; Departments of Education; Administration and Management

บทนำ

ธรรมาภิบาลเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ โดยมีการพัฒนากระบวนการยุติธรรมให้ประชาชนได้รับความเสมอภาคและเป็นธรรม มีความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมของรัฐ การพัฒนาระบบราชการให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ปราศจากการทุจริตและประพฤติมิชอบ เสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนในกลไกการทำงานของภาคเอกชนและภาครัฐในทุกระดับ โดยมุ่งเน้นประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ ธรรมาภิบาลจึงเป็นแนวคิดการปกครองที่เริ่มมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีการค้นหารูปแบบการปกครองที่สามารถนำประเทศไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศที่เพิ่งได้รับการปลดปล่อยจากอาณานิคมและสามารถช่วยฟื้นฟูประเทศจากความเสียหายภายหลังสงครามเพื่อให้การบริหารภาครัฐสอดคล้องกับเศรษฐกิจและสังคมโลกที่ปรับเปลี่ยนตลอดเวลา (บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี, 2544: 4-5)

ในช่วงระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา ประเทศพัฒนาแล้วทุกประเทศต่างทุ่มเททรัพยากรเพื่อการปฏิรูปการบริหารกิจการบ้านเมืองเป็นภารกิจที่สำคัญ สาเหตุหลักที่ผลักดันให้กระแสปฏิรูปเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ภาครัฐไม่สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกที่รวดเร็ว รุนแรง เปิดกว้างและมีการแข่งขันสูงขึ้น เศรษฐกิจภายในประเทศตกต่ำเกิดภาวะหนี้ท่วมท้นเนื่องจากความอ่อนแอ ล้าสมัยของภาครัฐและทำให้สังคมเสื่อมศรัทธาในภาครัฐ ทั้งเรื่องการบริหารและการทุจริตประพฤติมิชอบ จึงเห็นพ้องกันว่า ควรปฏิรูปและปรับปรุงรูปแบบการปกครองใหม่ตามแนวคิดการปกครองที่ดีที่เรียกว่า ธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยทุกประเทศมีแนวทางการปรับปรุงการบริหารบ้านเมืองเหมือนกัน 3 ประการ คือ

1) การบริหารมุ่งประชาชน ได้แก่ การปรับปรุงงานบริการให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และรายงานผลงานให้สาธารณะทราบ มีความโปร่งใสในการตัดสินใจและในกระบวนการทำงาน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการ ร่วมแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการทำงาน

2) การปรับเปลี่ยนบทบาทภาครัฐ ได้แก่ การเน้นงานในหน้าที่หลักของภาครัฐ ได้แก่ การกำหนดนโยบายที่มองการณ์ไกล การบังคับใช้กฎหมายที่ให้ความเสมอภาคเป็นธรรม โดยกระจายงานให้บริการแก่ราชการส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และองค์กรอิสระมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

3) การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ ได้แก่ การให้ความสำคัญต่อการประหยัด ความเป็นประสิทธิภาพและประสิทธิผล

โดยผู้บริหารจะได้รับความคล่องตัวในการบริหารงานมากขึ้นมีความเห็นร่วมกันว่า กฎเกณฑ์สำคัญที่นำไปสู่การฟื้นฟู และพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเหล่านี้ คือ การที่ประเทศนั้น ๆ มีการบริหารจัดการที่ดี สังคมที่มีกลไกการบริหารจัดการที่ดีซึ่งเชื่อมโยงภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชนเข้าด้วยกัน มีกลไกแกนในการสร้างความสมดุลระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สังคมมีเสถียรภาพและมีการพัฒนาที่ยั่งยืน หากขาดกลไกนี้โอกาสที่จะฟื้นตัวจากวิกฤตย่อมเป็นไปได้ยาก ใช้เวลานานและอาจจะเกิดความเสียหายร้ายแรงต่อเศรษฐกิจสังคมการเมืองของประเทศยิ่งขึ้นด้วย (ปิ่นรส มาลากุล ณ อยุธยา, ม.ป.ป.: 28)

แนวคิดธรรมาภิบาลและการนำแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่เป็นแนวคิดหลักในการปฏิรูประบอบราชการในประเทศ โดยหลักธรรมาภิบาลได้มีการนำไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นอย่างรูปธรรม ทั้งในระดับนโยบายแห่งรัฐ ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับที่ใช้ปัจจุบัน ซึ่งบทบัญญัติมาตราต่าง ๆ มีเนื้อหาที่สะท้อนการนำหลักธรรมาภิบาล เช่น การมีส่วนร่วมของประชาชน ความโปร่งใส นิติธรรม คุณธรรม ความคุ้มค่าและความรับผิดชอบของหน่วยงาน และเจ้าพนักงานของรัฐนำไปปรับใช้ในแง่ที่ว่า หากมีการนำแนวคิดธรรมาภิบาลไปใช้อย่างจริงจัง จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลโดยประชาชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องและระบบบริหารของรัฐบาลมีความยุติธรรมและเป็นที่เชื่อถือทั้งในและต่างประเทศ ทั้งยังนำไปสู่การป้องกันการทุจริตซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังของบ้านเมืองได้ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2549: 76) ดังนั้น หากต้องการทราบการนำหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติให้เป็นผลหรือไม่เพียงใด จำเป็นต้องวัดระดับของการนำหลักธรรมาภิบาลมา

ประยุกต์ใช้ เพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายและบริหารจัดการได้ทราบถึงสถานะและระดับของธรรมาภิบาลของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาระดับธรรมาภิบาลในกระบวนการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินของหน่วยงานของรัฐต่อไป

การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษา ผู้บริหาร และครูผู้ปฏิบัติต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการปัจจัยและทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดและหลักการธรรมาภิบาลและวุฒิภาวะของผู้เรียน จึงจะทำให้การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งบุคลากรในสถานศึกษาดังกล่าวต้องมีความรู้เรื่องแนวคิด ความหมาย องค์ประกอบและหลักการเกี่ยวกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาลเป็นอย่างดี ผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัติเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษาและการสร้างควมมีประสิทธิภาพของสถานศึกษา ภาวะผู้นำเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าผู้นำมีคุณสมบัติความสามารถ และภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับตำแหน่งเพียงใด และผู้บริหารในฐานะผู้นำของหน่วยงานจะได้รับความร่วมมือด้วยดีได้นั้น ในการบริหารจำเป็นต้องแสดงบทบาทภาวะผู้นำที่เหมาะสมต่อผู้ร่วมงาน เพราะภาวะผู้นำมีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงาน และนอกจากการแสดงบทบาทภาวะผู้นำที่เหมาะสมแล้ว ผู้บริหารยังต้องนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้สถานศึกษามีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น (จุมพล หนิมพานิช, 2549: 61)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ โดยศึกษาแนวคิดของผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัติที่ได้นำหลักการในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานมาใช้ในการศึกษามากน้อยเพียงใด รูปแบบการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษามีลักษณะเป็นอย่างไร และค้นหาแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงานและเพิ่มขีดความสามารถในการทำงานให้มีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ

2. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษา
ในจังหวัดชัยภูมิ

3. เพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษา
ในจังหวัดชัยภูมิ

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1.1 การศึกษาและวิเคราะห์ทางเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ

1.2 การลงพื้นที่เป้าหมาย หน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ เป็นพื้นที่ในการศึกษาเพื่อสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล อันประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ในสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้ปฏิบัติการสอนและนักวิชาการในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ

1.3 ผู้วิจัยใช้เทคนิคและวิธีการแบบสโนว์บอล (Snowball Technique) เพื่อได้มาซึ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่น่าเชื่อถือ เป็นวิธีการเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อตอบในประเด็นปัญหาการวิจัย โดยผู้วิจัยเลือกผู้เชี่ยวชาญที่ผู้วิจัยเห็นว่า มีความเชี่ยวชาญจริงมาก่อน 1 คน แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญคนนั้นระบุรายชื่อผู้เชี่ยวชาญคนต่อไป จากนั้น ผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญคนใหม่ระบุชื่อผู้เชี่ยวชาญคนต่อไป กระทั่งครบจำนวนตามที่ผู้วิจัยต้องการ

1.4 การสนทนากลุ่มกับผู้บริหาร ครูผู้ปฏิบัติการสอนและนักวิชาการ ในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อทราบถึงแนว ผู้บริหาร ครูผู้ปฏิบัติการสอนและนักวิชาการในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัด ชัยภูมิที่สอดคล้องกับการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.5 การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหาร ครูผู้ปฏิบัติการสอนและ นักวิชาการในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อหาแนวทางหรือรูปแบบใน การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ บุคลากรเหล่านี้ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงต่อปรากฏการณ์ ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่สามารถสะท้อนภาพ ของปรากฏการณ์ได้อย่างแท้จริงและชัดเจน (Neuman, 2006: 26)

1.6 การลงพื้นที่จริงเพื่อสำรวจการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อหาข้อมูลการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษา ข้อมูลที่ได้นำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน โดยเน้นการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research; PAR)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 60 คน แบ่งตามประเด็นการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยผู้บริหารและนักวิชาการในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน

2) ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 ประกอบด้วยครูผู้ปฏิบัติการสอน ในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน

3. พื้นที่ในการวิจัย คณะผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการวิจัยตามแหล่งของผู้ให้ข้อมูลกลุ่มต่าง ๆ โดยมุ่งศึกษาในเขตพื้นที่หน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เกิดปัญหาการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วยโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จำนวน 721 โรงเรียน โดยแบ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 30 (สพม.) จำนวน 37 โรงเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) ชัยภูมิ ทั้ง 3 เขต จำนวน 683 โรงเรียน และโรงเรียนสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (สศศ.) 1 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น จำนวน 1,442 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550: 78)

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้แนวทางการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1) การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่เกี่ยวข้องทั้งแบบสัมภาษณ์ (Interview) แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และแบบประเมินโครงการ

ขั้นตอนที่ 2 ร่างเครื่องมือทุกฉบับ กำหนดประเด็นและสร้างข้อความคำถามในแต่ละประเด็นที่ต้องการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิเพื่อให้เป็นต้นแบบการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 3 การนำแนวทางสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอที่ปรึกษาโครงการและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบตรวจสอบความสอดคล้องตาม

วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย หลังจากนั้น นำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การนำเครื่องมือการวิจัยทุกฉบับที่แก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปพบที่ปรึกษาโครงการเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 5 การนำเครื่องมือการวิจัยทุกฉบับที่แก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

2) ลักษณะและเนื้อหาของเครื่องมือ แนวทางการสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นเครื่องมือที่มีลักษณะและเนื้อหาครอบคลุมการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นรายบุคคล โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview; SSI) โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ และตอนที่ 2 หัวข้อการสัมภาษณ์

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คณะผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น 7 ระยะ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การจัดประชุมคณะผู้วิจัยเพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและจัดสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัย

ระยะที่ 2 การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการลงพื้นที่จริงซึ่งเป็นเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลในเชิงกายภาพของพื้นที่ในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ

ระยะที่ 3 การปฏิบัติการรวบรวมข้อมูลที่ได้ทั้งหมด จากการแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มได้รูปแบบการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ

ระยะที่ 4 การจัดพิมพ์เอกสารรายงานความก้าวหน้างานวิจัยเพื่อนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่แหล่งทุนสถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิเพื่อพัฒนาและปรับปรุงรายงานความก้าวหน้างานวิจัย

ระยะที่ 5 การสรุปองค์ความรู้การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวทีประชาคมในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่หน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ระยะที่ 6 การจัดประชุมเสวนาทางวิชาการและกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้องค์ความรู้ในแง่มุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ

ระยะที่ 7 การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ ผลงานวิจัย วิดีทัศน์นำเสนอและนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับ หนังสือสรุปองค์ความรู้ การเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศ วารสารวิชาการ และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มแล้วนำมาตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content Analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยคณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยได้ยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษารตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง โดยการแปลข้อมูลพร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วง หรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีนี้ คณะผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้ตีความ แล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการนำเสนอภาพกิจกรรม เพื่อให้ได้ผลเป็นเชิงประจักษ์และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในวงกว้าง โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์สรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

การศึกษานี้คณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ โดยคณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลการศึกษาจำแนกตามบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการของสถานศึกษาในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ดังต่อไปนี้

1.1 ด้านงานวิชาการ ได้พบปัญหาและอุปสรรคหลากหลาย ซึ่งครอบคลุมทั้งหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์การศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา การบริหารจัดการและสนับสนุนการจัดการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรและคุณภาพของการเรียนการสอน รวมถึงการวิจัยและพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

1.2 ด้านงานบุคลากร ได้พบปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความขาดแคลนอัตรากำลังไม่เพียงพอ และสอดคล้องกับการกิจ ตลอดจนถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับ คุณลักษณะและสมรรถนะของบุคลากร ลักษณะงานที่ปฏิบัติ วิธีการบริหารจัดการของผู้บริหาร การจัดสวัสดิการ การบำรุงขวัญกำลังใจ การสนับสนุนปัจจัยดำเนินงานที่เพียงพอและการพัฒนาบุคลากรที่ต่อเนื่อง และประการสุดท้าย คือระบบการติดต่อสื่อสารการประสานงานในองค์กรที่มีประสิทธิภาพและเอื้อต่อการปฏิบัติงาน

1.3 ด้านงานงบประมาณ พบปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับวิธีการบริหารจัดการด้านงบประมาณ ปัญหาและอุปสรรคที่พบลำดับลงมา ได้แก่ ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความเพียงพอ เหมาะสมของงบประมาณที่ได้รับจัดสรรกับการกิจหน้าที่ในการดำเนินงาน การจัดสรรงบประมาณ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงาน กฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน การขาดการสนับสนุนงบประมาณด้านสวัสดิการแก่ผู้ปฏิบัติงาน และการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายเป็นลำดับสุดท้าย

1.4 งานบริหารทั่วไป พบประเด็นปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการขาดการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานและยานพาหนะ การบริหารจัดการที่เป็นระบบ การมีระบบประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ขาดระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ ระบบติดตามประเมินผล และการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติที่ต่อเนื่อง ขาดแคลนผู้ปฏิบัติงานที่เพียงพอต่อการกิจที่รับผิดชอบของสถานศึกษา และขาดแคลนผู้ปฏิบัติงานที่มีความสามารถ และการมีขอบข่ายพื้นที่รับผิดชอบกว้างขวางยากลำบากต่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษา จำแนกเป็นด้านงานวิชาการ ด้านงานบุคลากร ด้านงานงบประมาณ และด้านงานบริหารทั่วไป ปรากฏผลดังต่อไปนี้

1. ด้านงานวิชาการ พบเงื่อนไขการสนับสนุนการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิให้ประสบความสำเร็จ โดยการใช้หลักธรรมาภิบาล 2 ข้อ คือ 1) หลักนิติธรรม และ 2) หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การมีคู่มือปฏิบัติงาน การพัฒนาบุคลากรที่ตรงกับความต้องการและต่อเนื่อง การมีระบบการสอนแนะ (Coaching) หลักสูตรที่ใช้จัดการศึกษาสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

2. ด้านงานบุคลากร พบเงื่อนไขการสนับสนุนการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ โดยการใช้หลักธรรมาภิบาล 2 ข้อ คือ 1) หลักการมีส่วนร่วม และ 2) หลักคุณธรรม ได้แก่ การเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง มีระบบการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การจัดสวัสดิการ การจูงใจ การตอบสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคลอย่างเหมาะสม และสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากร

3. ด้านงานงบประมาณ พบเงื่อนไขที่สนับสนุนการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ โดยการใช้หลักธรรมาภิบาลในข้อหลักความโปร่งใส ได้แก่ คู่มือแนวทางการปฏิบัติงาน การให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ การสำรวจวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

4. ด้านงานบริหารทั่วไป พบเงื่อนไขที่สนับสนุนการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิให้ประสบความสำเร็จ โดยใช้หลักธรรมาภิบาลข้อหลักความคุ้มค่า ได้แก่ การมีคู่มือแนวทางในการปฏิบัติงาน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และระบบข้อมูลสารสนเทศเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน การวางระบบงาน การกำกับติดตาม ประเมินผลและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิทั้ง 6 ด้าน มีแนวทางที่สนับสนุนการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิให้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ และ 6) หลักความคุ้มค่า

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ โดยพิจารณาจากสรุปผลการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรค เงื่อนไขการสนับสนุนและแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ โดยให้ผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัติงานนำพฤติกรรมที่สนับสนุนการดำเนินงานตามภาระงานของสถานศึกษาในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย 1) งานวิชาการ 2) งานบุคลากร 3) งานงบประมาณ 4) งานบริหารทั่วไป โดยให้อยู่ในกรอบของหลักธรรมาภิบาลที่ประกอบด้วย 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความรับผิดชอบ 4) หลักความโปร่งใส 5) หลักการมีส่วนร่วม 6) หลักความคุ้มค่า ซึ่งเป็นผลของการดำเนินการตามแนวทางการเสริมสร้าง

ธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิและสามารถนำไปใช้ได้กับสถานศึกษาทุกแห่งในประเทศไทยต่อไป

อภิปรายผล

ตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่พบมากที่สุด ได้แก่ การขาดการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานและยานพาหนะ การบริหารจัดการที่ยังไม่เป็นระบบ การมีระบบประสานงานที่มีประสิทธิภาพไม่เป็นที่พึงพอใจ การขาดระบบฐานข้อมูลสารสนเทศระบบติดตามประเมินผลและการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติที่ต่อเนื่อง การขาดแคลนผู้ปฏิบัติงานที่เพียงพอต่อการกิจที่รับผิดชอบของสถานศึกษา และการมีขอบข่ายพื้นที่รับผิดชอบกว้างขวาง ยากลำบากต่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการศึกษาของอริศรา ขาวพล (2552) ได้วิจัยเรื่องการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทพรปราการ เขต 1 พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลมากที่สุด 3 หลัก คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส ในประเด็นเดียวกัน บุญยิ่ง ประทุม (2551) ได้อธิบายไว้ว่า การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักการปฏิบัติหน้าที่เพื่อเป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกันเพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบ วินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของอภิชัย แก้วกรุณา (2555) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า 1) การบริหารจัดการของเทศบาลตำบลนาคู ตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมากที่สุด 6 หลัก โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ดังนี้ หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักความมีส่วนร่วม หลักนิติธรรม และหลักความคุ้มค่า ตามลำดับ 2) ปัญหาของการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลนาคู ตามหลักธรรมาภิบาลเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ งบประมาณไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน รองลงมา คือ การดูแลประชาชนไม่ทั่วถึง และประชาชนส่วนมากยังขาดความรู้เรื่องหลักการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลอย่างลึกซึ้ง

ในประเด็นนี้คณะผู้วิจัยเห็นว่า หน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิควรนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ให้ครบทั้ง 6 ด้าน จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดในการปฏิบัติงาน

ของบุคลากรในสายงานต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยยังเห็นว่า หลักธรรมาภิบาลเป็นการบริหารแนวใหม่ที่มีแก่นหลักการ ซึ่งไม่ใช่หลักการที่เป็นรูปแบบทฤษฎีการบริหารงาน แต่เป็นหลักการของการทำงาน ซึ่งหากมีการนำมาใช้เพื่อการทำงานแล้ว จะเกิดความเชื่อมั่นว่า จะได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุด คือ ความเป็นธรรม ความสุจริต ความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล บุคลากรในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ จึงควรใช้ดุลยพินิจในการนำธรรมาภิบาลข้อใดข้อหนึ่ง ในจำนวน 6 ข้อ เข้ามามีส่วนเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ให้มากที่สุด

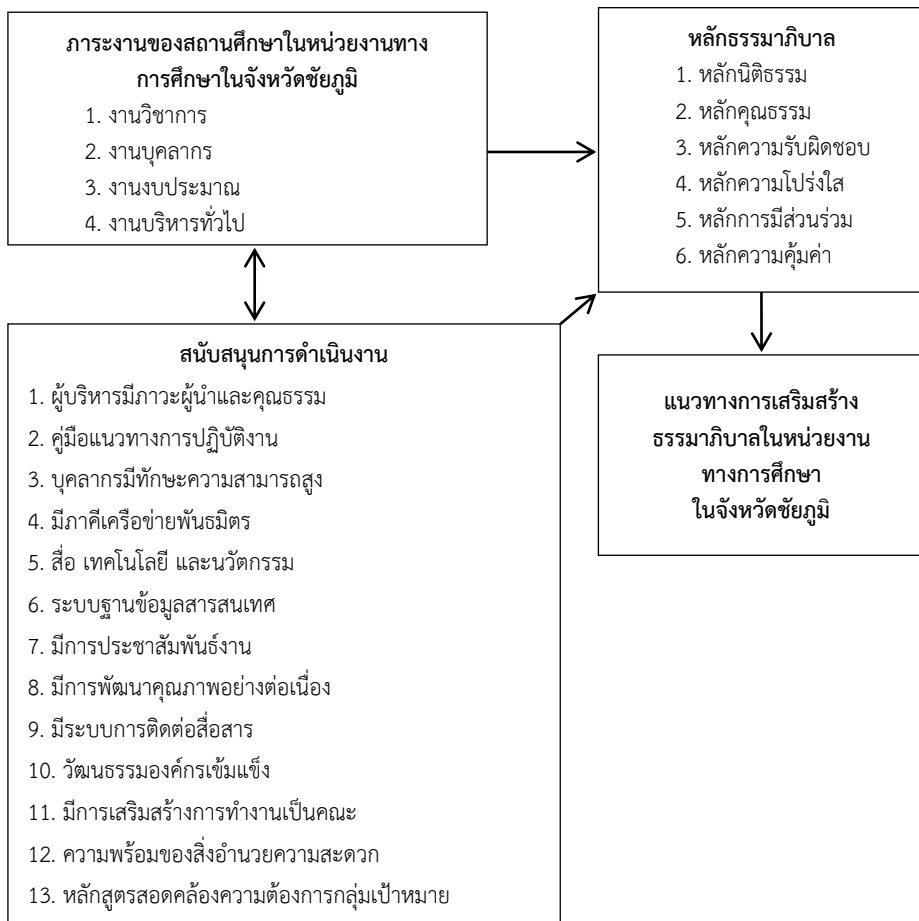
ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิพบว่า โดยภาพรวมแล้ว เงื่อนไขที่สนับสนุนการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาเพื่อให้ประสบความสำเร็จทั้ง 4 ด้าน จะประกอบด้วยหลักสำคัญของธรรมาภิบาล 6 หลัก คือ 1) หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎ ข้อบังคับให้ทันสมัย 2) หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม 3) หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกัน และกัน 4) หลักความมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความคิดเห็น 5) หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบ 6) หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประเด็นเหล่านี้เป็นการส่งเสริมหน่วยงานทางการศึกษาให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการส่งเสริมภาคีเครือข่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานต่าง ๆ ได้ ดังที่ธีรยุทธ บุญมี (2541) อธิบายไว้ว่า เป็นกระบวนการความสัมพันธ์ (Interactive Relation) ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชนและประชาชนทั่วไปที่ทำให้การบริหารราชการแผ่นดินดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ยุติธรรมและตรวจสอบได้ ประเด็นนี้ยังสอดคล้องกับภาวิณี ชินคำ (2548) ซึ่งทำวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนที่พบว่าผู้บริหารควรมีทั้งคุณลักษณะด้านวิชาชีพและคุณลักษณะด้านส่วนตัว คือ ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ อารมณ์มั่นคง ความรอบรู้ ความเป็นกันเอง อารมณ์ขัน เปิดเผยเข้าใจง่าย ความเยือกเย็นและรู้จักเห็นใจผู้อื่น หลักการเหล่านี้เป็นหลักธรรมาภิบาลที่หน่วยงานทางการศึกษาต้องส่งเสริมให้เป็นปัจจัยภายใน (ส่วนตัว) และภายนอก (วิชาชีพ) เพื่อสร้างความเข้มแข็งและบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานที่วางไว้

ตามวัตถุประสงค์ที่ 3 การนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ จากผลการศึกษาโดยพิจารณาจากสรุปผล

การศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรค รวมถึงเงื่อนไขการสนับสนุนและแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษา ตามภาระงานของสถานศึกษาที่ประกอบด้วย 1) งานวิชาการ 2) งานบุคลากร 3) งานงบประมาณ 4) งานบริหารทั่วไป โดยให้อยู่ในกรอบของหลักธรรมาภิบาล คือ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความรับผิดชอบ 4) หลักความโปร่งใส 5) หลักการมีส่วนร่วม 6) หลักความคุ้มค่า แนวทางดังกล่าวได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของชาติตระกูล เจริญภักดี (2553) ซึ่งได้ศึกษาธรรมาภิบาลในการบริหารงานของสถานีดำรงวิทยุธรในจังหวัดเชียงรายพบว่าระดับการใช้ธรรมาภิบาลใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านนิติธรรมเป็นหลักที่มีความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจอธิรัฐ 2) ด้านความโปร่งใสเป็นหลักของการเปิดเผยตรงไปตรงมาและเข้าใจง่าย 3) ด้านคุณธรรมเป็นมาตรฐานของความประพฤติในทางศีลธรรมว่า ถูกหรือผิด สมควรหรือไม่สมควร 4) ด้านการมีส่วนร่วมเป็นการให้ข้อมูล การเปิดรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน การวางแผนร่วมกันและการพัฒนาศักยภาพของประชาชนให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ และที่สำคัญการเปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบ ซึ่งสะท้อนความรับผิดชอบต่อสาธารณะ 5) ด้านความสำนึกรับผิดชอบเป็นการบริหารที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ 6) ด้านความคุ้มค่าเป็นความตระหนักว่า มีทรัพยากรค่อนข้างจำกัด ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับการวิจัยของนิศากร ช่างสุวรรณ (2553) เรื่องการใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลตามทัศนคติของบุคลากรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งพบว่า 1. บุคลากรมีทัศนคติต่อการใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยภาพรวมและทุกรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า การใช้ธรรมาภิบาลด้านหลักความโปร่งใสสูงที่สุด รองลงมาเป็นด้านหลักความรับผิดชอบ หลักนิติธรรม หลักความคุ้มค่า หลักคุณธรรมและหลักการมีส่วนร่วม และสอดคล้องกับงานวิจัยของนนทพล พงศธรวิสุทธิ (2548) ซึ่งศึกษาเรื่องบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่พบว่า ควรส่งเสริมให้บุคลากรมีความร่วมมือและเคร่งครัดในกฎระเบียบ การปฏิบัติงานที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ รวมถึงการอบรมเพิ่มพูนประสิทธิภาพ การลงโทษแก่ผู้กระทำผิดและให้รางวัลกับข้าราชการที่ประพฤติดี

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการศึกษาโดยพิจารณาจากข้อสรุป จะเห็นว่า การศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรค เงื่อนไขการสนับสนุน และแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลที่ดำเนินการตามขั้นตอนทำให้ค้นพบองค์ความรู้จากการวิจัย ตามภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 แนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ

จากภาพนี้จะเห็นว่า ประการที่ 1 สภาพปัญหาและอุปสรรคในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิสามารถจำแนกเป็น 4 ด้าน ตามภาระงานของหน่วยงานทางการศึกษา ได้แก่ (1) งานวิชาการ เช่น ปัญหากระบวนการจัดการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์การศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา (2) งานบุคลากร เช่น ปัญหา

ความขาดแคลนอัตรากำลังไม่เพียงพอและสอดคล้องกับภารกิจ ตลอดจนถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับ (3) งานงบประมาณ เช่น ปัญหาความไม่เพียงพอหรือเหมาะสมของงบประมาณที่ได้รับจัดสรร (4) งานบริหารทั่วไป เช่น ปัญหาการขาดการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานและยานพาหนะ การบริหารจัดการที่เป็นระบบ

ประการที่ 2 การสนับสนุนการดำเนินงาน จะเห็นว่า แนวทางการสนับสนุนให้เกิดหลักธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิตามภาระงานทั้ง 4 ด้าน จะต้องประกอบด้วยหลักการ 13 ประการ คือ 1) ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและคุณธรรม 2) คู่มือแนวทางการปฏิบัติงาน 3) บุคลากรมีทักษะความสามารถสูง 4) การมีภาคีเครือข่ายพันธมิตร 5) สื่อ เทคโนโลยีและนวัตกรรม 6) ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ 7) การประชาสัมพันธ์งาน 8) การพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง 9) ระบบการติดต่อสื่อสาร 10) วัฒนธรรมองค์กรเข้มแข็ง 11) การเสริมสร้างการทำงานเป็นคณะ 12) ความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก 13) หลักสูตร (แกนกลาง 2551) ที่สอดคล้องความต้องการกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ ทั้งหมดนี้เป็นภาระงานและหลักการที่อยู่ในกรอบของหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ด้าน

ประการที่ 3 การวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ จากภาระงานทั้ง 4 ด้าน และแรงสนับสนุนทั้ง 13 ข้อ ทำให้เกิดรูปแบบของหลักธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิทั้ง 6 ด้าน ทั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน อันประกอบด้วย 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ และ 6) หลักความคุ้มค่า

สรุป

การวิจัยนี้คณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาจำแนกตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการของสถานศึกษา ในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วยงานวิชาการ งานบุคลากร งานงบประมาณและงานบริหารทั่วไป โดยประเด็นปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการขาดการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานและยานพาหนะ การบริหารจัดการที่เป็นระบบ การมีระบบประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ขาดระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ ระบบติดตามประเมินผล และการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติที่ต่อเนื่อง ขาดแคลนผู้ปฏิบัติงานที่

เพียงพอต่อการปฏิบัติงานที่รับผิดชอบของสถานศึกษา และมีความสามารถ และการมี
ขอบข่ายพื้นที่รับผิดชอบกว้างขวางยากลำบากต่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ
แนวทางที่สนับสนุนการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาให้ประสบ
ความสำเร็จ ประกอบด้วยการให้ผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัติงานนำพฤติกรรมที่สนับสนุน
การดำเนินงาน ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและคุณธรรม 2) คู่มือแนวทาง
การปฏิบัติงาน 3) บุคลากรมีทักษะความสามารถสูง 4) ภาควิชาการช่วยพัฒนา 5) สื่อ
เทคโนโลยีและนวัตกรรม 6) ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ 7) การประชาสัมพันธ์งาน 8)
การพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง 9) ระบบการติดต่อสื่อสาร 10) วัฒนธรรมองค์กร
เข้มแข็ง 11) การเสริมสร้างการทำงานเป็นทีม 12) ความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก
13) หลักสูตร (แกนกลาง 2551) ที่สอดคล้องความต้องการกลุ่มเป้าหมาย
ผู้รับบริการไปประพฤติปฏิบัติ ตามภาระงานของสถานศึกษาในหน่วยงานทาง
การศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย 1) งานวิชาการ 2) งานบุคลากร 3) งาน
งบประมาณ 4) งานบริหารทั่วไป โดยให้อยู่ในกรอบของหลักธรรมาภิบาลที่
ประกอบด้วย 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความรับผิดชอบ 4) หลักความ
โปร่งใส 5) หลักการมีส่วนร่วม 6) หลักความคุ้มค่า ซึ่งเป็นผลของการดำเนินการตาม
แนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ และ
สามารถนำไปใช้ได้กับสถานศึกษาทุกแห่งในประเทศไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จุมพล หินนิพนธ์. (2549). *การบริหารจัดการภาครัฐใหม่: หลักการ แนวคิด และกรณี
ตัวอย่างของไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชาติตระกูล เจริญภักดี. (2553). *ธรรมาภิบาลในการบริหารงานของสถานีดำรงจตุรใน
จังหวัดเชียงราย*. การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2541). *สังคมเข้มแข็ง ธรรมรัฐแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ก้าวหน้าประเทศ*.
กรุงเทพมหานคร: สายธาร.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2549). *ธรรมาภิบาล: หลักการเพื่อการบริหารรัฐกิจแนวใหม่*. นนทบุรี:
สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.
- นันทพล พงศธรวิสุทธิ. (2548). *บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการสร้าง
ระบบการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล: กรณีศึกษาองค์การบริหาร*

ส่วนตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญา
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นิศากร ช่างสุวรรณ. (2553). การใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลตามทัศนของ
บุคลากรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. รายงานการวิจัย. สำนักงานอธิการบดี
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

บุญยิ่ง ประทุม. (2551). พัฒนาการการบริหารงานตามหลักความโปร่งใสและการมี
ส่วนร่วมของประชาชน: กรณีศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลเขา
สามยอด จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี. (2544). รายงานการวิจัยเรื่องตัวชี้วัดธรรมาภิบาล.
นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

ปิ่นรส มาลากุล ณ อยุธยา (ม.ป.ป.). การเสริมสร้างธรรมาภิบาลให้เป็นวัฒนธรรมใน
องค์กร. เอกสารประกอบการบรรยาย คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ภาวิณี ชินคำ. (2548). รูปแบบการบริหารงานด้วยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร
โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขต
พื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). แนวทางการกระจายอำนาจ
การบริหาร และการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา และ
สถานศึกษาตามกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการกระจายอำนาจ
การบริหารจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย.

อภิชัย แก้วกรุณา. (2555). แนวทางการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล
ของเทศบาล ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารรัฐศาสตร์ และ
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์. 1 (2), 125-138.

อริศรา ขาวพล. (2552). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนเอกชน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทพรปราการ เขต 1. ภาควิชาปริญญา
ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

Neuman, W. L. (2006). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*, 6th ed. Boston: Pearson International Edition.

ผลกรากายบริหารด้วยการรำไหว้ครูมวยไทยและ
การใช้ท่ามวยไทยต่อสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ
The Effects of Physical Exercises by Performing
Muay Thai Master Worship and Using Thai Boxing Combat
on the Elders' Physical Fitness

พนิดา ชูเวช¹, ปรีวัตร ปาไส²

Panida Chuwet¹, Pariwatr Paso²

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

Faculty of Liberal Arts and Science, Roi Et Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: panida_2823@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลกรากายบริหารด้วยการรำไหว้ครูมวยไทยและการใช้ท่ามวยไทยต่อสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง ใช้แบบแผนการวิจัยกลุ่มเดียวแบบวัดก่อนและหลังการทดลอง ศึกษาในผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีจำนวน 45 คน โดยใช้กรอบแนวคิด PRECEDE Framework กลุ่มทดลองเข้าร่วมโปรแกรมบริหารด้วยการรำไหว้ครูมวยไทยและการใช้ท่ามวยเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ ประกอบด้วยกิจกรรมการให้ความรู้ การรับรู้ การฝึกการกายบริหาร และการเสริมแรงสนับสนุนด้านความสำคัญของสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ เก็บข้อมูลก่อนและหลังการทดลองด้วยเครื่องมือวัดความอ่อนตัว วัดความจุปอด และวัดความความแข็งแรงอดทนของกล้ามเนื้อขา วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนาและการทดสอบค่าที

ผลการวิจัย พบว่า สมรรถภาพทางกายด้านความอ่อนตัว ด้านความจุปอดและด้านความความแข็งแรงอดทนของกล้ามเนื้อขาของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย คือ การได้โปรแกรมกายบริหารสำหรับผู้สูงวัยที่มีชื่อว่า รำมวยไทยแปดสัปดาห์ ประกอบด้วยการรำไหว้ครูมวยไทย

และการใช้ท่ามวยไทยเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ เป็นการนำความงามของศิลปะการรำไหว้ครูมวยไทยและท่ามวยไทยมาใช้บริหารร่างกายของผู้สูงอายุในชุมชน

คำสำคัญ: กายบริหาร; รำไหว้ครู; ท่ามวยไทย; ผู้สูงอายุ

Abstract

This study aims to compare the effects of physical exercises by performing the Muay Thai Master Worship and using Thai Boxing Combat on the elders' physical fitness. It is a quasi-experimental research and one group pretest-posttest design is used. It is the study of 45 healthy female elders. The PRECEDE Framework is used. The experimental group participates in the 8 week programs of physical exercise by performing the Muay Thai Master Worship and using Thai Boxing Combat. It consists of activities of literacy, perceptions, physical exercises, and the reinforcement of elders' physical fitness significances. Data are collected before and after the program through the Flex-meter Test, Lung Capacity Test, and Leg Muscle Strength Endurance Test. These data are analyzed by descriptive statistics and the t-Test.

The results are found that the elders' flexibility, lung capacity, and leg muscle strength endurance are improved significantly at .05. The body of knowledge is gained, the physical exercises program for the elders, namely the 8 week Muay Thai dances. It consists of performing the Muay Thai Master Worship and using Thai Boxing Combat for 8 weeks. The beautiful art of Muay Thai Master Worship and Thai Boxing Combat is used for the elders' physical fitness exercises in the community.

Keywords: Physical Exercise; Muay Thai Master Worship; Thai Boxing Combat; Elders

บทนำ

ในปี พ.ศ. 2563 ประเทศไทยมีประชากรประมาณ 66.5 ล้านคน โดยมีประชากรผู้สูงอายุเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วประมาณ 12 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 18

ของประชากรทั้งหมด จากจำนวนดังกล่าวประเทศไทยกำลังจะเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ภายในปี พ.ศ. 2565 เนื่องจากประชากรที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2506-2526 ซึ่งเป็นประชากรของประเทศจะกลายเป็นกลุ่มประชากรสูงอายุกลุ่มใหญ่ในอีก 20 ปีข้างหน้า ขณะที่อัตราการกำเนิดของประชากรได้ลดลงกระทั่งติดลบ จึงทำให้สัดส่วนประชากรสูงอายุจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จะเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 4 ต่อปี ส่วนผู้สูงอายุวัยปลาย (80 ปีขึ้นไป) จะเพิ่มตามเช่นกัน (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.), 2564)

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพวัยผู้สูงอายุก็มีสาเหตุเกิดจากปัญหาพฤติกรรมสุขภาพตั้งแต่ในช่วงวัยกลางคน เนื่องจากเป็นวัยทำงาน ละเลยการดูแลตัวเอง หรือไม่ได้คิดเรื่องสุขภาพร่างกายที่ถูกใช้งานอย่างหนัก ส่งผลให้เกิดการสะสมหรือการก่อตัวของโรคเรื้อรังต่าง ๆ เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหัวใจ โรคไต โรคหลอดเลือดสมอง และโรคมะเร็ง ส่งผลกระทบให้คุณภาพชีวิตด้อยลงและอาจก่อให้เกิดอาการป่วย เป็นอัมพาต พิกัด หากขาดการดูแลรักษาสุขภาพที่ดีอาจทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อนจนเป็นสาเหตุการเกิดโรคต่าง ๆ ข้างต้น นอกจากจะทำให้เสียสุขภาพและเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาแล้ว โรคเหล่านี้มักเรื้อรังรักษาไม่หาย จะทำได้เพียงประคับประคองไม่ให้อาการหนักมากขึ้นเท่านั้น ผู้สูงอายุจึงใช้ชีวิตอยู่กับโรคเรื้อรังไปจนกว่าจะถึงวาระสุดท้าย บางคนปรับตัวไม่ได้ก็เกิดปัญหาสุขภาพจิตตามมา (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2564)

ในประเด็นปัญหาเหล่านี้ นวรัตน์ ไชยมณี และคณะ (2562) กล่าวว่า ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณ ส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานของระบบต่าง ๆ ในร่างกายและระดับความต้านทานต่อโรคลดลง ผู้สูงอายุจึงเกิดปัญหาสุขภาพได้มากกว่าวัยอื่น ดังนั้น การส่งเสริมสุขภาพให้กับผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อคงสภาพและชะลอความเสื่อมสภาพตามอายุให้ยืนยาวที่สุดเท่าที่จะทำได้ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แนวทางในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุสามารถทำได้โดยการประยุกต์ใช้หลักการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลัก 3 อ. ประกอบด้วยอาหาร ออกกำลังกาย และอารมณ์ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุด้านสมรรถภาพทางกาย ซึ่งสังเกตได้จากการเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างและหน้าที่ของระบบในร่างกายที่เกิดจากวัย มิใช่จากการเป็นโรค การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวขึ้นอยู่กับอิทธิพลทางพันธุกรรม โภชนาการ การพักผ่อน การออกกำลังกายและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในช่วงสุดท้ายของชีวิตที่มีลักษณะการพัฒนาการไปในทางตรงกันข้ามกับวัยเด็ก ดังนั้น การส่งเสริมสุขภาพสำหรับ

ผู้สูงอายุจึงมีความมองข้ามประเด็นการส่งเสริมสุขภาพด้วยการออกกำลังกายที่มีผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย สามารถทำให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุดีขึ้นได้ (Mizue, et al., 2002; Tajvar, et al., 2008)

ขณะที่ชลธิชา จันทศิริ (2559) กล่าวว่า การออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุมี 4 แบบ ได้แก่ 1) แบบเพิ่มความอดทนหรือแอโรบิก 2) แบบช่วยการทรงตัว 3) แบบเพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ และ 4) แบบยืดหยุ่น การออกกำลังกายแบบเพิ่มความอดทนหรือแบบแอโรบิกจะกระตุ้นการเต้นของหัวใจและการหายใจ การเดินเร็วเป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับการออกกำลังกายแบบแอโรบิกในผู้สูงอายุ การออกกำลังกายแบบช่วยการทรงตัวสามารถป้องกันการหกล้มได้ การออกกำลังกายแบบเพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อจะทำให้กล้ามเนื้อแข็งแรง เช่น การยกน้ำหนัก ส่วนการออกกำลังกายแบบยืดหยุ่นช่วยให้ร่างกายทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามปกติ ช่วยการเคลื่อนไหวของข้อ เช่น การฝึกโยคะ (ชญาพร คงพีร์, 2562) การยืดกล้ามเนื้อหรือกายบริหารเป็นการออกกำลังกายประเภทหนึ่งสามารถทำคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ ทำได้ทุกสถานที่ ไม่ว่าจะเป็นในบ้าน ห้องนอน ห้องน้ำ ห้องครัว สนามหญ้า จุดมุ่งหมายของการบริหารกาย คือ การขยับร่างกาย ข้อต่อ กล้ามเนื้อให้มีการเคลื่อนไหวมากกว่ากิจวัตรประจำวัน นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้สูงอายุมักพบอาการปวดเมื่อยล้าของกล้ามเนื้อ ซึ่งเกิดจากพฤติกรรมเคลื่อนไหวร่างกายน้อยกว่าที่ควรจะเป็น การอยู่เฉยเป็นเวลานาน การไม่ยืดเส้นหรือเปลี่ยนอิริยาบถ ทั้งหมดล้วนเป็นตัวการสำคัญของการสะสมความเครียดให้กับกล้ามเนื้อโดยไม่รู้ตัว ส่งผลให้เกิดความรู้สึกปวดเมื่อยล้า จากคำแนะนำของสำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา (2560) ได้กล่าวว่า การกายบริหารสามารถจำแนกลักษณะเป็น 2 ประเภท คือ 1) กายบริหารแบบมือเปล่า 2) กายบริหารแบบมีอุปกรณ์ ทั้งนี้ การกายบริหารมักมุ่งเน้นให้ผู้ปฏิบัติมีการเคลื่อนไหวร่างกาย เกิดความกระปรี้กระเปร่า กล้ามเนื้อมีความพร้อมสำหรับการเคลื่อนไหว เพิ่มมุมการเคลื่อนไหวของข้อต่อ ทำให้เคลื่อนไหวดีขึ้น ช่วยป้องกันการบาดเจ็บ เพิ่มการไหลเวียนโลหิตไปยังส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย และช่วยให้รู้สึกผ่อนคลายทั้งร่างกายและจิตใจ

การออกกำลังกายด้วยท่ากายบริหารที่เป็นภูมิปัญญาของไทยเป็นที่ยอมรับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของกรมการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข ทั้งนี้ ท่ากายบริหารดังกล่าวประกอบด้วยท่าฤๅษีดัดตน ท่าประสิทธิ์ไทย ท่าไทยปราณ และท่ามณีเวช ท่ากายบริหารเหล่านี้ล้วนมีวัตถุประสงค์เพื่อบำบัดหรือแก้อาการปวดเมื่อยส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ช่วยเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเหมาะสำหรับผู้สูงอายุ และยังสามารถเพิ่มสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ (ชัญญพัชร

จารุวัชรเศรษฐ์ และคณะ, 2563) อย่างไรก็ตาม กายบริหารโดยการประยุกต์ใช้ทำให้ครูในกีฬามวยไทยและการใช้ท่ามวยไทยเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมกายบริหารที่คณะผู้วิจัยให้ความสนใจ เพราะมวยไทยเป็นหนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรมที่มีต้นกำเนิดมาพร้อมกับคนไทย มวยไทยเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ควรศึกษาและมีกลยุทธ์ชั้นเชิงของความเป็นมวยจึงเป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติไทยมาช้านานและแพร่หลายไปทั่วโลก นอกเหนือจากการใช้มวยไทยเพื่อเป็นศิลปะการป้องกันตัวแล้ว สิ่งหนึ่งที่สำคัญของมวยไทย คือ พิธีการรำไหว้ครู

พิธีการรำไหว้ครูเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่บรรพบุรุษไทยคิดขึ้นจากความเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพเจ้า ซึ่งมองไม่เห็นด้วยตาเปล่า แต่เชื่อว่า สามารถบันดาลให้มนุษย์ผู้ที่กระทำความดีประสบความสำเร็จ ช่วยคุ้มครองให้รอดพ้นจากภัยอันตราย และมีชัยชนะทั้งปวง ก่อนการแข่งขันชกมวยจึงต้องไหว้ครูและรำมวยไทย ซึ่งเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบมาจนถึงปัจจุบัน (กุลกานต์ โพธิปัญญา, 2562) การรำไหว้ครูมีรูปแบบที่แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค มีความงามเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทย ดังที่ศรเรืองสา (2524) กล่าวว่า พิธีไหว้ครูในมวยไทยเป็นธรรมเนียมที่นักมวยต้องให้ความเคารพ ทั้งนี้ เพื่อสร้างความมั่นใจในการต่อสู้หรือการแข่งขัน ซึ่งมีความสำคัญทั้งทางด้านร่างกายและจิตวิญญาณ เนื่องจากการรำไหว้ครูเป็นการอบอุ่นร่างกายให้ผ่อนคลายก่อนการชก ทำให้ร่างกายมีสภาพคล่องและสุขภาพจิตที่ดี

จากการทบทวนวรรณกรรมดังที่กล่าวมาพบว่า งานวิจัยหลายชิ้นได้นำศาสตร์ด้านมวยไทยมาประยุกต์ใช้กับการออกกำลังกาย การบริหารร่างกายและการส่งเสริมกิจกรรมทางกาย โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้ออกกำลังกายมีกิจกรรมการออกกำลังกายที่หลากหลาย ดังที่สุทธิพงศ์ ภูแก้วแก้ว และดวงไกร ทวีสุข (2560) กล่าวว่า การฝึกกายบริหารด้วยแม่ไม้มวยไทยและลูกไม้มวยไทยมีผลต่อสมรรถภาพทางกาย เช่น ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา ระบบไหลเวียนโลหิตและระบบหายใจ ความอ่อนตัวและการทรงตัว สอดคล้องกับแนวคิดของสมศักดิ์ ต๊ะสิทธิ์ และคณะ (2559) ในเรื่องรูปแบบการฝึกโปรแกรมการไหว้ครูมวยไทยซึ่งสามารถพัฒนาความอ่อนตัวและการทรงตัวได้ดีและนิธินันท์ ภูกาบิน (2558) ที่เห็นว่า การประยุกต์ใช้ศิลปะมวยไทยด้วยโปรแกรมออกกำลังกายแต่มวยไทย แอโรบิกมวยไทย ส่งผลต่อความความแข็งแรง อดทนของกล้ามเนื้อขาและความอ่อนตัว

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาผลของการกายบริหารด้วยการรำไหว้ครูมวยไทยและการใช้ท่ามวยไทยต่อสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุและลดความเสี่ยงในการ

เกิดโรคต่าง ๆ พัฒนาสมรรถภาพทางกาย ทั้งเป็นการนำศิลปะประจำชาติมาประยุกต์ใช้กับผู้สูงอายุ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชาติสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบระดับสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุก่อนและหลังการกายบริหารด้วยการรำไหว้ครูมวยไทยและการใช้ท่ามวยไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้แบบกึ่งทดลอง (Quasi-experimental Research) ทำการทดลองในกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวแบบวัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One-group Pretest-posttest Design)

1. แผนการวิจัย

1.1 ประชากรเป็นอาสาสมัครผู้สูงอายุ เพศหญิง บ้านท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งมีสุขภาพดีจำนวน 60 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างใช้โปรแกรม G*power (3.1.9.7) กำหนดค่าระดับนัยสำคัญ ($\alpha=0.05$) ค่าอำนาจการทดสอบ (Power of Test=0.95) และค่าขนาดอิทธิพล (Effect Size=0.5) ได้กลุ่มตัวอย่าง 45 คน จากนั้น เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purpose Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเข้าและเกณฑ์การคัดออกของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

เกณฑ์การคัดเข้าของกลุ่มตัวอย่าง

- 1) ผู้สูงอายุ เพศหญิง อายุ 60-70 ปี
- 2) ร่างกายแข็งแรงไม่มีการบาดเจ็บของกล้ามเนื้อ กระดูกและข้อต่อในระยะเวลา 3 เดือน ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม
- 3) ไม่มีอาการหักหรือรับการผ่าตัดกระดูกสันหลัง กระดูกไหปลาร้า เข่า ข้อมือ แขนและขาทั้งสองข้าง
- 4) มีความอ่อนตัวน้อยกว่า 15 เซนติเมตร จากการทดสอบความอ่อนตัวท่า นั่งงอตัวไปด้านหลัง
- 5) สมัครใจเข้าร่วมการวิจัย ตลอดระยะเวลา 8 สัปดาห์

เกณฑ์การคัดออกของกลุ่มตัวอย่าง

- 1) อายุต่ำกว่า 60 ปี และมากกว่า 70 ปี
- 2) มีการบาดเจ็บของกล้ามเนื้อ กระดูกและข้อต่อ ในเวลา 3 เดือน ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม

3) มีประวัติการผ่าตัดหรืออาการหักกระดูกสันหลัง กระดูกไหปลาร้า เชิงกราน แขนและขาทั้งสองข้าง

4) มีความอ่อนตัวมากกว่า 15 เซนติเมตร จากการทดสอบความอ่อนตัวทำนั่งงอตัวไปด้านหลัง

5) อาสาสมัครสมัครใจจากการวิจัยเอง

จากนั้น ให้อาสาสมัครทั้ง 60 คน ทดสอบความอ่อนตัว วัดด้วยทำนั่งงอตัวไปด้านหลัง (Sit and Reach) แล้วสุ่มแบบเจาะจงเฉพาะผู้ที่มีความอ่อนตัวน้อยกว่า 15 เซนติเมตร จึงได้กลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด 45 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

2.1 โปรแกรมการกายบริหารด้วยการรำไท้ครูมวยไทยและการใช้ท่ามวยไทย ตลอดระยะเวลา 8 สัปดาห์ โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัย ดังนี้

1) การศึกษา เอกสาร งานวิจัย แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างโปรแกรมออกกำลังกาย “รำมวยไทย 8 สัปดาห์” จากนั้น ศึกษาท่ารำไท้ครูมวยไทย และการใช้ท่ามวยไทยแล้วเรียบเรียงเป็นโปรแกรมออกกำลังกาย

2) การตรวจสอบความสอดคล้องของโปรแกรมการกายบริหารด้วยท่ารำไท้ครูมวยไทยและการใช้ท่ามวยไทย และแบบทดสอบสมรรถภาพทางกายสำหรับผู้สูงอายุ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาและตรวจสอบเนื้อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยมีผลการวิเคราะห์ค่าเท่ากับ 0.86

2.2 โปรแกรมการทดสอบสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการทดสอบสมรรถภาพทางกายสำหรับผู้สูงอายุ โดยเลือกวิธีการทดสอบสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดองค์ประกอบการมีสุขภาพดี โดยประยุกต์ใช้แบบทดสอบและเกณฑ์มาตรฐานสมรรถภาพทางกายของประชาชนอายุ 60-69 ปี (สำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา, 2562) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัยมีดังต่อไปนี้

1) การศึกษาเกี่ยวกับโปรแกรมการทดสอบสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ เลือกวัดเฉพาะความอ่อนตัว ความจุปอดและความแข็งแรงอดทนของกล้ามเนื้อขา (สำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา, 2562) เนื่องจากเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ใช้งานง่าย สะดวกและมีความปลอดภัย เป็นเครื่องมือที่มีค่าความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น เป็นที่ยอมรับตามหลักวิชาการ สามารถวัดการเปลี่ยนแปลงทาง

สรีรวิทยาอันเป็นผลมาจากโปรแกรมการรำไหว้ครูมวยไทยและการใช้ท่ามวยไทย ตลอดระยะเวลา 8 สัปดาห์ ประกอบไปด้วย

1.1 การวัดความจุปอดด้วยเครื่องวัดความจุปอด (Spirometers)

1.2 การวัดความอ่อนตัวด้วยเครื่องวัดความอ่อนตัวด้านหน้า (Digital Forward Flex Meter)

1.3 การวัดความแข็งแรงอดทนของกล้ามเนื้อขาด้วยการทดสอบยืนและนั่งบนเก้าอี้ 60 วินาที (60 Seconds Chair Stand)

2) การตรวจสอบความสอดคล้องของโปรแกรมการทดสอบสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาและตรวจสอบเนื้อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยมีผลการวิเคราะห์ค่าเท่ากับ 0.90

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ได้รับความสนใจและยินดีเข้าร่วมโครงการจากกลุ่มตัวอย่างทุกคนตามเอกสารพิทักษ์สิทธิ ซึ่งคณะผู้วิจัยจัดทำหนังสือเอกสารพิทักษ์สิทธิ โดยกลุ่มตัวอย่างต้องลงลายมือชื่อในใบยินยอมเข้าร่วมวิจัย โดยระบุว่า การเข้าร่วมการวิจัยเป็นไปตามความสมัครใจ ตลอดระยะเวลา 8 สัปดาห์ กลุ่มตัวอย่างสามารถออกจากการวิจัยได้โดยไม่มีข้อแม้ใด ๆ และหากกลุ่มตัวอย่างมีข้อสงสัยประการใดเกี่ยวกับการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยยินดีตอบข้อสงสัยทุกประการ โครงการการวิจัยครั้งนี้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เอกสารรับรองเลขที่ 012/2562

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การทำวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนต่อไปนี้

1) การลงพื้นที่บ้านท่าม่วง อำเภอสว่างภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ประโยชน์ของการเข้าร่วมโครงการวิจัย รวมทั้งผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นให้แก่กลุ่มตัวอย่างได้เข้าใจอย่างละเอียด

2) การดำเนินการทดสอบสมรรถภาพทางกายก่อนการวิจัย 1 สัปดาห์ ด้วยโปรแกรมการทดสอบสมรรถภาพทางกายสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ การวัดความอ่อนตัว วัดความจุปอด และวัดความแข็งแรงอดทนของกล้ามเนื้อขา

3) การดำเนินการจัดโปรแกรมการกายบริหารด้วยการรำไหว้ครูมวยไทยและการใช้ท่ามวยไทย สัปดาห์ละ 3 วัน คือ วันจันทร์ วันพฤหัสบดี และวันอาทิตย์

ในช่วงเวลา 16.30-17.30 น. เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ ซึ่งมีรายละเอียดของโปรแกรมการกายบริหารด้วยการรำไหว้ครูมวยไทยและการใช้ท่ามวยไทยในแต่ละสัปดาห์ ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมพุดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นความสำคัญ
ของสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมการอบอุ่นร่างกายสำหรับผู้สูงอายุในท่าการยืดเหยียดกล้ามเนื้อค้างไว้อยู่กับที่ (Static Stretching) เป็นระยะเวลา 5 นาที โดยปฏิบัติท่าละ 15 วินาที มีทั้งหมด 10 ท่า ได้แก่ 1) ท่ายืดเหยียดบริเวณลำคอ 2) ท่ายืดเหยียดต้นแขน 3) ท่ายืดเหยียดหน้าอก 4) ท่ายืดเหยียดหลังส่วนบน 5) ท่ายืดเหยียดลำตัว 6) ท่ายืดเหยียดต้นขา 7) ท่ายืดเหยียดน่องและสะโพกด้วยการใช้ผนัง 8) ท่ายืดเหยียดต้นขาด้านใน 9) ท่ายืดเหยียดเอ็นหลังเข่า และ 10) ท่ายืดเหยียดหลังส่วนล่าง

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมการกายบริหารด้วยการรำไหว้ครูมวยไทยและการใช้ท่ามวยไทยประกอบเสียงเพลง ใช้เวลา 50 นาที โดยมีรายละเอียดท่า ดังนี้

1) ท่ารำไหว้ครูมวยไทย 2 ชุดท่า คือ ชุดที่ 1 ท่าพรหมนั่ง ชุดที่ 2 ท่าพรหมยืน

2) ท่ากายบริหารด้วยการใช้ท่ามวยไทย ทั้งหมด 4 ชุดท่า ประกอบด้วยชุดที่ 1 ท่าการชกหมัด ได้แก่ การชกหมัดตรง การชกหมัดตรงหมัดหลัง และการชกหมัดเสย ชุดที่ 2 ท่าการใช้เท้า ได้แก่ การถีบ การเตะ การเตะเฉียง และการเตะตัด ชุดที่ 3 ท่าการใช้เข่า ได้แก่ เข่าโหน และเข่าตี ชุดที่ 4 ท่าการใช้ศอก ได้แก่ ศอกตี และศอกตัด

กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมการคลายอบอุ่นร่างกายสำหรับผู้สูงอายุหลังการออกกำลังกายโดยใช้ท่าการยืดเหยียดกล้ามเนื้อเช่นเดียวกับท่าอบอุ่นร่างกาย เป็นระยะเวลา 5 นาที

4) การดำเนินกิจกรรมตามรายละเอียดของโปรแกรมการกายบริหารด้วยการรำไหว้ครูมวยไทยและการใช้ท่ามวยไทย ดังรายละเอียดข้างต้น รวมระยะเวลา 8 สัปดาห์

5) ภายหลังสัปดาห์ที่ 8 คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุด้วยเครื่องมือวัดความอ่อนตัว ความจุปอด และความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขาเพื่อเก็บข้อมูลหลังการทดลอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ประกอบด้วย

1) การวิเคราะห์ผลข้อมูลสมรรถภาพทางกายด้านความอ่อนตัว ด้านความจุปอด และด้านความแข็งแรงอดทนของกล้ามเนื้อขา โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้านความอ่อนตัวด้านความจุปอด และด้านความแข็งแรงอดทนของกล้ามเนื้อขา ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมและภายหลังเข้าร่วมโปรแกรม 8 สัปดาห์ โดยใช้สถิติการทดสอบค่าที (Dependent Sample t-Test) กำหนดความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

จากข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงจำนวน 45 คน มีอายุเฉลี่ย 63.80 ปี น้ำหนักเฉลี่ย 65.93 กิโลกรัม ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 71.11 มีการศึกษาดำรงปริญญาตรีจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 84.44 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 15,000 บาทจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 ผลการเปรียบเทียบระดับสมรรถภาพทางกายก่อน และหลังการทดลอง แสดงได้ดังตาราง

สมรรถภาพทางกาย	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	p-value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านความอ่อนตัว (เซนติเมตร)	8.16	1.89	14.32	2.16	16.457	0.001*
ด้านความจุปอด (ลูกบาศก์เซนติเมตร)	1694.00	254.65	2064.44	241.35	14.205	0.001*
ด้านความแข็งแรง อดทนของกล้ามเนื้อ ขา (ครั้ง/60 วินาที)	17.64	2.86	24.84	2.16	17.294	0.001*

*มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 1 ผลการเปรียบเทียบสมรรถภาพทางกาย ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม 8 สัปดาห์

จากตาราง 1 พบว่า ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโปรแกรมกายบริหารด้วยท่ารำไว้ครุมวยไทยและการใช้ท่ามวยไทย มีความอ่อนตัว มีความจุปอด และมีความแข็งแรงอดทนของกล้ามเนื้อขาเพิ่มสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องนี้พบว่า ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการกายบริหารด้วยท่ารำไห่ครูและการใช้ท่ามวยไทยต่อสมรรถภาพทางกายของกลุ่มทดลองดีขึ้นกว่า ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกรายการ เมื่อพิจารณา รายด้าน สามารถอภิปรายผลการทดลองได้ ดังนี้

สมรรถภาพด้านความอ่อนตัวหลังการทดลองพบว่า ผู้สูงอายุมีความอ่อนตัว เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากความอ่อนตัวเป็นความสามารถของร่างกายที่ทำงานอย่าง สัมพันธ์กันของระบบประสาท ระบบกล้ามเนื้อ เอ็น ข้อต่อ และกระดูก โดยพิจารณา จากความสามารถในการเคลื่อนไหวอย่างเต็มระยะของข้อต่อ (Wan, et al., 2021) โดยในกิจกรรมกายบริหารด้วยท่ารำไห่ครูและการใช้ท่ามวยไทยต่อสมรรถภาพทาง กายของผู้สูงอายุที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น มีกิจกรรมการยืดเหยียดกล้ามเนื้อในลักษณะยืด ค้างอยู่กับที่ อีกทั้งในกิจกรรมกายบริหารด้วยท่ารำไห่ครูมวยไทย มีลักษณะการ เคลื่อนไหว มุมของข้อต่อให้มีการยืดเหยียดมากขึ้น สามารถส่งเสริมให้มุมของข้อต่อ เคลื่อนไหวได้กว้างขึ้น จึงส่งผลให้ความอ่อนตัวเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของนิวัฒน์ บุญสม (2560) ที่กล่าวว่า ความอ่อนตัวเป็นความสามารถในการเคลื่อนไหวของข้อต่อ และกล้ามเนื้อที่ได้รับระยะทางหรือมุมการเคลื่อนไหวมากที่สุด และเป็นองค์ประกอบของ สมรรถภาพทางกายเพื่อสุขภาพที่มีความสำคัญและส่งผลต่อความสามารถทางกลไก การเคลื่อนไหวของร่างกายในขณะออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา สอดคล้องกับแนวคิด ของสุขพัชรา ชิมเจริญ (2546) ได้กล่าวว่า ความอ่อนตัวของกล้ามเนื้อเป็นสมรรถภาพ ของกล้ามเนื้อที่แสดงออกมาในการเคลื่อนที่ใช้ข้อต่อ การยืดตัวของกล้ามเนื้อ เอ็น โดยเฉพาะกล้ามเนื้อและโครงสร้างของข้อต่อ จะช่วยให้มีความอ่อนตัวและยืดหยุ่นมาก ขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของเกรวิน สุขมี และคณะ (2563) ซึ่งพบว่า การออก กำลังกายด้วยมวยไทยที่มีต่อความสามารถในการทรงตัวและความอ่อนตัวในผู้สูงอายุ ไทย สามารถเพิ่มความอ่อนตัวสำหรับผู้สูงอายุได้ การฝึกโปรแกรมการออกกำลังกาย ด้วยมวยไทยทำให้มีความอ่อนตัวเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม สาเหตุที่เป็นเช่นนั้น เพราะการออกกำลังกายด้วยมวยไทยมีการเคลื่อนไหวทุกส่วนของร่างกาย ทั้งการยืด เหยียดแขน การยืดเหยียดสะโพกและการยืดเหยียดขา ทำให้เกิดการปรับตัวการ ทำงานของเอ็นยึดกล้ามเนื้อ (Tendons) ซึ่งทำหน้าที่ยึดติดกล้ามเนื้อกับกระดูกเข้าไว้ ด้วยกันและเอ็นยึดข้อต่อ (Ligaments) ที่ทำหน้าที่ยึดกระดูกกับกระดูกไว้ด้วยกัน รวมทั้งเนื้อเยื่อเกี่ยวพันรอบ ๆ ข้อต่อที่เป็นตัวกำหนด ความสามารถในการยืดยาวออก ส่งผลให้มีความอ่อนตัวเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของจาง และคณะ (Zhang,

et al., 2006) ได้แสดงให้เห็นว่า การรำมวยไทชิทำให้กลุ่มตัวอย่างมีค่าความอ่อนตัวเพิ่มขึ้น หลังการทดลอง 8 สัปดาห์ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของวาริ วิดจายา และคณะ (2554) ได้กล่าวว่า การฝึกไหว้ครูรำมวยไทยและโยคะมีผลต่อสมรรถภาพทางกายด้านความอ่อนตัวเพิ่มขึ้น มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ ซึ่งลักษณะของการฝึกไหว้ครูรำมวยไทยและโยคะจะเป็นรูปแบบของหลักการออกกำลังกายโดยทั่วไป คือ การอบอุ่นร่างกายและยืดเหยียดกล้ามเนื้อก่อนการออกกำลังกายเพื่อส่งผลทำให้กล้ามเนื้อ เอ็นและข้อต่อมีการยืดเหยียดเพิ่มขึ้น และทำให้มีมุมในการเคลื่อนไหวเพิ่มขึ้นเพื่อป้องกันการบาดเจ็บที่อาจจะเกิดขึ้นได้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของวีระศักดิ์ เหมหาชาติ (2553) ได้พบว่า การฝึกท่าบริหารร่างกายพื้นฐานมวยไทยไชยาเป็นเวลา 8 สัปดาห์ ทำให้มีความอ่อนตัวเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น เมื่อกลุ่มตัวอย่างทดลองได้ใช้โปรแกรมกายบริหารด้วยท่ารำไหว้ครูและการออกอาวุธในกีฬามวยไทย จึงเกิดการพัฒนากล้ามเนื้อส่งผลต่อการเพิ่มความอ่อนตัวสำหรับผู้สูงอายุ

สมรรถภาพด้านความจุปอดหลังการทดลองพบว่า ผู้สูงอายุมีความจุปอดเพิ่มขึ้น เนื่องจากสมรรถภาพด้านความจุปอดเป็นความสามารถของร่างกายที่ทำงานอย่างสัมพันธ์กันของระบบไหลเวียนเลือดและการหายใจ ซึ่งสมรรถภาพทางกายด้านนี้จะสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้ โดยการออกกำลังกายแบบแอโรบิกหรือการออกกำลังกายเพื่อเสริมสร้างความอดทนของร่างกาย (Chlif, et al., 2017) โดยในโปรแกรมการออกกำลังกายที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นมีลักษณะเป็นการออกกำลังกายเพื่อบริหารร่างกายมุ่งเน้นให้กลุ่มตัวอย่างมีการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 50 นาที ซึ่งเป็นลักษณะของการออกกำลังกายแบบแอโรบิก ส่งผลให้กลุ่มทดลองมีความจุปอดสูงขึ้น อัตราการหายใจต่อนาทีน้อยลง เพราะคุณภาพของการหายใจดีขึ้น ส่งผลให้ในแต่ละครั้งที่หายใจร่างกายจะจับออกซิเจนเข้าสู่ปอดได้มากขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของมลรักษ์ เลิศวิสัย (2550) พบว่า ผลของการฝึกกายบริหารท่าแม่ไม้มวยไทย 2 รูปแบบที่มีต่อสมรรถภาพทางกายของนักเรียนชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีสมรรถภาพทางกายที่ดีขึ้น เป็นผลเนื่องจากการฝึกกายบริหารท่าแม่ไม้มวยไทยทั้ง 2 จังหวะ เป็นการฝึกที่จะต้องเคลื่อนไหวตลอดเวลา โดยเวลาที่ใช้ในการฝึกเฉลี่ยมากกว่า 45 นาทีขึ้นไป ซึ่งเป็นการออกกำลังกายแบบแอโรบิก ร่างกายได้เคลื่อนไหวต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน เป็นการกระตุ้นให้ร่างกายเกิดการเผาผลาญ ร่างกายใช้พลังงานจากไขมัน ซึ่งกระบวนการนี้จะช่วยให้เกิดการใช้ออกซิเจนเพิ่มขึ้นมากกว่าภาวะปกติ และสามารถกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาอวัยวะต่าง ๆ ได้แก่ หัวใจ ปอด ระบบไหลเวียนโลหิต ข้อต่อ กล้ามเนื้อและกระดูก ดังนั้น ภายหลังจากการได้รับการฝึกอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา

8 สัปดาห์ กลุ่มตัวอย่างจึงมีสมรรถภาพทางกายดีขึ้น อีกทั้งโปรแกรมการออกกำลังกายแบบกายบริหารด้วยท่ารำไห่ครูมวยไทยและการใช้ท่ามวยไทยในการวิจัยนี้เป็นแนวทางเพิ่มกิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุเพศหญิง ซึ่งสามารถลดความเสี่ยงเกี่ยวกับการเกิดโรคที่มีสาเหตุมาจากการมีพฤติกรรมเนือยนิ่งในผู้สูงอายุ (Sedentary Behaviors) อันเป็นสาเหตุของการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังต่าง ๆ

สมรรถภาพด้านความแข็งแรงอดทนของกล้ามเนื้อขาหลังการทดลองพบว่าผู้สูงอายุมีความแข็งแรงอดทนกล้ามเนื้อขาเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากสมรรถภาพด้านความแข็งแรงอดทนของกล้ามเนื้อขาเป็นสมรรถภาพทางแอโรบิก ในขณะที่ออกกำลังกาย กล้ามเนื้อเป็นอวัยวะที่ใช้ออกซิเจนอย่างมาก กล้ามเนื้อจะสกัดออกซิเจนจากกระแสโลหิตไปใช้สร้างพลังงานและจัดคาร์บอนไดออกไซด์ออกจากกล้ามเนื้อเพื่อไม่ให้เกิดการคั่งค้างเฉพาะที่ ซึ่งความแข็งแรงอดทนของกล้ามเนื้อขาเป็นผลมาจากการฝึกที่มุ่งเน้นให้ร่างกายได้ใช้กล้ามเนื้อขาแบบซ้ำ ๆ ต่อเนื่องเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 45 นาที ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของอังคณา ศรีตะลา (2547) กล่าวว่า ความแข็งแรงอดทนของกล้ามเนื้อเป็นผลมาจากการเคลื่อนไหวแบบต่อเนื่อง โดยการกระทำในระยะเวลานาน เพียงพอที่จะทำให้ร่างกายเกิดการเปลี่ยนแปลงสมรรถภาพการทำงานของหัวใจและปอดได้ ซึ่งในโปรแกรมที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นจะประกอบไปด้วย 4 ช่วงกิจกรรม โดยเฉพาะช่วงกิจกรรมที่ 3 เป็นกิจกรรมกายบริหารร่างกายด้วยท่ารำไห่ครูมวยและการใช้ท่ามวยไทย ซึ่งมุ่งเน้นให้กลุ่มทดลองใช้กายบริหารแบบต่อเนื่องในระยะเวลา 50 นาที จึงส่งผลให้ความแข็งแรงอดทนของกล้ามเนื้อขาเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของทิตติภา ศรีสมัย และคณะ (2560) พบว่า การออกกำลังกายด้วยรำมวยโบราณประยุกต์ต่อสมรรถภาพทางกายในผู้สูงอายุชาวไทยสามารถเพิ่มความแข็งแรงอดทนกล้ามเนื้อขาอย่างมีนัยสำคัญ การออกกำลังกายด้วยรำมวยโบราณประยุกต์ส่งผลให้กล้ามเนื้อขามีความแข็งแรงมากขึ้น เนื่องจากท่าออกกำลังกายมีการย่อเหยียดกล้ามเนื้อรอบเข่า ทำให้ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อของขา ส่งผลให้มีความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขาดีขึ้น และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุมาลี นาเมือง (2548) ซึ่งพบว่าการเดินแอโรบิกแบบศิลปะมวยไทยมีผลองค์ประกอบของสมรรถภาพทางกายของนักเรียนหญิง โดยเฉพาะด้านความแข็งแรงของกล้ามเนื้อแขนและขาซึ่งเพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความแข็งแรงของกล้ามเนื้อแขนและขา ก่อนการฝึกและหลังการฝึกสัปดาห์ที่ 8 ดังนั้น การฝึกสมรรถภาพทางกายด้านความแข็งแรงอดทนของกล้ามเนื้อขา สามารถใช้โปรแกรมกายบริหารด้วยท่ารำไห่ครูมวยและการใช้ท่ามวยไทยที่

คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นโปรแกรมการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุเพศหญิงได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้พบว่า ผลของกายบริหารด้วยการรำไท้ครุมวยไทยและการใช้ท่ามวยไทยต่อสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุเป็นการประยุกต์นำองค์ความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาติ ในด้านศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวของไทย คือ มวยไทยที่มีความแข็งแกร่ง งดงามตามอัตลักษณ์ของชาติไทย เมื่อประยุกต์ใช้กับกิจกรรมการออกกำลังกายเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุจึงได้โปรแกรมกายบริหารสำหรับผู้สูงวัยที่มีชื่อว่า รำมวยไทยแปดสัปดาห์ ในรูปแบบการฝึกกายบริหารทำให้พบว่า

1. โปรแกรมกายบริหารด้วยการรำมวยไทยและท่ามวยไทย ระยะเวลา 8 สัปดาห์ สามารถส่งเสริมเป็นกิจกรรมการออกกำลังกายเพื่อเพิ่มความอ่อนตัว ความจุปอดและความแข็งแรงอดทนของกล้ามเนื้อขาของผู้สูงอายุเพศหญิงให้ดีขึ้นได้

2. ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเพิ่มกิจกรรมทางกาย การออกกำลังกาย การฝึกสมรรถภาพทางกายด้านแอโรบิกด้วยมวยไทยเพื่อสุขภาพ การจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพด้วยการกายบริหาร หรือการเพิ่มกิจกรรมทางกายด้วยท่ามวยไทยเพื่อเพิ่มสมรรถภาพทางกายแก่กลุ่มบุคคลวัยต่าง ๆ เช่น เยาวชน คนรุ่นใหม่เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

สรุป

ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโปรแกรมกายบริหารด้วยการรำไท้ครุมวยไทยและการใช้ท่ามวยไทย ระยะเวลา 8 สัปดาห์ ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้มีสมรรถภาพทางกายดีขึ้น โดยเฉพาะสมรรถภาพทางกายด้านความอ่อนตัว สมรรถภาพทางกายด้านความจุปอด และสมรรถภาพทางกายด้านความแข็งแรงอดทนของกล้ามเนื้อขา โดยโปรแกรมกายบริหารนี้ยังเป็นการนำศิลปะแม่ไม้มวยไทย ทั้งท่ารำไท้ครุมวยไทยและการใช้ท่ามวยไทยมาประยุกต์ใช้เป็นท่ากายบริหาร ซึ่งประกอบด้วยท่าการชกหมัด (การชกหมัดตรง การชกหมัดตรงหมัดหลัง การชกหมัดเสย) ท่าการใช้เท้า (การถีบ การเตะ การเตะเฉียง การเตะตัด) ท่าการใช้เข่า (เข่าโหน เข่าตี) และท่าการใช้ศอก (ศอกตี ศอกตัด) จากผลการวิจัยที่พบว่า สมรรถภาพทางกายของกลุ่มตัวอย่างดีขึ้น จึงสามารถนำโปรแกรมนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุและลดความเสี่ยงในการเกิดโรคต่าง ๆ ด้วยการออกกำลังกาย โดยการใช้

ศิลปะประจำชาติมาบูรณาการกับการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ และช่วยให้คนไทยเกิด
ความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชาติอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (3 มีนาคม 2564). *ปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุไทย*. สืบค้นเมื่อ 4
ตุลาคม 2564, จาก <https://www.dop.go.th/th/know/15/466>
- กุลกานต์ โพธิ์ปัญญา. (2562). *รำไหว้ครูมวยไทย: ความหมาย ความเหมือน และความ
ต่าง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เกวรีน สุขมี และคณะ. (2563). ผลของการออกกำลังกายด้วยมวยไทยที่มีต่อ
ความสามารถในการทรงตัวและความอ่อนตัวในผู้สูงอายุไทย. *วารสาร
วิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ*. 21 (3), 432-445.
- ชฎาพร คงเพ็ชร. (2562). การออกกำลังกายในผู้สูงอายุ. *วารสารพยาบาล*. 68 (4), 64-
71.
- ชลธิชา จันทศิริ. (2559). การส่งเสริมพฤติกรรมการออกกำลังกายในผู้สูงอายุที่
เปราะบาง. *วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*. 24 (2), 1-12.
- ชัยญพัทธ์ จารุวัชรเศรษฐ์ และคณะ. (2563). การสังเคราะห์ท่ากายบริหารสำหรับลด
อาการปวดบริเวณไหล่ในผู้สูงอายุโดยใช้ตารางตัดสินใจ. *วารสารวิจัยราชภัฏ
เชียงใหม่*. 21 (2), 80-95.
- ทิตติภา ศรีสมัย และคณะ. (2560). ผลของการออกกำลังกายด้วยรำมวยโบราณ
ประยุกต์ต่อสมรรถภาพทางกายในผู้สูงอายุชาวไทย: กรณีศึกษานำร่อง.
จุฬาลงกรณ์เวชศาสตร์. 61 (6), 745-755.
- นวรรตน์ ไชยภูมิ และคณะ. (2562). การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามหลัก 3 อ. *วารสาร
เครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*. 6 (2), 262-269.
- นิธินันท์ ภูากิน. (2558). *ผลของการออกกำลังกายด้วยคีตะมวยไทย แอโรบิกมวยไทย
และแอโรบิคแดนซ์ที่มีผลต่อสมรรถภาพทางกายของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่
5*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นิวัฒน์ บุญสม. (2560). การพัฒนาความอ่อนตัวด้วยการยืดเหยียดกล้ามเนื้อ.
*วารสารวิชาการ Veridian E-Journal Silpakorn University ฉบับ
ภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ และศิลปะ*. 10 (2), 2173-2184.

- มลรักษ์ เลิศวิสัย. (2550). ผลการฝึกกายบริหารท่าแม่ไม้มวยไทย 2 รูปแบบที่มีต่อสมรรถภาพทางกายของนักเรียนชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). (2564). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2563. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ยศเรืองสา. (2524). ตำรามวยไทย ตำรับพระเจ้าเสือ. กรุงเทพมหานคร: เสริมวิทยบรรณาการ.
- วารี วิตจาया และคณะ. (2554). ผลของการฝึกไหว้ครูรำมวยไทยและโยคะต่อสมรรถภาพทางกาย. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการกีฬา. 11 (2), 106-130.
- วีระศักดิ์ เหมหาชาติ. (2553). ผลของการฝึกท่าบริหารร่างกายพื้นฐานมวยไทยไชยาที่มีต่อสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพในวัยรุ่นนพศหญิง. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมศักดิ์ ต๊ะสิทธิ์ และคณะ. (2559). ผลการเปรียบเทียบการไหว้ครูมวยไทยกับการอบอุ่นร่างกายแบบมวยสากลต่อความอ่อนตัวและการทรงตัว. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 13. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. วันที่ 8-9 ธันวาคม. หน้า 2399-2410.
- สุขพัชรา ชัมเจริญ. (2546). การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: ประสานมิตร.
- สุทธิพงศ์ ภูเก้าแก้ว และดวงไกร ทวีสุข. (2560). ผลการฝึกกายบริหารด้วยแม่ไม้มวยไทยและลูกไม้มวยไทยที่มีต่อสมรรถภาพทางกายของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 36 (5), 175-181.
- สุมาลี นาเมือง. (2548). ผลของการเต้นแอโรบิกแบบศิลปะมวยไทยที่มีต่อองค์ประกอบของสมรรถภาพทางกายของนักเรียนหญิง อายุ 12 ปี. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา. (2560). คู่มือออกกำลังกายบำบัดทางการกีฬา. กรุงเทพมหานคร: กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- _____. (2562). แบบทดสอบและเกณฑ์มาตรฐานสมรรถภาพทางกายของประชาชนอายุ 60-69 ปี. กรุงเทพมหานคร: กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

- อังคณา ศรีตะลา. (2547). การเต้นแอโรบิกเพื่อสุขภาพ. *วารสาร มฉก.วิชาการ*. 7 (14), 88-101.
- Chlif, M., et al. (2017). Effect of Aerobic Exercise Training on Ventilatory Efficiency and Respiratory Drive in Obese Subjects. *Respiratory Care*. 62 (7), 936-946.
- Mizue, S., et al. (2002). The Relationship between Fear of Falling, Activities of Daily Living and Quality of Life among Elderly Individuals. *Nursing and Health Science*. 4 (4), 155-161. DOI:10.1046/j.1442-2018.2002.00123.x
- Tajvar, M., et al. (2008). Determinants of Health-related Quality of Life in Elderly in Tehran, Iran. *BMC Public Health*. 8 (323). DOI:10.1186/1471-2458-8-323
- Wan, Xianglin, et al. (2021). Effects of Flexibility and Strength Training on Peak Hamstring Musculotendinous Strains during Sprinting. *Journal of Sport and Health Science*. 10 (2), 222-229.
- Zhang, J. G., et al. (2006). The Effects of Tai Chi Chuan on Physiological Function and Fear of Falling in the Less Robust Elderly: An Intervention Study for Preventing Falls. *Archives of Gerontology and Geriatrics*. 42 (2), 107-116. DOI: 10.1016/j.archger.2005.06.007

การศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร

A Study of Students' Lifestyle Applying the Four Noble
Truths for the Schools under the Secondary Educational
Service Area Office, Kamphaengphet Province

นงลักษณ์ ใจฉลาด¹, จารุวรรณ นาทัน², นิรดา เวชญาลักษณ³,
นิคม นาค้าย⁴, อุดลย์ วังศรีคุณ⁵

Nongluck Jaichalad¹, Jaruwan Natun², Nirada Wechayaluck³,
Nikom Nakai⁴, Adul Wangsrikoon⁵

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Faculty of Education, Pibulsongkram Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: dr.nongluck@psru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน 28 คน ครูผู้สอน 289 คน รวมทั้งสิ้น 317 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายชั้นพบว่า ชั้นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การดำเนินชีวิตโดยใช้หลักอริยสัจ 4 อยู่ในระดับมาก และชั้นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การดำเนินชีวิตขั้นมรรค (การเก็บรวบรวมข้อมูลและกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติ) มีสภาพการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูง

ที่สุด คือ ข้อที่ 1 ของการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักอริยสัจ 4 อยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่น้อยที่สุด คือ ข้อที่ 9 ของการดำเนินชีวิตขั้นสมุทัย (ระบุสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมติฐาน) อยู่ในระดับมาก องค์ความรู้จากการวิจัย คือ ผู้บริหารและครูควรส่งเสริมการดำเนินชีวิตของนักเรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ได้แก่ 1) การส่งเสริมให้รู้จักการกำหนดสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง 2) การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีทักษะการวิเคราะห์ การค้นหามูลเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น 3) การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติการแก้ปัญหาด้วยวิธีต่าง ๆ 4) การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในวิธีการสรุปข้อมูลและแนวปฏิบัติในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

คำสำคัญ: การดำเนินชีวิต; ผู้เรียน; อริยสัจ 4; มัชฌมศึกษา

Abstract

The objective of this research is to study the states of students' lifestyle applying the four noble truths for the schools under the Secondary Educational Service Area Office, Kamphaengphet. This is a quantitative research. The samples consist of 28 school administrators and 289 teachers, including 317 people. The instrument used in this study is a five-rating scale questionnaire. The data analysis is conducted by using mean and standard deviation.

The results from the study are found that the states of students' lifestyle are at a high level. When considered in each aspect, the highest value indicates that the lifestyle applying the four noble truths is at the high level. The lowest value indicates that the lifestyle applying the path (collecting data and setting standard for practicing) is at a high level. When considered in each item, the highest value indicates that the 1st item of lifestyle applying the four noble truths is at the high level. The lowest value is 9th item of the lifestyle applying the cause of suffering (identifying the causes of the problems and formulating the hypothesis) is at a high level. The new body of knowledge reveals that the administrators and teachers have to support students' lifestyle applying the four noble truths in the followings: 1) to promote self-determination of problem conditions; 2) to promote them to have analytical thinking

and to find out the causes of problems; 3) to promote them to practice with a different problem-solving approach; and 4) to promote them to learn how to summarize the information and practice used to solve problems themselves.

Keywords: Lifestyle; Student; Four Noble Truths; Secondary Education

บทนำ

พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นเพื่อช่วยเหลือมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ ในพระพุทธศาสนาจึงมีพุทธธรรมที่ใช้เป็นเครื่องนำทางในการดำเนินชีวิต เนื่องจากมนุษย์อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ จึงมีการช่วยเหลือและพัฒนาให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางด้านสังคมและเทคโนโลยี สิ่งเหล่านี้ทำให้การดำรงชีวิตสะดวกสบายขึ้น แต่วิถีความเจริญดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้มนุษย์ประมาท ละเลย และขาดการดำรงชีวิตด้วยการใช้หลักธรรมในการพัฒนาจิตใจ เมื่อมนุษย์ขาดหลักที่พึ่งทางใจจึงทำให้เกิดปัญหาต่อการดำรงชีวิตของตนเองและส่วนรวม โดยเฉพาะการขาดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต อันได้แก่ อริยสัจ 4 (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 35 ข้อ 189-205: 163-173) ซึ่งถือเป็นแม่บทของพุทธธรรมทั้งหมดที่จะช่วยให้มีความเข้าใจความเป็นจริงของธรรมชาติและรู้จักชีวิตของตนอย่างแท้จริง การนำหลักธรรมอริยสัจ 4 มาใช้ในการแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตจะช่วยให้มนุษย์รู้คุณค่า มีความสุขสงบ มีความเจริญก้าวหน้า ดำรงชีวิตในสังคมที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนมากกว่าส่วนตน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551: 1) ได้กล่าวถึงสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างมาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อเด็กวัยเรียน ทั้งการดำเนินชีวิตท่ามกลางกระแสเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงและความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการเรียนของบุตรหลาน ตลอดจนการเผชิญต่อสิ่งยั่วยุหรือแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมรอบด้าน จึงก่อให้เกิดปัญหาเด็กและเยาวชนอย่างมาก ทั้งปัญหาด้านการปรับตัว ปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาความรุนแรง ปัญหาเด็กติดเกม ปัญหายาเสพติด ปัญหาทางเพศ ฯลฯ โดยเฉพาะในเด็กและเยาวชนที่มีทักษะชีวิตต่ำ ขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดี เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานไปแล้วอาจเป็นคนที่ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต มีปัญหาทางอารมณ์จิตใจและมีความขัดแย้งในชีวิตได้ง่าย ครูจึงต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตเป็นภูมิคุ้มกัน ให้อุด

พันจากการครอบงำความคิดของสื่อเทคโนโลยีและตั้งรับต่อการก้าวรุกรทางสังคมอย่างรู้เท่าทัน ดังนั้น การส่งเสริมให้คนในสังคมมีทักษะการดำรงชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา จึงมีบทบาทและมีความสำคัญต่อสังคม โดยเฉพาะการส่งเสริมการดำรงชีวิตตามหลักอริยสัจ 4 ให้กับผู้เรียนได้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็นและสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีอุดมมุ่งหมาย ดังที่สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ (2553: 85-88) สรุปได้ว่า หลักอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการทัศน์หรือวิธีการเรียนการสอนในการแก้ปัญหาประกอบด้วย 1) ทุกข์ (ความทุกข์) เป็นสถานการณ์ที่เป็นปัญหาชีวิตที่เต็มไปด้วยความยากลำบาก 2) สมุทัย (สาเหตุแห่งทุกข์) เป็นการตั้งสมมติฐานจากประสบการณ์ในอดีต ความรู้และข้อมูลข่าวสารทั้งเก่าและใหม่เพื่อจะนำไปสู่การแก้ไข้ปัญหา 3) นิโรธ (การดับทุกข์) เป็นการกำหนดเป้าหมายและทดลองนำสมมติฐานทั้งหมดไปปฏิบัติจริง และ 4) มรรค (หนทางหรือวิธีการ) เป็นการเก็บข้อมูลและกำหนดแนวปฏิบัติในระดับสูงสุดโดยการวิเคราะห์และการจัดการให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง อันส่งผลให้ได้ข้อมูลสรุปสุดท้าย ซึ่งสรุปได้ว่า ในวิธีการจัดการเรียนการสอนควรใช้วิธีการสอนโดยให้ผู้เรียนได้เห็นปัญหาที่แท้จริง เมื่อพบปัญหาก็ตั้งสมมติฐานว่า เพราะสาเหตุอะไรจึงมีผลตามมา โดยให้สืบสาวไปหาสาเหตุที่เกิดปัญหาให้ได้ เมื่อรู้สาเหตุและผลแล้วก็สามารถหาวิธีการแก้ไข้ปัญหาโดยการทดลองแก้ไข จนกระทั่งพบแนวทางหรือวิธีการที่สามารถแก้ไข้ปัญหาที่ดีที่สุด

จากการศึกษาวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมและการแก้ไข้ปัญหาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการนำหลักธรรมอริยสัจ 4 ไปใช้ในการดำเนินชีวิต สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2544: 48-49) กล่าวถึงหลักธรรมดังกล่าวไว้ โดยเฉพาะในข้อทุกข์สัจว่า เป็นการกำหนดรู้โดยใช้ปัญญาให้รู้ทันและทำให้ไม่เกิดไม่มี ขณะที่ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนมุ่งหมาย ทุกคนต้องดำเนินชีวิตตามหลักกิจในอริยสัจ มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อทุกข์ ได้แก่ ปริยญา คือ การกำหนดรู้หรือทำความเข้าใจในเรื่องทุกข์ โดยมีหน้าที่เกี่ยวข้องเพียงกำหนดรู้หรือทำความเข้าใจเท่านั้น การปฏิบัติต่อทุกข์โดยถูกต้องตามหลักกิจในอริยสัจเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง แต่มักเป็นเรื่องที่ถูกมองข้าม ในพุทธธรรมสอนให้ปฏิบัติต่อทุกข์ด้วยการศึกษาให้รู้ ว่า อะไรเป็นอะไร โดยให้รู้จักทุกข์ คือ รู้จักปัญหาของตน มิใช่เพื่อให้เป็นทุกข์ แต่เพื่อปฏิบัติให้ถูกต้องแล้วจะได้ไม่มีทุกข์หรือเพื่อให้มีความสุขที่แท้จริง หลักกิจในอริยสัจสอนว่า สิ่งใดก็ตามที่เป็นปัญหาหรืออาจจะเป็นปัญหาขึ้นแก่ตน จะต้องศึกษาให้เข้าใจอย่างชัดเจนเพื่อจะได้จัดการปัญหาให้ตรงจุด เหมือนแพทย์บำบัดโรคต้องรู้จักร่างกายและวินิจฉัยโรคถูกต้องและเข้าใจวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดโรค ดังนั้น หากรู้เท่าทันและปฏิบัติ

ได้ถูกต้องก็จะมีทุกข์ แต่หากรู้ไม่ทันและปฏิบัติไม่ถูก ก็ได้แต่หนีทุกข์ไม่พ้นสักที หากมนุษย์มุ่งปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักกิจในอริยสัจ จะไม่ต้องมีวุ่นแต่แสวงหา แต่จะมีความสุข คือ ไม่เป็นคนที่ไม่มีความสุข แต่จะมีความสุขเพราะความสุขกลายเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งในตัวทุกคน ผู้ไม่รู้หลักกิจในอริยสัจอาจปฏิบัติต่อทุกข์อย่างผิดพลาด ขาดจุดหมายและกลายเป็นการเพิ่มทุกข์แก่ตนด้วยการมองโลกในแง่ร้ายได้

นอกจากนี้ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2559: 155) กล่าวถึงหลักอริยสัจ 4 โดยสรุปได้ว่า 1) ทุกข์ ได้แก่ ชาติ ชรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากของรัก ความปรารถนาไม่สมหวัง หมายถึง ภาวะที่แผ่ด้วยความกดดัน บีบคั้น ขัดแย้ง ขัดข้อง มีความบกพร่อง ไม่สมบูรณ์อยู่ในตัว ทั้งที่เกิดปัญหาขึ้นแล้วและอาจเกิดเป็นปัญหาขึ้นมาเมื่อใดเมื่อหนึ่งในรูปใดรูปหนึ่งแก่ผู้ที่ยึดมั่นไว้ด้วยอุปาทาน หน้าที่ต่อทุกข์ คือ การกำหนดรู้หรือทำความเข้าใจให้มองเห็นความหมายและขอบเขตโดยชัดเจน เพื่อดำเนินการขั้นต่อไปจะพึงเป็นไปได้และตรงปัญหา 2) ทุกขสมุทัยหรือสมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์) ได้แก่ ตัณหาที่ทำให้เกิดภพใหม่ ประกอบด้วยความเพติดเพลินและความติดใจ คอยแสหาความเพติดเพลินใหม่ 3 อย่าง คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา หรือความอยากที่ทำให้ชีวิตถูกบีบคั้นด้วยความรู้สึกกระวนกระวาย ความกลัว ความติดข้องในรูปใดรูปหนึ่งอยู่ตลอดเวลา ไม่ปลอดโปร่ง เป็นอิสระ หน้าที่ต่อสมุทัยคือ ละเสีย ทำให้หมดไปเสีย 3) ทุกขนิโรธหรือนิโรธ (ความดับทุกข์) ได้แก่ การที่ตัณหาดับไปโดยไม่เหลือด้วยการคลายออก การละเสียได้ สลัดออก ฟื้นฟูไปได้ ไม่พัวพัน หรือภาวะที่ไม่มีความทุกข์เหลืออยู่ เพราะหมดตัณหา ไม่ถูกบีบคั้นด้วยความรู้สึกกระวนกระวาย ความกลัวและความติดข้องใด ๆ ทั้งสิ้น มีแต่ภาวะที่บริสุทธิ์ เป็นอิสระ สงบ ปลอดโปร่ง ผ่องใส หน้าที่ต่อนิโรธทำให้แจ้ง ทำให้สำเร็จ ทำให้เกิดมีเป็นจริงขึ้นมาหรือบรรลุถึง 4) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์) หรือมรรค ได้แก่ ทางประเสริฐมีองค์ประกอบ 8 คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ หน้าที่ของมรรค คือ การฝึกอบรมหรือปฏิบัติ ซึ่งทศนา ขัมมณั (2550: 299-312) กล่าวไว้ว่า วิธีการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักพุทธธรรมที่ผู้เรียนต้องคิดวิเคราะห์ โดยระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไข หาสาเหตุของปัญหาดังสมมติฐาน ทดลองหาแนวทางแก้ปัญหาที่ถูกต้อง ให้ผู้เรียนกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการทดลองเพื่อพิสูจน์สมมติฐาน เก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลมาวิเคราะห์ และสรุปเพื่อนำไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ฝึกให้

ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น พร้อมทั้งดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามกระบวนการเรียนรู้ที่ครูเตรียมไว้ล่วงหน้า และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรเกียรติ์ ไขยนุวัติ (2553: 56) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแก้ปัญหา ตามหลักอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ฝึกให้นักเรียนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ จากการนำเสนอกรณีตัวอย่างสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเพื่อฝึกให้นักเรียน คิดค้นปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา ตลอดจนสร้างทางเลือกที่หลากหลาย สำหรับใช้ในการแก้ปัญหาที่เหมาะสม มีการอภิปรายภายในกลุ่มแสดงเหตุผล แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การนำเสนอตัวอย่างหรือสถานการณ์ต่าง ๆ มา ใช้ทำให้นักเรียนได้เข้าใจถึงเรื่องที่ศึกษาอย่างชัดเจน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย กระบวนการแก้ปัญหตามหลักอริยสัจ 4 ฝึกให้นักเรียนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์เนื้อหา เหตุการณ์ สถานการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดให้ เป็นการสอนที่นักเรียนได้มี โอกาสลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ มีหลักเกณฑ์ เหตุผล ซึ่งมี 4 ขั้นตอน โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกเป็นการกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์) คือ การให้นักเรียนระบุปัญหาที่ ต้องการแก้ไข นักเรียนได้พบกับกรณีตัวอย่างสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นสิ่งยั่วยุให้ นักเรียนสนใจ และมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์เป็นไปตามเกณฑ์หรือสูงขึ้น ขั้นที่ สองเป็นการตั้งสมมติฐาน (ขั้นสมุทัย) คือ การให้นักเรียนวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และตั้งสมมติฐาน กำหนดตัวอย่างการแก้ปัญหา ขั้นที่สามเป็นขั้นทดลองและเก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ) คือ การให้นักเรียนกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการทดลอง เพื่อพิสูจน์ สมมติฐานและเก็บรวบรวม ข้อมูล และขั้นที่สี่เป็นขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (ขั้น มรรค) คือ นักเรียนสามารถสรุปเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาได้ กิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งหมดนักเรียนเป็นผู้กระทำเองทั้งหมด จึงเป็นการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ แก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 เป็นการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ นักเรียนมี โอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างทั่วถึง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความคิดกว้างขวาง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และเสนอแนะวิธีการ แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล โดยได้คิดวิเคราะห์ถึงปัญหา สาเหตุของปัญหา บอกหรือ กำหนดวิธีการ แก้ปัญหา สรุปเป็นแนวทางแก้ปัญหา บอกผลที่เกิดจากการเสนอวิธีการ แก้ปัญหานั้นได้

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพการดำเนิน ชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อจะนำผลดังกล่าวไปสู่การหาแนวทางใน การส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนสามารถแก้ไขปัญหาในการ

ดำรงชีวิตของนักเรียนให้เป็นผู้สามารถแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตให้ผู้เรียนเป็น
มนุษย์ที่สมบูรณ์ และเป็นบุคคลที่มีความรู้และคุณธรรมตลอดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ของ
สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา 41 จังหวัดกำแพงเพชร จำนวนทั้งหมด 1,696 คน จำแนกเป็น
ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 32 คน และครูผู้สอน จำนวน 1,664 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 41 จังหวัดกำแพงเพชร กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดย
ตารางสุ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (บุญชม ศรีสะอาด, 2554: 42-
43) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 317 คน โดยแยกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 28 คน
และครูผู้สอน จำนวน 289 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณ
ค่า (Rating Scale) มีระดับความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ ประกอบด้วยมากที่สุด มาก
ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2554: 63-69) โดยหาค่าดัชนีความ
สอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence; IOC) ผ่านการตรวจสอบความ
ตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งได้ค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.8-
1.00 และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยผ่านการทดลองใช้ (Try out) กับ
กลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 30 คน และได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับร้อยละ
93

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้ 1) ขออนุญาตขอความ
อนุเคราะห์ให้การเก็บข้อมูลจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามเพื่อ
ส่งถึงผู้บริหารสถานศึกษา 2) การส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ให้การเก็บข้อมูลถึง

ผู้บริหารสถานศึกษา 3) ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งและรับทางไปรษณีย์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นที่เรียบร้อยแล้วดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับแล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการดำเนินชีวิตของนักเรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 โดยวิธีการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้าน	สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยใช้หลักอริยสัจ 4	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	การดำเนินชีวิตโดยใช้หลักอริยสัจ 4	3.73	0.47	มาก
2	การดำเนินชีวิต ขั้นทุกข์ (การกำหนดปัญหา)	3.62	0.50	มาก
3	การดำเนินชีวิต ขั้นสมุทัย (ระบุสาเหตุของปัญหา และตั้งสมมติฐาน)	3.67	0.44	มาก
4	การดำเนินชีวิต ขั้นนิโรธ (กำหนดเป้าหมายและฝึก ปฏิบัติ)	3.62	0.50	มาก
5	การส่งเสริมการดำเนินชีวิต ขั้นมรรค (การเก็บ รวบรวมข้อมูลและกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติ)	3.62	0.49	มาก
รวม		3.65	0.46	มาก

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 โดยภาพรวม

จากตาราง 1 พบว่า สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.65$; S.D.=0.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายชั้น พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักอริยสัจ 4 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.73$; S.D.=0.47) รองลงมา คือ การดำเนินชีวิตขั้นสมุทัย (ระบุสาเหตุของ

ปัญหา/การตั้งสมมติฐาน) มีสภาพการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.67$; S.D.=0.44) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อการส่งเสริมการดำเนินชีวิต ชั้นมรรค (การเก็บรวบรวมข้อมูลและกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติ) มีสภาพการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$; S.D.=0.49)

ข้อ	สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยใช้หลักอริยสัจ 4	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การดำเนินชีวิตโดยใช้หลักอริยสัจ 4				
1	นักเรียนมีการดำเนินการแก้ไขปัญหาดตามระบบแห่งเหตุผล	3.95	0.60	มาก
2	นักเรียนมีการตั้งคำถามและพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเอง	3.79	0.62	มาก
3	นักเรียนมีการกำหนดเป้าหมายในการแก้ไขปัญหา	3.65	0.67	มาก
4	นักเรียนมีการแก้ปัญหาและจัดการกับชีวิตด้วยปัญญาของตัวเอง	3.56	0.64	มาก
5	นักเรียนมีการนำเอาความรู้ความสามารถ ประสบการณ์เดิมมาใช้แก้สถานการณ์ที่เป็นปัญหาในปัจจุบัน	3.78	0.57	มาก
6	นักเรียนเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างสมเหตุสมผล	3.65	0.56	มาก
รวม		3.73	0.47	มาก

ตาราง 2 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ด้านการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักอริยสัจ 4

จากตาราง 2 พบว่า สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 การดำเนินชีวิตโดยใช้หลักอริยสัจ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.73$; S.D.=0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 1 นักเรียนมีการดำเนินการแก้ไขปัญหาดตามระบบแห่งเหตุผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.95$; S.D.=0.60) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 4 นักเรียนมีการแก้ปัญหาและจัดการกับชีวิตด้วยปัญญาของตัวเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.56$; S.D.=0.64)

ข้อ	สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยใช้หลักอริยสัจ 4	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
2. การดำเนินชีวิต ขั้นทุกข์ (การกำหนดปัญหา)				
1	นักเรียนมีการกำหนดสภาพปัญหาจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น	3.41	0.60	มาก
2	นักเรียนมีการทำความเข้าใจปัญหากิจกรรมการเรียนรู้	3.64	0.61	มาก
3	นักเรียนมีการพิจารณาปัญหาคับด้วยความรอบคอบ	3.61	0.63	มาก
4	นักเรียนมีการระบุขอบเขตของปัญหาที่ต้องการแก้ไข	3.65	0.61	มาก
5	นักเรียนทำใจยอมรับกับปัญหาที่เกิดขึ้น	3.46	0.65	มาก
6	นักเรียนมีการลำดับความสำคัญของปัญหา	3.79	0.66	มาก
7	นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมมือกันแก้ปัญห	3.75	0.68	มาก
รวม		3.62	0.50	มาก

ตาราง 3 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ด้านการดำเนินชีวิต ขั้นทุกข์

จากตาราง 3 พบว่า สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ขั้นการดำเนินชีวิต ขั้นทุกข์ (การกำหนดปัญหา) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$; S.D.=0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 6 นักเรียนมีการลำดับความสำคัญของปัญหา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.79$; S.D.= 0.66) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 1 นักเรียนมีการกำหนดสภาพปัญหาจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.41$; S.D.=0.60)

ข้อ	สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยใช้หลักอริยสัจ 4	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
3. การดำเนินชีวิต ขั้นสมุทัย (ระบุสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมติฐาน)				
1	นักเรียนมีการวิเคราะห์ค้นหามูลเหตุของปัญหา	3.78	0.70	มาก

2	นักเรียนมีการวินิจฉัยมูลเหตุของปัญหา	3.75	0.67	มาก
3	นักเรียนมีการแสวงหาสาเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดปัญหา	3.62	0.62	มาก
4	นักเรียนมีการนำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้น	3.47	0.60	มาก
5	นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญในปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไข	3.83	0.48	มาก
6	นักเรียนมีการตั้งสมมติฐานของปัญหา	3.34	0.58	มาก
7	นักเรียนมีการค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหา	3.92	0.52	มาก
8	นักเรียนมีการกำหนดปัญหาเป็นข้อ ๆ	3.94	0.48	มาก
9	นักเรียนมีการแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางการแก้ไขปัญหา	3.31	0.56	มาก
รวม		3.67	0.44	มาก

ตาราง 4 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ด้านการดำเนินชีวิต ชั้นสมุทัย

จากตาราง 4 พบว่า สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ขั้นการดำเนินชีวิต ชั้นสมุทัย (ระบุสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมติฐาน) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.67$; S.D.=0.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 8 นักเรียนมีการกำหนดปัญหาเป็นข้อ ๆ มีสภาพการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.94$; S.D.=0.48) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 6 นักเรียนมีการตั้งสมมติฐานของปัญหา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.34$; S.D.=0.58)

ข้อ	สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยใช้หลักอริยสัจ 4	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
4. การดำเนินชีวิต ชั้นนิโรธ (กำหนดเป้าหมายและฝึกปฏิบัติ)				
1	นักเรียนมีการฝึกปฏิบัติการแก้ปัญหาด้วยวิธีต่าง ๆ	3.92	0.53	มาก
2	นักเรียนบันทึกผลการทดลองการแก้ปัญหา	3.60	0.61	มาก
3	นักเรียนมีการจัดเก็บข้อมูลการบันทึกผลให้เป็น	3.40	0.61	มาก

ข้อ	สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยใช้หลักอริยสัจ 4	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	ระบบ			
4	นักเรียนค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ	3.64	0.57	มาก
5	นักเรียนกำหนดจุดมุ่งหมายที่ต้องการแก้ปัญหา	3.59	0.64	มาก
6	นักเรียนตรวจสอบข้อมูลตามสมมติฐานที่ตั้งไว้	3.79	0.70	มาก
7	นักเรียนทดลองการแก้ปัญหาซ้ำเพื่อให้เกิดผลที่ แม่นยำ	3.41	0.62	มาก
รวม		3.62	0.50	มาก

ตาราง 5 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ด้านการดำเนินชีวิต ชั้นนิโรธ

จากตาราง 5 พบว่า สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ขั้นการดำเนินชีวิต ชั้นนิโรธ (กำหนดเป้าหมายและฝึกปฏิบัติ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$; S.D.=0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 1 นักเรียนมีการฝึกปฏิบัติการแก้ปัญหาด้วยวิธีต่าง ๆ มีสภาพการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$; S.D.=0.53) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 3 นักเรียนมีการจัดเก็บข้อมูลการบันทึกผลให้เป็นระบบอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.40$; S.D.=0.61)

ข้อ	สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยใช้หลักอริยสัจ 4	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
5. การส่งเสริมการดำเนินชีวิต ชั้นมรรค (การเก็บรวบรวมข้อมูลและกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติ)				
1	นักเรียนมีการสรุปและกำหนดแนวทางการปฏิบัติการ แก้ปัญหาด้วยตนเอง	3.92	0.62	มาก
2	นักเรียนมีการวิเคราะห์ข้อมูลและเปรียบเทียบข้อมูล ที่บันทึกไว้	3.52	0.63	มาก
3	นักเรียนมีการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติ	3.42	0.62	มาก
4	นักเรียนมีการประเมินผลการแก้ปัญหา	3.56	0.62	มาก

5	นักเรียนมีการปรับปรุงหรือแก้ไขข้อบกพร่องต่อวิธีการปฏิบัติ	3.77	0.68	มาก
6	นักเรียนมีการเลือกวิธีการที่ได้ผลดีที่สุดมาใช้ในการปฏิบัติกิจกรรม	3.77	0.58	มาก
7	นักเรียนมีการควบคุมและติดตามการปฏิบัติเมื่อแก้ไขปัญหานั้น ๆ	3.45	0.64	มาก
8	นักเรียนนำผลจากการทดลองการปฏิบัติไปใช้ในชีวิตประจำวัน	3.56	0.64	มาก
รวม		3.62	0.49	มาก

ตาราง 6 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ด้านการส่งเสริมการดำเนินชีวิต
ชั้นมรรค

จากตาราง 6 พบว่า สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ชั้นการส่งเสริมการดำเนินชีวิต ชั้นมรรค (การเก็บรวบรวมข้อมูลและกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$; $S.D.=0.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 1 นักเรียนมีการสรุปและกำหนดแนวการปฏิบัติการแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีสภาพการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$, $S.D.=0.62$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 3 นักเรียนมีการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.42$; $S.D.=0.62$)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

การดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารและครูผู้สอนมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักแก้ปัญหาตามระบบแห่งเหตุผล ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการตั้งคำถาม กำหนดเป้าหมาย ลงมือแก้ไขปัญหาและสามารถหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างสมเหตุสมผล ซึ่งสอดคล้องกับสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต, 2543: 1-24) กล่าวโดยสรุปได้ว่า การสอนแบบอริยสัจ 4 เป็นวิธีการแห่งปัญญาที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหตามระบบแห่งเหตุผล วิธีคิดแบบอริยสัจทั้ง 4 ขั้นตอน ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธและมรรค

กล่าวคือ การเริ่มต้นปัญหา (ทุกข์) โดยกำหนดรู้ทำความเข้าใจปัญหาหรือความทุกข์ให้ชัดเจนแล้วสืบค้นหาสาเหตุเพื่อเตรียมแก้ไข (สมุทัย) พร้อมกำหนดเป้าหมายของตนให้แน่ชัดว่า คือ อะไร (นิโรธ) จะเป็นไปได้หรือไม่ และจะเป็นไปอย่างไร แล้วคิดวางวิธีปฏิบัติที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหา (มรรค) โดยสอดคล้องกับการที่จะบรรลุจุดหมายที่ได้กำหนดไว้ การคิดแบบอริยสัจ 4 จึงเหมาะกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดทักษะการแก้ปัญหา นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของปวีณา ตังนุ (2557: 141-142) ในเรื่องการจัดการเรียนการสอนแบบอริยสัจ 4 ที่เห็นว่า อันดับแรกนักเรียนจะต้องตระหนักถึงปัญหาที่ตนเองประสบในการเรียนก่อนว่า ปัญหานั้นเป็นขั้นตอนการเกิดทุกข์ของนักเรียน เมื่อนักเรียนรู้ปัญหาแล้วก็รู้ถึงสาเหตุว่า ปัญหาหรือทุกข์นั้นเกิดจากอะไร ซึ่งเป็นขั้นสมุทัย จากการจัดการเรียนการสอน นักเรียนมีทักษะในการแก้ปัญหาตามขั้นตอนอริยสัจ 4 อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับสุรเกียรติ์ ไชยนิติ (2553: 54-55) ได้ศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 พบว่า (1) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 มีคะแนนเฉลี่ยเมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนกับเกณฑ์มาตรฐาน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (2) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ (3) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 มีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

เมื่อจำแนกการอภิปรายเป็นรายชั้น ในชั้นที่ 1 การดำเนินชีวิตขั้นทุกข์ (การกำหนดปัญหา) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารและครูผู้สอนมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักกำหนดสภาพปัญหาจากกิจกรรมการเรียนที่เกิดขึ้นแล้วทำความเข้าใจปัญหาด้วยการพิจารณาปัญหาด้วยความรอบคอบ มีการระบุขอบเขตของปัญหาที่ต้องการแก้ไข และส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมมือกันลงมือแก้ปัญหา นักเรียนจึงสามารถนำหลักการดำเนินชีวิตตามอริยสัจมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ซึ่งสอดคล้องกับสุวิทย์ มูลคำ (2547: 11-32) ที่เห็นว่า ทักษะการแก้ปัญหาทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ได้ฝึกปฏิบัติจริงในการแก้ปัญหาโดยใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ ทั้งการเสนอปัญหา ลักษณะปัญหา การสรุปหาข้อยุติตามความ

สนใจของตนเอง ผู้เรียนเกิดความพอใจและสนุกสนานกับการเรียน และสอดคล้องกับ พงษ์ลดา สังคพัฒน์ (2553: 110-113) ได้ศึกษาการวิจัยและพัฒนากการสอนตาม ขั้นตอนของอริยสัจเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า นักเรียน กลุ่มทดลองมีทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาสูงหลังจากได้รับการสอนตามขั้นตอน การสอนของอริยสัจก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ขั้นที่ 2 การดำเนินชีวิตขั้นสมุทัย (ระบุสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมติฐาน) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารและครูผู้สอนมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนวิเคราะห์ วินิจฉัย ค้นหาสาเหตุ แสวงหาสาเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดปัญหาของปัญหา และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการ นำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้น ตั้งสมมติฐานและค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหา ซึ่งสอดคล้อง กับอุไรวรรณ ฉลาดกิจ (2553: 90) กล่าวว่า ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้วยวิธีแบบอริยสัจ 4 ต้องให้ผู้เรียนเกิดความคิดและมุ่งประเด็นไปที่นักเรียนได้เป็น ผู้กระทำและได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งในการจัดกิจกรรมจะมีการแบ่งกลุ่มอภิปราย ระดมความคิดภายในกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันทำให้ ทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและหลากหลาย ทำให้บรรยากาศในการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนสนุกสนาน สนองต่อความต้องการของผู้เรียน สามารถ เข้าใจปัญหาและแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้

ขั้นที่ 3 การดำเนินชีวิตขั้นนิโรธ (กำหนดเป้าหมายและฝึกปฏิบัติ) ใน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารและครูผู้สอนมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการทดลองการแก้ปัญหาด้วย วิธีต่าง ๆ บันทึกผลการทดลองจัดเก็บข้อมูลการบันทึกผลให้เป็นระบบและทดลองการ แก้ปัญหาซ้ำเพื่อให้เกิดผลที่แม่นยำ ซึ่งสอดคล้องกับบงกชรัตน์ สมานสินธุ์ (2551: 74) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนการสอนแบบอริยสัจ 4 ที่มีต่อความสามารถในการ แก้ปัญหาและทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาและทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังจากได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบอริยสัจ 4 สูง กว่าก่อนได้รับการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ขั้นที่ 4 การดำเนินชีวิตขั้นมรรค (การเก็บรวบรวมข้อมูลและกำหนดมาตรฐาน การปฏิบัติ) ในภาพรวม อยู่ในระดับมากทุกข้อ และเมื่อพิจารณารายข้ออยู่ในระดับ มากทุกข้อ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารและครูผู้สอนได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนสรุปวิธีการ

แก้ปัญหาด้วยตนเอง วิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลที่บันทึกไว้ ส่งเสริมการประเมินผลการแก้ปัญหา หาทงเลือกวิธีการที่ได้ผลดีที่สุดมาใช้ในการแก้ปัญหาใช้ในชีวิตประจำวัน ควบคุมและติดตามการปฏิบัติเมื่อแก้ไขปัญหานั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องแนวคิดของประพนธ์ศิริ สุเสาร์จ (2553: 351-353) ได้แสดงถึงข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์หรือทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ว่า เป็นการกระทำที่นำไปสู่เป้าหมาย ได้แก่ การลงมือแก้ไขปัญหตามแนวทางของข้อปฏิบัติเพื่อจะได้บรรลุถึงความดับทุกข์ ขั้นตอนการแก้ปัญหาตามวิธีที่ได้เลือกสรรแล้ว ขั้นนี้ให้นักเรียนได้วางแผนและปฏิบัติตามแผน เพื่อแก้ปัญหาย่อยเป็นขั้นตอน โดยครูช่วยให้นักเรียนรู้จักวิธีการวางแผน และมีวิธีการอย่างไรที่จะให้การปฏิบัติตามแผนประสบความสำเร็จ ตลอดจนการวิเคราะห์และประเมินผลงานของตนเองและการสรุปผลการดำเนินงาน

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการศึกษาทำให้พบองค์ความรู้ว่า การส่งเสริมการดำเนินชีวิตของนักเรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ผู้บริหารและครูมีความจำเป็นต้องให้ความสำคัญในตัวนักเรียนเป็นศูนย์กลางให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติและเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้มีทักษะชีวิตและมีการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแต่ละชั้นมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

ระดับชั้น	แนวทางดำเนินการ
ชั้นที่ 1 ชั้นทุกซ์ (การกำหนดปัญหา)	1. การส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการกำหนดสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง 2. การส่งเสริมให้ผู้เรียนทำความเข้าใจปัญหาด้วยการพิจารณาอย่างรอบคอบ 2. การส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถระบุขอบเขตของปัญหาที่จำเป็นต้องการแก้ไข 3. การสนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมือกันลงมือแก้ปัญหาย่อยรอบคอบอยู่เสมอ 4. การปลูกฝังให้ผู้เรียนตระหนักว่า ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นทุกคนก็ยินดีและยอมรับปัญหาด้วยปัญญา
ชั้นที่ 2 ชั้นสมุทัย (ระบุสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมติฐาน)	1. การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีทักษะการวิเคราะห์ วินิจฉัย ค้นหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นและสืบค้นหาข้อมูลที่เป็นต้นเหตุของปัญหา

	2. การฝึกฝนให้นักเรียนสามารถสรุปและเสนอปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงคิดหาวิธีการหรือตั้งสมมติฐานที่จะใช้เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหา 3. ครูควรช่วยให้นักเรียนได้เข้าใจการแก้ปัญหาและจะต้องแก้ที่สาเหตุของปัญหา แม้จะไม่ว่า สามารถเป็นแนวทางแก้ปัญหานั้นได้หรือไม่ก็ตาม
ขั้นที่ 3 ขั้นนิรนัย (กำหนดเป้าหมายและฝึกปฏิบัติ)	1. การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้กำหนดเป้าหมายในการแก้ปัญหาด้วยวิธีต่าง ๆ 2. การสนับสนุนให้ผู้เรียนร่วมกันฝึกปฏิบัติในการแก้ปัญหาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในทุกครั้ง 3. การฝึกฝนให้ผู้เรียนบันทึกผลการปฏิบัติกิจกรรมในทุกครั้งให้เป็นระบบ 4. การส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติการแก้ปัญหาซ้ำ ๆ เพื่อให้เกิดผลที่แม่นยำ
ขั้นที่ 4 ขั้นมรรค (การเก็บรวบรวมข้อมูลและกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติ)	1. การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในวิธีการสรุปวิธีการที่นำมาใช้ในการปฏิบัติด้วยตนเองและดำเนินการวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลที่บันทึกไว้ 2. การฝึกฝนและปลูกฝังให้ผู้เรียนให้เป็นนักประเมินผลการแก้ปัญหาไปด้วย การเรียนรู้ การเปรียบเทียบข้อมูลการแก้ไขด้วยวิธีการต่าง ๆ จะส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้และสรุปผลของวิธีการที่ได้ผลดีที่สุดมาใช้ในการแก้ปัญหาได้ 3. การฝึกฝนให้ผู้เรียนได้เขียนแผนการทดลอง การปฏิบัติและการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนการดำเนินการในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตาราง 7 องค์ความรู้ที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4

อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรพิจารณาในแต่ละด้านมีประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงต่ำที่สุด ซึ่งจะเป็นข้อคิดหาแนวทางหรือวิธีการช่วยเหลือและชี้แนะแนวทางให้นักเรียนดำเนินชีวิตในรั้วโรงเรียนได้อย่างมีความสุข

สรุป

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินชีวิตโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน อาจเป็นเพราะผู้บริหารและครูผู้สอนให้ความสำคัญในการมีทักษะชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งการส่งเสริมการดำเนินชีวิตของนักเรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักพุทธธรรมที่ผู้เรียนต้องคิดวิเคราะห์ โดยระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไข หาสาเหตุของปัญหาดังสมมติฐาน ทดลองหาแนวทางแก้ปัญหาที่ถูกต้อง ให้ผู้เรียนกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการทดลองเพื่อพิสูจน์สมมติฐาน เก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลมาวิเคราะห์ และสรุปเพื่อนำไปปฏิบัติส่งผลให้ผู้เรียนเป็นผู้สามารถแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต ให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และเป็นบุคคลที่มีความรู้และคุณธรรมตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- ทิตินา แคมมณี. (2550). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บงกชรัตน์ สมานสินธุ์. (2551). *ผลการจัดการเรียนการสอนแบบอริยสัจ 4 ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2553). *การพัฒนาการคิด*, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ 9119 เทคนิคพรินติ้ง.
- ปวีณา ตังนุ. (2557). *การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่องจำนวนและตัวเลขโดยใช้การจัดการเรียนการสอนแบบอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเบญจลักษณ์พิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 28*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

- พงษ์ลดา สังคพัฒน์. (2553). *การวิจัยและพัฒนการสอนตามขั้นตอนของอริยสัจเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *ความคิดแหล่งสำคัญของการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก.
- _____. (2544). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 35*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ. (2553). *รำลึกคุณูปการศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี*. กรุงเทพมหานคร: สันติศิริการพิมพ์.
- สุรเกียรติ์ ชัยบุญวัติ. (2553). *ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2547). *กลยุทธ์การสอนคิดแก้ปัญหา*. กรุงเทพมหานคร: ดวงกมลสมัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- อุไรวรรณ ฉลาดกิจ. (2553). *ผลการใช้วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้:
กรณีศึกษาพระราชจินดานายก วัดพระเจดีย์ขาวหลัง
อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

Monks on Forest Resource Conservation: A Case Study of
Phraratchachindanayok, Wat Phra Chedi Sao Lang,
Muang District, Lampang Province

นพดล อินทรเสนา¹, สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์², ณรงค์ ปัดแก้ว³
Nopphadon Indrasena¹, Somchan Sripraschayanon²,
Narong Padkeaw³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakornlampang Buddhist College
Corresponding Author, Email: dstrategy2008@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาประวัติและผลงานของพระราชจินดานายกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปาง 3) เพื่อศึกษาบทบาทและผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปางของพระราชจินดานายก เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ การสืบค้นเอกสาร การสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เชิงลึกพระสงฆ์ที่เป็นแกนนำ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทและผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปาง

ผลการศึกษา พบว่า 1) แนวคิดและบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระภิกษุได้อาศัยแนวคิดความเกื้อกูลระหว่างกันและมีบทบาทในด้านการปลูกจิตสำนึก การปกครอง การประชาสัมพันธ์ การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและประชาชน การป้องกันการบุกรุกทำไร่เลื่อนลอย การป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าและการฟื้นฟูสภาพป่า 2) ผลงานที่สำคัญของพระราชจินดานายก เช่น การเผยแพร่ การ

ปกครอง สาธารณูปการ การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์และการศึกษาสงเคราะห์ 3) บทบาทและผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การดำรงตำแหน่งทางการคณะสงฆ์ ความเป็นผู้นำ ส่วนสัมฤทธิ์ผล ได้แก่ การเพิ่มเนื้อที่ป่า การประสานงานกับหน่วยงานราชการและชุมชนเพื่อป้องกัน รักษาและปลูกจิตสำนึกในการรักษาป่า องค์ความรู้จากการวิจัย ได้แก่ บทบาทและสัมฤทธิ์ผลเกิดจากปัจจัย 2 ประการ คือ 1) หลักปฏิบัติ/พระธรรมวินัย 2) วิถีชีวิตชุมชน ทั้งนี้ ต้องตระหนักถึงทรัพยากรป่าไม้ด้วยเหตุ 3 ประการ คือ 1) ความเกื้อกูล 2) ความกตัญญูทเวทิตา 3) ความสมดุลของธรรมชาติที่ต้องได้รับความร่วมมือจากพระสงฆ์ในการบูรณาตามความเชื่อของสังคมให้ตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติร่วมกัน

คำสำคัญ: พระสงฆ์; การอนุรักษ์; ทรัพยากรป่าไม้; พระราชจินดานายก

Abstract

The three objectives of this study are as follows: 1) to study the concepts and roles of forest conservation of Buddhist monks; 2) to study the biography and work experiences of Phraratchachindanayok in the conservation of forest resources in Lampang Province; and 3) to study the roles and achievements in the conservation of forest resources in Lampang Province of Phraratchachindanayok. This research is qualitative study and the tools of study are based on documentary data, observation, and in-depth interview to a group of leader monks in order to analyze the contents of roles and achievements in conservation of forest resources in Lampang Province.

The results of study found that 1) the concepts and roles of monks' conservation of forest resources rely on mutual support through various roles, namely the roles of raising awareness, Sangha administrative, public relations, coordination with government agencies and people, preventing shifting invasion, deforestation prevention, and forest restoration; 2) Phraratchachindanayok's workings are concerned with missionary work, administration, public utility, public service, and welfare education; 3) the roles and achievements in the conservation of forest resources are a position of Sangha administrative and leadership.

The achievements are as follows: the increasing of forest area, coordination with government agencies and communities to protect, preserve, and cultivate forest conservation awareness. The new body of knowledge indicates that the roles and achievement are due to two factors which are 1) practicing/Dhamma Vinaya and 2) community lifestyles. For these reasons it has to be aware of forest resources into three aspects: empathy, gratitude, and balance of nature which requires the monks to integrate with the social beliefs to realize the conservation of natural resources.

Keywords: Monk; Conservation; Forest Resource;

Phraratchachindanayok

บทนำ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตในโลก โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ เพราะทุกชีวิตล้วนเกิดขึ้นมาจากธรรมชาติ คือ ป่า และอาศัยป่าในการพัฒนาการเรียนรู้ รวมถึงการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้เกิดเป็นวัฒนธรรมอันดีงามของแต่ละสังคม นอกจากนั้น มนุษย์และสัตว์ก็อาศัยประโยชน์จากป่าในการดำรงชีวิตและการสืบพันธุ์ มนุษย์และสัตว์จึงมีความสัมพันธ์กับป่าอย่างใกล้ชิด

สำหรับพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นองค์กรทางศาสนาที่มีพัฒนาการความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับป่า ซึ่งไม่แตกต่างไปจากสิ่งมีชีวิตหรือสังคมอื่น ดังจะพบว่าการแสวงหาโมกขธรรม คือ การหลุดพ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเริ่มต้นที่การมุ่งตรงสู่ป่าเพื่ออาศัยความสงบจากป่าในการพัฒนาจิต แม้กระทั่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าสัมโพธิญาณของพระองค์ก็อยู่ภายใต้ต้นไม้ในป่า (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 1: 1) เมื่อตรัสรู้แล้วการประกาศพระสัทธรรมครั้งแรกก็ทรงแสดงท่ามกลางป่าอิสิปตนมฤคทายวัน (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 12-13: 18-21) วัดหรืออารามเป็นที่พักอาศัยของพระสงฆ์ล้วนอยู่ในป่า โดยเฉพาะการกำหนดเขตการทำกิจของสงฆ์จะต้องกำหนดชายป่าเป็นสำคัญ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 59: 71-72) ทั้งนี้ เพราะการอยู่ในป่าถือเป็นวัตรที่ดีในการพัฒนาจิตใจตนเองตามหลักธุดงค์วัตร (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543: 114) ดังนั้น จะพบว่า พระพุทธศาสนามีความผูกพันกับป่าอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนให้พุทธศาสนิกชนมีความรักและรู้จักบุญคุณของป่า (พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ), 2535: 18) ซึ่งหลักคำสอน

ดังกล่าวปรากฏอยู่ในหลักโอวาทปาฏิโมกข์ที่ว่าด้วยการปฏิบัติตนของพระภิกษุผู้เป็นศาสนทายาทของพระพุทธศาสนาว่า จะต้องละชั่ว ทำดี ทำจิตให้ผ่องแผ้วและประการสุดท้ายทรงเน้นย้ำว่า ต้องยินดีในเสนาสนะอันสงัด (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 185: 91) คือ การมุ่งให้พระเข้าป่าเพื่อบำเพ็ญสมณธรรม

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ของป่าในปัจจุบันกำลังอยู่ในขั้นวิกฤต เพราะมีการทำลายเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ สาเหตุมาจากความไม่รู้และความอยากหรือตัณหาของมนุษย์ด้วยการตัดต้นไม้มาทำประโยชน์เพื่อสนองความต้องการ (ตัณหา) ของตนในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้พื้นที่หรือจำนวนป่าไม้ลดลงเป็นอย่างมาก ผลจากการทำลายป่าไม้ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อโลกและธรรมชาติมหาศาล ทำให้มนุษย์ได้รับความเดือดร้อน โดยเฉพาะสถานการณ์ของพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกทำลายในประเทศไทย ไม่แตกต่างไปจากพื้นที่อื่นของโลกมากนัก ผลจากการทำลายป่าดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ภาวะฝนแล้ง ดินเค็ม น้ำท่วมอย่างรุนแรง ดินถล่ม

จังหวัดลำปางถือเป็นพื้นที่ในเขตภาคเหนือตอนบนที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรป่าไม้และแร่ธาตุมากมาย จึงเป็นเหตุให้ชาวบ้าน นายทุนและผู้มีอิทธิพลเข้าไปทำลายป่าหรือจับจองที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ทรัพยากรป่าไม้ที่เคยอุดมสมบูรณ์มีจำนวนลดลง ด้วยเหตุดังกล่าวพระราชจินดานายก เจ้าคณะจังหวัดลำปาง เจ้าอาวาสวัดพระเจดีย์ขาวหลัง พระอารามหลวง ซึ่งเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้นำคณะสงฆ์ในจังหวัดลำปางร่วมรณรงค์อย่างจริงจัง โดยการนำพระสงฆ์ ชุมชน หน่วยงาน องค์กรภาครัฐและเอกชนสร้างฝายชะลอน้ำ ปลุกป่า การทำพิธีสืบชะตาป่าและกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อปลุกจิตสำนึกให้เกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาประวัติ บทบาทและผลสัมฤทธิ์ที่ส่งผลให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อเป็นการสร้างความสมดุลทางธรรมชาติและธำรงรักษาทรัพยากรป่าไม้ให้เคียงคู่จังหวัดลำปางต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาประวัติและผลงานของพระราชจินดานายกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปาง
3. เพื่อศึกษาบทบาทและผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปางของพระราชจินดานายก

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. วิธีการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ป่าไม้และการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์บทบาทและผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปาง

2. แหล่งข้อมูล การศึกษาครั้งนี้อาศัยข้อมูลปฐมภูมิจากพระไตรปิฎกและ
ทุติยภูมิจากแนวคิด ทฤษฎี หนังสือวิชาการ บทความและงานวิจัย ตลอดจนการ
สังเกตการณ์ การสัมภาษณ์และการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้ของพระราชจินดานายก

3. ผู้ให้ข้อมูล ในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์พระสงฆ์ที่เป็นแกนนำในการอนุรักษ์ป่าไม้ในจังหวัดลำปาง จำนวน 4 รูป ในลักษณะการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยได้ศึกษาบทบาท หน้าที่และการประสานงานร่วมกับชุมชน การปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนขั้นตอนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พระสงฆ์ดังกล่าวประกอบด้วย 1) พระราชจินดานายก (คำอ้าย สิริธมโม) เจ้าคณะจังหวัดลำปาง เจ้าอาวาสวัดพระเจดีย์ขาวหลัง ตำบลตันธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 2) พระครูสันติพนารักษ์ (บรรลือ อดตสนฺโต) เจ้าอาวาสวัดสาแพะ ตำบลบ้านสา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง 3) พระมหาอดิสรณ์ อคฺคฺวุฑฺโฒ เลขานุการสำนักปฏิบัติธรรมแห่งที่ 1 วัดพระเจดีย์ขาวหลัง ตำบลตันธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 4) พระครูศรีวรกิจ (สุรินทร์ สุจินฺโน) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเจดีย์ขาวหลัง ตำบลตันธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

4. วิธีการเก็บข้อมูล การเก็บข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทั้งแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับธรรมชาติ แนวคิดของพระพุทธศาสนากับการอนุรักษ์ป่าไม้ แนวคิดบทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ป่าไม้ ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาประวัติและผลงานของพระราชจินดานายกที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปาง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาประวัติและผลงานของพระราชจินดานายก โดยการลงภาคสนามสังเกตการณ์และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การปลูกป่า การสืบชะตาป่า การทำฝายชะลอน้ำในลักษณะต่าง ๆ ที่ใช้วัสดุ

ท้องถิ่นเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์รูปแบบของบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อวิเคราะห์บทบาทของพระราชจินดานายกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปางและองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ด้านเอกสาร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนากับธรรมชาติ พระพุทธศาสนากับการอนุรักษ์ป่าไม้ บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์การสร้างสมดุลและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับทรัพยากรป่าไม้ที่มีประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน 2) การวิเคราะห์ด้านคุณภาพ (Qualitative Analysis) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นเกี่ยวกับบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในด้านการให้ความรู้ การปลูกป่า การทำพิธีสืบชะตาป่า การทำแนวป้องกันไฟป่า การดูแลรักษาและป้องกันป่า การสร้างฝายชะลอน้ำและการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก จากนั้น นำข้อมูลมาวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุปให้เห็นบทบาทและผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปางของพระราชจินดานายก

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องนี้พบผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ วัตถุประสงค์ที่ 1 แนวคิดและบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา พบว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่รวมถึงภูเขาและลำธาร โดยอาศัยความเกื้อกูลระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนที่เน้นการพัฒนาด้านจิตใจ ซึ่งปัญหาการอนุรักษ์ป่าไม้ส่วนใหญ่เกิดจากการขาดศีลธรรม อันเป็นต้นเหตุของความประพฤติอันไม่เหมาะสม เช่น การทำลายป่าไม้ การแสวงหาผลประโยชน์จากป่า จากการศึกษาได้พบแนวคิดและบทบาทของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่ได้อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ดังต่อไปนี้

1) บทบาทด้านการปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ธรรมชาติด้วยการเทศนา กล่าวอ้างหลักธรรม คำสั่งสอนของศาสนาเพื่อให้ชาวบ้านมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ยุติการบุกรุกทำลายป่า การปลูกฝังความรู้ที่เหมาะสมให้กับชาวบ้านโดยอาศัยกิจกรรมต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า

2) บทบาทด้านความเป็นผู้นำหรือด้านการบริหารการปกครอง การบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ โดยการแบ่งปันอำนาจ หน้าที่ตามความสามารถและช่วยเหลือชาวบ้านด้วยการจัดหาผลประโยชน์ทางสังคมให้แสดงบทบาทด้านการเมือง การปกครอง สร้างการยอมรับและการการแบ่งปันสิ่งของที่สมควรให้ สงเคราะห์ผู้อื่น ด้วยเมตตาจิต

3) บทบาทด้านการประชาสัมพันธ์ การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิต โดยคำนึงถึงมูลปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านที่เกิดจากการขาดศีลธรรมคุณธรรม อันเป็นต้นเหตุของความประพฤติอันไม่เหมาะสมและมีปัญหาทางสังคมอื่น ๆ ตามมา

4) บทบาทด้านการประสานงานภาครัฐกับประชาชน การประสานงานและการทำงานร่วมกับประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ของหมู่บ้าน โดยร่วมมือกับทางชาวบ้านและหน่วยงานจากภายนอกเพื่อให้งานอนุรักษ์ป่าไม้ดำเนินไปได้ด้วยดี การทำหน้าที่ประสานความร่วมมือกับกลุ่มคนต่าง ๆ ต้องอาศัยคุณสมบัติส่วนตัวเพื่อให้การทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างสะดวกราบรื่น

5) บทบาทด้านการป้องกันการบุกรุกทำไร่เลื่อนลอย สาเหตุหลักของป่าไม้ถูกทำลาย การให้ความรู้เป็นการแก้ไขปัญหาง่ายๆ เพื่อสร้างความเข้าใจและหาแนวร่วมในการการอนุรักษ์ป่าไม้ หยดยั้งไม่ให้ทำลายป่าและครองชีพด้วยความเหมาะสม

6) บทบาทด้านการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า การป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าจะต้องควบคุมและป้องกันการพฤติกรรมชาวบ้านที่เป็นต้นเหตุการทำลายป่าไม้ โดยการสร้างวัดเป็นการป้องกันการเข้าบุกรุกป่าอย่างชัดเจนและปลูกฝังความรู้ที่เหมาะสมเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า เช่น การทำบุญถวายสังฆทานในป่าหรือนำชาวบ้านปลูกต้นไม้ในโอกาสสำคัญ

7) บทบาทด้านการฟื้นฟูสภาพป่า การเป็นผู้นำชุมชนในการปลูกป่าเสริมและทดแทนการเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเพื่อเร่งปรับสภาพป่าไม้ให้อุดมสมบูรณ์ ตลอดจนถึงการสร้างที่พักสงฆ์เพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าในการเข้าไปเก็บของป่าและเผาทำลาย

วัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษาประวัติและผลงานของพระราชจินดานายกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปาง พบว่า ชื่อเดิมของพระราชจินดานายก คือนายคำอ้าย นามสกุลต๋อนรับ เกิดวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2480 ตรงกับวันพฤหัสบดี แรม 11 ค่ำ ปีมะเส็ง ปีชวดชื่อนายหล้า มารดาชื่อนางเตียม บ้านเลขที่ 60 หมู่ที่ 1 ตำบลเมืองปาน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง บรรพชาเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2494 ณ วัดทุ่งโป่ง ตำบลเมืองปาน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง โดยเจ้าอธิการอินทร์

อินทจกโก เป็นพระอุปัชฌาย์ และอุปสมบทเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2501 ณ วัดพระเจดีย์ขาวหลัง ตำบลตันธงชัย อำเภอเมืองปาน อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง โดยมีพระธรรมจินดานายกเป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อปี พ.ศ. 2505 สำเร็จการศึกษาชั้นประถมปีที่ 7 จากโรงเรียนผู้ใหญ่วังหม้อ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ในปี พ.ศ. 2516 สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักศาสนศึกษาวัดตันธงชัย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง และในปี พ.ศ. 2524 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบลชั้นตรี ในราชทินนามที่พระครูสิริเจติยาภิบาล (จต.ชต.) ปี พ.ศ. 2530 ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบลชั้นโท ในราชทินนามเดิม (จต.ชท.) ปี พ.ศ. 2539 ได้รับการปรับพัดยศในตำแหน่งเจ้าอาวาส พระอารามหลวงชั้นตรี (จล.ชต.) ปี พ.ศ. 2544 ได้รับการปรับพัดยศในตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัด และปี พ.ศ. 2552 ได้รับการปรับพัดยศในตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดลำปาง

ผลงานของพระราชจินดานายกถือเป็นศาสนกิจของคณะสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับบทบาททั้ง 7 ข้างต้น ดังต่อไปนี้ 1) งานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเป็นผู้ผลักดันการอบรมและหน่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด โดยเฉพาะเทศนาสั่งสอนชาวบ้านให้มีความรับผิดชอบตนเองและสังคมในการยุติการบุกรุกทำลายป่า ด้วยการสร้างกิจกรรมในการอนุรักษ์ป่า

2) งานด้านการปกครอง เป็นการปฏิบัติหน้าที่เพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์และกิจการของพระศาสนา ตามตำแหน่งที่ได้รับมอบหมายของเจ้าคณะปกครอง 2 ประการ คือ งานออกตรวจการคณะสงฆ์และงานจัดประชุมพระสังฆาธิการ เนื่องจากท่านมีตำแหน่งทางการปกครองจึงมีส่วนในการประสานงานภาครัฐกับประชาชนให้เกิดการอนุรักษ์ป่าไม่ดำเนินไปได้ด้วยดี ซึ่งถือเป็นการทำหน้าที่ของพระสงฆ์ในฐานะเป็นเจ้าคณะผู้ปกครองประการหนึ่ง

3) งานด้านสาธารณูปการและงานบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เช่น ผลงานดีเด่นในด้านการพัฒนาวัด ทำให้วัดพระเจดีย์ขาวหลังเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างประจำปี พ.ศ. 2537 และได้รับการยกเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ สำหรับบทบาทด้านนี้ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าที่เห็นชัดเจน คือ การเป็นผู้นำในการป้องกันการบุกรุกทำลายป่าและการป้องกันการไร่เลื่อนลอย รวมถึงการส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพป่า ซึ่งเป็นการสร้างสาธารณประโยชน์ต่อชาวบ้านอย่างแท้จริง

4) งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ เช่น การจัดหาอุปกรณ์การศึกษา หนังสือตำราเรียน โดยการสนับสนุนให้นักเรียนได้ศึกษาต่อในชั้นสูง ๆ ขึ้นไป สำหรับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าเป็นเรื่องของการให้ความรู้ความเข้าใจในการใช้ชีวิตที่เกื้อกูลกับ

ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการเทศนาและประชาสัมพันธ์กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องดีงาม

วัตถุประสงค์ที่ 3 บทบาทและผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปางของพระราชจินดานายก พบว่า บทบาทและผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของท่านได้ดำเนินตามหลักทางพระพุทธศาสนา คือ การสร้างสังคมให้มีคุณธรรมจริยธรรมโดยอาศัยการร่วมกิจกรรมทางสังคม ให้เกิดความเจริญงอกงามทางด้านจิตใจที่เป็นเครื่องจรรโลงชุมชนให้เห็นคุณค่าแห่งชีวิต จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระราชจินดานายก ได้แก่

1) ความเป็นพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งทางการคณะสงฆ์ เช่น เจ้าอาวาสวัดพระเจดีย์ขาวหลัง เจ้าคณะจังหวัดลำปาง จึงเป็นพระสงฆ์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือและมีความสำคัญต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านอันเป็นการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านในด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เช่น ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจและด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2) ความเป็นผู้นำ เนื่องจากการเป็นคนท้องถิ่นโดยกำเนิดจึงเข้าใจวิถีชีวิตชาวบ้านเป็นอย่างดี สามารถเป็นที่พึ่งด้านจิตใจและผู้นำด้านความคิดของชาวบ้านอย่างแท้จริง จึงมีส่วนทำให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่สงบสุข มีจิตใจมั่นคงและเป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็งด้วยระบบความเชื่อที่ถูกต้องดีงาม

3) ปัจจัยอื่น ๆ เช่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การรักษาความสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเข้ามาแก้ไขปัญหาสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น การทำตนให้เป็นกัลยาณมิตร คือ (1) สร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาและทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี พระสงฆ์ต้องพยายามชักชวนและชี้แจงให้ประชาชนเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้มั่นในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา (2) สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนได้เข้าใจแนวทางการปฏิบัติ ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจแห่งตัณหา (3) สอนให้ละความชั่ว พระสงฆ์จะต้องมีพุทธวิธีสอนให้ละความชั่ว ทำความดีด้วยการสั่งสอนและทำเป็นตัวอย่าง (4) สนับสนุนให้ทำความดี พระสงฆ์ต้องสร้างเสริมกำลังใจให้คนทำความดี มีเทคนิควิธีแนะนำที่เหมาะสมแก่บุคคล (5) สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพไว้สืบทอดพระพุทธศาสนา

จากบทบาทในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระราชจินดานายกทำให้ชาวบ้านให้ความเคารพนับถืออย่างมากและส่งผลต่อการทำงานที่มีผลสัมฤทธิ์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ผลสัมฤทธิ์ด้านการเพิ่มเนื้อที่ป่าให้มากขึ้น การอนุรักษ์ป่าไม้ด้วยจิตใจที่มุ่งมั่นเพื่อการทำประโยชน์ต่อชุมชนด้วยการประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน ผลที่เกิดจากการดำเนินการดังกล่าว สามารถรักษาพื้นที่ของป่า ไม้ไม่ให้ถูกทำลาย ส่วนพื้นที่ที่ถูกบุกรุกทำลายแล้วได้ขยายพันธุ์ไม้และพื้นที่ป่ามากขึ้น

2) ผลสัมฤทธิ์ด้านการประสานงานเพื่อให้หน่วยงานราชการเข้ามาสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในการป้องกันและรักษาพื้นที่ป่า เช่น การสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์ป่า เนื่องจากหน่วยงานรัฐมีหน้าที่สำคัญในการเชิฐชวน การสร้างความเข้าใจ และการให้ความสนับสนุนในโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการพระราชดำริฯ โครงการปลูกฝังค่านิยมในกลุ่มบวร (วัดบ้านโรงเรียน) ให้มีความรักป่า รักธรรมชาติ รักสัตว์ป่า อันเป็นโครงการปลูกต้นไม้ในใจคน

3) ผลสัมฤทธิ์ในด้านการปลูกจิตสำนึกในการรักษาป่า เป็นการสร้างความรู้สึกที่ดีประกอบด้วยคุณธรรมเพื่อให้ประชาชนได้นำไปประยุกต์ใช้กับตนเองและสังคม เป็นการกระตุ้นให้สังคมเกิดความรู้สึกร่วมในการทำผุ่ดี เช่น การปลูกจิตสำนึกในเรื่องความสามัคคีด้วยการร่วมกันปลูกป่าและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากป่าไม่มีความสำคัญต่อตนเองและสังคม

อภิปรายผล

สำหรับการอภิปรายผล คณะผู้วิจัยขออภิปรายตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แนวคิดและบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา จะเห็นว่า พระสงฆ์กับป่าไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งหากพิจารณาจากข้อบัญญัติเรียกว่า นิสัย 4 คือ 1) การเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร 2) การนุ่งห่มผ้าบังสุกุล 3) การอยู่โคนไม้เป็นวัตร 4) การฉันยาตองด้วยน้ำมูตรเน่า (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2557: 1) จากข้อบัญญัติเหล่านี้ จะเห็นว่า บางข้อมีความเกี่ยวข้องกับการอยู่อาศัยของพระสงฆ์ในการบำเพ็ญสมณธรรมเพื่อลดละมูลเหตุแห่งกิเลส การพึ่งพาอาศัยป่าของพระสงฆ์ทำให้เห็นคุณค่าของป่าที่มีต่อวิถีชีวิต ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์ปัจจุบันในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ดังที่กล่าวข้างต้น เช่น การป้องกันการบุกรุกทำลาย การฟื้นฟูสภาพป่าที่เสื่อมโทรม แม้ไม่ได้เข้าไปอาศัยอยู่ในป่าโดยตรงเหมือนสมัยพุทธกาล แต่บทบาทการอนุรักษ์ดังกล่าวก็เป็นการช่วยให้ชาวบ้านได้อาศัยของป่าทำมาหากินหรือได้อาศัยอากาศบริสุทธิ์หายใจอันเกิดจากป่า ดังนั้น แนวคิดและบทบาทในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา

ในอดีตและปัจจุบัน จึงมีนัยสอดคล้องกันในแง่ของการคำนึงถึงคุณค่าอันแท้จริงของป่า คือ การเป็นสถานที่เกื้อกูลหรือเอื้อคุณค่าให้แก่สรรพชีวิต

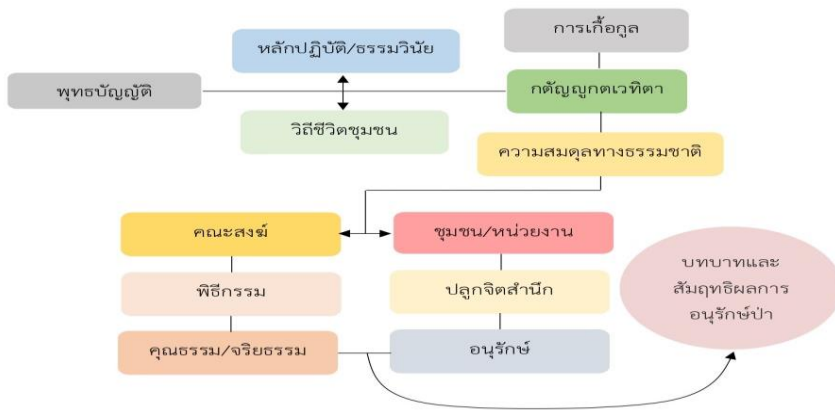
ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ประวัติและผลงานของพระราชจินดานายกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปาง ประเด็นนี้จะเห็นภาวะผู้นำในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระราชจินดานายก เนื่องจากท่านได้เล็งเห็นความรื่นรมย์ของธรรมชาติ การอาศัยกฎแห่งธรรมชาติร่วมกันของสรรพสิ่งและเป็นมูลเหตุให้มนุษย์ต้องเกื้อกูลและอยู่ร่วมกันด้วยดีกับธรรมชาติ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542: 191) ดังนั้น ผลงานด้านการปฏิบัติศาสนกิจของท่านจึงสอดคล้องกับบทบาทของพระสงฆ์ที่พึงอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น การเผยแผ่ธรรมที่สามารถปลุกจิตสำนึกให้ชุมชนร่วมมือกันอนุรักษ์ป่าไม้ ทั้งนี้ เพื่อให้คำแนะนำ สั่งสอน อบรมให้ชุมชนห่างไกลจากสิ่งชั่วร้ายและอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ร่มเย็น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาสุภา อุทโท (2541) ที่ได้ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ใน 2 ทศวรรษหน้า (2541-2560) ที่พระสงฆ์ควรมีบทบาทส่งเสริมภูมิปัญญาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมป่าไม้และต้นน้ำ ด้วยการดำเนินกิจกรรมเพื่อปลุกจิตสำนึกและเป็นประโยชน์ต่อชุมชน อันเป็นบทบาทของพระสงฆ์ที่มีความสัมพันธ์และเกื้อกูลชุมชน โดยการอาศัยป่าไม้เป็นเครื่องมือในการหล่อเลี้ยงชีวิตและการแสวงหาหนทางสู่ความหลุดพ้นจากกิเลส และสอดคล้องกับการศึกษาของจิรศักดิ์ สีหวัฒน์ (2544: 12) ที่เห็นว่า พระสงฆ์ควรตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติที่เกื้อกูลและสร้างความสุขให้แก่มนุษย์ การอนุรักษ์ป่าไม้จึงเป็นสิ่งที่พึงกระทำให้การตระหนักถึงบุญคุณของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการอนุรักษ์ ดูแลและสร้างความสมดุลให้คืนแก่ธรรมชาติได้อย่างเหมาะสม

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 บทบาทและผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปางของพระราชจินดานายก จะเห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ของพระราชจินดานายกเกิดจากการบทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน การผลักดันกิจกรรมคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับท้องถิ่น โดยเป็นแกนนำอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ร่วมกับชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการ ซึ่งท่านได้ตระหนักถึงบทบาทการเป็นผู้นำชุมชนทางด้านวิญญาณ โดยการบูรณาการหลักธรรมกับแนวทางปฏิบัติที่ยึดถือในสังคม เช่น จารีต ประเพณี วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมต่าง ๆ มาใช้เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (ประสพสุข พันธุ์ประยูร, 2535: 2) บทบาทด้านการเมืองการปกครองยึดหลักปฏิบัติตามพระราชบัญญัติว่าด้วยบทบาทและหน้าที่ของสงฆ์ในการอนุเคราะห์สงเคราะห์และเกื้อกูล ทำให้ชุมชนเกิดการจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (สุเมธ ทรายแก้ว, 2536: 14) บทบาทด้านสิ่งแวดล้อม

ชุมชนจำเป็นต้องอาศัยธรรมชาติดำรงชีพตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และบทบาทด้านเศรษฐกิจ คุณลักษณะส่วนตัวของแต่ละบุคคลกำหนดวิถีชีวิตและการดำรงชีพขึ้นอยู่กับความขึ้นแต่ละบุคคล โดยชาวบ้านอาศัยธรรมชาติเป็นแหล่งอาหารมาหล่อเลี้ยงชีพและสร้างรายได้จนเจือในครอบครัว

องค์ความรู้จากการวิจัย

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมีความเกี่ยวกับการศึกษาสังคมและการดำรงชีวิตอยู่ของพระสงฆ์ โดยพระสงฆ์มีบทบาทและมีผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามหลักพุทธบัญญัติด้วยปัจจัย 2 ประการ คือ 1) หลักปฏิบัติ/พระธรรมวินัย และ 2) วิถีชีวิตชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดดังภาพด้านล่าง

ภาพ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพจะเห็นความสัมพันธ์กัน ดังต่อไปนี้ ประการแรก หลักปฏิบัติ/พระธรรมวินัย เป็นหลักปฏิบัติของพระสงฆ์ที่จะต้องอยู่ป่าเป็นวัตร เจริญสมณธรรมในการสำรวจอินทรีสังวรเพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญา ทั้งนี้ เพื่อให้เข้าใจสังคมแห่งชีวิตที่อาศัยป่าไม้ช่วยสร้างเสริมคุณภาพของจิตวิญญาณให้เกิดสงบสุข มีความเมตตา เกิดสมาธิ รู้จักใช้ปัญญาพิจารณาความจริงของสังขารอันมีผลต่อการรู้โลกและวิถีชีวิต การอยู่ในป่าไม่ปราศจากเสียงรบกวนทำให้เกิดกายวิเวกและจิตสงบเกิดจิตตวิเวก จนเกิดความพร้อมที่จะฝึกฝนพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้นไปเพื่อให้เข้าถึงอิสระจากกิเลสอาสวะ (อุปวิเวก)

ประการที่สอง วิถีชีวิตชุมชน การจาริกของภิกษุก็เพื่อประโยชน์และความสุขที่สะท้อนให้เห็นถึงการส่งเสริม สนับสนุน เกื้อกูลและอนุเคราะห์ให้เกิดความสุขแก่มวลหมู่แห่งมนุษย์และเทวดาที่ห่างไกลจากกุศลกรรม เนื่องจากพระภิกษุต้องอาศัยก่อนข้าว/โภชนาหารจากชุมชนเพื่อบำเพ็ญเพียรสมณธรรม การจาริกสั่งสอนจึงเป็นการ

แก้กฏตอบแทนชุมชนที่อุปัฏฐากพระสงฆ์ด้วยการให้คำแนะนำ สั่งสอน อบรมให้ห่างไกลจากสิ่งชั่วร้าย และอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

ความสัมพันธ์แก้กฏระหว่างพระสงฆ์ที่ต้องปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยกับวิถีชีวิตชุมชนดังกล่าวข้างต้นนี้ อาศัยธรรมชาติ คือ ทรัพยากรป่าไม้เป็นสิ่งหล่อเลี้ยงให้ดำเนินไปด้วยกันได้ โดยเหตุผลที่สัมพันธ์กัน 3 ประการ ได้แก่ 1. *ความแก้กฏ* คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนเกิดจากการช่วยเหลือ เกื้อกูลกันและกัน 2. *ความกตัญญูกตเวทิตา* คือ การอนุรักษทรัพยากรป่าไม้เป็นสิ่งที่มนุษย์พึงกระทำเพื่อตอบแทนบุญคุณที่ได้เลี้ยงดูและอำนวยความสะดวกแห่งชีวิต 3. *ความสมดุลของธรรมชาติ* คือ การอนุรักษทรัพยากรป่าไม้เป็นแนวทางในการคืนความสมดุลทางธรรมชาติ เพื่อให้สภาพแวดล้อมกลับคืนสู่ภาวะปกติ สร้างความสุขสงบแก่มนุษย์ต่อไป การสร้างความสัมพันธ์ทางธรรมชาติข้างต้น จำเป็นต้องสร้างความร่วมมือทั้ง 2 ส่วน ได้แก่

1. พระสงฆ์ ต้องปกป้อง ดูแลและอนุรักษทรัพยากรทางธรรมชาติโดยอาศัยหลัก 2 ประการ ได้แก่ 1) พิธีกรรม โดยพระสงฆ์ต้องยึดหลักความเชื่อเป็นสิ่งสำคัญในการนำพาชุมชนให้เกิดการอนุรักษทรัพยากรทางธรรมชาติ 2) คุณธรรม/จริยธรรม เป็นหลักที่ต้องเรียนรู้และพึงกระทำ โดยคุณธรรมจะเป็นแบบแผนส่งเสริมให้เกิดจริยธรรมอันนำไปสู่การปฏิบัติให้เหมาะสมกับท้องถิ่นตนเอง

2. ชุมชนและหน่วยงาน การเผชิญปัญหาทางทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่มนุษย์และสังคมควรตระหนักและหันมาสร้างความร่วมมือระหว่างกัน ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้เกิดการขาดแคลนทรัพยากรมาตอบสนองความต้องการในชีวิต เพราะทรัพยากรเปรียบเหมือนลมหายใจของสรรพชีวิต

เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์ซึ่งปฏิบัติหน้าที่และแสดงบทบาทของตนอย่างเต็มที่ผนวกกับชุมชนที่ได้ดำเนินการในการปลูกจิตสำนึกและอนุรักษทรัพยากรป่าไม้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ก็จะเป็นการแสดงบทบาทและเกิดผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน ดังที่พระราชจินดานายกได้ปฏิบัติมาและได้ศึกษาเป็นกรณีตัวอย่างตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนาและศาสนกิจของคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน

สรุป

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและบทบาทการอนุรักษทรัพยากรป่าไม้ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ประวัติและผลงานของพระราชจินดานายกในการอนุรักษทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปาง และบทบาทและผลสัมฤทธิ์ใน

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปางของพระราชจินดานายก จากการศึกษาพบว่า ประการแรก แนวคิดและบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นการเกื้อกูลระหว่างพระสงฆ์กับชุมชน โดยอาศัยบทบาทหน้าที่สำหรับพระสงฆ์ 6 ด้าน ได้แก่ 1) บทบาทด้านการปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ธรรมชาติด้วยการเทศนากล่าว อรรถกถาธรรม 2) บทบาทด้านความเป็นผู้นำหรือด้านการบริหารการปกครอง 3) บทบาทด้านการประชาสัมพันธ์ 4) บทบาทด้านการประสานงานภาครัฐกับประชาชน 5) บทบาทด้านการป้องกันการบุกรุกทำไร่เลื่อนลอย 6) บทบาทด้านการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า และ 7) บทบาทด้านการฟื้นฟูสภาพป่า

ประการที่สอง บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระราชจินดานายก พบว่า ท่านปฏิบัติศาสนกิจตามระเบียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่สอดคล้องกับ บทบาททั้ง 7 คือ 1) งานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นลักษณะการเทศนา สอนชาวบ้านให้มีความรับผิดชอบตนเองและสังคมในการยุติการบุกรุกทำลายป่า ด้วยการสร้างกิจกรรมในการอนุรักษ์ป่า 2) งานด้านการปกครอง เป็นบทบาทของ พระสงฆ์ในฐานะพระสงฆ์ที่ดำรงภาระที่ต้องประสานงานภาครัฐกับประชาชนให้เกิดการ อนุรักษ์ป่าไม้ดำเนินไปได้ด้วยดี 3) งานด้านสาธารณูปการและงานบำเพ็ญ สาธารณประโยชน์ ซึ่งต้องเป็นผู้นำในการสร้างสาธารณประโยชน์และป้องกันการบุกรุก ทำลายป่าและการป้องกันการทำไร่เลื่อนลอย รวมถึงการส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพป่า 4) งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งต้องให้ความรู้ความเข้าใจในการใช้ชีวิตที่เกื้อกูลกับ ทรัพยากรธรรมชาติและเทศนาประชาสัมพันธ์กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าต่อสาธารณชน

ประการที่สาม บทบาทและผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระ ราชจินดานายก พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ด้านการเพิ่มเนื้อที่ป่าให้มากขึ้น 2) ผลสัมฤทธิ์ด้าน การประสานงานเพื่อให้หน่วยงานราชการเข้ามาสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในการ ป้องกันและรักษาพื้นที่ป่า 3) ผลสัมฤทธิ์ในด้านการปลูกจิตสำนึกในการรักษาป่า ผลสัมฤทธิ์เหล่านี้สะท้อนบทบาทของท่านใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ของหมู่บ้านที่ได้ขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาและเป็นกิจกรรม ประจำจังหวัดลำปาง รวมถึงกิจกรรมภูมิลำเนาฐานเกิดตนเอง โดยเฉพาะการเป็นแกน นำทางด้านพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและป่าไม้ 2) บทบาทด้าน การเมืองการปกครอง โดยช่วยเหลือชาวบ้านด้วยการจัดหาผลประโยชน์ทางสังคม ให้กับชาวบ้าน รวมทั้งการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและการอนุรักษ์ป่าไม้ 3) บทบาท ด้านสิ่งแวดล้อม โดยส่งเสริมการดำรงชีพ ตั้งแต่การอยู่อาศัย เป็นแหล่งทำมาหากิน กระทั่งใช้เป็นกองเพลิงเผาศพ 4) บทบาทด้านเศรษฐกิจ โดยมีทัศนคติต่อการทำมาหา

กินของชาวบ้านที่ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่ต้องอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก จากที่กล่าวมาจะเห็นบทบาทของพระราชจินดานายกที่สะท้อนบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทยอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2539). *คู่มือการปฏิบัติงานด้านศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- จิรศักดิ์ สีหวัฒน์. (2544). *บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ป่าของจังหวัดนครราชสีมา: ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพสิมมาภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประสพสุข พันธุ์ประยูร. (2535). *บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.
- _____. (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ). (2535). *พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ป่า*. นิตยสารเสขิยธรรม. 9 (2), 18.
- พระมหาสุภา อุทโท. (2541). *บทบาทของพระสงฆ์ไทยใน 2 ทศวรรษหน้า (2541-2560)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 4*, 25. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2557). *นวโกวาท*, พิมพ์ครั้งที่ 83. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุเมธ ทราญแก้ว. (2536). *ปัจจัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ: ศึกษากรณีโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธรรมชะลอวัย: กระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
ในชุมชนยายชา อำเภอสามปран จังหวัดนครปฐม
Dhamma Relieved Aging: The Promotion Process of
the Quality of Elderly Life at Yai-Cha Community in
Sampran District, Nakhon Pathom Province

พระภาคภูมิ สุขิโต (ช้างวัลย์)¹, ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา²,

พระปลัดประพจน์ สุภาโต³

Phrapakphum Sukhito (Changwan)¹, Phuriwat Punyawutpreeda²,

Phrapaladprapoj Supabhāto³

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

Master of Arts Program in Social Development

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College

Corresponding Author, E-mail: pakphum817@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน 2. เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา 3. เพื่อนำเสนอกระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มเฉพาะ และการสังเกตพฤติกรรมกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนยายชา จากนั้น วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า 1. คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนยายชามีชีวิตความเป็นอยู่และสุขภาพจิตดี มีความรู้ความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามสภาพความเป็นจริงที่เป็นอยู่ในเกณฑ์ดี 2. การพัฒนากระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน ด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ กาวนา 4 และอิทธิบาท 4 มาช่วยในการพัฒนา

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้ง 4 ด้าน 3. กระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนยายชา ตามหลักพระพุทธศาสนาพบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนร่วมกันทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม โดยจัดควบคุมกับหลักธรรมและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา องค์ความรู้จากการวิจัย คือ 1. การใช้หลักภavana 4 ในกระบวนการพัฒนาควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้ง 4 ด้าน คือ สุขภาพ สังคม จิตและปัญญา 2. การใช้หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา 3. การเน้นพัฒนาการของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม โดยกลุ่มผู้สูงอายุติดสังคมใช้หลักภavanaครบทั้ง 4 ข้อ กลุ่มผู้สูงอายุติดบ้านใช้หลักภavanaในข้อกาย จิตและปัญญา กลุ่มผู้สูงอายุติดเตียงใช้หลักภavanaข้อกายและจิต

คำสำคัญ: ธรรมชะลอวัย; กระบวนการส่งเสริม; คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this research are as follows: 1) to study the quality of life of the elders in the community; 2) to develop a process for promoting the quality of life of the elders in the community according to Buddhist principles; 3) to present a process for promoting the quality of life of the elders in the community according to Buddhist principles. This is a qualitative research. The data collection is conducted by in-depth interview, focus group discussion, and behavioral observation. These data are analyzed by a content approach and written by a descriptive lecture.

The results of the research are as follows: 1) quality of elderly life in the Yai-Cha Community has a good condition and good-hearted. They have the knowledge, understanding, and realization of the all things according to reality, in a good level; 2) the process of promoting the quality of elderly life of in the community has been adopted by using Buddhist principles such as four Bhāvanās and four Iddhipādas to improve quality of life of elders in all four areas; 3) the process for promoting the quality of elderly life in the community according to Buddhist principles found that the elders in the community cooperate to do activities by participatory action through organizing the activities in conjunction with Buddhist principles and practices. The new body of

knowledge indicates that 1) applying the four Bhāvanās in the developmental processes along with the development of quality of elderly life into four aspects: health, social, mental, and wisdom; 2) applying the four Iddhipādas: Chanda, Viriya, Citta, and Vimamsā; 3) emphasizing on the development of elders in each group: a social-bound or independent group using four Bhāvanās, a home-bound or dependent group using Kāyā, Citta, and Paññā Bhāvanās, and the bed-bound group using Kāyā and Citta Bhāvanās.

Keywords: Dhamma Relieved Aging; Promotion Process; Quality of Elderly Life

บทนำ

เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยในทุก ๆ ด้าน เช่น การนำหลักธรรมมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการสร้างหลักประกันในวัยสูงอายุที่เป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงให้แก่สังคม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561: 70) ผู้สูงอายุถือเป็นบุคคลผู้ทรงคุณค่า ศักยภาพ มีศักดิ์ศรี สมควรดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ จากคำแถลงการณ์นโยบายของคณะรัฐมนตรี โดยนายกรัฐมนตรี (พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา) ได้แถลงนโยบายต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2557 ในการกำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน 11 ด้าน ในนโยบายด้านที่ 3 เรื่องการลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ ในข้อที่ 3.4 กล่าวถึงการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการมีกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อสร้างสรรค์และไม่ก่อภาระต่อสังคมในอนาคต โดยมีการจัดเตรียมระบบการดูแลผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ (คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2557)

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครปฐมที่ได้รับผิดชอบดูแลเกี่ยวกับสวัสดิการและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จึงได้จัดทำแผนผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม (พ.ศ. 2558-2564) โดยมีผู้แทนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจหรือเอกชน และภาควิชาการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนและจัดให้มีการวิพากษ์ เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนใน

จังหวัด อันจะเป็นแผนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง และสามารถเชื่อมโยงกับแผนระดับชาติ ระดับจังหวัด/กลุ่มจังหวัด ระดับท้องถิ่น และระดับชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะส่งผลให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครองสิทธิ เข้าถึงระบบบริการ ระบบการคุ้มครองทางสังคมที่มีประสิทธิภาพได้มาตรฐานอย่างทั่วถึงเสมอภาคและเป็นธรรม โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักสำคัญ โดยมีวิสัยทัศน์ในการจัดทำแผนผู้สูงอายุฯ ว่า “ผู้สูงอายุในจังหวัดนครปฐมมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม” (คณะทำงานจัดทำแผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม, 2558: 1)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมา บทความนี้จึงนำเสนอผลการพัฒนากระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา และกระบวนการในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามหลักพระพุทธศาสนา ในด้านสุขภาพ สังคม จิตใจและปัญญาที่เป็นกระบวนการทำงานที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามหลักพระพุทธศาสนา
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามหลักพระพุทธศาสนา

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้คณะผู้วิจัยขอนำเสนอระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1) งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม การพัฒนากระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามหลักพระพุทธศาสนา

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นผู้สูงอายุในชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม คณะผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกแบบเจาะจง

(Purposive Sampling) โดยคัดเลือกบุคคลหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการรับผิดชอบร่วมในการพัฒนากระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน จำนวน 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1. กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้แทนองค์กรชุมชน 2. กลุ่มผู้สูงอายุ รวมจำนวน 12 คน จากนั้น นำข้อมูลที่ได้มาดำเนินการสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้ร่วมสนทนากลุ่มเป็นกลุ่มเดียวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มนักวิชาการ 2. กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้แทนองค์กรชุมชน 3. กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนขยายชน รวมจำนวน 7 คน

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก นอกจากนี้ ยังใช้การสนทนากลุ่มเฉพาะและการสังเกตพฤติกรรม เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้น นำมาจัดหมวดหมู่และการตรวจสอบข้อมูลอย่างเป็นระบบด้วยการจัดแบ่งประเภทของข้อมูลให้ตรงตามเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้

4) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเอกสารในเบื้องต้น จากนั้น ร่วมประชุมกับกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้แทนองค์กรชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ รวมจำนวน 12 คน เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตกิจกรรมและการสนทนากลุ่มเฉพาะ จากนั้น นำข้อมูลที่ได้มาจัดสนทนากลุ่ม วิเคราะห์สรุปแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครอบครัวต้นแบบ และการสร้างเครือข่ายครอบครัวดีห้า

5) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคสามเส้า (Triangulation) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล คือ การตรวจสอบด้านข้อมูล ด้านผู้วิจัยและด้านทฤษฎี โดยเน้นการตรวจสอบว่า ถ้ามีการใช้ทฤษฎีที่หลากหลายแล้วข้อมูลที่ได้มาเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ หากพบว่า ไม่ จะนำทฤษฎีใดมาปรับใช้ หากได้ข้อค้นพบที่เหมือนกัน แสดงว่า ข้อมูลที่ได้มามีความถูกต้อง หากมีส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์จะตรวจสอบและเก็บข้อมูลเพิ่มเติมด้วยการค้นคว้าจากเอกสารและไปสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง เพื่อยืนยันความถูกต้องและครบถ้วน การจัดหมวดหมู่และการตรวจสอบข้อมูลอาจจะดำเนินการไปพร้อมกันตามหลักพระพุทธศาสนาแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้คณะผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อ ดังนี้

1. สภาพคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนขยายชน ด้านสุขภาพพบว่า สุขภาพของผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีโรคประจำตัวเป็นส่วนมาก จากการสังเกตการณ์ผู้วิจัยได้เห็นถึง

ปัญหาสุขภาพกายและจิตใจของผู้สูงอายุค่อนข้างมาก ด้านจิตใจพบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนส่วนใหญ่มีชีวิตความเป็นอยู่ดี สุขภาพจิตดี ด้านปัญญาพบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนส่วนใหญ่มีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และการหยั่งรู้ความจริงให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง การเข้าใจตามสภาพความเป็นจริงจัดอยู่ในเกณฑ์ดี ด้านสังคมพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสถานภาพค่อนข้างดี มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพอสมควร และยังพบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนขยายชาสามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1. กลุ่มติดสังคม คือ ผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้และสามารถช่วยเหลือคนอื่น 2. กลุ่มติดบ้าน คือ ผู้สูงอายุที่ดูแลตนเองและช่วยเหลือคนอื่นได้บ้าง 3. กลุ่มติดเตียง คือ ผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองไม่ได้และช่วยเหลือคนอื่นไม่ได้

2. การพัฒนากระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนขยายชา อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม ตามหลักพระพุทธศาสนา มีการพัฒนากระบวนการด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาจัดชุดกิจกรรมต่าง ๆ มีความพยายามจะทำให้ครบทุกด้านเพื่อให้ได้ผลแบบองค์รวม ทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์และมีคุณภาพ โดยใช้หลักภาวะ 4 และอิทธิบาท 4 มามีส่วนช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง 4 ด้าน คือ 1. ด้านสุขภาพ (กายภาวะ) เช่น การจัดกิจกรรมการดูแลร่างกาย 2. ด้านสังคม (ศีลภาวะ) เช่น การจัดกิจกรรมการร่วมสนทนาพบปะพูดคุย 3. ด้านจิตใจ (จิตภาวะ) เช่น การทำกิจกรรมบรรยายธรรม และ 4. ด้านปัญญา (ปัญญาภาวะ) เช่น การจัดกิจกรรมการอบรมในหัวข้อผู้สูงวัยในยุคนิวอร์มอล (New Normal) ซึ่งข้อมูลสำคัญที่ผู้สูงอายุกล่าวถึงกิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ก็คือ การเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ช่วยในการใช้ชีวิตในทางชอบธรรมตามหลักคุณธรรมและศีลธรรม การสร้างความรับผิดชอบและการทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

3. การนำเสนอกระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนขยายชา อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม ตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนมีการร่วมกันทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของทุกฝ่ายทั้งชุมชน คือ องค์การภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจหรือเอกชน และภาควิชาการ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ชมรมผู้สูงอายุ วัด โดยมีขั้นตอนการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการจัดกิจกรรมหลักบูรณาการเข้ากับหลักธรรมและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา โดยคำนึงถึงเงื่อนไขปัจจัย คือ ความต้องการของผู้สูงอายุ และการสนองความต้องการของผู้สูงอายุทั้ง 4 ด้าน ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การกำหนดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนขยายชา ตามหลักพระพุทธศาสนา ตามหลักภาวะ

4 และอิทธิบาท 4 ให้เข้ามามีส่วนช่วยในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ เพื่อให้ เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการนำเสนอกระบวนการในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตใน ชุมชนขยายชา

ผลที่ได้จากการศึกษาเรื่องนี้ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง สามารถดูแลตนเองได้อย่างถูกต้องวิธี รู้ทันอาการเจ็บป่วย มีสังคมที่กว้างขึ้น ได้แลกเปลี่ยนความคิด แบ่งปันความสุข ระบายความทุกข์หรือความตึงเครียดกับเพื่อน เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักใช้เวลาอยู่ในบ้านตลอดทั้งวัน ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายในหลาย ๆ ด้านของผู้สูงอายุ การพูดคุยสนทนาจึงมีความสำคัญอย่างมาก เพราะจะช่วยทำให้มีสุขภาพจิตที่ดี มีสติปัญญา ความเชื่อความรู้สึกรักนึกคิด และการเข้าใจชีวิตอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงและใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้คณะวิจัยขอนำเสนอการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อ ดังนี้

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนขยายชา จากผลการวิจัยจะเห็นถึงมาตรฐานคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนขยายชาที่ยังไม่สมบูรณ์ขาดการดูแลอย่างต่อเนื่อง จึงควรปรับปรุงแก้ไขให้มีมาตรฐานชีวิตที่ดีขึ้นในเรื่องที่อยู่อาศัย อันประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสบายที่เอื้อต่อการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุทุกกลุ่มอย่างถูกสุขลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม ติดบ้าน และติดเตียง ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาสุขภาพจิตใจและความเป็นอยู่ที่ดีงาม ทั้งส่วนตัวและครอบครัวของผู้พักอาศัย ตลอดจนการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำ ประเด็นนี้สอดคล้องงานวิจัยของสมโภช รติโอฬาร (2556) ได้ทำการศึกษารื่องการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพผู้สูงอายุ มีความเห็นว่า ในระยะนี้ประเทศไทยเข้าสู่ช่วงที่เรียกว่า ประชากรผู้สูงอายุ ขณะเดียวกันการเติบโตของเมืองก็อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่าน จึงทำให้การดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของเมืองต้องคำนึงถึงสภาวะสุขภาพผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถนำมาเปรียบเทียบกับการศึกษาของจันทนา สารแสง (2561) ในเรื่องคุณภาพชีวิตและพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ตำบลทุ่งข้าวพวง อำเภอเขียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ที่ศึกษาประเด็นการจัดสภาพสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสะดวกสบายมากขึ้น และมีสุขภาพดีหรือมีความสุขในบ้านปลายของชีวิต รวมถึงงานวิจัยของละออม สร้อยแสง และคณะ (2557) เรื่องการศึกษาแนวทางการป้องกันการหกล้มในผู้สูงอายุ

ชุมชนมิตรภาพพัฒนา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า แนวทางการการป้องกันการหกล้มที่สำคัญ คือ การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมภายในและรอบบ้าน การส่งเสริมการออกกำลังกายให้ผู้สูงอายุ ทั้งนี้ เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในชุมชนขยายชาตามหลักพระพุทธศาสนาพบว่า ปัญหาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นในชุมชนยังไม่ได้ได้รับการปรับปรุงแก้ไขอย่างจริงจัง เมื่อผู้ดูแลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุยังไม่ชัดเจน ทั้งที่การดำเนินการเรื่องผู้สูงอายุในชุมชนขยายชาได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบแล้ว ซึ่งจากการสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่า ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองท้องถิ่น ประเด็นนี้งานวิจัยของพระกองสี ญาณธโร (พรมโพธิ์) (2560) เรื่อง*ศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตตามหลักภาวนา 4 ในพระพุทธศาสนา* ได้สะท้อนให้ผลของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุว่า มีความสำคัญมาก เพราะเป็นการช่วยให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งในพฤติกรรมของผู้สูงอายุ ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์สำหรับการทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมของผู้สูงอายุที่เหมาะสม อันจะส่งผลให้สุขภาพของประชาชนและอายุขัย รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุที่จะช่วยลดการพึ่งพาและเพิ่มคุณค่าให้กับผู้สูงอายุ นอกจากนี้ ในงานวิจัยของพระครูถาวรสิทธิการ (สรศักดิ์ ฐานโกโร) (2561) เรื่อง*การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่* งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ปัจจัยภายนอกที่เป็นปัญหา คือ การเปลี่ยนแปลงของสภาพบ้านเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น การย้ายถิ่นฐานภูมิลำเนา การเติบโตของชุมชนอย่างก้าวกระโดด อย่างไรก็ตาม หากมองด้านปัจจัยภายใน ประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระธนพล กนตสีโล (เรือนเพ็ชร) และคณะ (2561) เรื่อง*การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเทพกระษัตรี อำเภอด่านซ้าย จังหวัดภูเก็ต* ที่พบว่า การดำเนินชีวิตตามหลักภาวนา 4 ในพระพุทธศาสนาส่งผลให้ผู้สูงอายุมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ที่ดีขึ้น รวมถึงผู้สูงอายุในชุมชนขยายชาที่พบว่า ผู้สูงอายุที่ดำเนินกิจกรรมผ่านหลักภาวนา 4 มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งด้านปัญญา คือ ความรู้ความเข้าใจชีวิตและโลกอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง อันส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในด้านร่างกายอยู่ในระดับดี ด้านจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อนำเสนอกระบวนการในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนขยายชาตามหลักพระพุทธศาสนาพบว่า ผู้สูงอายุจัดเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มผู้สูงอายุที่ติดสังคม กลุ่มผู้สูงอายุติดบ้าน และสุดท้าย คือ ผู้สูงอายุติดเตียง ซึ่งสอดคล้องกับงานของศิริพันธ์ ถาวรทวิวงศ์ (2543) ที่กล่าวว่า ควรมีการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสังคมผู้สูงอายุ โดยการดูแลและเอาใจใส่อย่างดีจากบุตรหลาน บุคคลรอบข้าง รวมถึงผู้นำชุมชนที่ต้องเห็นความสำคัญของประชากรผู้สูงอายุมากขึ้น ทุกฝ่ายควรมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุในอนาคต แม้ว่าผู้สูงอายุจะมีร่างกายหรือเรี่ยวแรงที่ทอดล่อยไปก็ตาม แต่สิ่งที่ควรให้ความสำคัญ คือ สภาพจิตใจ และการดำรงชีวิตในแบบของตัวเองตามความเคยชิน หากพัฒนาได้จริงจะสร้างความสุขให้ผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก ประเด็นนี้สอดคล้องกับ ถวิลวดี บุรีกุล (2548) ที่อธิบายว่า การมีส่วนร่วมมีความหมายหลายมิติ เช่น การมีส่วนช่วยเหลือโดยสมัครใจของประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งในโครงการสาธารณะต่าง ๆ ที่คาดว่า จะส่งผลต่อการพัฒนาชาติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิภา พร สิทธิศาสตร์ และสุชาดา สนวนุ่ม (2550) เรื่อง *พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชนเขตความรับผิดชอบของสถานีอนามัยบ้านเสาหิน ตำบลวัดพริก อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก* ซึ่งจากผลการวิจัยทั้งเอกสาร การสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์พบว่า ปัญหาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นในชุมชนยังไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขอย่างจริงจัง แต่ไม่ได้หวังว่า จะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการหรือวิจารณ์เนื้อหาของโครงการ การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น การปลูกฝัง อบรมและฝึกปฏิบัติการให้เห็นตัวอย่างที่ชวนให้ประทับใจ ปัจจัยเหล่านี้ค่อย ๆ ไหม้แนวจิตใจของบุคคลให้เกิดจิตสำนึกที่ถูกต้อง และการสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวมให้เกิดขึ้น จำเป็นที่สถาบันทางสังคมต้องร่วมมือกันดำเนินการอย่างเป็นระบบ และร่วมดำเนินงานในการอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุมากขึ้น

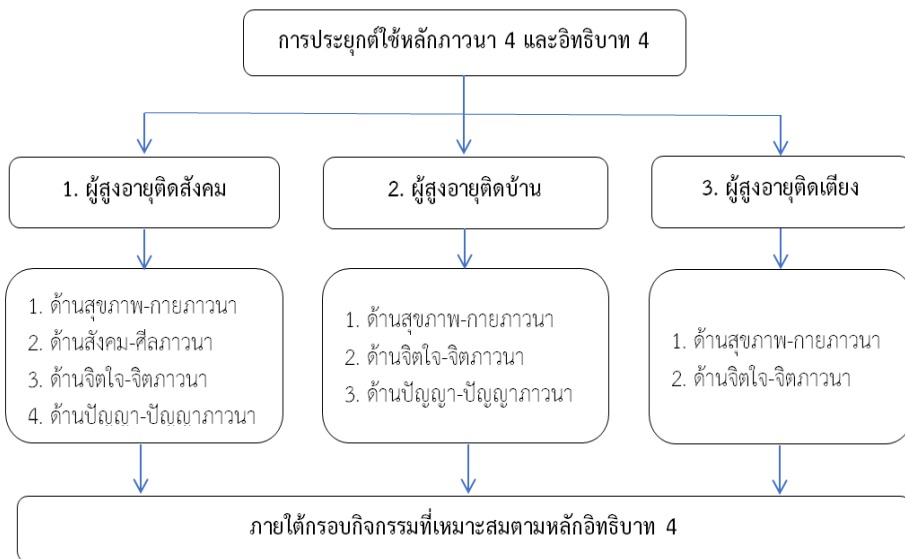
องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นกระบวนการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา โดยสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ ดังนี้

ประการแรก การใช้หลักท้าวนา 4 มาวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้ง 4 ด้าน คือ สุขภาพ สังคม จิตและปัญญา ซึ่งสามารถสังเคราะห์ได้ ดังนี้ 1. ด้านสุขภาพสังเคราะห์เข้ากับข้อกายท้าวนา 2. ด้านสังคมสังเคราะห์เข้ากับข้อศีลท้าวนา 3. ด้านจิตใจสังเคราะห์เข้ากับข้อจิตท้าวนา 4. ด้านปัญญาสังเคราะห์เข้ากับข้อปัญญาท้าวนา

ประการที่สอง การใช้หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ 1. ฉันทะ คือ การปลุกความพึงพอใจในการรักษาดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ 2. วิริยะ คือ การมีความอดทนในการออกกำลังกาย 3. จิตตะ คือ การสร้างพัฒนาการด้านจิตใจ 4. วิมังสา คือ การคิดใคร่ครวญปรับตัวให้ทันยุคสมัย การพัฒนาทั้งหมดต้องเลือกทำกิจกรรมที่เหมาะสมโดยใช้หลักภavana 4 มาเป็นสื่อกลางในการทำกิจกรรมจึงจะเป็นกระบวนการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่สมบูรณ์มากขึ้น

ประการที่สาม การเน้นพัฒนาการของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม โดยกลุ่มแรก คือ ผู้สูงอายุติดสังคมใช้หลักภavanaครบทั้ง 4 ข้อ เพราะต้องดำเนินชีวิตกับสังคมภายนอกเป็นหลัก กลุ่มที่สอง คือ ผู้สูงอายุติดบ้าน จะใช้หลักภavanaในข้อกาย จิตและปัญญา เพราะใช้ชีวิตอยู่กับบ้านเป็นส่วนใหญ่ การใช้ชีวิตในสังคมภายนอกเริ่มลดน้อยลง ส่วนกลุ่มที่สาม คือ ผู้สูงอายุติดเตียง จะใช้หลักภavanaข้อกายและจิต เพราะเน้นการฟื้นฟูสุขภาพกายและรักษาสุขภาพใจให้สมบูรณ์ ดังปรากฏในตารางดังนี้

ตาราง 1 กระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนยายชาตามหลักพระพุทธศาสนา

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้สามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้ การนำเสนอกระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนยายชาตามหลักพระพุทธศาสนา จากการศึกษาสภาพข้อมูลทั้งเอกสารสัมภาษณ์ สังเกตการณ์จึงเห็นปัญหาค่อนข้าง

ชัดเจนว่า ในปัจจุบันชุมชนยายชากำลังจะเข้าสู่ชุมชนผู้สูงอายุมากขึ้น ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ต้องการการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากบุตรหลานหรือคนในครอบครัว จึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ รวมถึงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการดำเนินงานในการอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ โดยใช้หลักธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผ่านกิจกรรมที่กระทำควบคู่ ทั้งตัวผู้สูงอายุเองและครอบครัว ซึ่งมีส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การดำเนินชีวิตตามหลักภavana 4 ในพระพุทธศาสนา ส่งผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมากช่วยให้ผู้สูงอายุเข้าใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตร่วมกับคนในครอบครัวและทุกคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี จึงถือได้ว่า กระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนธรรมชะลอวัยนั้นได้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

(2557). *แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิชย์.

คณะทำงานจัดทำแผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม. (2558). *แผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม (พ.ศ.2558-2564)*. นครปฐม: คณะทำงานจัดทำแผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม.

จันทนา สารแสง. (2561). *คุณภาพชีวิตและพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ตำบลทุ่งข้าวพวง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธรรณสุขศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *การมีส่วนร่วม: แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

พระกองสี ญาณธโร (พรหมโพธิ์). (2560). *ศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตตามหลักภavana 4 ในพระพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูถาวรสิทธิการ (สรศักดิ์ ฐานกโร). (2561). *การประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระธนพล กนต์สีโล (เรือนเพ็ชร) และคณะ. (2561). การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเทพกระษัตรี อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 5 (3), 943-954.
- ละออม สร้อยแสง และคณะ. (2557). การศึกษาแนวทางการป้องกันการหกล้มในผู้สูงอายุ ชุมชนมิตรภาพพัฒนา. *วารสารพยาบาลทหารบก*. 15 (1), 122-129.
- วิภาพร สิทธิศาสตร์ และสุชาดา สนวนุ่ม. (2550). พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชนเขตความรับผิดชอบของสถานีอนามัยบ้านเสาหิน ตำบลวัดพริก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. รายงานการวิจัย. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธชินราช สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.
- ศิริพันธ์ ถาวรทวิวงศ์. (2543). *ประชากรศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 41. กรุงเทพมหานคร: พลิธัมม.
- สมโภช รัตโธพาร. (31 มีนาคม 2556). *การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพผู้สูงอายุ*. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2564, จาก https://www.stou.ac.th/schools/shs/booklet/book56_2/pbhealth.htm

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลเมืองกาย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

Conservation Tourism Management of Muang Kai Sub-district, Mae Taeng District, Chiang Mai Province

พระมหาธิวากร ขัตติยะ¹, ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์²
Phramaha Thiwakorn Khuttiya¹, Tipaporn Yesuwan²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus
Corresponding Author, E-mail: birddy43@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตำบลเมืองกาย 2) เพื่อส่งเสริมการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลเมืองกาย และ 3) เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวตำบลเมืองกาย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ประกอบการและประชากรจำนวน 15 คน และการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มแล้วนำมาสรุปเป็นประเด็น

ผลการวิจัย พบว่า 1. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตำบลเมืองกาย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรป่าไม้ แม่น้ำลำธาร มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม และการแสดงพื้นบ้านของชุมชนชาติพันธุ์ แหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนเงาะและไร่ชาลุงเดช ที่มีรูปแบบต่างกัน แต่ศักยภาพในการจัดการเหมือนกัน แหล่งท่องเที่ยวทั้งสองได้รับการสนับสนุนจากโครงการหลวงและได้นำองค์ความรู้ส่งต่อให้ชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีอาชีพและรายได้ดูแลครอบครัว เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน 2. การส่งเสริมและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลเมืองกาย ประกอบด้วย 6 ประเด็น ดังนี้ 1) รูปแบบการจัดการ 2) การส่งเสริมการดูแลรักษา 3) การจัดการ 4) วิธีการจัดการด้านการปรับปรุง 5) การจัดการด้านกฎระเบียบ 6) การประชาสัมพันธ์

และ 3. การเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวพบว่า 1) การใช้สื่อออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์เครือข่าย 2) การใช้กิจกรรมในการสร้างเครือข่ายภายในชุมชน 3) การสร้างเส้นทางท่องเที่ยว 4) การเชื่อมความสัมพันธ์กับเครือข่าย 5) วิธีการดูแลรักษาและอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืนต่อไป องค์ความรู้จากการวิจัยคือ การจัดการการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวตำบลเมืองเก่า เป็นการสร้างเครือข่ายการรับรู้ อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม รักษาทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นฐานทรัพยากรชุมชนโดยไม่ขัดต่อจริตและวิถีชีวิตของคนในชุมชน นอกจากนั้น ยังสร้างรายได้ อาชีพนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ชุมชน

คำสำคัญ: การจัดการ; แหล่งท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

Abstract

This research has the three objectives: 1) to study the tourist attraction potential of Muang Kai Sub-district; 2) to promote the management of conservative tourist attractions of Muang Kai Sub-district; and 3) to enhance the tourist networks of Muang Kai Sub-district, Mae Taeng District, Chiang Mai Province. It is the qualitative research having collected data by in-depth interview with fifteen people, namely the local administrators, entrepreneurs, and the local people and additionally by focus group discussion of ten people. The qualitative data from in-depth interview and focus group discussion are conducted by the content analysis and then summarize into issue topics.

The results of research are found that: 1) potential of the tourist attractions in Muang Kai Sub-district is an eco-tourist attraction which is naturally beautiful, rich of the forest resources, rivers, and streams. They are unique identities having related to the way of life, traditional culture, and folk performances of the ethnic community. The tourist attractions of Doi Mon Ngoh and Uncle Dej's tea farm even are different in forms, but they are the same in potential management. Both are supported by the Royal Project and forward knowledge to the villagers causing them to rely on career and earn income to take care of their families and run

a circular economy in the community. 2) The promotion and management of the Muang Kai Sub-district preservative tourism consists of six issues: (1) management model; (2) promotion and maintenance; (3) management; (4) the way to improve management; (5) regulatory management; and (6) public relations. 3) Enhancing the tourist network is found that: (1) online media usage to promote the network; (2) using activities to build up the community networks; (3) constructing tourist routes; (4) connecting with the network; (5) the way of maintenance and joining the cooperation from all sectors, both public and private, having community to take part in taking care of sustainability natural resources. The body of knowledge of research indicates that tourist site conservative management in Muang Kai Sub-district is the creation of an awareness network, preserved cultural traditions, maintain natural resources on the basis of community resources without opposition and the way of life of the people in the community. It also generates income, occupation leading to the development of the quality of life for the community.

Keywords: Management; Tourist Attractions; Ecotourism

บทนำ

การท่องเที่ยวไทยมีการพัฒนาและเติบโตอย่างต่อเนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เพิ่มขึ้น การขยายตัวของรายได้จากการท่องเที่ยว การมีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวอยู่ในอันดับที่ดีขึ้น และการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมติดอันดับต้น ๆ ของโลก อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยยังประสบปัญหาด้านความยั่งยืนของทรัพยากรท่องเที่ยว ปัญหาภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัย ความสะอาดถูกสุขอนามัยของแหล่งท่องเที่ยว คุณภาพมาตรฐานการให้บริการของธุรกิจท่องเที่ยว และการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว ดังนั้น การกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในระยะต่อไป จึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของศักยภาพและโอกาสของประเทศไทยควบคู่กับการแก้ไขปัญหาพื้นฐาน เพื่อรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันของ

ประเทศในตลาดโลก โดยมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนา รักษา ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560: 24)

จากประเด็นดังกล่าว การท่องเที่ยวจึงต้องมีการบริหารและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) เพื่อเป็นกรอบแนวทางการพัฒนาในระยะ 5 ปีถัดไป ประกอบกับประเทศไทยอยู่ในช่วงเวลาแห่งการปฏิรูปให้ก้าวไปสู่การเป็นประเทศที่มีความมั่นคงและยั่งยืน โดยประชาชนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูปให้สอดคล้องตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2560) โดยแผนพัฒนาดังกล่าวได้จัดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทยให้มีทิศทางการพัฒนาที่สมดุลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สังคมไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ชุมชนมีความเข้มแข็งทุกภาคส่วน มีจิตสำนึกในการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรมในแผนปฏิบัติราชการที่ส่งเสริมให้มีการนำทุนทางวัฒนธรรมของประเทศมาสร้างคุณค่าทางสังคมและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

ในด้านยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู รักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ศิลปวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการเกื้อกูล หนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน โดยรักษาสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ศิลปกรรมโบราณคดี เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและใช้ผังเมืองเป็นกลไกประสานการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองให้เกิดความน่าอยู่ สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ได้จัดทำแผนพัฒนาจังหวัด โดยแบ่งเป็น 6 ยุทธศาสตร์ (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด, ม.ป.ป.) ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ได้กำหนดด้านการท่องเที่ยว การส่งเสริม และการพัฒนาการท่องเที่ยวและบริการสุขภาพเชื่อมโยงชุมชนและท้องถิ่น มีกลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยว คือ 1) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพบุคลากรและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวและบริการสุขภาพ 2) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและบริการสุขภาพ 3) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนและท้องถิ่นเชื่อมโยงสู่ระดับสากล 4) เพื่อส่งเสริมและเชื่อมโยงการประชาสัมพันธ์ และการตลาดทางการท่องเที่ยวและบริการ

สุขภาพ เพื่อให้ได้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง

ปัจจุบันจังหวัดเชียงใหม่มีแหล่งท่องเที่ยวเกิดขึ้นมากมาย ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากกระแสนิยมและระบบนายทุน มีส่วนน้อยที่เกิดจากความต้องการและการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยแท้ การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่จึงประสบทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว และยังมีพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนอีกมากมายที่มีบริบทเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม แต่ยังขาดการจัดการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเป็นระบบ เช่น พื้นที่ชุมชนตำบลเมืองเก่า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ มีต้นน้ำลำธาร เป็นป่าบนภูเขา และยังมีจุดแข็งและจุดเด่นด้านประเพณี วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม มีสภาพภูมิศาสตร์เป็นป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีระบบธรรมชาติที่สวยงามและมีกลุ่มคนหลายชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในชุมชน มีการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สวยงาม ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สวยงามที่สุด อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวธรรมชาติ ซึ่งอาจทำให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในหลายกรณีพบว่า การท่องเที่ยวธรรมชาติได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การทิ้งขยะมูลฝอย การสร้างมลพิษจากธุรกิจการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นจากโรงแรม ร้านอาหาร แม้กระทั่งการทำลายสิ่งแวดล้อมด้วยน้ำมือของนักท่องเที่ยวที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ (นันทรัตน์ ทองมีเพชร, 2553: 1-2)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลเมืองเก่า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการ การควบคุมดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยว ระบบการป้องกันมิให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เกินขีดความสามารถที่สภาพแวดล้อมจะรองรับได้ และหากแหล่งท่องเที่ยวตำบลเมืองเก่าได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างถูกต้อง อาจเป็นฐานรายได้ที่สำคัญของชุมชนที่สามารถสร้างเศรษฐกิจให้กับชุมชนและประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นการจัดการชุมชนท้องถิ่นให้สามารถพึ่งพาตนเอง โดยอยู่บนพื้นฐานความคิด ความเชื่อ โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนา เพื่อเป็นแบบอย่างแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของตำบลเมืองเก่า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อส่งเสริมการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลเมืองกาย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของตำบลเมืองกาย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือ ตำบลเมืองกาย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไปจำนวน 15 คน ประกอบด้วยผู้ประกอบการ ประชากรในชุมชนและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 10 คน โดยการจัดสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชน หัวหน้าศูนย์โครงการหลวงม่อนเงาะและผู้แทนชุมชน โดยนำข้อมูลที่ได้ทั้งสองกลุ่มมาวิเคราะห์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ข้อมูลทางด้านเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ค้นคว้าและข้อมูลโดยการรวบรวมเอกสาร ข้อมูลจากหนังสือ งานวิจัย ข้อมูลจากส่วนราชการ วารสารวิชาการและจากตำราต่าง ๆ

2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ประกอบด้วยผู้ประกอบการและประชากรชุมชนในตำบลเมืองกาย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 15 คน

3) แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยดำเนินการสนทนากลุ่มระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเรื่องการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลเมืองกาย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยผู้บริหารท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้านและผู้แทนชุมชน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์เชิงลึกมีขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1) ขอนหนังสือจากหลักสูตรฯ เพื่อขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการวิจัย 2) นำหนังสือจากหลักสูตรฯ ส่งไปยังผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน พร้อมทั้งแนบบแบบคำถามในการสัมภาษณ์เพื่อความเข้าใจและใช้เป็นข้อมูลเตรียมความพร้อมในการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้นัดวัน เวลา

และสถานที่ในการสัมภาษณ์ 3) สัมภาษณ์ตามกำหนดการและสถานที่ที่นัดหมายไว้โดยมีการบันทึกภาพ เสียงและจดบันทึกข้อมูลตามประเด็นคำถามที่ได้สัมภาษณ์

2. การสนทนากลุ่ม โดยดำเนินการสนทนาระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยสนทนาแบบเจาะประเด็นด้วยการเชิญผู้ร่วมสนทนารวมเป็นกลุ่มซึ่งได้เลือกแบบเจาะจงแล้ว เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนะได้อย่างกว้างขวางในประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการแล้วพยายามหาข้อสรุปเพื่อหารูปแบบโครงสร้างแนวคิดใหม่

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการจดบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ รวมถึงภาพถ่าย ทำการจัดระบบหมวดหมู่เพื่อสรุปประเด็นเกี่ยวกับการส่งเสริมและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในบริบทชุมชนตำบลเมืองเก่า โดยมีวิธีการ ดังนี้

1) กระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าจากเอกสาร โดยวิเคราะห์ตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ อันได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลักที่พบในข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้น นำประเด็นหลักมาพิจารณาแบ่งแยกเป็นประเด็นย่อยและหัวข้อย่อย อันเป็นกระบวนการวิเคราะห์ที่เริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ

2) กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม โดยถอดข้อความจากการบันทึกข้อมูลและการสังเกตปฏิบัติการผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากนั้น ได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาแล้วนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมอ้างอิงคำพูดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของตำบลเมืองเก่าพบว่า ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของตำบลเมืองเก่ามีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตประเพณีวัฒนธรรม โดยเฉพาะดอยม่อนเงาะและไร่ชาลุงเดชได้รับการสนับสนุนจากโครงการหลวงที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านอาชีพให้แก่ชุมชน ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนเงาะและไร่ชาลุงเดชจึงเกิดจากการร่วมมือของภาครัฐและชุมชนที่ร่วมกันบริหารจัดการ ปัจจุบันเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ มีความสวยงามตามธรรมชาติ ทรัพยากรป่าไม้และแม่น้ำลำธารมีความอุดมสมบูรณ์ เริ่มเป็นที่รู้จักของ

นักท่องเที่ยวมากขึ้น นอกจากความสวยงามตามธรรมชาติแล้ว เจ้าหน้าที่ได้กำกับดูแลรักษาพื้นที่ป่าร่วมกับชุมชน เพื่อไม่ให้เกิดการบุกรุกป่าไม้หรือทำลายความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ และยังเป็นที่ตั้งศูนย์ของโครงการหลวงดอยม่อนเงาะเพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนสร้างอาชีพ โดยการปลูกพืชผัก ผลไม้นานาชนิดตามความต้องการของตลาด ทำให้เศรษฐกิจหมุนเวียนภายในชุมชนและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน สามารถพึ่งพาตนเองได้

สถานที่ท่องเที่ยวทั้งสองที่กล่าวมาได้รับความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองกาย และโครงการหลวงดอยม่อนเงาะเป็นอย่างดี นอกจากนี้ ชุมชนบ้านม่อนเงาะได้ร่วมกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแหล่งด้วยการบริการและอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว ดังนี้ 1) การสร้างพื้นที่จุดชมวิว 2) การบริการที่พักอาศัยแก่นักท่องเที่ยว 3) การรับและส่งนักท่องเที่ยว 4) การรักษาความปลอดภัย 5) การให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว 6) การอำนวยความสะดวกด้านอื่น ๆ 7) การสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยว และ 8) การเสริมสร้างอาชีพ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อส่งเสริมการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลเมืองกายพบว่า 1. การส่งเสริมการจัดการแหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนเงาะ ซึ่งเป็นสถานที่ที่อยู่ในความดูแลของเขตป่าสงวนแห่งชาติ จึงมีรูปแบบการส่งเสริมและการจัดการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติป่าสงวนและคุ้มครองผืนป่า ดังนั้น จึงมีข้อจำกัดในการส่งเสริมและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนเงาะ หากจะต้องส่งเสริมและจัดการต้องให้เป็นไปตามขั้นตอนอย่างมีระบบแบบแผน มีการปรึกษาหารือกันระหว่างภาครัฐกับประชาชน ขณะที่ไร่ชาลุงเดชเป็นสถานที่ส่วนบุคคลมีรูปแบบการส่งเสริมและการบริหารจัดการด้วยตนเองอยู่ในความดูแลของโครงการหลวงดอยม่อนเงาะ โดยมีโครงการหลวงเป็นผู้ให้คำแนะนำด้านเกษตรกรรม โดยนำผลิตภัณฑ์ได้ไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ส่งภายในประเทศ และมีการจัดสรรปันส่วนรายได้ให้กับชุมชน โดยการนำชาวบ้านเข้ามาประกอบอาชีพ เก็บใบชา ผักผลไม้จนทำให้ชาวบ้านในมีอาชีพและมีรายได้สามารถเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้

2. การส่งเสริมในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว การสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมเพื่ออนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม จัดให้มีการประชุม อบรมเพื่อหาผลกระทบต่องสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นในชุมชน มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับผลกระทบต่องสิ่งแวดล้อม โดยการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ จัดอบรมมัคคุเทศก์เยาวชนเพื่อให้เรียนรู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน

3. การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ดอยม่อนเงาะ แหล่งท่องเที่ยวไร่ชาลุงเดชร่วมกับชุมชนให้มีความต้องการในการ พัฒนาการท่องเที่ยว จึงได้จัดทำกระบวนการสร้างองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวแก่กลุ่ม ตัวแทนชุมชน โดยตั้งคณะกรรมการขึ้นมาบริหารจัดการดูแล ซึ่งคณะกรรมการการ ท่องเที่ยวมีทั้งคนในชุมชนภายในตำบลเมืองกาย จังหวัดเชียงใหม่ และหน่วยงานที่ให้ การสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

4. วิธีการจัดการด้านการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทั้งสองแห่ง มีวิธีการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว โดยคนในชุมชนร่วมกันวางแผนงานด้านการปรับปรุง แหล่งท่องเที่ยว เช่น การคมนาคมขนส่ง การบริการนักท่องเที่ยว การปรับปรุงภูมิทัศน์ บริเวณโดยรอบ อาทิ ด้านการสัญจรทั้งไปและกลับ ทั้งถนนหลัก ถนนสายรอง และ ป้ายบอกชื่อสถานที่ การจัดที่พัก สถานที่ประกอบอาหารให้เป็นสัดส่วน ห้องสุขามี ความสะอาดและถูกสุขลักษณะ โดยเฉพาะการแยกขยะ การสร้างบ่อน้ำทิ้ง รวมถึงการ จัดอุปกรณ์อำนวยความสะดวกที่ใช้งานได้อย่างเหมาะสม

5. การจัดการด้านกฎระเบียบแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทั้งสองมีการ จัดการด้านกฎระเบียบอย่างเข้มงวด โดยภาครัฐ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลเมือง กายและดอยม่อนเงาะ ตลอดจนผู้นำชุมชนได้ประชุมมีมติร่วมกันให้มีการออก กฎระเบียบที่นักท่องเที่ยวจะต้องปฏิบัติตาม ตลอดจนสถานที่ในชุมชนที่มีผลกระทบ ต่อการมาเที่ยวของนักท่องเที่ยว เช่น การช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด ไม่ทำลายสิ่ง สาธารณประโยชน์ ไม่ส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่นในยามวิกาล ห้ามเล่นการพนัน

6. การประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยวตำบลเมืองกายได้ประชาสัมพันธ์ผ่าน โซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ยูทูบ (YouTube) และ เว็บไซต์ (Website) ต่าง ๆ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของ ตำบลเมืองกายพบว่า การสร้างเครือข่ายของแหล่งท่องเที่ยวถือเป็นสิ่งสำคัญต่อการ พัฒนาธุรกิจให้แก่ผู้ประกอบการที่จะต้องหาวิธีในการสร้างเครือข่ายเพื่อเป็นการ ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จัก จากการศึกษา พบว่า การสร้างเครือข่ายของแหล่ง ท่องเที่ยวตำบลเมืองกายมีดังต่อไปนี้

1. การใช้สื่อในการสร้างเครือข่ายของแหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนเงาะและไร่ชา ลุงเดช จะมีเจ้าหน้าที่ พนักงานใช้สื่อออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว

2. การใช้กิจกรรมในการสร้างเครือข่ายภายในชุมชน แหล่งท่องเที่ยวแต่ละ พื้นที่จะทำกิจกรรมร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวกับชาวบ้าน โดยการนำ

ประเพณีวัฒนธรรม เช่น การจัดกิจกรรมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์มูเซอ ซึ่งเป็นกิจกรรมความเชื่อทางศาสนาและการแสดงของชนเผ่า เป็นต้น

3. การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตำบลเมืองกาย โดยพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแต่ละจุดให้กว้างขึ้น เนื่องจากการคมนาคมจะมีความลำบากในช่วงฤดูฝน ดังนั้น เพื่อเป็นการสร้างความปลอดภัยและความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือน แหล่งท่องเที่ยวจึงได้จัดทำป้ายเตือนและป้ายบอกระยะทางของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละจุด

4. การเชื่อมความสัมพันธ์เชื่อมโยงเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผู้ประกอบการในแต่ละแห่งของตำบลเมืองกายได้สร้างแผนที่แหล่งท่องเที่ยวภายในตำบล จัดทำป้ายสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์เชื่อมโยงเครือข่ายภายในตำบลและตำบลใกล้เคียง เช่น การซื้อขายผลผลิต การขนส่งและแลกเปลี่ยนสินค้า เพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ประกอบการกับชุมชน และใช้สื่อออนไลน์เพื่อแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ

5. วิธีการดูแลในการสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แหล่งท่องเที่ยวจะยั่งยืนได้ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะคนในพื้นที่ต้องเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการสร้างกฎระเบียบอย่างเคร่งครัดให้กับนักท่องเที่ยว นายทุน ชุมชน เพื่อร่วมกันอนุรักษ์และรักษาระบบนิเวศทางธรรมชาติ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม รักษาความสะอาด เพื่อเป็นการเสริมสร้างแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

6. วิธีการรักษาในการสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การรักษาเครือข่ายเป็นสิ่งสำคัญต่อผู้ประกอบการที่จำเป็นต้องหาวิธีในการสร้างเครือข่ายที่หลากหลายรูปแบบเพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายที่ภาครัฐและเอกชน โดยที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาก่อให้เกิดพลังสามัคคีที่มั่นคงแข็งแรงมากขึ้น และเป็นการป้องกันไม่ให้นายทุนเข้ามาทำลายทรัพยากรธรรมชาติด้วยการบริหารจัดการแบบผูกขาดภายในตำบลเมืองกาย ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและบริหารจัดการด้วยตนเอง

อภิปรายผล

ผู้วิจัยขออภิปรายตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตำบลเมืองกาย ประกอบไปด้วย 1) แหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนเงาะ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในความดูแลของโครงการหลวง และ 2) ไร่ชาลู่เดช เป็นแหล่งท่องเที่ยว

ส่วนบุคคล ถึงแม้สถานที่ท่องเที่ยว 2 แห่งนี้จะมีรูปแบบที่ต่างกัน แต่ในด้านศักยภาพการบริหารจัดการพบว่า ไม่แตกต่างกัน แหล่งท่องเที่ยวม่อนเงาะและไร่ชาลุงเดช ได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้ทางด้านวิชาการการเกษตรทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติจากโครงการหลวง แหล่งท่องเที่ยวมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ ภูเขาและประเพณีวัฒนธรรมเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ตลอดจนชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอดิเทพ ครุฑธามาศ (2562) เรื่องศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยพบว่า จุดแข็งคือ สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนมีความโดดเด่น มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สวยงามและอุดมสมบูรณ์ มีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลาย คนในชุมชนมีความเข้มแข็ง ทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณวิมล ภู่นาค (2558) ที่พบว่า ชุมชนมีการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมด้านสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสัญญา สะสอง (2563) เรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ หมู่บ้านแพมบก อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนที่พบว่า ชุมชนมีแผนปฏิบัติการร่วมกันในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยง 3 ชุมชน มีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชื่อมโยงกันทั้ง 3 ชุมชน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ได้มีความแตกต่างกับงานวิจัยของสุธิ เสริฐศรี (2557) ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ที่พบว่า กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวและกิจกรรมที่เหมาะสม เป็นเรื่องของขีดความสามารถในการรองรับพื้นที่ และการส่งเสริมให้ชุมชนคลองโคนเป็นศูนย์การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมท่องเที่ยวและกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยการจัดกิจกรรมปลูกป่าชายเลน กิจกรรมนั่งเรือชมวิถีชีวิตริมน้ำ กิจกรรมพายเรือคายัคและกิจกรรมอย่างอื่น

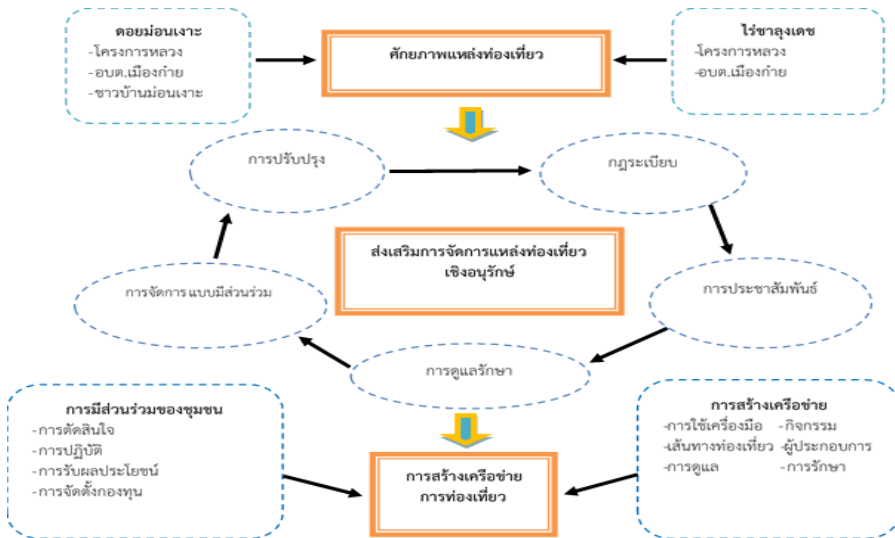
2. การส่งเสริมและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลเมืองกายมี 6 ประเด็น ดังนี้ 1) รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 2) การส่งเสริมการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว 3) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 4) วิธีการจัดการด้านการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว 5) การจัดการด้านกฎระเบียบแหล่งท่องเที่ยว 6) การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวตำบลเมืองกาย สอดคล้องกับงานวิจัยของศิรินันท์ พงษ์นิรันดร์ และคณะ (2559) ที่ได้ศึกษาเรื่องแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมาที่พบว่า แหล่งท่องเที่ยวมีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการวางแผน การกำหนดแนวปฏิบัติ การติดตามและ

ประเมินผลการดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวคนธ์ ทรายแก้ว (2562) เรื่อง*แนวทางพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษากลุ่มเขาออกการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อำเภอชนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช*พบว่า ประชาชนในท้องถิ่นร่วมกันดูแลความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการวางถังขยะตามจุดต่าง ๆ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตกวี กระจำเมฆ และสุทธล้า เหมือนเดช (2562) ที่ได้ศึกษาด้านการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แหล่ง มีที่พัก ร้านอาหาร ร้านค้าขายของที่ระลึก สถานบริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว การคมนาคม สถานีตำรวจ สถานพยาบาล ระบบการสื่อสารมีเพียงพอต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยว

3. การเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวพบว่า 1) การใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวด้วยการใช้สื่อออนไลน์ 2) การใช้กิจกรรมในการสร้างเครือข่ายภายในชุมชน 3) การสร้างเส้นทางท่องเที่ยว 4) การเชื่อมความสัมพันธ์กับเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 5) วิธีการดูแลรักษาเพื่อการสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน คนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืนต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของสุมาลี นันทศิริพล (2560) ด้านการเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวที่พบว่า การใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวด้วยการใช้สื่อออนไลน์ สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่ให้ข้อมูลการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์มากที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของหทัยภัทร กังแสง (2563) ศึกษาเรื่อง*แนวทางส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวบ้านเกิดหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด* ผลการศึกษาพบว่า ได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกต้นโกสนตามเส้นทางท่องเที่ยว ส่งผลให้ภูมิทัศน์มีความสวยงาม และได้ทำป้ายบอกเส้นทางท่องเที่ยวไว้ตามจุดต่าง ๆ ทั้งยังส่งเสริมการสร้างช่องทางการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายและน่าสนใจ เพื่อให้สามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารได้ทั่วถึงและทันเหตุการณ์ ตลอดจนส่งเสริมการออกแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้มีความน่าสนใจและได้มาตรฐาน เพื่อจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว เป็นการสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ได้แตกต่างกับงานวิจัยของนุชประวีร์ ลิขิตอรุณ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง*ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพิจิตร*ที่พบว่า การท่องเที่ยวของจังหวัดพิจิตรยังขาดการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ในเรื่องการเผยแพร่ข้อมูลที่น่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดสู่สายตานักท่องเที่ยวและผู้เยี่ยมชม จึงส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวยังไม่เป็นที่รู้จักในวงกว้าง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ

บุญวีร์ วิเศษสุนทรสกุล และคณะ (2563) ที่ศึกษางานวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดนครราชสีมาที่พบว่า ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ชุมชนควรพัฒนาด้านป้ายบอกทาง รวมถึงการบริการด้านอื่น

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพ 1 องค์ความรู้จากการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลเมืองเก่า

จากภาพดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า 1. ด้านศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของตำบลเมืองเก่า มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว 2 แหล่ง คือ 1) คอยม่อนเงาะ และ 2) ไร่ชาลุงเดช ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีเอกลักษณ์ของความเป็นธรรมชาติ อุดมสมบูรณ์ด้วยระบบนิเวศ เป็นป่าภูเขาที่มีต้นไม้ใหญ่ตลอดแนวทาง มีแม่น้ำลำธารไหลตลอดสาย มีจุดชมวิวที่เป็นธรรมชาติ มีการบริการแก่นักท่องเที่ยวด้านยานพาหนะ ด้านที่พัก อาหารและการขายผลิตภัณฑ์ใบชา ที่สำคัญ คือ การส่งเสริมด้านอาชีพ การสนับสนุนให้ชุมชนในพื้นที่ปลูกชา พืชผัก ผลไม้ ตามความต้องการของตลาด ทำให้ชุมชนมีรายได้ สามารถพึ่งพาตัวเองและดูแลครอบครัวได้

2. ด้านการส่งเสริมและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลเมืองเก่ามี 6 ประเด็น คือ 1) รูปแบบการจัดการตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มีให้ประชาชนเข้ามาครอบครองตามใจตน 2) การส่งเสริมและดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวโดยภาครัฐและภาคเอกชน 3) การจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยการตั้งคณะกรรมการชุมชนให้มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน 4) การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว

การคมนาคมขนส่ง การปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณต่าง ๆ โดยชุมชนร่วมกันวางแผนงานปรับปรุง 5) การจัดการด้านกฎระเบียบร่วมกับชุมชน เน้นเรื่องการปกป้องทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการให้ความสำคัญในด้านประเพณีวัฒนธรรมและความปลอดภัย 6) ด้านการประชาสัมพันธ์ มีการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางเทคโนโลยีต่าง ๆ

3. การเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของตำบลเมืองเก่ามีดังต่อไปนี้ 1) การใช้เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการประชาสัมพันธ์ 2) การใช้กิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่ามูเซอ คือ ประเพณีกินวอ เป็นประเพณีขึ้นปีใหม่ที่จัดขึ้นระหว่างวันขึ้น 1-3 ค่ำ เดือน 1 ซึ่งตรงกับเดือนมกราคมของทุกปี 3) การสร้างความเชื่อมั่นในด้านความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว โดยพัฒนาและสร้างทางเดินและทำป้ายแจ้งเตือนในจุดที่เกิดอุบัติเหตุอันตราย 4) การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการแต่ละแห่งภายในตำบลเมืองเก่า 5) การสร้างเครือข่าย โดยทุกภาคส่วนได้ร่วมกันกำหนดกฎระเบียบที่ชัดเจนในการดูแลความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ และ 6) การรักษาสภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ตามธรรมชาติ

สรุป

งานวิจัยนี้สามารถสรุปโดยภาพรวมได้ ดังนี้ 1. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตำบลเมืองเก่า ประกอบด้วย 1) แหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนเงาะ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในความดูแลของโครงการหลวง และ 2) ไร่ชาลุงเดช เป็นแหล่งท่องเที่ยวส่วนบุคคล ถึงแม้สถานที่ท่องเที่ยว 2 แห่งนี้จะมีรูปแบบที่ต่างกัน แต่ในด้านศักยภาพการบริหารจัดการพบว่า ไม่แตกต่างกัน แหล่งท่องเที่ยวม่อนเงาะและไร่ชาลุงเดชได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้ทางด้านวิชาการการเกษตรทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติจากโครงการหลวง และนำองค์ความรู้ที่ได้รับส่งต่อไปยังชาวบ้าน โดยเฉพาะการปลูกชาทุกสายพันธุ์ได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านนำเมล็ดพันธุ์ไปปลูกในพื้นที่ของตนเองแล้วนำผลผลิตที่ได้รวบรวมส่งออกสู่ท้องตลาด ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีอาชีพ ทำให้เศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน

2. การส่งเสริมและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลเมืองเก่า ประกอบด้วย 6 ประเด็น ดังนี้ 1) รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนเงาะ มีการจัดการตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ส่วนไร่ชาลุงเดชมีการจัดการเป็นแบบธุรกิจส่วนบุคคล 2) การส่งเสริมการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว 3) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 4) วิธีการจัดการด้านการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว 5) การจัดการ

ด้านกฎระเบียบแหล่งท่องเที่ยว และ 6) การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวตำบลเมืองกาย

3. การเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวพบว่า 1) การใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวด้วยการใช้สื่อออนไลน์ 2) การใช้กิจกรรมในการสร้างเครือข่ายภายในชุมชน 3) การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวได้พัฒนาเส้นทางในการเดินทางแต่ละจุดให้กว้างและเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในตำบลเมืองกายและตำบลใกล้เคียง 4) การเชื่อมความสัมพันธ์กับเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผู้ประกอบการในตำบลเมืองกายมีการสร้างแผนที่แหล่งท่องเที่ยวภายในตำบล การจัดทำป้ายสถานที่ท่องเที่ยวภายในตำบล และ 5) วิธีการดูแลรักษาเพื่อการสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้ยั่งยืน โดยอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวตำบลเมืองกายเป็นการสร้างเครือข่ายการรับรู้ อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม รักษาทรัพยากรธรรมชาติ บนพื้นฐานทรัพยากรชุมชน โดยไม่ขัดต่อจริตและวิถีชีวิตของคนในชุมชน นอกจากนั้น ยังสร้างรายได้ อาชีพ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2560). *แผนปฏิบัติการ 4 ปี (พ.ศ. 2561- 2564)*.

กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.

กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่*. สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2564, จาก <https://www.chiangmai.go.th/managing/public/D8/8D01Feb2017150134.pdf>

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

จิตกวี กระจำเมฆ และสุดหล้า เหมือนเดช. (2562). *การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม ไทยแลนด์ 4.0: กรณีศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด ไทยทรงดำ บ้านไผ่หู่ช้าง และไทยจีนตลาดบางหลวง*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.

- นันทรัตน์ ทองมีเพชร. (2553). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาชุมชนลีเล็ด ตำบลลีเล็ด อำเภอห้วยพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นุชประวีร์ ลิขิตอรุณ และคณะ. (2562). ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพิจิตร. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย. 14 (1), 28-41.
- บุญยวีร์ วิเศษสุนทรสกุล และคณะ. (2563). แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. วารสารการวิจัยบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. 10 (3), 22-33.
- วรรณวิมล ภู่นาค. (2558). ศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา. วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 26 (1), 63-74.
- ศิรินันท์ พงษ์นิรันดร์ และคณะ. (2559). แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 9 (1), 234-259.
- สัญญา สะสอง. (2563). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ หมู่บ้านแพมบก อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์. 3 (1), 35-46.
- สุถี เสริฐศรี. (2557). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สุมาลี นันทศิริพล. (2560). พฤติกรรมการใช้บริการและการรับรู้กระบวนการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ. 13 (1), 1-32.
- เสาวคนธ์ ทรายแก้ว. (2562). แนวทางพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษากลุ่มเขาออกการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- หทัยภัทร กังแสง. (2563). แนวทางการส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวบ้านเกิดหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์. 3 (3), 48-64.

อดิเทพ ครุฑธามาศ. (2562). ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย. *การจัดการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ครั้งที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2561*. คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. วันที่ 6 มิถุนายน. หน้า 306.

การจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ
ในชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
Environmental Management Guidelines for
the Elders at Yai-Cha Community in Samphran District,
Nakhon Pathom Province

พระครูปลัดชัยณรงค์ อทินโน (พัฒนพร้อมสุข)¹,
พระมหาบุญเลิศ อินทปณฺโญ², ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา³
Phrakrupalatchainalong Adinno (Pattanaphomsuk)¹,
Phramahaboonlert Indapaño², Phuriwat Punyawutpreeda³

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
Master of Arts Program in Social Development,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College
Corresponding Author, E-mail: mahasippo2523@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ 2. เพื่อนำผลการศึกษามาปรับปรุงแก้ไขให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ 3. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มเฉพาะและการสังเกตพฤติกรรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนาและสรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย พบว่า 1. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนทั้งสามกลุ่ม คือ 1) กลุ่มติดสังคม 2) กลุ่มติดบ้าน และ 3) กลุ่มติดเตียง ซึ่งต้องพัฒนาใน 7 ด้าน คือ ด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจ ด้านความรู้ ด้านครอบครัว ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจและด้านค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง 2. การนำผลการศึกษาด้าน

สภาพแวดล้อมมาปรับปรุงแก้ไขให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้หลักธรรมเรื่องสัปายะ 7 ร่วมกับการส่งเสริม “กิจกรรมสุขภาพดี เริ่มต้นที่ตัวเรา” 3. การเสนอรูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนขยายเป็นรูปแบบที่อาศัยการพัฒนาคุณภาพของผู้สูงอายุทั้ง 7 ด้าน โดยปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักสัปายะ 7 ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เรียกว่า หลักการดูแลสุขภาพตามวิถีธรรมะ สัปายะ 7 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย คือ 1. ด้านการแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุตามสภาพแวดล้อมเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มสีเขียว-ผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม (2) กลุ่มสีเหลือง-ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน (3) กลุ่มสีส้ม-ผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียง 2. ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 7 ด้าน ตามหลักสัปายะ 7 3. ด้านรูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต้องอาศัยการพัฒนาคุณภาพทั้ง 7 ด้าน ให้สอดคล้องกับสัปายะ 7 โดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ

คำสำคัญ: การจัดการสภาพแวดล้อม; การดำรงชีวิต; ผู้สูงอายุ; ชุมชนขยาย

Abstract

This study is a qualitative research which is in the following objectives: 1) to study the factors of environment related to way of elderly life; 2) to revise the results of study for facilitating the way of elderly life; 3) to propose the model of environmental process properly and possibly to the way of elderly life. The data collection is done based on in-depth interviews, focus group discussion, and behavioral observation. These data are conducted by a content analysis and a descriptive writing and then summarized according to the objectives set.

The results reveal that 1) environmental factors contributing to the way of elderly life in community which are divided into three groups, namely the social-bound or independent elders, the home-bound or dependent elders, and the bed-bound elders. All groups have to develop into seven aspects: physical health, mental, knowledgeable, family, social, economic, and changed valuable. 2) A revision of the results of study on the environment for facilitating the way of elderly life has to follow a principle of the Dharma, the so-called seven Sappāyas with the promotion of "Healthy Activities, Starting with ourselves." 3.

Proposing a model for environmental management properly and possibly to the way of elderly life at Yai-Cha Community is a model which relies on the quality of development of the elders into seven aspects in accordance with the seven Sappāyas through various activities, called principle of health care according to the seven Dharma-Sappāyas. The new body of knowledge indicates that 1) a grouping of the elders divided into three groups: green as a social-bound; yellow as a home-bound; and orange as a bed-bound. 2) The seven developments of quality of life in accordance with the seven Sappāyas. 3) The model of appreciate environmental management required the development of quality into seven aspects related to seven Sappāyas through various activities.

Keywords: Environmental Management; Living; Elders; Yai-Cha Community

บทนำ

ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปีพ.ศ. 2548 และในปี พ.ศ. 2564 ได้กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Complete Aged Society) เมื่อประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนร้อยละ 20 ผลของการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุทำให้โครงสร้างประชากรของประเทศเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง ทั้งโครงสร้างประชากรในเมืองและชนบท ดังนั้น การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของผู้สูงอายุ จำเป็นต้องเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกายผู้สูงอายุที่ไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิตและความปลอดภัยเหมือนดังเดิม การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตประจำวัน ไม่ก่อให้เกิดอันตรายกับผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็น ซึ่งสภาพแวดล้อมดังกล่าวครอบคลุมที่อยู่อาศัย สถานที่สาธารณะ สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเองได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะเมื่อต้องอยู่ตามลำพัง และสามารถป้องกันอุบัติเหตุซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความพิการหรือทุพพลภาพในวัยผู้สูงอายุ (รติมา คชนันท์, 2561) การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุต้องให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจแนวคิดการจัดสภาพแวดล้อมที่ถูกต้อง และมีส่วนร่วมในการนำไปปรับใช้กับผู้สูงอายุที่มีความปลอดภัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดี เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีกระดูกและข้อต่อต่าง ๆ อยู่ใน

สภาพเสื่อมถอย ความสูงและน้ำหนักลดลง ตลอดถึงทำย่นและเดินมีความเปลี่ยนแปลงจากเดิม (นอริณีตะหาว และปวิตร ชัยวิสิทธิ์, 2559) ดังนั้น การส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุจึงเป็นเรื่องเร่งด่วน แม้ว่าภาครัฐจะมีมาตรการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) โดยกำหนดให้จัดทำมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุก็ตาม แต่มาตรการต่าง ๆ เพื่อรองรับผู้สูงอายุก็ยังมีน้อย โดยเฉพาะมาตรการการจัดการด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้กับผู้สูงอายุยังไม่แพร่หลาย

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครปฐมเองจึงได้จัดทำแผนผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม (พ.ศ. 2558-2564) โดยมีผู้แทนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนหรือธุรกิจและภาควิชาการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนและจัดให้มีการวิพากษ์เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากหุ้นส่วนทางสังคมในจังหวัด อันจะก่อให้เกิดแผนพัฒนาจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง และสามารถเชื่อมโยงกับแผนระดับชาติ ระดับจังหวัด/กลุ่มจังหวัด ระดับท้องถิ่นและระดับชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม (คณะทำงานจัดทำแผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม, 2558) ซึ่งจะส่งผลให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครองสิทธิ เข้าถึงระบบบริการ ระบบการคุ้มครองทางสังคมที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง เสมอภาค และเป็นธรรม โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักสำคัญ โดยมีวิสัยทัศน์ในการจัดทำแผนผู้สูงอายุฯ ว่า “ผู้สูงอายุในจังหวัดนครปฐมมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม” ตามพันธกิจในการจัดทำแผนผู้สูงอายุฯ ตามข้อที่ 1 ว่า “ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ” และเป้าประสงค์ในการจัดทำแผนผู้สูงอายุฯ ตามข้อที่ 1 ว่า “จังหวัดนครปฐมมีผู้สูงอายุที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในศึกษาการจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อนำผลการศึกษามาปรับปรุงแก้ไขให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ในการวิจัยได้ใช้การสังเกตการณ์ การซักถามผู้สูงอายุเรื่องสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน การสำรวจระดับความต้องการความคิดเห็นต่อแนวคิดการจัดการสภาพแวดล้อมและที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ และการประเมินสุขลักษณะและที่พักอาศัยตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของผู้สูงอายุในชุมชนขยาย เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาสภาพแวดล้อมที่พึงอาศัยให้ผู้สูงอายุให้ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย โดยการวิจัยนี้ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้สูงอายุในพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ เพื่อช่วยกระตุ้นให้หน่วยงานที่

เกี่ยวข้องและสังคมตระหนักถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมของที่พักอาศัยที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการปรับปรุงและพัฒนา ทั้งยังเป็นการบูรณาการองค์ความรู้ด้านสุขลักษณะและสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสม ปลอดภัยแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สนใจสามารถนำข้อสรุปและองค์ความรู้ไปพัฒนาปรับแก้ให้เหมาะกับสภาพแวดล้อมของที่พักอาศัยในพื้นที่ศึกษาและพื้นที่อื่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในปัจจุบันของชุมชนยายชา อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อนำผลการศึกษามาปรับปรุงแก้ไขให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนยายชา อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนยายชา อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยขอเสนอระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

- 1) งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในปัจจุบันของชุมชน ทั้งนี้ เพื่อนำผลการศึกษามาปรับปรุงแก้ไขและนำเสนอรูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนยายชา อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม
- 2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องจำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1. กลุ่มผู้นำชุมชน 2. ผู้แทนหน่วยงานองค์กรภาครัฐ 3. กลุ่มผู้สูงอายุ รวมจำนวน 15 ท่าน เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้น นำข้อมูลที่ได้มาจัดสนทนากลุ่ม โดยจำแนกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1. กลุ่มนักวิชาการ 2. ผู้แทนหน่วยงานองค์กรภาครัฐ 3. กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนยายชา รวมจำนวน 7 ท่าน
- 3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มเฉพาะและการสังเกตพฤติกรรม โดยดำเนินการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่มและสังเกต

พฤติกรรม เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้น นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่และการตรวจสอบอย่างเป็นระบบด้วยการจัดแบ่งประเภทของข้อมูลให้ตรงตามเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้

4) วิธีการเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล ในเบื้องต้นได้ศึกษาข้อมูลเอกสาร จากนั้น ได้ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก สันทนา กลุ่มเฉพาะและสังเกตการณ์จากกิจกรรมต่าง ๆ โดยวิธีการเหล่านี้คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการด้วยการประชุมกลุ่มและสัมภาษณ์กับผู้นำชุมชน ผู้แทนองค์กรชุมชนและกลุ่มผู้สูงอายุจำนวน 15 ท่าน จากนั้น นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์สรุปแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนยายชา ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้อาศัยการสัมภาษณ์อีกครั้งหลังจากสนทนากลุ่ม ทั้งนี้ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลให้มีความถูกต้องและครบถ้วน จากนั้น ได้จัดหมวดหมู่และการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาตามหลักพระพุทธศาสนาแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อ ดังนี้

1. การศึกษาปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในปัจจุบันในชุมชนยายชาพบว่า ชุมชนยังไม่ได้มาตรฐาน มีสภาพเสื่อมโทรมหรือเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยหรือไม่ถูกสุขลักษณะ ขาดการดูแลเอาใจใส่ในเรื่องอาหารที่ไม่สะอาด มีการปนเปื้อน เมื่อผู้สูงอายุในชุมชนรับประทานอาหารที่มีเชื้อโรคจำนวนมาก จะส่งผลให้ร่างกายทรุดโทรมอย่างรวดเร็ว ผู้สูงอายุที่มีภูมิต้านทานน้อยยังส่งผลให้มีโรคแทรกซ้อนมากขึ้นและส่งผลเสียต่อสุขภาพจิต ไม่ว่าจะเป็นผู้ป่วยติดเตียงที่ขอบอกไปพบปะผู้คนนอกบ้านบ่อยครั้ง เมื่อสภาพแวดล้อมไม่ดี การเดินทางไม่สะดวก ส่งผลให้ร่างกายอ่อนแอได้เร็ว หรืออาจเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่ติดเตียง คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้และมีสุขภาพที่อ่อนแอ เสี่ยงต่อการมีโรคแทรกซ้อนได้ง่าย ถ้าที่อยู่อาศัย อาหาร สภาพแวดล้อมเป็นพิษหรือการเส้นทางจราจรไม่สะดวกสบาย ไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุแล้ว ผู้สูงอายุจะมีชีวิตการเป็นอยู่ที่ไม่ถูกสุขลักษณะยิ่งขึ้น ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพของผู้สูงอายุต้องพัฒนาคุณภาพทั้ง 7 ด้าน คือ 1. ด้านสุขภาพกาย เช่น ผู้สูงอายุมีสภาวะโรคแทรกซ้อนจากการบริโภคอาหารที่ไม่เหมาะสม 2. ด้านจิตใจ เช่น ผู้สูงอายุประสบปัญหาจากการน้อยเนื้อต่ำใจมี

ความกังวลค่อนข้างมาก 3. ด้านความรู้ เช่น ผู้สูงอายุขาดความรู้เรื่องการเข้าถึงสื่อหรือข่าวสารต่าง ๆ 4. ด้านครอบครัว ด้วยความเติบโตทางสังคมทำให้คนในครอบครัวขาดการพบปะพูดคุยในครอบครัว 5. ด้านสังคม ด้วยความเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายของผู้สูงอายุจึงประสบปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม 6. ด้านเศรษฐกิจ ด้วยอายุที่มากขึ้นจึงไม่สามารถทำงานหารายได้จึงส่งผลให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจ และ 7. ด้านค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง การยอมรับการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุเป็นปัญหาที่สำคัญในการปรับตัวให้ทันกับสังคมสมัยใหม่ ปัญหาเหล่านี้เป็นผลที่พบจากการวิจัยที่ต้องนำไปพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนขยายชาติต่อไป

2. การนำผลการศึกษามาปรับปรุงแก้ไขให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในปัจจุบันในชุมชนขยายชน จากผลการศึกษาในวัตถุประสงค์ข้อแรก จะเห็นว่า ถ้าชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่แออัด ไม่ปลอดภัย จะส่งผลต่อระบบทางเดินหายใจของผู้สูงอายุ เสี่ยงต่อการมีโรคแทรกซ้อนได้ง่าย จึงจำเป็นต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเรื่องสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุอย่างจริงจังและต่อเนื่องเพื่อให้กระบวนการพัฒนาเกิดประสิทธิผลมากขึ้น จึงใช้หลักของการดูแลสุขภาพตามวิถีธรรมชาติ สบาย 7 ได้แก่ 1. อาวาสบาย หมายถึง การจัดการตรวจตราความมั่นคงแข็งแรงของบ้าน หากพบส่วนใดที่อาจเป็นสาเหตุให้เกิดอุบัติเหตุต้องรีบแก้ไขทันที 2. โครจรบาย หมายถึง การจัดการให้มีกิจกรรมสูงวัยไฮเทค เป็นกิจกรรมเพื่อให้เด็กเยาวชนรุ่นใหม่สอนการใช้เทคโนโลยีให้กับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุไว้ใช้ติดต่อทางโซเชียลกับบุตรหลานในกรณีที่บุตรหลานไปทำงานต่างถิ่นและสามารถติดต่อเรียกใช้บริการรถสาธารณะ หรือเปิดสิ่งบันเทิงใจไว้ดูเพื่อความเพลิดเพลิน 3. ภัสสบาย หมายถึง การจัดการกิจกรรมธรรมบรรยายในหัวข้อสร้างสุขภายในบ้านปลายชีวิต และจัดให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในหัวข้อสูงวัยยังงี้ให้ได้กำไรสูงสุด 4. บุคคลบาย หมายถึง การจัดการกิจกรรมพบกลุ่มผู้สูงอายุทุกวันที่ 15 ของเดือน ด้วยการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทำกิจกรรมสนทนาการ 5. โภชนบาย หมายถึง การจัดการอบรมและให้ความรู้กับผู้สูงอายุในการดูแลตนเองเบื้องต้นเกี่ยวกับการรับประทานอาหารที่มีส่วนช่วยในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง 6. อุตุบาย หมายถึง สบายอากาศ หมายถึง กิจกรรมเกี่ยวกับการปลูกต้นไม้ จัดสวน ทำอาหาร โดยให้ผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมจัดขึ้นทุกวันที่ 15 ของเดือน 7. อิริยาบาย หมายถึง สบายท่าทาง หมายถึง การจัดการกิจกรรมเต้นแอโรบิกทุกวันในเวลา 17.00

เป็นต้นไป วันละ 30 นาที ที่ลานกิจกรรมของชุมชนหรือจุดนัดพบของชุมชน ซึ่งได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทุกวันที่ 15 ของเดือน ในการดำเนินการวิจัยใช้การสังเกตการณ์และสัมภาษณ์เป็นเวลา 3 เดือน กับผู้สูงอายุและสมาชิกในชุมชนอายุขา จำนวน 60-70 คน ผ่านกิจกรรมทั้ง 7 คือ 1. กิจกรรมสุขภาพดี เริ่มต้นที่ตัวเรา 2. กิจกรรมบรรยายธรรมสูงวัยอย่างไรให้ได้กำไรสูงสุด 3. กิจกรรมสุขอนามัยที่ดีเพื่อชีวิตที่ยืนยาว 4. กิจกรรมภูมิปัญญาชาวบ้าน 5. กิจกรรมสนทนาหาเพื่อนคุย 6. กิจกรรมต่างวัยใจเดียวกัน 7. กิจกรรมสูงวัยไฮเทค

3. การเสนอรูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนอายุขา จากการปรับปรุงแก้ไขสภาพแวดล้อมตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ในปัจจุบันชุมชนอายุขาได้เข้าสู่ชุมชนผู้สูงอายุโดยมีจำนวนประชากรในชุมชนที่อาศัยอยู่จริง เฉพาะผู้มีสัญชาติไทยรวมทั้งหมด 1,243 คน และมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เป็นเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุตำบลอายุขา ทั้งเพศชายและเพศหญิง จำนวน 407 คน แบ่งประเภทได้ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ สามารถทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนได้เรียกว่า กลุ่มติดสังคม กลุ่มที่ 2 คือ ผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ แต่ไม่สะดวกในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นในชุมชน เรียกว่า กลุ่มติดบ้าน และกลุ่มที่ 3 คือ ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ต้องการการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากบุตรหลานหรือคนในครอบครัว กลุ่มนี้เรียกว่า กลุ่มติดเตียง สำหรับรูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนอายุขา จะพบว่า จากปัญหาด้านการพัฒนาคุณภาพทั้ง 7 ด้าน คณะผู้วิจัยได้นำมาปรับแก้ให้เกิดความสบายตามหลักสัปปายะ 7 ในทางพระพุทธศาสนา โดยผ่านกิจกรรมเป็นตัวกลาง คือ 1) สุขภาพดี เริ่มต้นที่ตัวเรา 2) บรรยายธรรมสูงวัยอย่างไรให้ได้กำไร 3) สุขอนามัยที่ดี เพื่อชีวิตที่ยืนยาว 4) ภูมิปัญญาชาวบ้าน 5) สนทนาหาเพื่อนคุย 6) ต่างวัยใจเดียวกัน 7) สูงวัยไฮเทค จึงเกิดเป็นรูปแบบของการใช้หลักการดูแลสุขภาพตามวิถีธรรมะ สัปปายะ 7 ซึ่งถือเป็นรูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมที่ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มติดสังคม เป็นกลุ่มที่สามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้จึงใช้หลักธรรมในการพัฒนาได้ทั้ง 7 ข้อ กลุ่มที่ 2 กลุ่มติดบ้าน ผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ แต่ไม่สะดวกในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น จึงจำเป็นต้องปรับหลักธรรมในการพัฒนาบางข้อ เช่น โจรสัปปายะ สบายการไป และอิริยาปถสัปปายะ สบายท่าทางที่ต้องใช้ในพื้นที่ยากลำบากขึ้น กลุ่มที่ 3 คือ ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ต้องการการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากบุตรหลานหรือคนในครอบครัว จึงต้องปรับกิจกรรมบางกิจกรรม

เช่น อิริยาปถสัปพายะ สบายท่าทางเปลี่ยนเป็นการทำกายภาพบำบัด ภัสสสัปพายะ สบายพูดคุยปรับเปลี่ยนเป็นการฟังธรรมะหรือดนตรีบำบัด รวมถึงโคจรสัปพายะ สบายการไป ต้องเพิ่มความระมัดระวังมากขึ้น ซึ่งผลจากการดำเนินการทำให้สังเกตพฤติกรรมการแสดงออกของผู้สูงอายุในชุมชนยายชาได้รับประโยชน์ ดังนี้ 1. ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายที่ดีขึ้น 2. ผู้สูงอายุมีสุขภาพใจที่ดีขึ้น 3. สภาพแวดล้อมในชุมชนยายชาเหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตยิ่งขึ้น 4. ชุมชนเกิดกระบวนการส่งเสริมการสร้างสภาพแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้นต่อไป 5. ชุมชนมีสุขลักษณะที่ดีขึ้น

ดังนั้น การจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนยายชา จึงมีรูปแบบที่ต้องอาศัยการพัฒนาคุณภาพของผู้สูงอายุทั้ง 7 ด้าน โดยปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักสัปพายะ 7 ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมสุขภาพดี เริ่มต้นที่เรา ทั้งนี้ ต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างผู้สูงอายุ ครอบครัวของผู้สูงอายุ รวมถึงผู้นำชุมชนจึงจะเป็นการส่งเสริมการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยขอเสนออภิปรายผลตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในปัจจุบันของชุมชนงานวิจัยนี้พบว่า ปัญหาด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนยายชาได้รับการปรับปรุงแก้ไข ส่งผลให้มีมาตรฐานชีวิตที่ดีขึ้นในเรื่องที่อยู่อาศัย รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวก ทั้งที่เป็นสภาพภายในและภายนอกที่อยู่อาศัย ซึ่งต้องเอื้อต่อการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุทุกกลุ่มอย่างถูกสุขลักษณะ มีอุปกรณ์และสิ่งใช้สอยที่จำเป็นตามความต้องการของผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรชาติ พรธนะ (2556) ได้เสนอแนวคิดโมเดลสภาพแวดล้อมเพื่อการมีชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1. ความผาสุกเชิงจิตวิทยา 2. พฤติกรรมสมรรถนะ 3. การรับรู้คุณภาพชีวิต 4. สภาพแวดล้อมเชิงประจักษ์ เช่น ดุ้ยาสามัญประจำบ้าน องค์ประกอบเหล่านี้เป็นสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของที่พักอาศัยที่ต้องจัดสรรให้เอื้อต่อการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานของสุจริต สุวรรณชีพ (2554) เรื่อง *คู่มือความสุข 5 มิติสำหรับผู้สูงอายุ* โดยเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในที่พักอาศัยว่าเป็นสิ่งสำคัญ เช่น ดุ้ยาประจำบ้าน เพราะสามารถใช้บรรเทาอาการเจ็บป่วยและการปฐมพยาบาลตนเองเบื้องต้น รวมถึง

การจัดสภาพแวดล้อมรอบบ้าน เช่น ทางเดิน ทางปั่นจักรยานให้ปลอดภัย เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นแนวทางการป้องกันการหกล้มของผู้สูงอายุได้ ดังที่ระบุไว้ในแนวทางป้องกันไว้ 3 ประการ คือ 1. จะต้องปรับปรุงสิ่งแวดล้อมภายในและรอบบ้าน 2. จะต้องส่งเสริมการออกกำลังกายให้ผู้สูงอายุ และ 3. จะต้องให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการหกล้มในชุมชนผู้สูงอายุ ขณะที่สุภาวดี ทรวงพรพาณิชย์ (2545) ได้วิจัยเรื่อง*การพัฒนาเครือข่ายชุมชนตำบลทากาศ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน* ที่กล่าวถึงสภาพสิ่งแวดล้อมถือว่า เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้สูงอายุ เพราะหากสภาพสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสม อาจเป็นสาเหตุการเกิดอุบัติเหตุของผู้สูงอายุได้ การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจะช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมั่นใจในการเคลื่อนไหวและลดภาระของผู้ดูแลได้

2. การนำผลการศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 1 มาปรับปรุงแก้ไขสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนขยายขอบว่า ผู้สูงอายุแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มสีเขียว หมายถึง กลุ่มติดสังคม 2. กลุ่มสีเหลือง หมายถึง กลุ่มติดบ้าน 3. กลุ่มสีแดง หมายถึง กลุ่มติดเตียง ซึ่งผู้สูงอายุทุกกลุ่มจะมีปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 7 ด้านที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มติดเตียงมีปัญหาด้านสุขภาพกาย ดังนั้น การปรับปรุงแก้ไขสภาพแวดล้อมของชุมชนขยายชาติต้องนำผลจากประเด็นเรื่องการศึกษาด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 7 ด้าน มาปรับให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ซึ่งประเด็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 7 ด้านนี้ ได้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2554) ที่นำเสนอ*ข่าวการสร้างเสริมสุขภาพใจผู้สูงวัยเป็นสุข* ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุและสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ (2555) ในเรื่อง*มาตรฐานบ้านพักผู้สูงอายุ* ที่กล่าวถึงหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่มีลักษณะสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้ง 7 ด้าน ซึ่งประเด็น*มาตรฐานบ้านพักผู้สูงอายุนั้น* สอดคล้องกับการปรับปรุงแก้ไขสภาพแวดล้อมเพื่อให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนขยายชาติ ในข้ออาวาสลับปายะ คือ สบายการอยู่ อย่างไรก็ตาม การศึกษาประเด็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้ง 7 ด้าน ในแต่ละด้านพบว่า มีความสำคัญเท่าเทียมกันทุกด้าน เนื่องจากสังคมไทยปัจจุบันได้เข้าสู่สภาวะสังคมผู้สูงอายุ ดังนั้น ปัญหาด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้ง 7 ด้าน เช่น ด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจ ด้านความรู้ จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ชุมชนขยายชาติต้องปรับปรุงแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตทั้ง 7 ด้านดังกล่าวนี

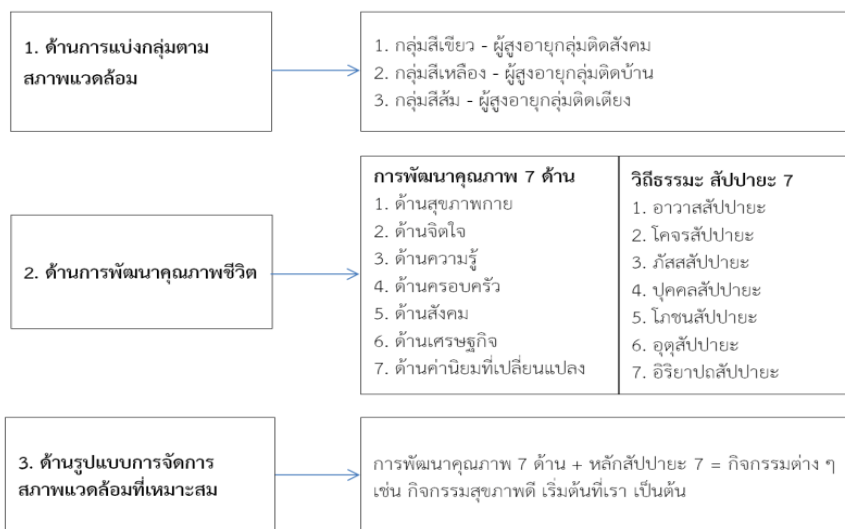
เป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนยายชาเอง ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยสัปปายะ 7 อันเป็นหลักพื้นฐานในการเตรียมความพร้อมให้เกิดความสุขสบายทั้งภายใน คือ จิตใจ และภายนอก คือ สภาพร่างกาย

3. การเสนอรูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนยายชา จากประเด็นการนำผลการศึกษาในประเด็นวัตถุประสงค์ที่ 1 มาปรับแก้ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 จะพบรูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนยายชาที่เรียกว่า หลักการดูแลสุขภาพตามวิถีธรรมะ สัปปายะ 7 ซึ่งผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มจะดำเนินการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและใช้หลักสัปปายะได้แตกต่างกัน เช่น กลุ่มที่ 1 กลุ่มติดสังคม ใช้หลักสัปปายะในการพัฒนาได้ทั้ง 7 ข้อ ทั้งนี้ เป็นเพราะความพร้อมของผู้สูงอายุที่สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้สะดวกกว่ากลุ่มอื่น กลุ่มที่ 2 กลุ่มติดบ้าน จะปรับใช้หลักสัปปายะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตได้บางข้อ เช่น โคจรสัปปายะ สบายการไป และอิริยาปถสัปปายะ สบายท่าทาง ทั้งนี้ เพราะเป็นผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ แต่ไม่สะดวกในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ส่วนกลุ่มที่ 3 กลุ่มติดเตียง ใช้หลักสัปปายะข้ออิริยาปถสัปปายะ เช่น การทำกายภาพบำบัด ภัสสสัปปายะ เช่น การพูดคุย การฟังธรรมะหรือดนตรีบำบัด และโคจรสัปปายะ เช่น การเพิ่มความสะดวกในกระวีงในการขยับร่างกาย ทั้งนี้ เพราะเป็นผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ รูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมตามหลักการดูแลสุขภาพตามวิถีธรรมะ สัปปายะ 7 นี้ สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุและสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ (2555) หลายประการ หนึ่งในนั้น คือ มาตรฐานด้านบ้านพักผู้สูงอายุ (Residential Home) ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ อันประกอบด้วย 6 มาตรฐาน คือ 1) อาคารสถานที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ 2) ห้องพักอาศัยของผู้สูงอายุ 3) อนามัยสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุ 4) ผู้ให้บริการบ้านพักผู้สูงอายุ 5) การจัดการภายในบ้านพักผู้สูงอายุ 6) การบริการในบ้านพักผู้สูงอายุ มาตรฐานเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐาน 1 ใน 4 ที่ว่าด้วยเสนาสนะ ซึ่งจะต้องดูแลให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่มในข้ออาวาสสัปปายะ ดังนั้น การนำเสนอรูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนยายชาที่ว่าด้วยหลักการดูแลสุขภาพตามวิถีธรรมะ สัปปายะ 7 แม้จะสามารถเป็นต้นแบบในการประยุกต์ใช้ในชุมชนอื่น แต่คณะผู้วิจัยเห็นว่าด้วยความแตกต่างทางสังคม อาจจะต้องประยุกต์ให้เหมาะกับท้องถิ่นนั้น ๆ ที่สำคัญคือ รูปแบบการจัดการใดก็ตาม จะประสบผลสำเร็จได้ต้องได้รับความร่วมมือจาก

บุคลากรที่มีส่วนรับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ เช่น การนำกิจกรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนยาว ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมสุขภาพดี เริ่มต้นที่เรา กิจกรรมบรรยายธรรมสูงวัยอย่างไรให้ได้กำไร กิจกรรมสุขอนามัยที่ดี เพื่อชีวิตที่ยืนยาว กิจกรรมภูมิปัญญาชาวบ้าน กิจกรรมสนทนาหาเพื่อนคุย กิจกรรมต่างวัยใจเดียวกัน กิจกรรมสูงวัยไฮเทค จะต้องให้ชุมชนยาวชาเองได้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดงานของถวิลวดี บุรีกุล (2548: 2) เรื่องการมีส่วนร่วม: แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ ที่เห็นว่า การมีส่วนร่วมในชุมชนจะต้องให้ประชาชนมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะเข้าไปร่วมในการแก้ปัญหาของตน มีความรับผิดชอบมากขึ้นที่จะสำรวจตรวจสอบความจำเป็นในเรื่องต่าง ๆ รวมถึงการระดมทรัพยากรท้องถิ่นและเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและดำรงรักษาองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น ดังนั้น การเสนอรูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมในชุมชนยาวจะต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างผู้สูงอายุ ครอบครัวของผู้สูงอายุ รวมถึงผู้นำชุมชนจึงจะเป็นการส่งเสริมการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุให้ดียิ่งขึ้นไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากที่กล่าวมา คณะผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้จากการวิจัย ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 การจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ

จากตารางจะเห็นว่า ประการแรก ด้านการแบ่งกลุ่มตามสภาพแวดล้อม เนื่องจากคณะผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนเป็น 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มสีเขียว ได้แก่ ผู้สูงอายุที่จัดอยู่ในกลุ่มติดสังคม 2. กลุ่มสีเหลือง คือ ผู้สูงอายุที่จัดอยู่ในกลุ่มติดบ้าน และ 3. กลุ่มสีส้ม คือ ผู้สูงอายุที่จัดอยู่ในกลุ่มติดเตียง ทั้ง 3 กลุ่ม มีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ดังนั้น ต้องจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม

ประการที่สอง ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต เนื่องจากผู้สูงอายุในชุมชนซึ่งถูกแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ตามสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันนั้น จำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สอดคล้องกับการพัฒนาทั้ง 7 ด้าน ซึ่งกระบวนการพัฒนาจะประสบผลได้ต้องปฏิบัติตามหลักสัปปายะ 7 โดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นสื่อกลาง ดังนี้ 1. ด้านสุขภาพกาย โดยใช้กิจกรรมสุขภาพดี เริ่มต้นที่ตัวเรา โดยเน้นหลักโภชนาการสัปปายะ (สบายการกิน) และอิริยาบถสัปปายะ (สบายท่าทาง) 2. ด้านสุขภาพจิต ใช้กิจกรรมบรรยายธรรม สูงวัยอย่างไรให้ได้กำไรสูงสุด โดยเน้นข้อปศุคคลสัปปายะ (สบายคบคน) 3. ด้านความรู้ ใช้กิจกรรมสุขอนามัยดีเพื่อชีวิตที่ยืนยาว โดยเน้นข้อโภชนาการสัปปายะ (สบายการกิน) และอิริยาบถสัปปายะ (สบายท่าทาง) 4. ด้านครอบครัว ใช้กิจกรรมสนทนาคาเฟ่เพื่อนคุย ภูมิปัญญาชาวบ้าน เน้นข้อปศุคคลสัปปายะ (สบายคบคน) 5. ด้านสังคม ใช้กิจกรรมต่างวัยใจเดียวกัน โดยเน้นข้อภัสสสัปปายะ (สบายพูดคุย) และข้อปศุคคลสัปปายะ (สบายคบคน) 6. ด้านสังคมในบริบทของเศรษฐกิจเน้นข้ออาวาสสัปปายะ (สบายการอยู่) และข้อภัสสสัปปายะ (สบายพูดคุย) 7. ด้านสังคมในบริบทของค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง ใช้กิจกรรมสูงวัย ไฮเทค โดยเน้นข้อปศุคคลสัปปายะ (สบายคบคน) และข้อภัสสสัปปายะ (สบายพูดคุย)

ประการที่สาม ด้านรูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต้องอาศัยการพัฒนาคุณภาพของผู้สูงอายุทั้ง 7 ด้าน โดยปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักสัปปายะ 7 ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมสุขภาพดี เริ่มต้นที่เรา เป็นต้น จึงเป็นรูปแบบที่เรียกว่า หลักการดูแลสุขภาพตามวิถีธรรมะ สัปปายะ 7

สรุป

การจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนยายชาอำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในปัจจุบันของชุมชนยายชา จากนั้น (2) นำประเด็นปัญหาที่พบในชุมชนยายชาหรือผลของการศึกษานั้นมาปรับปรุงแก้ไขให้

เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนยายชา (3) แล้วเสนอรูปแบบการจัดการที่เกิดจากการแก้ประเด็นปัญหานั้นที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนยายชา

จากการวิจัยพบว่า (1) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในปัจจุบันของชุมชนยายชา เกิดขึ้นแตกต่างกันขึ้นอยู่กับกลุ่มของผู้สูงอายุที่ถูกแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มติดสังคม (สีเขียว) กลุ่มติดบ้าน (สีเหลือง) และกลุ่มติดเตียง (สีส้ม) ผู้สูงอายุทั้ง 3 กลุ่ม เหมาะกับสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน แต่ปัญหาหลักเกี่ยวข้องกับปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 7 ด้าน (2) ประเด็นปัญหาที่พบจากการศึกษาเหล่านี้ได้นำปรับปรุงแก้ไขให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนยายชา โดยการใช้หลักสัปปายะ 7 ในทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหา แต่ละกลุ่มผู้สูงอายุจะใช้หลักสัปปายะไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ต่างกัันนั่นเอง โดยมีกิจกรรมเป็นสื่อกลางในการแก้ปัญหา (3) การนำเสนอรูปแบบการจัดการที่เหมาะสมและเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนยายชานั้น เรียกว่า หลักการดูแลสุขภาพตามวิถีธรรมะ สัปปายะ 7 โดยอาศัยการแก้ปัญหาด้วยหลักสัปปายะ 7 บนพื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพของผู้สูงอายุทั้ง 7 ด้าน ทั้งนี้ ได้มีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมสุขภาพดี เริ่มต้นที่เรา กิจกรรมบรรยายธรรม สูงวัยอย่างไรให้ได้กำไรสูงสุด กิจกรรมสุขอนามัยที่ดีเพื่อชีวิตที่ยืนยาว กิจกรรมเหล่านี้เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตในแต่ละด้านและใช้หลักสัปปายะแต่ละข้อที่ต่างกัน เช่น การพัฒนาคุณภาพชีวิตข้อ 1 ด้านสุขภาพกาย จะกิจกรรมสุขภาพดี เริ่มต้นที่ตัวเรา เป็นสื่อกลางในการแก้ปัญหา โดยเน้นหลักโภชนาการสัปปายะ (สบายการกิน) และอิริยาบถสัปปายะ (สบายท่าทาง) และเหมาะสำหรับผู้สูงอายุติดสังคมหรือติดบ้านมากกว่ากลุ่มติดเตียง ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้ง 3 กลุ่ม ต้องควบคู่กับการพัฒนาทั้ง 7 ด้าน ซึ่งกระบวนการพัฒนาจะประสบผลสำเร็จต้องนำหลักของสัปปายะ 7 มาประยุกต์ใช้ ตามหลักการดูแลสุขภาพตามวิถีธรรมะ สัปปายะ 7 อันจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและสิ่งแวดล้อม และเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนอย่างยั่งยืนได้

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม. (2558). *แผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม (พ.ศ. 2558-2564)*. นครปฐม: คณะกรรมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *การมีส่วนร่วม: แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- นอรีน๊ะหะวา และปวิตร ชัยวิสิทธิ์. (2559). การจัดการสภาพแวดล้อมและที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*. 5 (1), 31-39.
- รติมา คชนันทน์. (2561). *สังคมผู้สูงอายุกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- วรชาติ พรธนะ. (2556). *สภาพแวดล้อมของที่พักอาศัยที่มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุของผู้สูงอายุ แยกตามกลุ่มอายุในเขตพื้นที่ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธาณสุขศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุจริต สุวรรณชีพ. (2554). *คู่มือความสุข 5 มิติสำหรับผู้สูงอายุ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต.
- สุภาวณี ทรงพรพาณิชย์. (2545). *การพัฒนาเครือข่ายชุมชนตำบลทากาศ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน*. รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (16 มิถุนายน 2554). *สร้างเสริมสุขภาพ ใจผู้สูงวัยเป็นสุข*. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2564, จาก <https://bit.ly/3F7pUKs>
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุและสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ. (2555). *มาตรฐานบ้านพักผู้สูงอายุ*. โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

การบูรณาการแนวทางการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวที่มี ผลกระทบต่อสังคมไทย จากกรณีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ ไวรัสโคโรนา 2019

The Integration of Problem-solving Approach to the Foreign Workers Impacted on Thai Society in Case of COVID-19 Pandemic Situation

พระครูธรรมธรบุญเที่ยง พุทธสาวิโก (ลักษณพลวงศ์)¹,
สุรพล สุษะพรหม², ประณต นันทิยะกุล³

Phrakhruthammathonbunthiang Buddhisāvako (Lakphonvong)¹,
Surapon Suyaprom², Pranod Nantiyakul³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹,

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{2, 3},

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹,

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University^{2, 3}

Corresponding Author, E-mail: bunthiang.lak@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้นำเสนอสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของแรงงานต่างด้าวสัญชาติเมียนมาที่ทำงานในประเทศไทย ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการกลับมาแพร่ระบาดใหม่และส่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ การศึกษานี้เน้นเรื่องหลักธรรมและแนวทางแก้ไขปัญหามหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในระลอกที่สอง ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้เกิดการระบาดในวงกว้างต่อไป สำหรับสาเหตุของการระบาดในระลอกนี้เกิดจากแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตเข้ามาทำงาน จำนวน 2,144,073 คน ซึ่งแรงงานถูกกฎหมายบางคนเมื่อกลับออกไปและกลับเข้ามาใหม่ ไม่ได้กักตัวภายใน 14 วัน นอกจากนี้ การลักลอบนำแรงงานผิดกฎหมายเข้ามาทำงานซึ่งไม่มีมาตรการป้องกันโรคระบาดอย่างเข้มงวด ทำให้เกิดผลกระทบหลายด้านตามมา ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม สำหรับการแก้ปัญหานี้ขอเสนอองค์ความรู้ใหม่ คือ การบูรณาการ

ความร่วมมือจากภาครัฐ เอกชนและประชาชนในการปฏิบัติตามที่ภาครัฐได้กำหนด มาตรการการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในระลอกที่สอง ทั้งด้านการ บังคับใช้กฎหมายในการขึ้นทะเบียนและจำกัดพื้นที่อยู่ของแรงงานต่างด้าว การ เข้มงวดในการนำแรงงานต่างด้าวมาทำงาน และการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการสร้างความสามัคคีควบคู่กับการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อแก้ไข ปัญหาให้ประสบผลสำเร็จ

คำสำคัญ: โรคระบาด; โควิด-19; โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019; แรงงานต่างด้าว

Abstract

This article presents the pandemic situation of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) of Myanmar migrant workers in Thailand. It is a cause of returning the pandemic of COVID-19 and affecting to various aspects. This study emphasizes on the Dharma and approaches to resolve the second wave of COVID-19 pandemic in order to prevent widespread outbreaks further. The reason for second wave of this pandemic is that such migrant workers, who are authorized to work in the amount of 2,144,073 people. Some of them who are legal workers return to their country and re-entered to work in Thailand do not put themselves into quarantine for the period of 14 days. Furthermore, smuggling of illegal workers into work without suitable pandemic prevention measures is affected in many aspects, including political, economic, and social. In solving the problem, the body of knowledge is proposed to integrated cooperation from state or public sector, private sector, and civil society in practicing to follow the government vigilant measures against the spread of COVID-19 in the second wave. In addition, it has to use of force in law to register and restrict the areas of foreign workers, strictness in bringing foreign workers to work, and apply the six Sārāṇīyadhammas to perform in creating unity with cooperation from all sectors to solve the problems successfully.

Keywords: Pandemic Disease; COVID-19; Coronavirus Disease 2019;
Foreign Workers

บทนำ

ปัญหาการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในประเทศไทย เกิดขึ้นครั้งแรกในเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 ผู้ป่วยรายแรกเป็นผู้เดินทางมาจากประเทศจีน ตามข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุข การระบาดของโรคโควิด-19 ระลอกแรกเกิดในเดือนมกราคมถึงมีนาคม พ.ศ. 2563 มีผู้ติดเชื้อ 4,237 ราย การระบาดระลอกที่สองเกิดในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 ถึงมีนาคม พ.ศ. 2564 มีจุดเริ่มต้นจากจังหวัดสมุทรสาคร มีผู้ติดเชื้อจำนวน 24,626 ราย (กรมควบคุม กระทรวงสาธารณสุข, ม.ป.ป.) ทำให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในแต่ละเดือนประเทศไทยประกาศใช้มาตรการควบคุมการแพร่ระบาดอย่างเข้มข้นตั้งแต่วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2563 กระทั่งออกข้อกำหนดการควบคุมโรคโควิด-19 (ข้อกำหนด ออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 22), 2564) ทั้งนี้ เพื่อกำหนดมาตรการต่าง ๆ มาใช้อย่างเข้มงวด ทำให้ประเทศไทยสามารถควบคุมสถานการณ์โรคระบาดได้

อย่างไรก็ตาม การกลับมาแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ระลอกที่สองในประเทศไทย ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างรวดเร็ว จากต้นเหตุแรงงานต่างด้าวสัญชาติเมียนมาที่ลักลอบเข้ามาอย่างผิดกฎหมายในจังหวัดสมุทรสาครหรือตลาดมหาชัยทำให้เกิดผลกระทบตามมาอย่างมากมาย (สำนักข่าวประชาชาติธุรกิจ, 2563) ทั้งปัญหาด้านการเมือง เช่น คนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองไม่ได้ขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว ด้านเศรษฐกิจ เช่น การขาดแรงงานทั้งภาคอุตสาหกรรมและการเกษตร รายได้ผู้ประกอบการลดลง ด้านสังคม เช่น ทางเลือกการประกอบอาชีพของประชาชนประกอบอาชีพน้อยลง ซึ่งประเทศไทยได้ออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวหลายฉบับ แต่ฉบับที่สำคัญที่ได้แบ่งแรงงานต่างด้าวไว้เป็นกลุ่ม ๆ เพื่อที่จะได้ง่ายต่อการติดตามและบันทึกข้อมูลสถานการณ์ของแรงงานต่างด้าว คือ พระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561

จากปัญหาการกลับมาแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ของแรงงานต่างด้าวสัญชาติเมียนมา ที่ลักลอบเข้ามาอย่างผิดกฎหมายในจังหวัดสมุทรสาคร เกิดผลกระทบตามมาในหลาย ๆ ด้าน ผู้เขียนสนใจนำเสนอถึงปัญหาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ภาครัฐได้กำหนดมาตรการขึ้นทั้งการบังคับใช้

กฎหมาย การจัดการแรงงานต่างด้าวตามแนวชายแดนในเชิงนโยบาย และการนำหลัก
 สาราณียธรรม 6 มาใช้ในการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในระลอกที่สอง
 นี้เพื่อป้องกันมิให้เกิดการระบาดในวงกว้างต่อไปในอนาคต

เนื้อเรื่อง

สถานการณ์แรงงานต่างด้าว

จากความไม่เสมอภาคด้านรายได้ของประชาชนในประเทศที่อยู่ใกล้เคียง จึงมี
 ความต้องการเข้ามาทำงานในประเทศที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงเมื่อ
 เปรียบเทียบกับเศรษฐกิจของประเทศที่ตนอาศัย และเป็นปัจจัยดึงดูดที่สำคัญให้
 แรงงานจากประเทศที่ด้อยกว่าทางเศรษฐกิจ เดินทางเข้ามาเพื่อเติมช่องว่างของการ
 ขาดแคลนแรงงานในประเทศ การเข้ามาของแรงงานต่างด้าวเหล่านี้มีทั้งข้อดีและ
 ข้อเสีย ในกรณีประเทศไทย ปัญหาทางสังคมของแรงงานต่างด้าวยังไม่สามารถแก้ไขได้
 อย่างเบ็ดเสร็จ ส่วนหนึ่งเกิดจากการมองปัญหาอย่างแยกส่วนของกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
 หลัก (Stakeholders) กลุ่มแรก คือ หน่วยงานด้านความมั่นคงที่ให้ความสำคัญกับ
 แนวคิดการป้องกัน (Prevention) การควบคุม (Control) และการปราบปราม
 (Suppression) แรงงานผู้อพยพเข้าประเทศ เนื่องจากโลกทัศน์ของหน่วยงานความ
 มั่นคงมีจุดยืนอยู่เรื่องความมั่นคงของชาติและกฎหมาย โดยมองว่า การอพยพเข้ามาค้า
 แรงงานเป็นภัยคุกคามต่อเขตแดนและอธิปไตย กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มผู้ประกอบการที่
 พึ่งพิงและมีความจำเป็นที่จะต้องใช้แรงงานต่างด้าว เนื่องจากความต้องการที่จะลด
 ต้นทุน (Cost Effectiveness) จึงนำไปสู่การจ้างแรงงานราคาถูก (Cheap Labor)
 และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจได้ (Competitiveness) ดังนั้น การ
 จ้างแรงงานต่างด้าวจึงเป็นสิ่งจำเป็นของกลุ่มนี้ ขณะที่กลุ่มหนึ่ง ได้แก่ กลุ่มองค์กรสิทธิ
 มนุษยชนและกลุ่มพัฒนาเอกชน (NGOs) มีโลกทัศน์ด้านสิทธิมนุษยชน
 (Humanitarian) ที่อยู่เหนือเขตแดนของรัฐ ไม่คำนึงถึงเชื้อชาติศาสนา ทำให้เกิดความ
 ขัดแย้งกับสองกลุ่มแรก แนวคิดหลักของกลุ่มนี้ คือ การให้แรงงานต่างด้าวและทายาท
 รุ่นที่ 2 ได้รับรองตามกฎหมายที่ถูกต้อง (Legalization) เพื่อจะได้รับสิทธิพื้นฐานจาก
 การเป็นพลเมือง (Citizenship) อันจะนำไปสู่สิทธิมนุษยชน (Human Right) ที่ทุกคน
 พึงได้รับจากรัฐและผู้ที่เกี่ยวข้อง

การใช้ชีวิตของแรงงานต่างด้าวแม้จะมีความยากลำบาก แต่ก็ไม่ได้มีความ
 เดือดร้อนมากนัก เนื่องจากการมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนสูงกว่าแรงงานไทยในกลุ่มที่
 ยากจน และสามารถส่งเงินกลับบ้านได้ อย่างไรก็ตาม ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่

เกิดขึ้นยังคงเป็นปัญหาที่พบเป็นปกติในสังคมไทย สาเหตุหลัก คือ การไม่มีสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิพื้นฐานตามปกติได้ แต่กลุ่มคนต่างด้าวยังมีความพอใจในสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน แม้จะถูกมองว่า เป็นปัญหากก็ตาม

ประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวหลายฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พระราชบัญญัติธุรกิจต่างชาติ พระราชกฤษฎีกากำหนดงานในอาชีพ และวิชาชีพที่ห้ามคนต่างด้าวทำ พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พระราชบัญญัติพิเศษเพื่อการส่งออก และพระราชบัญญัติการค้ามนุษย์ การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ ทำให้หน่วยงานและข้าราชการจำนวนมากต้องเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงมีผลต่อการบริหารจัดการ การบังคับใช้กฎหมายและการปฏิบัติตามกฎหมายให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (กรมการจัดหางาน กองงานคนต่างด้าว, 2545)

อย่างไรก็ตาม การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้รัฐบาลต้องจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยอีกครั้ง โดยได้กำหนดให้แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานโดยไม่มีใบอนุญาตทำงาน และต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามาโดยผิดกฎหมายเข้าจดทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยให้นายจ้าง สถานประกอบการสามารถว่าจ้างแรงงานกลุ่มดังกล่าวเป็นการชั่วคราวโดยให้ระยะเวลา 2 ปี

ขณะที่กระทรวงแรงงานรายงานสถานการณ์แรงงานล่าสุดพบว่า มีจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือที่ราชอาณาจักร จำนวน 2,144,073 คน (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน, ม.ป.ป.) จำแนกเป็นกลุ่ม ๆ ตามพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ดังนี้

1. คนต่างด้าวมาตรา 59 ประเภทตลอดชีพ คือ คนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรและทำงานตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 322 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 0.003

2. คนต่างด้าวมาตรา 59 ประเภททั่วไป คือ คนต่างด้าวที่มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร หรือได้รับอนุญาตให้เข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง โดยมีชื่อได้รับอนุญาตให้เข้ามาในฐานะนักท่องเที่ยว หรือผู้เดินทางผ่าน และไม่มียกเว้นต้องห้ามตามที่กำหนดในกฎกระทรวง จำนวน 99,517 คน คิดเป็นร้อยละ 4.64

3. คนต่างด้าวมาตรา 59 ประเภทพิสูจน์สัญชาติ คือ คนต่างด้าวสัญชาติเมียนมา ลาว และกัมพูชาที่หลบหนีเข้าเมืองได้รับการผ่อนผันให้ทำงานและอยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว ตามมติคณะรัฐมนตรี ซึ่งได้ผ่านการพิสูจน์สัญชาติและปรับสถานการณเข้าเมืองถูกกฎหมายเรียบร้อยแล้ว จำนวน 283 คน คิดเป็นร้อยละ 0.13

4. คนต่างด้าวมาตรา 59 ประเภทนำเข้าตามข้อตกลงว่าด้วยการจ้างแรงงานต่างด้าวระหว่างประเทศไทยกับประเทศคู่อากี (MOU) คือ คนต่างด้าวสัญชาติเมียนมา ลาว และกัมพูชา ที่เข้ามาทำงานตามความตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลประเทศต้นทาง จำนวน 760,882 คน คิดเป็นร้อยละ 35.49

5. คนต่างด้าวมาตรา 59 ประเภทนำเข้าตามบัญชีรายชื่อ (Name List) คือ แรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้ทำงาน ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2562 (OSS) จำนวน 945,210 คน คิดเป็นร้อยละ 44.08

6. คนต่างด้าวมาตรา 62 ประเภทส่งเสริมการลงทุน คือ คนต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในราชอาณาจักรตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน (พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520) หรือกฎหมายอื่น ได้แก่ พระราชบัญญัตินิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514 เช่น นักลงทุน ช่างฝีมือ ผู้ชำนาญการ จำนวน 42,858 คน คิดเป็นร้อยละ 2

7. คนต่างด้าวมาตรา 63/1 ประเภทชนกลุ่มน้อย คือ คนต่างด้าวที่ไม่ได้รับสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ และกระทรวงมหาดไทยได้ออกเอกสารเพื่อรอพิสูจน์สถานะยื่นขอใบอนุญาตทำงาน จำนวน 69,980 คน คิดเป็นร้อยละ 3.26

8. คนต่างด้าวมาตรา 63/2 ประเภทชนกลุ่มน้อย คือ คนต่างด้าวที่ไม่ได้รับสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ และกระทรวงมหาดไทยได้ออกเอกสารเพื่อรอพิสูจน์สถานะยื่นขอใบอนุญาตทำงาน ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2563 ตามแบบ บต. 23 จำนวน 200,078 คน คิดเป็นร้อยละ 9.33

9. คนต่างด้าวมาตรา 63/2 ประเภทชนกลุ่มน้อย คือ คนต่างด้าวที่ไม่ได้รับสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ และกระทรวงมหาดไทยได้ออกเอกสารเพื่อรอพิสูจน์สถานะยื่นขอใบอนุญาตทำงาน ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2563 ตามแบบ บต. 24 จำนวน 25,197 คน คิดเป็นร้อยละ 1.18

10. คนต่างด้าวมาตรา 64 คือ คนต่างด้าวสัญชาติเมียนมา ลาว และกัมพูชา ที่เข้ามาทำงานบริเวณชายแดนในลักษณะไป-กลับ หรือตามฤดูกาลในพื้นที่ความตกลงว่าด้วยการสัญจรข้ามแดนระหว่างราชอาณาจักรไทยกับประเทศที่ติดกับราชอาณาจักร

ไทย ช่วงเวลาที่โรคโควิด-19 ระบาดรอบที่สองพบว่าไม่มีต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาทำงานในประเทศไทยในลักษณะไป-กลับได้ ตามมาตรการ แนวทางปฏิบัติ ประกาศ และคำสั่งป้องกัน และควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

สาเหตุการระบาดของโควิด-19 ในกลุ่มแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย

สถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศเมียนมาเป็นความเสี่ยงที่ไทยต้องเฝ้าระวังแนวพรมแดนเพื่อสกัดไม่ให้เกิดการระบาดเข้ามาในประเทศ ภายหลังกรมควบคุมโรคประเมินว่า การระบาดที่อยู่ทางตอนกลางของเมียนมาจะขยายพื้นที่มาถึงชายแดน สำหรับประเทศไทยซึ่งมีหลายจังหวัดมีพรมแดนติดกับเมียนมา เช่น เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี หน่วยงานด้านความมั่นคง ฝ่ายปกครองและสาธารณสุขได้เข้มงวดมาตรการป้องกันโรคโควิด-19 ของผู้ที่เดินทางและเพิ่มการเฝ้าระวังแรงงานที่ลักลอบเข้าประเทศอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งอาจเป็นผู้ติดเชื้อโรคโควิด-19

โรคโควิด-19 ที่ระบาดหนักในจังหวัดสมุทรสาครเกิดขึ้นจากการเดินทางเข้าไทยของแรงงานชาวเมียนมาโดยไม่ผ่านระบบกักตัว เกิดการแพร่ในชุมชนแรงงานและต่อมาถึงคนไทย ซึ่งปัจจุบันแรงงานต่างด้าวไม่ได้ทำงานอยู่ในประเทศไทยเพียงจังหวัดเดียว แรงงานต่างด้าวทำงานอยู่ในประเทศไทยในทุกจังหวัด ทำให้การกลับมาแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ระลอกที่สองในประเทศไทย ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างรวดเร็วจากต้นเหตุแรงงานต่างด้าวสัญชาติเมียนมาที่ลักลอบเข้ามาอย่างผิดกฎหมายในจังหวัดสมุทรสาครหรือที่รู้จักทั่วไปว่า ตลาดมหาชัย

ผู้ประกอบการจากโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรสาครมีการเรียกร้องให้เข้าไปตรวจสอบแรงงานต่างด้าว เนื่องจากมีความกังวล แต่ภายในนิคมมีจำนวนโรงงานกว่า 130 แห่ง หากมีการตรวจพบผู้ติดเชื้อ 1 คน ตามหลักสาธารณสุขต้องสั่งปิดโรงงานทั้งนิคม เนื่องจากแหล่งที่พักของคนงานในนิคมพักอยู่รวมกัน เรื่องนี้ได้เร่งหาทางออกร่วมกันว่า จะทำอย่างไร เพราะเกรงจะกระทบการส่งออกซึ่งในปีนี้ผลประกอบการลดลงมากอยู่แล้ว

ขณะที่ตัวเลขแรงงานต่างด้าวในจังหวัดสมุทรสาครมีแรงงานต่างด้าว มากกว่า 400,000 คน เป็นแรงงานถูกกฎหมาย 233,071 คน นอกจากนั้น เป็นแรงงานต่างด้าวที่ไม่ถูกกฎหมาย ในจำนวนนี้มีทั้งแรงงานต่างด้าวกลุ่มที่เคยมีใบอนุญาตถูกกฎหมายแต่ไม่ได้ต่อใบอนุญาต และแรงงานที่ลักลอบเข้ามาที่ไม่เคยมีใบอนุญาต โดยแรงงานต่างด้าวในมหาชัยส่วนใหญ่เป็นแรงงานสัญชาติเมียนมาเข้ามาทำ ตั้งแต่ธุรกิจประมง

และอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องกับการประมงเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้น กระจายไปตามโรงงานอุตสาหกรรม สวนเกษตร ก่อสร้าง ภาคบริการ ร้านอาหาร การท่องเที่ยว รวมถึงคนทำงานบ้าน (ศูนย์ข้อมูลมาตรการแก้ไขปัญหาจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19), ม.ป.ป.)

สำหรับการระบาดระลอกที่สองในประเทศไทยที่พบผู้ติดเชื้อกระจายไปในหลายจังหวัด ซึ่งส่วนใหญ่ยังมีประวัติเชื่อมโยงกับตลาดกลางกุ้ง จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางการระบาด กระทั่งสำนักงานศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กระทรวงมหาดไทย (ศบค.มท.) ได้แบ่งการบริหารจัดการจังหวัดเป็นพื้นที่ 4 โซน ประกอบด้วยพื้นที่ควบคุมสูงสุด พื้นที่ควบคุม พื้นที่เฝ้าระวังสูงสุด และพื้นที่เฝ้าระวัง การลักลอบนำเข้าแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายได้ทำเป็นกระบวนการ โดยมีบริษัทนายหน้าจัดหา กินค่าหัวคิวทั้งแบบจ่ายสดและผ่อนชำระ โดยเมื่อมาถึงประเทศไทยมีการจัดหางานให้ทำและให้ผ่อนเป็นระบบรายเดือน ในยุคก่อนโควิดมีตั้งแต่ 3,000-5,000 บาท ต่อหัวต่อคน (ศูนย์ข้อมูลมาตรการแก้ไขปัญหาจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19), ม.ป.ป.) หลายธุรกิจยอมจ่ายค่าหัวคิวและเงินใต้โต๊ะให้ผู้มีอำนาจเพื่อแลกการได้แรงงานเถื่อนมาใช้งาน ถูกกว่าระบบนำเข้าอย่างถูกกฎหมายที่ใช้เวลาและขั้นตอนยุ่งยาก นอกจากนั้น การนำเข้าแรงงานในช่วงโรคโควิด-19 มีขั้นตอนการกักตัว 14 วัน ทำให้เพิ่มภาระค่าใช้จ่ายต่อตัวมากกว่าเดิม

การที่โรคโควิด-29 ระบาดหนักในระลอกที่สองในประเทศไทยเกิดจากปัญหาการนำเข้าแรงงานต่างด้าวเถื่อนเข้ามาใหม่อย่างไม่ถูกต้อง โดยสรุปแล้ว เกิดจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ 1. แรงงานถูกกฎหมายกลับออกไปและกลับเข้ามาใหม่แบบแรงงานถูกกฎหมาย แต่เข้ามาแล้วไม่ได้กักตัวภายใน 14 วัน และ 2. การลักลอบนำเข้าแรงงานผิดกฎหมายเข้ามาทำงาน ซึ่งปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่เกิดขึ้นจากแรงงานเถื่อนมาที่ลักลอบเข้ามา ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากความเห็นแก่ตัวของภาคธุรกิจบางส่วนเอง ซึ่งไม่ใช่ในจังหวัดสมุทรสาครเท่านั้น แต่รวมจังหวัดชายแดนภาคเหนือ เช่น เชียงราย ตาก จังหวัดในภาคตะวันออก เช่น จันทบุรี สระแก้ว ซึ่งเป็นปัญหาที่มีมานาน

ผลกระทบที่มีต่อประเทศไทย

1) ด้านการเมือง

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในระลอกที่สอง รัฐบาลโดยกระทรวงแรงงานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดการประชุมหาแนวทางการดำเนินงาน

และร่วมหารือรับฟังข้อเสนอแนะในการดำเนินงานในประเด็นการติดตามสถานการณ์โควิด-19 ดังนี้

1. คนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองกระทรวงแรงงาน จะต้องมีการมาตรการในการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 อย่างไร
2. การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) กระทรวงแรงงานมีมาตรการอย่างไร
3. มาตรการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 กรณีต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองกระทรวงแรงงานมีแนวทางในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวทั่วประเทศ
4. การจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ระลอกที่สอง เพื่อควบคุม ยับยั้ง ป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในกลุ่มแรงงานต่างด้าวให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด
5. การจัดการให้แรงงานต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมืองหรือผิดกฎหมายเข้าสู่ระบบการทำงานที่ถูกต้อง
6. แนวทางแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ และทำให้เกิดความมั่นคงของระบบฐานข้อมูลแรงงานต่างด้าวที่ทำงานอยู่ในประเทศไทย (Big Data)
7. การมีมาตรการตรวจคัดกรองโรคโควิด-19 แก่แรงงานเชิงรุกในสถานประกอบการหรือสมุทรสาครโมเดล จะช่วยให้การค้นหาผู้ติดเชื้อได้รวดเร็วยิ่งขึ้น หากตรวจพบเชื้อก็สามารถเข้าสู่การรักษาตามแนวทางที่กรมควบคุมโรคกำหนด

กรณีผลกระทบจากโควิด-19 ระลอกที่สองจากแรงงานต่างด้าวสมุทรสาครรัฐบาลอนุมัติงบฉุกเฉินเพื่อดูแลผลกระทบต่อผู้ประกอบการและการชดเชยรายได้ให้กับแรงงานรายวันที่ถูกให้หยุดงานจากมาตรการล็อกดาวน์ในบางพื้นที่ในจังหวัดสมุทรสาคร และยังเพิ่มงบประมาณเพื่อตรวจหาเชื้อเชิงรุกในพื้นที่เสี่ยงทั้งหมดโดยเฉพาะในจังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสงคราม สมุทรปราการ นครปฐม ระนอง ตาก ราชบุรี เชียงใหม่ เชียงราย และต้องดำเนินการอย่างเข้มงวดต่อการฉวยโอกาสขึ้นราคาสินค้าอุปกรณ์ทางการแพทย์ หน้ากากอนามัย ถุงมือยาง และเจลล้างมือ รวมทั้งการจัดสรรเครื่องมืออุปกรณ์ทางการแพทย์ให้เพียงพอในบางจังหวัดที่อาจต้องมีผู้ที่เข้ารักษาตัวเพิ่มขึ้น

2) ด้านเศรษฐกิจ

ภายหลังวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา การระบาดของโรคโควิด-19 จากตลาดกลางกุ้ง ซึ่งคาดว่า แม่ค้ารายใหญ่ที่ทำงานใกล้ชิดกับแรงงานจะติดเชื้อ

โรคโควิด-19 มาจากแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายที่ลักลอบเข้ามาทำงานในช่วงที่ที่เมียนมาร์มีการระบอบอย่างรุนแรงรอบที่ 2 มากกว่า 1 เดือนก่อนหน้านี้ ซึ่งก่อนหน้านี้ไม่นานได้พบคนไทยที่ลักลอบกลับบ้านตามช่องทางธรรมชาติติดเชื้อมาจากสถาบันเทวทูตใกล้กับแม่สายหลายสิบคน เป็นเหตุที่พอจะเชื่อได้ว่า เริ่มจากแรงงานต่างด้าวที่ทำงานตลาดกลางกุ้งมหาชัยเป็นซูเปอร์สเปรดเดอร์ (Super-spreader) อันหมายถึง ผู้ติดเชื้อเพียงคนเดียวที่สามารถแพร่กระจายเชื้อในวงกว้างและทำให้คนจำนวนมากได้รับเชื้อไปด้วยในอัตราส่วนที่สูงจนเกินมาตรฐาน ซึ่งมีผลกระทบไม่เพียงแต่กลุ่มแรงงานต่างด้าวในธุรกิจต่อเนื่องจากประมงในจังหวัด 3 สมุทร (สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และสมุทรปราการ) เท่านั้น แต่ประชาชนและพ่อค้าต้องซื้ออาหารทะเลสดไปจำหน่ายในหลายจังหวัดทั่วประเทศ เช่น กลุ่มจังหวัดในภาคกลาง ทำให้การแพร่กระจายของผู้ป่วยโรคโควิด-19 เพิ่มขึ้นมากกว่า 50 จังหวัด ประเทศไทยไม่มีแรงงานต่างด้าวแบบไปกลับหรือตามฤดูกาลอีกต่อไป จึงเกิดปัญหาไม่มีแรงงานต่างด้าวทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตผลการเกษตร เช่น เก็บข้าว ถอนมัน เก็บข้าวโพด เก็บผลไม้ ทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานในกิจกรรมที่กล่าวมาตามฤดูกาล ซึ่งปกติกระจายอยู่ในแหล่งผลิตในแต่ละภาคและตามแนวชายแดน

ด้วยเหตุนี้จึงเกิดผลกระทบที่มีต่อตลาดการเงิน เนื่องจากการแพร่ระบาดในสมุทรสาครได้แพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว อาจมีผู้ติดเชื้อจำนวนมากที่ไม่ตรวจพบ ซึ่งคาดว่า ตลาดหุ้นจะมีการปรับฐานครั้งใหญ่และขายทำกำไร นอกจากนี้ ดัชนีตลาดหุ้นอาจปรับตัวลงต่ำ เงินบาทอาจชะลอการแข็งค่าลง รวมถึงราคาทองคำและสินค้าโภคภัณฑ์อาจปรับตัวสูงขึ้นก็ได้

3) ด้านสังคม

วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของประชาชนในพื้นที่ที่ต้องตรวจโรคในจุดตั้งด่าน โดยเฉพาะคนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสมุทรสาคร (ทั้งคนไทยและแรงงานต่างด้าว) ที่มีความจำเป็นต้องเดินทางออกนอกพื้นที่และต้องใช้บริการรถประจำทางสายมหาชัยปากน้ำเข้ามากรุงเทพ รวมทั้งรถสาธารณะจากสมุทรสาครไปจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทย ต้องสวมหน้ากากอนามัย พกเจลหรือสเปรย์แอลกอฮอล์อย่างสม่ำเสมอ โดยภาพรวมแล้ว ผลกระทบทางสังคมต่อประชาชนเพิ่มขึ้นในช่วงการระบาดระลอกที่สองดังนี้

1. ความสามารถในการรับมือกับผลกระทบ ทางเลือกของประชาชนในการปรับตัวที่มีมาน้อยเพียงใด

2. มาตรการของภาครัฐในการช่วยเหลือประชาชน โดยต้องคำนึงถึงการได้รับผลกระทบที่ตามมาต่อเนื่องและรุนแรง ซึ่งจะเป็นปัญหาสังคมต่อไปในอนาคต

3. ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโรคโควิด-19 แบบต่อเนื่องยาวนาน และไม่มีโอกาสฟื้นตัว แม้การระบาดจะหายไป เช่น เจ้าของกิจการขนาดเล็กที่สิ้นเนื้อประดาตัว ไม่มีเงินทุนจะเริ่มกิจการใหม่

4. แรงงานที่ถูกเลิกจ้างถาวรและไม่มีโอกาสได้รับการจ้างงานใหม่ รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเร่งออกมาตราการในการบรรเทาความทุกข์ร้อนและประคับประคองให้กลับเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจและฟื้นฟูทางสังคมควบคู่กัน

แนวทางในการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวในสถานการณ์โรคโควิด-19

การแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวในสถานการณ์โรคโควิด-19 จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน ตลอดจนประชาชน โดยทั่วไป ทั้งหมดต้องร่วมมือร่วมใจกันต่อสู้ภัยพิบัติและปฏิบัติตามที่ภาครัฐได้กำหนด มาตรการการแก้ไขปัญหาโรคโควิด-19 ระบาดในระลอกที่สอง ดังนี้

1. การหาพื้นที่กักแรงงานหรือ Organizational Quarantine (OQ) บริเวณชายแดนก่อนนำเข้ามาในส่วนในของประเทศ สร้างแรงจูงใจกับแรงงานในการยอมให้กักตัว เช่น การลดค่าใช้จ่ายในการกักตัวหรือให้สามีและภรรยาอยู่ด้วยกันได้

2. การให้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ เรื่องแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าไทยตามช่องทางธรรมชาติ โดยไม่ได้ผ่านการตรวจโรคโควิด-19

3. การป้องกันชายแดนอย่างเข้มงวด บังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังกับนายจ้างและนายหน้าเถื่อนที่นำแรงงานผิดกฎหมายเข้ามา

4. แรงงานต่างด้าวที่ยังอยู่ในไทย แต่ไม่ได้จดทะเบียนและได้รับการผ่อนผันให้อยู่ถึงเดือนมกราคม 2564 คนกลุ่มนี้จะไม่มีนายจ้าง ผ่อนผันให้คนต่างด้าว 3 สัญชาติอยู่ในราชอาณาจักรได้ทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายเป็นกรณีพิเศษภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในระลอกใหม่นี้

5. การลดหย่อนหรือไม่เก็บค่าใช้จ่ายในการจดทะเบียนใหม่จากแรงงานต่างด้าวที่ปลอดจากโควิด-19 และเพิ่มสิทธิให้ลงทะเบียนทำงานเพื่อแรงงานที่ผิดกฎหมายจะได้เข้ามารายงานตัวมากขึ้น

6. เจ้าของสถานประกอบการ นายจ้าง ภาคประชาสังคม องค์กรเอ็นจีโอ (NGOs) และผู้ต้องการช่วยเหลือทั่วไป สามารถช่วยเหลือกลุ่มแรงงานที่อยู่ในประเทศไทยอยู่ เพื่อความอยู่รอดในช่วงเปลี่ยนผ่านที่นายจ้างยังต้องการใช้แรงงานต่างด้าวและ

แรงงานต่างด้าวต้องการนายจ้าง ด้วยการช่วยเหลือชั่วคราวด้านค่าอาหาร ค่าที่พักพินจนกว่าจะได้รับการจดทะเบียนครบถ้วนสมบูรณ์

นอกจากการปฏิบัติตามมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นในการแก้ไขปัญหาโรคโควิด-19 ระบาดในระลอกที่สองแล้ว ควรนำหลักสาราณียธรรม 6 (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 356: 387-388) มาใช้ในการแก้ไขปัญหาไปด้วย เพราะเป็นหลักธรรมที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ถือเป็นธรรมที่เป็นพลังในการสร้างความสามัคคี เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่าด้วยแนวทางปฏิบัติของผู้ที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มตั้งแต่ขนาดเล็ก เช่น ครอบครัว จนถึงระดับประเทศหรือแม้กระทั่งในระดับโลก ดังต่อไปนี้

1. กายกรรมอันประกอบด้วยเมตตา คือ การกระทำทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา เช่น การให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น ไม่รังแกทำร้ายผู้อื่น ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ในสถานการณ์โรคโควิด-19 นี้ ประชาชนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันอย่างจริงใจ

2. วาจกรรมอันประกอบด้วยเมตตา คือ การมีวาจาที่ดี สุภาพ อ่อนหวาน พุดมีเหตุผล ไม่พุดให้ร้ายผู้อื่นทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี แสดงความเคารพนับถือทั้งต่อหน้าและลับหลัง จะเห็นได้ว่า ช่วงโรคโควิด-19 นี้ สังคมโซเชียลได้พุดจาให้ร้ายผู้ติดโรคโควิด-19 ว่าเป็นผู้โชคร้าย ถูกต่อว่า ถูกตัดสินว่าไม่ดูแลตัวเอง ทำให้บ้านทอนกำลังใจเป็นอย่างมาก ดังนั้นประชาชนต้องมีวจีกรรม พุดจาแต่สิ่งที่ดี ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน

3. มโนกรรมอันประกอบด้วยเมตตา คือ ความคิดที่ประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นการคิดดีต่อกัน ไม่คิดอิจฉาริษยาหรือไม่คิดมุ่งร้ายพยาบาท หากทุกคนคิดแล้วปฏิบัติเหมือนกัน ความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นในสังคม คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี เมื่อประชาชนมีความคิดปรารถนาดีที่จะช่วยกันให้ผ่านวิกฤตนี้ไปด้วยกัน ก็จะไม่มียึดติด เมื่อรัฐบาลออกมาตรการป้องกันก็จะปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ไม่ต่อต้าน ช่วยให้สถานการณ์ผ่านพ้นไปได้โดยเร็ว

4. สาธารณโภคี คือ การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควร เพื่อแสดงความรักความหวังดีของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน แบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ช่วยเหลือแบ่งปันกัน เช่น กรณีการกักตุนหน้ากากอนามัยในช่วงแรกกระทั่งขาดตลาด ประชาชนไม่มีใช้ ราคาแพง ทำให้เกิดความเดือดร้อน หากใช้สาธารณโภคีตั้งแต่แรกก็จะไม่เกิดปัญหาในลักษณะดังกล่าวนี้

5. สีสสามัญญตา คือ ความรักใคร่สามัคคี รักษาดีอย่างเคร่งครัด เหมาะสมตามสถานะของตน มีความประพฤติสุจริต ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะหรือระเบียบวินัย ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น หลักธรรมนี้มีความสำคัญ เนื่องจากต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ทางภาครัฐออกมาอย่างเคร่งครัด จะช่วยให้การระบาดของโรคไม่บานปลายและอยู่ในภาวะที่สามารถควบคุมได้

6. ทิฏฐิสามัญญตา คือ การมีความเห็นร่วมกัน ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสงบเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการ ร่วมใจกันแก้ไขปัญหาไปด้วยกันอันจะนำไปสู่หนทาง ขจัดปัญหาการระบาดอันนี้ไปได้ ไม่เกิดความขัดแย้งซึ่งจะเกิดปัญหาในการแก้ไขสถานการณ์นี้

องค์ความรู้ใหม่

การแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ระลอกที่สอง ผู้เขียนขอเสนอแนวทางแก้ไขที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ คือ การบูรณาการความร่วมมือจากภาครัฐ เอกชนและประชาชนในการปฏิบัติตามที่ภาครัฐได้กำหนดมาตรการการแก้ไขปัญหาโรคโควิด-19 ระบาดในระลอกที่สอง ทั้งด้านการบังคับใช้กฎหมายในการขึ้นทะเบียนและจำกัดพื้นที่อยู่ของแรงงานต่างด้าว การเข้มงวดกวดขันในการนำแรงงานต่างด้าวมาทำงาน และนำหลักสราณียธรรม 6 อันเป็นธรรมที่เป็นพลังในการสร้างความสามัคคี ประกอบด้วยกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม สาธารณโภคี สีสสามัญญตา ทิฏฐิสามัญญตา มาใช้ควบคู่กับการประสานความร่วมมือร่วมใจจากทุกภาคส่วนให้แก้ไขปัญหานั้นประสบผลสำเร็จไปได้ด้วยดี โดยภาครัฐทั้งระดับจังหวัดและส่วนกลาง นำกฎหมายมาใช้บังคับการควบคุมการนำแรงงานต่างด้าวเข้ามาในประเทศไทย การจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวให้ได้ครบถ้วน และเป็นผู้นำในการบริหารจัดการตามหลักสราณียธรรม 6 บูรณาการความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ในการจัดการควบคุมดูแลแรงงานต่างด้าวให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ภาคเอกชนและผู้ประกอบการ นำเข้าแรงงานต่างด้าวให้ถูกต้องตามกฎหมาย ให้ความร่วมมืออย่างจริงจังใจจริงจังกับภาครัฐ ในการบริหารจัดการดูแลแรงงานต่างด้าวตามหลักสราณียธรรม 6 และประกอบธุรกิจอย่างซื่อสัตย์และเมตตาดูแลต่อแรงงานต่างด้าวอย่างเหมาะสม

สรุป

จากปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ระลอกที่สองในเดือนธันวาคม 2563 ถึงต้นเดือนมีนาคม 2564 มีจุดเริ่มต้นจากจังหวัดสมุทรสาคร มีผู้ติดเชื้อจำนวน

24,626 ราย เกิดจากแรงงานต่างที่มาจากเมียนมา แต่ด้วยสถานการณ์แรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานของประเทศไทย จำนวน 2,144,073 คน จำแนกเป็นกลุ่ม ๆ ตามพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 จำนวนทั้งสิ้น 10 กลุ่ม สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาการกลับมาแพร่ระบาดใหม่ คือ 1. แรงงานถูกกฎหมายกลับออกไปและกลับเข้ามาใหม่ แบบแรงงานถูกกฎหมาย แต่เข้ามาโดยไม่ได้กักตัวภายใน 14 วัน 2. การลักลอบนำแรงงานผิดกฎหมายเข้ามาทำงาน ทำให้เกิดผลกระทบในหลายด้าน ได้แก่ ด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

ผู้เขียนจึงเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ คือ การบูรณาการความร่วมมือจากภาครัฐ เอกชนและประชาชนในการปฏิบัติตามที่ภาครัฐได้กำหนดมาตรการการแก้ไขปัญหาโรคโควิด-19 ระบาดในระลอกที่สอง ทั้งด้านการบังคับใช้กฎหมายในการขึ้นทะเบียนและจำกัดพื้นที่อยู่ของแรงงานต่างด้าว การเข้มงวดกวดขันในการนำแรงงานต่างด้าวมาทำงาน และนำหลักสราณียธรรม 6 อันเป็นธรรมที่เป็นพลังในการสร้างความสามัคคี ประกอบด้วยกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม สาธารณโภคี สีสสามัญญตา ทิฐีสสามัญญตา มาใช้ควบคู่ร่วมกันในการประสานความร่วมมือร่วมใจจากทุกภาคส่วนให้แก้ไขปัญหานั้นประสบผลสำเร็จไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมการจัดหางาน กองงานคนต่างด้าว. (2545). *รายงานผลการปฏิบัติงาน ประจำปีงบประมาณ 2544*. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายทะเบียนแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน.
- กรมควบคุม กระทรวงสาธารณสุข. (ม.ป.ป.) *รายงานสถานการณ์โควิด-19 ในประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ 25 เมษายน 2564. จาก <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/>
- ข้อกำหนด ออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 22). (29 เมษายน 2564). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 138 ตอนพิเศษ 91 ง. หน้า 24-25*.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 11*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศูนย์ข้อมูลมาตรการแก้ไขปัญหาจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19).

(ม.ป.ป.) สถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน

2564, จาก [http:// www.thaigov.go.th/news/contents/details/27963](http://www.thaigov.go.th/news/contents/details/27963)

สำนักข่าวประชาชาติธุรกิจ. (26 ธันวาคม 2563). โควิดระลอกใหม่...ฟันปิดฉากปัญหา

‘แรงงานเถื่อน’. สืบค้นเมื่อ 7 พฤษภาคม 2564, จาก

<https://www.prachachat.net/columns/news-581259>

สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน. (ม.ป.ป.). พระราชกำหนดการบริหาร

จัดการการทำงานของคนต่างด้าว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561. สืบค้นเมื่อ 15

เมษายน 2564, จาก [https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/](https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/alien_th/543292a73efff23886bed0aa1787c4a0.pdf)

[alien_th/543292a73efff23886bed0aa1787c4a0.pdf](https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/alien_th/543292a73efff23886bed0aa1787c4a0.pdf)

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาเขตพะเยาเปิดสอน คือ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) การสอนสังคมศึกษา (3) การสอนภาษาไทย และ (4) รัฐศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้พระพุทธศาสนา กับ ศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดถึงการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิต ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอน กับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณา ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความ วิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้อง ตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ ถือเป็นความ รับผิดชอบของผู้เขียนบทความและไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกอง บรรณาธิการวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบ และมีความมุ่งหมายชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้า ทางวิชาการ หรือการนำวิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ บทความวิจัยมีรูปแบบของ

การวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น การตั้งสมมติฐานหรือการกำหนดปัญหาที่สมเหตุผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การตีความและสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุมติวัตถุประสงค์

2.2 บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นในลักษณะวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่ จากพื้นฐานทางวิชาการที่ได้เรียบเรียงจากผลงานทางวิชาการของตนเองหรือของผู้อื่น หรือเป็นบทความทางวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นความรู้ที่มีประโยชน์แก่คนทั่วไป

2.3 บทความปริทัศน์ (Review Article) งานวิชาการที่ประเมินสถานะล่าสุดทางวิชาการ (State of the Art) เฉพาะทางที่มีการศึกษาค้นคว้า มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ทั้งทางกว้างและทางลึกอย่างทันสมัย โดยให้ข้อวิพากษ์ที่ชี้ให้เห็นแนวโน้มที่ควรศึกษาและพัฒนาต่อไป

2.4 บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) บทความที่วิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาสาระให้เห็นคุณค่าของหนังสือ โดยบทวิจารณ์หนังสือจะต้องกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสืออันประกอบด้วยชื่อผู้เขียน จำนวนหน้า ปีที่พิมพ์ ครั้งที่พิมพ์และสถานที่พิมพ์ให้ชัดเจน

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

3.1 ต้นฉบับบทความ ต้องมีความยาว 8-12 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ตั้งค่าน้ำกระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า โดยระบุหมายเลขหน้าไว้ด้านบนขวา ด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ห่างจากขอบกระดาษด้านบนและขอบด้านขวา 0.5 นิ้ว การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวธรรมดา ขนาด 14 pt. เช่น ตาราง 1 หรือ Table 1 และ ภาพ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

3.2 ชื่อเรื่อง ต้องมีภาษาไทย (TH Sarabun PSK ขนาด 20 pt. ตัวหนา) และภาษาอังกฤษ (TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. ตัวหนา) พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3.3 ชื่อผู้เขียน หน่วยงานสังกัดและอีเมล โดยชื่อผู้เขียนต้องระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษตัวหนา ด้วยอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ส่วนหน่วยงานสังกัด ระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตัวธรรมดาด้วยอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. และอีเมลของผู้เขียนหลักสำหรับติดต่อให้ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14

pt. ทั้งหมดให้จัดชิดขอบด้านขวา ในกรณีที่มีผู้เขียนมากกว่า 1 ราย ให้ใส่ตัวเลขเป็นตัวยกท้ายชื่อผู้เขียนและชื่อหน่วยงานสังกัดให้ตรงกัน และในกรณีที่บทความเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หรือหลักสูตรการศึกษา โปรดระบุชื่อหลักสูตรและสถาบันการศึกษาให้ชัดเจน

กรณีผู้เขียนสังกัดเดียวกัน ไม่ต้องใส่เลขยกที่หน่วยงานสังกัด เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมร สุดใจ², สมใจ สมศรี³
Somsri Sommut¹, Samorn Sudjai², Somjai Somsri³
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹, โรงเรียนปงรัชดาภิเษก^{2, 3}
 Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹,
 Pongratchadapisek School^{2, 3}
 Corresponding Author, E-mail: somsri334@gmail.com

กรณีผู้เขียนสังกัดต่างกัน ให้ใส่เลขยกแต่ละคนให้ชัดเจน เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมใจ สมศรี²
Somsri Sommut¹, Somjai Somsri²
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹, โรงเรียนปงรัชดาภิเษก²
 Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹,
 Pongratchadapisek School²
 Corresponding Author, E-mail: somsri334@gmail.com

หมายเหตุ: หากบทความเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาให้ใช้คำว่า “หลักสูตร... สาขาวิชา... คณะ...มหาวิทยาลัย..” ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แทนหน่วยงานสังกัดที่ระบุข้างต้น เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมใจ สมศรี²
Somsri Sommut¹, Somjai Somsri²
 หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 Doctor of Philosophy Program in Buddhist Studies, Graduate
 School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
 Corresponding Author, E-mail: somsri334@gmail.com

3.4 บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทคัดย่อภาษาไทยไม่เกิน 300 คำ

3.5 คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ

3.6 การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุดให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. หัวข้อรองเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 0.5 นิ้ว (เริ่มพิมพ์ตัวที่ 6) พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. และหัวข้อย่อยใช้ตัวธรรมดา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ทั้งหัวข้อรองและหัวข้อย่อยควรพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ควรเว้นระยะพิมพ์ระหว่างบรรทัด แบบ Before 6 pt.

3.7 การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุค่าเต็มไว้ในครั้งแรก) สำหรับการวงเล็บภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำควรเป็นตัวใหญ่ เช่น Student-centered Learning

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับ ดังนี้ *ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 5 ท่าน**

1. บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัย และองค์ความรู้จากการวิจัย โดยสรุปให้สั้นและกระชับความ

2. บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัย กรอบแนวคิด

3. วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับข้อ

4. ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแผนการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

5. ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิก็ได้

6. อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด พร้อมระบอบองค์ความรู้จากการวิจัย

7. สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8. เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงในเนื้อหาบทความเท่านั้น โดยใช้การอ้างอิงระบบ APA

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับ ดังนี้ *ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 3 ท่าน**

1. บทคัดย่อ (Abstract)

2. บทนำ (Introduction)

3. เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับและระบุงองค์ความรู้ใหม่

4. สรุป (Conclusion)

5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

บทความปริทัศน์ (Review Article) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทคัดย่อ (Abstract)

2. บทนำ (Introduction)

3. เนื้อเรื่อง (Content)

4. บทวิจารณ์ (Discussion)

5. สรุป (Conclusion)

6. เอกสารอ้างอิง (References)

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทนำ (Introduction)

2. เนื้อหา (Content)

3. บทวิจารณ์ (Discussion)

4. สรุป (Conclusion)

5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

4.1 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) หรือระบบนาม-ปี โดยใช้วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้แต่ง ปีที่ตีพิมพ์ และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เอกสารที่นำมาอ้างอิงในเนื้อหาบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

(6)

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1. พระไตรปิฎกและอรรถกถา ให้อ้างอิงชื่อคัมภีร์ เล่ม ข้อ เครื่องหมายทวิภาค (:)
และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 16: 282-283)	(พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 16: 256-320)
--	---

2. ผู้แต่ง 1 ราย (ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ วิทยานิพนธ์ สัมภาษณ์ สื่อออนไลน์ เป็นต้น) ให้อ้างอิงผู้แต่ง แล้วใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมายทวิภาค (:)
และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง (ถ้ามี) เช่น

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, 2554: 44)

3. ผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างอิงของผู้แต่งทั้งสอง เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระมหาสุหิตย์ อาภากร และเชมนันท์ อินทรสุวรรณ, 2553: 44)
--

หากมีเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 รายการ ให้ใช้เครื่องหมายอัฒภาค (;)
คั่นระหว่างรายการอ้างอิง เช่น

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548: 8; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554: 44)
--

4. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างอิงของผู้แต่งคนแรก เว้นวรรคหนึ่งครั้ง เพิ่ม
คำว่า “และคณะ” เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548: 55)

ทั้งนี้ หากเป็นการอ้างอิงด้วยการสรุปความหรือเอกสารที่ไม่มีเลขหน้า ไม่ต้องใส่
เลขหน้า เช่น

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, 2554)

(พระมหาสุทิตย์ อาภากร และเชมนันท์ อินทรสุวรรณ, 2553)
(พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548)
(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554)

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1. ถ้ามีผู้แต่ง 1 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น

(Keown, 2003: 4)

2. ถ้ามีผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง 2 ราย เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น

(Hersey & Blanchard, 2000: 3)

และให้ใช้เครื่องหมาย อัฒภาค (;) คั่นกลางระหว่างเอกสารทีนำมาอ้างอิง มากกว่า 1 เอกสาร เช่น

(Keown, 2003: 4; Hersey & Blanchard, 2000: 3)

3. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วย et al. ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น

(Kaiser, et al., 2008: 55)

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์

กรณีเป็นบริษัทหรือสำนักพิมพ์ให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

1. บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด ให้ใช้ “21 เซ็นจูรี”
2. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ใช้ “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”
3. กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย

4.2 เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

ตัวอย่าง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka Vol. 1*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ *ชื่อหนังสือ*./ครั้งที่พิมพ์./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

กรณีผู้แต่ง 1 ราย (หากเป็นภาคภาษาอังกฤษให้เขียนนามสกุลไว้หน้า ตามด้วยชื่อ) เช่น
พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.
Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*, 3rd ed. New York: Harper and Row Publication.

กรณีผู้แต่ง 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และ” หรือ “and” เป็นคำเชื่อม) เช่น
บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และฉวีลวดี บุรีกุล.(2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม Participatory Democracy*.กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

กรณีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และคณะ” หรือ “et al.” ต่อท้ายชื่อผู้แต่งคนแรก) เช่น
สุขุม นวลสกุล และคณะ. (2550). *การเมืองและการปกครองไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.

กรณีมีทั้งผู้แต่งและผู้แปลหรือบรรณาธิการ (ให้เขียนชื่อผู้แต่งไว้หน้า ชื่อผู้แปลหรือบรรณาธิการเขียนไว้หลัง ชื่อเรื่อง ตามด้วยวงเล็บว่า (ผู้แปล) หรือ (บรรณาธิการ) สำหรับภาษาไทย และ (tran.) หรือ (ed.) สำหรับภาษาอังกฤษกรณี 1 คน หรือ (trans.) หรือ (eds.) กรณี 2 คนขึ้นไป) เช่น

เจมส์ แอล เครย์ตัน. (2551). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม*. วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. (ผู้แปล). ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ออฟเซ็ท.

Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Lyotard, J. F. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Bennington, G. and Massumi, B. (trans.). Minneapolis: The University of Minnesota Press.

Wittgenstein, L. (1967). *Philosophical Investigations*, 3rd ed. Anscombe, G. E. M. (tran.). Oxford: Basil Blackwell Ltd.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)./ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธรูปศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์สตัน และอัมพร หมาดเด็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่/(ฉบับที่),/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์. (บทความที่มี DOI ให้ใส่ DOI ไว้ตอนท้าย)

ตัวอย่าง

ประยงค์ จันทรแดง. (2563). พระภิกษุสามเณรควรเรียนวิชาทางโลกหรือไม่. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 5 (1), 123-137.

Piaget, J. (1972). Intellectual Evolution for Adolescence to Adulthood. *Human Development*. 15, 1-12. DOI:10.1159/000271225

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ./ใน ชื่อสารานุกรม./เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

สนธิ อาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
Sturgeon, T. (1995). Science Fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า. (กรณีภาษาอังกฤษที่มีหลายหน้า ให้ใช้คำว่า pp. แทน p.)

ตัวอย่าง

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.
Chetchotiros, N. and Yonpiam, Ch. (16 May 2019). PPRP Faces Major Coalition Sang. *Bangkok Post*, p. 1.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีที่พิมพ์)/ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
Tyrone, R. (2007). *Effects of Upland Timber Harvest and Road Construction on Headwater Stream Fish Assemblages in a Southeastern Forest*. (Master's Thesis). Texas State University. San Marcos, Texas.

Lim, H. L. (2018). *Contemporary Buddhism: Introduction into Thich Nhat Hanh's Teaching*. (Doctoral Dissertation). Mahidol University. Nakhon Pathom.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปีที่สัมภาษณ์)/ ตำแหน่ง./ สัมภาษณ์./ วันที่เดือนที่สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2558). อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์. 18 เมษายน.

Interviewee A. (2019). Student at Faculty of Buddhism, MCU. *Interview*. 1 March.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)/ ชื่อบทความ./ สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./ จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

(10) การสัมภาษณ์/ประชุมวิชาการ

ผู้เขียน./ (ปีที่เผยแพร่)/ ชื่อบทความ./ การสัมภาษณ์หรือประชุม./ หน่วยงานที่จัด./ วันที่เดือนที่จัด./ หน้าที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง

พระครูวรารณวิฑูรย์ และคณะ. (2561). เปรียบเทียบหลักอุเบกขาธรรมในพระพุทธศาสนาและหฺวู่-เว่ยในเต๋า. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2561 เรื่อง “การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” (The Research on Buddhism for Sustainable Development)*. วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วันที่ 20 มีนาคม. หน้า 119-129.

การให้เรียงลำดับเอกสารอ้างอิงให้ปฏิบัติ ดังนี้ 1) เรียงตามลำดับพยัญชนะ ก-ฮ หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระตัว 2) หากซ้ำชื่อผู้แต่งให้เรียงตามลำดับ พ.ศ. โดยเรียง พ.ศ. ที่น้อยสุดไว้หน้า ส่วนเอกสารอ้างอิงที่ซ้ำซึ่งเรียงไว้หลัง ให้เขียนเส้นประแทน โดยมีความยาวเท่าย่อหน้า 3) เรียงลำดับเอกสารภาคภาษาไทยก่อน จากนั้นจึงเป็นภาคภาษาอังกฤษ ซึ่งเรียงตามอักษร A-Z หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระ และหากชื่อผู้แต่งที่ซ้ำกันให้เรียงตามลำดับ ค.ศ. จากนั้นน้อยไปหามากเหมือนภาคภาษาไทย

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิงท้ายเรื่อง

- โกนิญฐ์ ศรีทอง. (2558). *การบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างวัฒนธรรมของระบบนิเวศวิทยาชุมชน*. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จรรุญ รัตนกาล. (2556). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลสามบัณฑิต อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. รายงานการวิจัย. กองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. (2538). *ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ปกเกล้า.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2548). *โลกทัศน์ชาวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปัญญา). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาอาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก*. หน้า 1-90.

- Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.
- Boo, E. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*, Vol. 1 and 2. Washington, D.C.: World Wildlife Fund.
- _____. (1991). Making Ecotourism Sustainable: Recommendations for Planning, Development, and Management. In *Nature Tourism Managing for the Environment*. Washington, D.C.: Island Press.
- Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Keown, D. (1995). *Are There "Human Right" in Buddhism*. London: University of London.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*. 6 (5), 25-28.
- Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.
- Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

5. การส่งบทความต้นฉบับ

5.1 การเตรียมเอกสารต้นฉบับประกอบด้วย

1. ต้นฉบับที่เป็นไฟล์ *.doc ของ Microsoft Word โปรดดูรายละเอียดที่ระบุในรูปแบบข้างต้น
2. กรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ให้ถูกต้องและชัดเจน

5.2 การจัดส่งต้นฉบับ

ส่งทางระบบวารสารออนไลน์ “วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ” ตามลิงก์ <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/about/submissions> หากผู้เขียนยังไม่มีบัญชีของระบบ ThaiJO ต้องลงทะเบียน (Register) ในระบบวารสารก่อน จากนั้นเข้าสู่ระบบ (Login) เพื่อส่งบทความต้นฉบับและแนบไฟล์แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์มาให้เรียบร้อย (หรือกรอกใบสมัครทาง Google Form)

6. การพิจารณาบทความเบื้องต้นของกองบรรณาธิการ

บทความต้นฉบับต้องจัดในรูปแบบไฟล์ *.doc ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 8-12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้นใน 2 ด้าน คือ 1) ความถูกต้องตามรูปแบบของวารสาร 2) ขอบข่ายเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์ ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาเบื้องต้น จะส่งกลับไปให้ผู้เขียนแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณากลับกรองของผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลอย่างไร จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบต่อไป

7. สิทธิของกองบรรณาธิการ

ในกรณีกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้พิจารณากลับกรองบทความมีความเห็นว่า ควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นหลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ตีพิมพ์ในกรณีที่บทความไม่ตรงกับวัตถุประสงค์และรูปแบบของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ หากบทความใดได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิให้ตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับหนังสือรับรองการตีพิมพ์จากวารสาร (เฉพาะผู้แจ้งความประสงค์เท่านั้น)

8. อัตราค่าตีพิมพ์บทความ

กำหนดค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ บทความละ 3,000 บาท

9. การชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์

หลังจากผู้เขียนส่งบทความต้นฉบับและกรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ในระบบวารสารออนไลน์แล้ว กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ตามรายละเอียด ดังนี้

ชื่อธนาคาร: ออมสิน สาขามหาวิทยาลัยพะเยา

ชื่อบัญชี: วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ มจร.พะเยา

บัญชีเลขที่: 020320117631

จากนั้น ให้ผู้เขียนแจ้งผลการโอนพร้อมหลักฐานการโอน โดยระบุชื่อผู้โอนและชื่อบทความ มาที่ Email: jsbsmcu@gmail.com (หากประสงค์จะให้ออกใบเสร็จในนามหน่วยงานหรือองค์กรใด กรุณาระบุให้ชัดเจน)

*****ทั้งนี้ทางวารสารจะไม่คืนค่าธรรมเนียม ในกรณีที่บทความไม่ผ่านการพิจารณากลับกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ เนื่องจากค่าธรรมเนียมได้นำไปเป็นค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว**

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์
วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....

ระดับการศึกษาสูงสุด..... ตำแหน่งทางวิชาการ.....

ชื่อบทความ

(ภาษาไทย).....

.....

(English).....

.....

ชื่อผู้เขียนร่วม

1.

2.

3.

4.

5.

หน่วยงานและที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก.....

.....

.....

โทรศัพท์..... E-mail.....

“ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) ขอรับรองว่า บทความที่เสนอมานี้ ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์และไม่ได้
อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่นใด ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมยอมรับหลักการ
พิจารณาต้นฉบับ โดยยินยอมให้กองบรรณาธิการมีสิทธิพิจารณา ตรวจสอบต้นฉบับได้ตามที่เห็นสมควร และขอ
มอบลิขสิทธิ์บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ให้แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ใน
กรณีมีการฟ้องร้องเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับภาพ กราฟ ข้อความส่วนใดส่วนหนึ่ง และ/หรือข้อความที่
ปรากฏในบทความนี้ ถือเป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมแต่เพียงฝ่ายเดียว”

ลงชื่อ.....ผู้เขียน

()

ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความ วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิจัย)

↑
1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความวิจัยต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -12 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)
↓

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 pt.)
Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)
เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³
ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³
ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³
ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³
อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)
เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 300 คำ).....
..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

← 1 นิ้ว/ 2.54 ซม. (Before 6 pt.) 1 นิ้ว/ 2.54 ซม. →

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)
(Before 6 pt.)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 300 คำ).
..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....
(Before 6 pt.)

Keywords (18 pt.): (ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)
(Before 6 pt.)

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....
.....

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt.)
1..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
2.....
3.....

↑
1 นิ้ว/ 2.54 ซม.
↓

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิจัย)

2

ระเบียบวิธีวิจัย (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

ผลการวิจัย (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

อภิปรายผล (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

องค์ความรู้จากการวิจัย (16 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เอกสารอ้างอิง (References) (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิชาการ)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความวิชาการต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -12 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³
 ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 300 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 300 คำ).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

Keywords (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เนื้อเรื่อง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิชาการ)

2

องค์ความรู้ใหม่ (16 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความปริทัศน์)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความปริทัศน์ต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -12 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อบทความ (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 300 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/

2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 300 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

Keywords (18 pt.):(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เนื้อเรื่อง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความปริทัศน์)

2

บทวิจารณ์ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

.....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทวิจารณ์หนังสือ)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทวิจารณ์หนังสือต้นฉบับต้องมีความยาว 8 - 10 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อเรื่อง (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

ภาพหน้าปกหนังสือ

บทวิจารณ์หนังสือ

ผู้เขียน:

จำนวนหน้า:

ปีที่พิมพ์:

ครั้งที่พิมพ์:

สถานที่พิมพ์:

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

เนื้อหา (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

บทวิจารณ์ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทวิจารณ์หนังสือ)

2

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

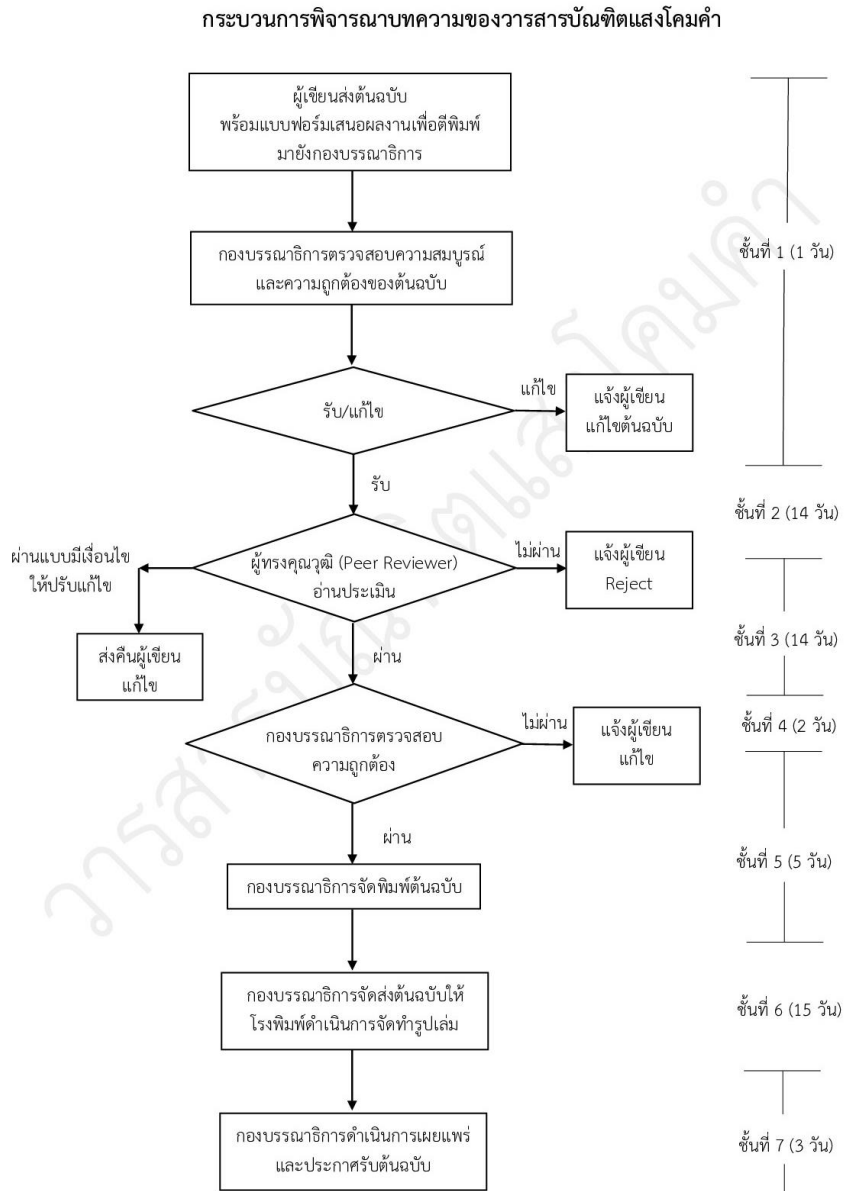
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
566 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000
โทรศัพท์ 0-5487-0141
E-mail: jsbsmcu@gmail.com

